

صفح	ست	أشد	شد
۲۶۱	۱۴	پولي پالي	پالي پولي
۲۶۶	۷	لهي	لهي
۲۷۰	۸	لدا	لندا
۲۷۱	۷	هنگ سندن	هنگ سببان سندن
۲۷۲	۹	ذيو	ذيو
۲۷۹	۱۸	ألين	ألين
۲۸۸	۵	چا	چا
۳۱۷	۴	هين	هين
۳۲۰	۱۶	پر ولجي ويو	ليني لي هيس
۳۲۲	۱۱	سكهار	سكهار
۳۶۲	۴	ليتي	لذي
۳۶۹	۱۷	پنلوت دت	لاكردت
۳۶۹	۱۷	امرت النج	امرت ذارا
۳۸۱	۱۳	سوامي	سوامي جن
۳۸۶	۱۸	جوان	جوان هو
۳۹۲	۱۴	اكين مان آب	آب
۳۹۵	۱	الي	لي
۳۹۷	۲۳	ألمر	ألمر

شڊي پٿر

شڊ	اڻڻ	سٺ	صنڃ
مؤج ڪري	مؤج من ڪري	۳	۲۰
اوت	اوت	۱	۲۴
سڀئي	سڀئي	۴	۴۰
پڌ	پڌ	۴	۴۵
جو	هو	۳	۵۳
ٺهڻ	ٺهڻ	۲	۵۹
جاڪو	جاهه	۶	۶۷
اؤچ رهڻي وارو	اؤچ	۶	۷۲
ولدر	لدر	۲۲	۹۴
دهي ۽ لڪي	دهي لڪي	۷	۹۶
ڌاري اهو	اڌاري هو	۲	۱۰۰
سان جيئن	سان جي	۱۴	۱۲۲
آئر	آئر	۲	۱۹۳
آهن	اهن	۹	۲۰۰
ڪيمٽواب	ڪيمٽواب	۱۱	۲۰۱
اوهاجي	توه لڳي	۵	۲۰۹
لهي	لهي	۲۲	۲۰۹
ڏسندڙ	ڏسندڙ	۲	۲۳۳
آڪاس	اڪاس	۱	۲۳۶
آجي	آجي	۱۰	۲۵۸

سوامي نارائنداس جي مهاراج چڌاڪاشي دهلي.

۱. نم نم شري ٻوڌ گوسائين،
ڪڏول سمان رهي جڳ مانهين.
۲. اُنڪي مورتي ميري پاس،
درشنا هون اُنکا مَن خاص.
۳. ويراڳ اُڀار ٻوڌ ڪي مورت،
وگت ڪلش ٻوڌ ڪي مورت.
۴. اُڪي گنپير ٿي سوامي ٻوڌ،
پرهم رنجير ٿي سوامي ٻوڌ.
۵. هه تصوير ٿي سوامي ٻوڌ،
گلي تقدير ٿي سوامي ٻوڌ.
۶. آسن سڌ ٿي سوامي ٻوڌ،
ميان اُڀڌ ٿي سوامي ٻوڌ.
۷. نروپ نريءَ ٿي سوامي ٻوڌ،
وگت ڪشائي ٿي سوامي ٻوڌ.
۸. گامر مين ساگر سوامي ٻوڌ،
برهم جوت اُجاگر سوامي ٻوڌ.
۹. چتر پير پينا سوامي ٻوڌ،
گورو سنڌ ڪي مينا سوامي ٻوڌ.
۱۰. نراهنڪاري سوامي ٻوڌ،
پراپڪاري سوامي ٻوڌ.
۱۱. جيءَ هو سوامي ٻوڌراج،
تريا اتي تي تيرا تاج.

سوامي هر دارام صاحب پشڪر اجمير
 مون پنهنجي آليڙ سان ڏٺو آهي ته سوامي پوڌراج صاحب
 جن پورن اولار هوا گورو لالڪ ديو جن چيو آهي :-
 جن آون ڪا اِهيئي سواءِ ،
 جن ڪي سنگم چت آوي نانءُ ؛
 آپ مڪت، مڪت ڪري سنسار،
 نانڪ تَس جن ڪئُون سدا نمسڪار.

سوامي جن جي ويچارن مان ۽ سوامي جن جي سنگين
 مان معلوم ٿيو ته سوامي جن جو صرف ٻين جي ڀلي لاءِ ئي
 جيون هون ڪيتريون ئي اهڙيون ڳالهيون آهن جن ۾ ٻين
 جي ڀلي لاءِ پاڻ ڏک سنا آهن. جيڪي به سندن سنگي آهن
 مان ڏسان پيو ته بلڪل شاليت پد ۾ اسست ڪرڻ تي
 رهن، سهنجيتا ۽ مني ڳالهائڻ وارا، پاڻي ۾ پيل ۽ پراڻڪار
 ۾ پرورندڙ آهن. مون سوامي جن جا وچن پڙهيا آهن ۽
 سڀڪو پاڻ هيٺ ۾ پڙهي سمجهي آندو وٺي سگهي ٿو،
 جتن ته مالڪ ورت مالها، سڄو ساڻي، آئر اميرت، الدو
 جو آلاپ، گيان ياترا ۽ ٻيا جن منجهان ائين پيو پرڻيت ٿئي
 ته سوامي هيماچ صاحب جن جي جوڳ جو آيون سروپ
 آهن. وڌيڪ اهڙن مهان آتمائن جي وڏائي هن زمان ڪي
 ڪٿن ڪرڻ جي ڪهڙي طاقت آهي؟ تنهنڪري ٻئي
 هٿ آڏب سان ٻڌي مان سندن چرلن ۾ لمسڪار ڪريان ٿو.

سادو واسواڻي صاحب، پونا

هن بيماري جو درشن مولڪي لصيب نه ٿيو. فقط هيءَ
عبر الڙ نه هيءُ ٻرڻو ۽ جو ٻارو حيدرآباد سنڌ ۾ روز مستنگ
هلائيندو هو. ۲۸ سال هن مستنگ هلايو. ڪيترن ئي
آسيب ڏيئي پنهنجي ڌام موٽي ويو. ٿام جهيالن ۽ ٿام
جهيالنن. ٿام جهالن ٻرم شروا آهي. هن بيماري ڪيترن
دلين اندر مستنگ لاءِ قرب اٿاريو. اڄ سندس چرن ڪنهن
۾ سر جهڪائي سندس آسيب پٺان ٿو. اڪ اڪ ٻرڻو
جو ٻارو منهنجي جيون جو مهيدار آهي. اڪ اڪ جي
چرن جي آسيب ولڻ ٿو چاهيان.

هڪ گيت ۾ سندس سکيا ڪهڙي؟ سندس ۾ ستون
مون پڙهيون. انهن ۾ سندس سکيا مون لاءِ سڀل آهي.
نه مذهب آه ڪو منهنجو، نڪي ڪنهن بيم مان ڄاڻان
ورڻ سڀيئي پنهنجا سمجهي، ڪريان ڏيڍار هي دنيا
هيءُ ٻارو چوڻو: ”مذهب ۽ بيم مان ڪن ڄاڻان،
سين ۾ اڪ ٽولهن ٽون! دليا جو ڏيڍار اڪ دل ۾ ٻيو
ڏسان.“ ان کان وڌيڪ ٻيو ڪهڙو درشن؟ هن بيماري جو
لهر درشن نه جف ڪت ٻرڻو آه! جڏر ڏيکيا هون، اڏر
ٽولهن ٽون! اها سکيا شل اسانجي دلين اندر گهڙي وڃي.
مان اڪ لڻو لوڪر آهيان. هن بيماري ٻاس وڌيڪ چالو
ڇڏي سگهان؟ ٻرڻو لاه دور، فقط اندر جي درشتي ڏريو.
اها سکيا شل ڏهاڻن، ان جو عمل جيون ۾ ڪران! بستن
جي ٻاڻي وڌو وڌ اچاران ۽ پنهنجي جيون ڏين لاهيان.

سوامي هر دارام صاحب پشڪر اجمير
مون پنهنجي آليو سان ڏٺو آهي ته سوامي بوذراج صاحب
جن پورن اوٺار هوا. گورو لاک دبو جن چيو آهي :-

جن آون ڪا اهي سوانءِ ،
جن کي سنگم ڇت آوي نانءِ ؛
آپ مڪت، مڪت ڪري سنسار،
نانڪ تس جن ڪئون سدا نمسڪار.

سوامي جن جي ويچارن مان ۽ سوامي جن جي سنگين
مان معلوم ٿيو ته سوامي جن جو صرف ٻين جي ڀلي لاءِ ئي
جيئون هو. ڪيتريون ئي اهڙيون ڳالهيون آهن جن ۾ ٻين
جي ڀلي لاءِ پاڻ دڪ سنا آهن. جيڪي به سندن سنگي آهن
مان ڏسان پيو ته بلڪل شاليت پڌ ۾ اسٽس ڪروڙ تي
رهت، سهنڀيلتا ۽ مني ڳالهائڻ وارا، ڀاڱي ۾ پهل ۽ پراڻڪار
۾ پرورد آهن. مون سوامي جن جا وچن پڙهيا آهن ۽
سيڪو پاڻ هيٺ نه پڙهي سمجهي آند وٺي سگهي ٿو،
جڏهن ته مالڪ ورت مالها، سچو ساڻي، آتم اميرت، اندر
جو آلاپ، گيان ياترا ۽ ٻيا جن منجهان ائين پيو پرڻيت ٿئي
ته سوامي هيمراج صاحب جن جي جوت جو ٽيون سروب
آهن. وڌيڪ اهڙن مهان آتمائن جي وڏائي هن زبان کي
ڪٽن ڪرڻ جي ڪهڙي طاقت آهي ؟ ڪنهن ڪري ٻئي
هت ادب سان ٻڌي مان سندن چرلن ۾ لمسڪار ڪريان ٿو.

سادو واسواڻي صاحب، پونا

هن پياري جو درشن مولڪي نصيب نه ٿيو. فقط هيءَ
صبر الڙ نه هيءَ ٻڙيوءَ جو پيارو حيدرآباد سنڌ ۾ روزِ ستنگ
هلائيندو هو. ۲۸ سال هن ستنگ هلايو. ڪيترن کي
آسيس ڏيئي پنهنجي ڏام موٽي ويو. لام جهيائين ۽ لام
جهيائين. لام جهيائڻ ٻيڙ شيوا آهي. هن پياري ڪيترن
دلن اندر ستنگ لاءِ قرب آڻاريو. اڄ سندس ڇرن ڪمن
۾ سر جهڪائي سندس آسيس پٺان ٿو. اڪ اڪ ٻڙيوءَ
جو پيارو منهنجي جيون جو مهندار آهي. اڪ اڪ جي
ڇرن جي آسيس ولڻ ٿو چاهيان.

هڪ گيت ۾ سندس سکيا ڪهڙي؟ سندس ۾ ستون
مون ٻڙهون. انهن ۾ سندس سکيا مون لاءِ سڀل آهي.
نه مذهب آه ڪو منهنجو، نڪي ڪنهن بيم مان ڄاڻان
ورڻ سڀيئي پنهنجا سمجهي، ڪريان ڏيڍاريءَ دنيا.
هيءَ پيارو چوڻو: ”مذهب ۽ بيم مان ڪم ڄاڻان،
سين ۾ اڪ ٽولهن ٽون! دنيا جو ديدار اڪ دل ۾ ٻيو
ڏسان.“ ان کان وڌيڪ ٻيو ڪهڙو درشن؟ هن پياري جو
اهو درشن نه جف ڪت ٻڙيو آه! جڏر ڏيکيا هڙن، اڏر
ٽولهن ٽون! اها سکيا شل اسانجي دلن اندر ڪهڙي وڃي.
مان اڪ نماڻو لوڪر آهيان. هن پياري بابت وڌيڪ ڄاڻو
چئي سگهان؟ ٻڙيو لاه دور، فقط اندر جي درشتي ڪريو.
اهلڪا شل ڏهايان، ان جو عمل جيون ۾ ڪريان! بستن
دور آڇريان ۽ پنهنجي جيون ڪئين لاهيان.

سوامي هردارام صاحب پشڪر اجمير
مون پنهنجي آليؤ سان ڏلو آهي ته سوامي بوذراج صاحب
جن پورن اوتار هوا. گورو لالڪ ديو جن چيو آهي :-

جن آون ڪا اِهئي سواڻ،
جن ڪي سنگم چت آري نانءُ،
آپ مڪت، مڪت ڪري سنسار،
نالڪ تس جن ڪئون سدا نمسڪار.

سوامي جن جي ويچارن مان ۽ سوامي جن جي سنگين
مان معلوم ٿيو ته سوامي جن جو صرف ٻين جي ڀلي لاءِ ئي
جهون هو. ڪيتريون ئي اهڙيون ڳالهيون آهن جن ۾ ٻين
جي ڀلي لاءِ پاڻ دڪ سنا اٿن. جيڪي نه سندن سنگي آهن
مان ڏسان پيو ته بلڪل شانت ڀد ۾ اسٿت، ڪروڌ تي
رهت، سهنجياتا ۽ مٺي ڳالهائڻ وارا، پاڻي ۾ پيل ۽ پراڻڪار
۾ پروڙت آهن. مون سوامي جن جا وچن پڙهيا آهن ۽
سيڪو پاڻ هيٺ نه پڙهي سمجهي آندو وٺي سگهي ٿو،
جن ته مالڪ ورت مالها، سچو ساڻي، آتم امريت، الدر
جو آلاپ، گيان ياترا ۽ ٻيا جن منجهان ائين پيو پڙهيت ٿئي
ته سوامي هيمراج صاحب جن جي چوٽ جو ٿيون سروب
آهن. وڌيڪ اهڙن مهان آتمائن جي وڏائي هن زبان کي
ڪٿن ڪرڻ جي ڪهڙي طاقت آهي؟ ٽنهنڪري ٻئي
هٿ آدب سان ٻڌي مان سندن چرلن ۾ لمسڪار ڪريان ٿو.

ڪرڻ وارا پراڻي جيڪا اڻڇ رهڻي رهن ٿا سا فقط هڪ
 ئي آهي جا ٿوري ۾ چڱجي نه (۱) پر ههڙي ورت پالن ڪرڻ
 (۲) سنڌي، سسرل ۽ لشڪار جيوت گهارڻ (۳) وڏيا
 پڙهڻ ۽ پڙهائڻ ۽ ٻيا پراڻڪار شيوا جا ڪارڻ ڪرڻ. بس
 انهيءَ ۾ ئي منس مائر جي لاءِ ائين جو راز رکيل آهي.
 سوامي اوتراج جن جون سندس سڳياڻون صفحہ ۲۱۴ تي
 ”ستسنگ آشر ۽ سار سڳياڻون“ واري آڏيءَ مان خاص
 ڏيان سان پڙهي وري هندائن گهرجن.

مولڪي آسا آهي نه پانڪ نه رڳو ههڙن بستڪن ڪي
 پاڻ پڙهي ان مان لاپ پرائيندا پر گهڻن کي پڙهڻ لاءِ به
 همتائيندا.

جيڪو سڄان هن جيوليءَ جو مضمون لکندڙ آهي، تنهن
 کي جس ڏيڻ کانسواءِ آءٌ رهي نٿو سگهان، جو هيڏيءَ
 محنت ۽ وڏو ٿا سان ههڙي سندس ۽ رسيلي لکڻيءَ ۾ هن
 سڄن سنت جي جيون ڪٿا ويهي تيار ڪئي آهي ۽ وڏو
 اڻڪار جو ڪم ڪيو اٿس. واه واه! آفرين ائيني، سني
 محنت ڪئي ائيني، روڳ رهين شل، جهجهي ڄمار ٿيئي.
 ٻيو، جن ستسنگي سڄڻ جو هن جيولي لکائڻ ۽ پڌري
 ڪرائڻ جو اُلدڙ ۾ شپ سنڪلپ ٿيو آهي، شل پڳوان جي
 آهن ئي گهڻي آسپس ٿئي ۽ هن نمولي جي شپ ڪمن
 لاءِ آهن کي گهڻي ۾ گهڻي همت اچي ۽ هن لوڪ اٿوا
 پڙلوڪ ۾ سوڀارا رهن.

لکڻي تال ۱۳ جون ۱۹۵۶ع

هري اور شالتي !

ٲارو همد آئروء شاء ٲنج بر هڪ ٻء ڪاله ٺٺو آهي.
هن ٻرهي سڄڻ ٺڌهي هيءُ ٻٽڪاله ٺٺو آهي ٺٺي
مون جيو نه هن ٻٽڪاله بر ٺٺو سٽي ها ۽ نا ڌارڪ
ٻٽڪا ٻلي رڳو ۽ ماڻهن ڪسي ٻڙڻاڻو. بر ٺڌو ٺڌ سٺ
مٺاڻا، ٻره آهي ٻلي ٺرڪي ٻي ٺاڻي، ڏسڻ ٻيڪ،
ٺٽڪار، ٻراڪاري ۽ ڏٺو ٻرڻس مون همون ڪٺو
رڳو ٻي ضروري آهي. اٺڪ مٺس جو ان مٺاڻا اٺار
ٺٺو. ٻٽڪاله جي مکي ڪم ڪندڙ ٻلي ڪيچند ٺٽڪار
اها ٻلي سو ٻڪار ڪئي ۽ مونڪي ڏٺاڻن نه اعزا مون
ڇو نه ٺٺي لڪل آهي، اوڻا ڏها ٻلي اٺس مان ڊول
ڪري ڪجهه نه اسانڪي ٺڌاڻو نه اسين آهي ٺٺي اٺي
رڳو. ٻره مون اٺس کي ۹۶ ٻٽڪا صرف مٺاڻا هي
مٺوڻ وارا لکڻا، هي سڀ عديءَ بر آهي، ٻر سڏي، بر
نه ڪي سٺو سڪياناڪ جهوليون هيون سان ٺڌ هيءُ
هولي ٻي ٺٺي ٻٽڪا ٻر رڳو ۽ ٺٽڪا کي
ٺٺاڻا نه ڪن ٺٺاڻا.

۱۰
 هرگاه منش لی را در فرض آعی که او پنداشته باشد
 در منیع سمریه وارو برشاندلی ؛ اگر ثنائی باشد می شود
 حکریه اینهمه ؛ که جیستی اگر اشیاء می واء لی شل وارا
 این ونا آعی ؛ حوزی لمولی آنچه بساط عمل حکری بود
 نسخ کی عمل حکری ؛ که السامع حکو آعی ، نهی بود
 واره کسار مثل وای پنداشتی ؛ که در حکایتون برعکس
 ؛ پسندنا که سببستی ستم ؛ مع می که نیا

سڄن سنت ٻوڌراج سان منهنجي قدري واقفيت هئي.
 هو پيارا پريو جا لعل، لمانا، لهن، گيان گڻ، گهير،
 پراڻڪاري ۽ آتم ويچاري عملي جيوت گذارڻ وارا هئا.
 سندن ياشڻ ٻڌڻ جو موڪي پڻ ڪڏهن اوسر ملي
 ويندو هو. پر وڃڻ ڪرڻ جي منجهن ايشوري ذات
 بخشيل هئي ۽ سندن واڙي جو پرواهه ڏاڍو سندر ۽ منو
 ٿي لڪندو هو. سماج جي شيوا ۽ پراڻڪار لاءِ سندن
 هرديءَ ۾ چڱي اڪير ٿيندي هئي ۽ ائڪ پڪادن سان
 سماج جي شيوا ڪندا رهندا هئا. هن سڄن ۾ اُٻار ۽ بيشمار
 گڻ پُرل هئا، جن جي ڪيتري وڏائي ڪري ڪيتري
 ڪڇي. (هي سڄن ڪيتري قدر دنوي سمپدا جا پندار
 هئا، سو پاڻڪ پاڻ هن بستڪ کي پڙهي چڱي پر واقف
 ٿيندا.) اهڙا دنوي سمپتيءَ جا گڻ (سربشت ستوڻي
 سپاء) نه اصل جڳيا-وءَ کي پنهنجي جيون جي اندر اُٿارڻ
 گهرجن. پاڻڪ مهاشيه هيءُ بستڪ پاڻ به پڙهن ۽ ٻين کي
 پڻ پڙهڻ لاءِ همٿائين، ڇو ته آدرشي اوچ سالن جي جيون
 چرڻ پڙهڻ ڪري اسانجي من تي سٺو اثر پوي ٿو. جهڙيءَ
 طرح آتم پرشن جي صحبت ۽ ستسنگ ڪرڻ جو انتهائين
 ئي گهرو اثر پوي ٿو، تهڙيءَ طرح آهنجي جيون ڪٿائين
 جي فقط اڀياس ۽ ويچار ڪرڻ سان پڻ چڱوئي لاپ حاصل
 ٿئي ٿو. پر رڳو مهاٿما ڪو آسمان مان ڪونه ٿا ڪري پون،
 پر سندن سندن بستڪن جي آڌين ڪرڻ ۽ مهاپرشن جي سنگ
 ڪرڻ ڪري ئي پليءَ ۾ هت هو سڄا بڻجي پون ٿا.

سهج چمت مان اهو آواز اچي ٿو ته ٻڙهي وارن جو چمت هن
جيتون چرلر کي ٻڙهي اوڄل ٿيندو پر جيترو وقت هن ستڪور
ٻياري مهاپرشن جي ڪن جو چمت ڪندي هيءُ بستڪ
اٿار ڪيو آهي، ان جي عبوض من جي ٿيڻا، لروڪارڻي
۽ هان آندڙ جو آئيڙ جيون جي سڻا سان گڏ هڪي ٻرومت
پراپت ٿي چڪو هوندو جنهنجو آئيڙ صرف هو ٻياري ٻار
ڪري سگهي ٿو. تنهنڪري هن ڪارڻ به هن ٻياري لاءِ
وڌيڪ ۽ وڌيڪ آسپتون ڏيڻ کانسواءِ رهي نٿو سگهان.
شال هيءُ ٻياري واري ريت آئس مهاپرشن جي ڪن جو
چمت ۽ ليڪن ڪارڻ ڪندي جيتون سڻل ڪري. ۱۳ اپريل ۵۶

سوامي ليلاشاهه صاحب

ٻروءَ جي ٻياري ٻروهي سڄن سنس اوڙاج هن جي
جيولي اندر به شيد لکي ڏيڻ لاءِ مولڪي سندن ڪن سنس
سنگهن چيو. تنهن لاءِ مولڪن جيتري قدر ٿي سگهيو مون
سرسر طور هن سنس جي جيولي جو هيءُ بستڪ نظر
مان ڪڍيو آهي. جڏهن ڪهه ماڻهو ٻارن جون جيوليون ٿينديون
آهن، تنهن هيءُ ٻار هڪ سرسڪ ۽ اوڄ درجي جي آدرشي
سنس جي جيولي آهي، جا ساڌارو جيتا لاءِ گهڻي سڪاڻڪ
آهي، پر ساڳئي وقت جڳيا سين (سچ جي ٻولائين) ۽ سندن
پرهمين لاءِ ٻورو عملي جيتو جيتو آدرش ته تصور آهي.
چوڻي به ٻرندڙ آهي:—

سنت کي مهما ويد نه جاني،
جيتا سنئي ٿيئا وڪائي.

روزالي سنسنگ ۾ مڏايو ويندو آهي.

۷. شڪر گذاري

شري رنچند ڪڍل رهندڙ دهليءَ کي ديوان چتي مل جوڌپور مان لکي موڪليو ته سوامي ٻوڌراج صاحب جن جو جيون چرلر تيار ٿي چڪو آهي. اسانجي لڳا آهي ته ڪو ٻراج سوامي چيئن آئيد صاحب چڏاڪاشي به سوامي جن جي شيوا ۾ پنهنجي شردا جا گل ڦل پيت ڪن. هن کان اڳ شري رگھو مل به اهڙي ڀرڀوڙا ڪئي هئي. ديوان چتي مل، ديوان رگھو مل، شري رنچند ۽ شري لهرمل جو شڪرگذار آهيان، جن مولڪي پنهنجي آئو سروب ڀرپٽر جي شيوا ۾ هي به لفظ پيت ڪرڻ جو موقعو ڏنو آهي. شال هن ڀرپٽر جيان پڇاڙيءَ ۾ ڏم ٿاڻين ستگورن جي بخشيل هن سنسنگ جي شيوا ۾ هيءُ ٿن، من ۽ ڌن سڦل ٿيندو رهي.

۸. ليڪڪ لاءِ آسي ساڌون

ڪنهن به مهاڀرشن جي جيون ۽ گڻن جي ماپ اکرن ۾ ڪرڻ ڏاڍي ڏکي آهي. ان ۾ لڳاتار مهاڀرشن جو سنگ ۽ اُلهن جي لشي ۾ پنهنجي هردي جي اُڀتا کان سواءِ هن قسم جا ڪارج ڏکيا سڌ ٿين ٿا، پر لشي جي ڀرپڪتا ۽ لهرلتر اڀياس ڏکئي کي سرلٽا ۾ بدلائڻ ۾ دير ٿي ٿا ڪن. اهڙي لهرل لشيءَ دوران پياري منگهارام ”مستان“ پنهنجي سپاويڪ موج ۽ مستالپي ۾ اچي، سواءِ سي ٻوڌراج جي جيون ساڳي لڪڻ جو ڪارج هٿ ڪيو ۽ ساڳي لکي تيار ڪئي ۽ منهنجي نظر مان ڪڍڻ لاءِ اڳيان رکي، جنهنڪري پڙهي

مون کين پنهنجي آبرو ۽ علاج لاءِ زور نه ڏنو. سندن
ڳالهائيندي وڃڻ سلسلي وار مطلب جي ڌارا جي ڪري
ٿي ٿي وئي، جنهن کي ڏسي پنهنجي دل کي سخت صدمو
ڏنو ۽ جڏهن ڇوڪري سينئر ٻه ڏسي دل ۾ آيو ته هيءُ
ڀرتي نه ڪرڻ جي ڀڃڪڙي کان آزاد ٿيڻو ٿو ڏسجي.
اسين وڌيڪ وقت نه وٺي دل ۾ وڃوڙي جو ڏک پائي هلي
آاسين. سائين ڀڄيو، مون کين ڏک وڃڻ سڃي حقيقت
ٻڌائي، ٿوري ئي وقت کانپوءِ هرا جي ڦسري لاءِ هي
سندس پيش مشوريءَ ويا ۽ اتي شري جي ٻڌڻ کان آڃا ٿي
لڙاڻ ڪري کي پرايڻ ٿيا. سماچار ملڻ تي سڀني کي ڏک
آيو ته هيءُ سڳورن جي مڃڻ صلاح ڪل ڪرڻو وقت
کان اڳ وڃڻو ڏيئي ويو.

۶. وڏيهه هڪ کانپوءِ

ان کان پوءِ سندن پريمين سندن آدرشي جهڙن کي
لوڪ لاپ لاءِ لکڻ شروع ڪيو. ڪئين دفعا لاڙڪاڻو
ستيه ڏور مندر ۾ سندن ساليانو ڏينهن منايو ويو هو. ۽
ٽي سال لکنوءَ ۾ شري وڻو ملڻ جي پڙڻا پائي وڃڻ ٿيندو
رهيو. ۲۱ آگسٽ ۱۹۵۱ شري مهاراج سوامي هيمراج صاحب
جي هڪ سون چتر دن ملهائڻ جي موقعي تي ”ستيه ڏور
مندري سوامي هيمراج صاحب چڌاڪاشي“ ۽ ”لڪشمي
ڌرمات آبرو ۽ علاج“ 7E/5 پتيل لنگر دهلِي-۱۲
۾ اسٽاپ ٿي ۽ سنڌ والڪيان روزانو سنسڪرت ۽ وقت ٿيڻ
ٿيو. ڏينهن کان سوامي پڌراج جن جو ساليانو ڏينهن ۽

۵. ڀڃاڙيءَ جو روشن

شرير جي حالت نه ڪجهه عجيب آهي. هن ئي سدائين برار ٻڌ جو اُڪش رهي ٿو. مون لاڙڪاڻي ۾ ٻڌو ته سوامي بوٽراج صاحب کي ڪجهه وقت کان مدي جو بخار آهي. ڪن ستنسگين پريمين جي ڪشش پائي منهنجو وڃڻ حيدرآباد ٿيو، جتي هن پريتر سان ملڻ لاءِ دل کي ڇڪ ٿي پيئي، خاص ڪري ان خيال کان ته منهنجي علاج وغيره جي شيوا جي گهرج پوي ته وڃي ڪريان. آخر پنهنجو هڏ ۽ گور پائي هو. تنهنڪري راءِ بهادر هرومل ۽ مسند اولچند ٻنهي ستگورو پيارن سان گڏجي وڃي سندن در تي پهتاسون. سندن ڌرم پتني پهر پائين نه در کولڻ لاءِ تيار نه پي ٿي، مگر جڏهين سندس ڪن ٽي ستگون جي خاص شيوڪ ”چيتانند“ جو نالو پيو، تڏهن هن جهٽ در کوليو ۽ اسين سڀئي هن پريتر جي ڪمري ۾ پهتاسين. سوامي جن جهٽ شرير کي پلائي ٽپ ڏيئي پاڻ ڪرسي ڪٽي آڻي اڳيان رکي. مون کين عرض ڪيو ته مدي جي ٽپ ۾ ايڏي اُت ويهه ٿيڪ نه آهي. جواب مليو ته بخار لهي ويو آهي ۽ توهين پلي ڏسي سگهو ٿا. مولڪي اڄ توهان کي پائي آڻي خوشي ٿي آهي. مون کين ڏٺو ٽپ پينل معلوم ٿيو ۽ باعزان بدن ٿڌو هو. کين پهر پائين وشواس نه اچڻ ڪري هنن ٿرماسيٽر کڻي وات ۾ وڌو. ٻاهر ڪڍڻ سان بخار ساڍيون ۹۹. ٻڌڻيون هو. علاج سندن هوميوپٿي پي هليو. ان ئي ئي سندن گهرو وشواس ڏسي

”ڪشمير جو سِر“، ”آمر آمرڪ“، ”سڄو سالي“ ۽
 ”ساراڪتاوليءَ جي ٽيڪا“ پڙهڻ وٽان بستڪ آهن.

۴. ساڄن ساڳين جي شيوا

حيدرآباد سنڌ جي مستڪر ۾ جن اسن، جئون جو سامڪ
 ڏيئي سوامي ٻوڏراج جن سان گڏ شيوا ڪئي، تن جو ذڪر
 ڪرڻ نه مان ضروري ٿو سمجهان. انهن بوجهه ستگورو ڀڳتن
 جا نالا هڪ ڏا وڃن ٿا، جن جي قربانين سان سنڌ جو
 مستڪر وڌندو ويجهندو رهيو. مون ستگورن جي شيوا ۾
 رهندي هڪ هڪ ۽ ڏيڍ ڏيڍ ٻجي رات ٽالين ڏسو ته
 انهن ٻياري مندر جي حساب ڪتاب سنڀالڻ، بستڪن جي
 ڇپائي جا پروف وغيره ٽسڻ، ”پرپر پتر“ نالي اخبار هلاڻ،
 مندر جي هر هڪ شيءِ کي ليڪ لائي رکڻ، آبل مستڪين
 جي پوڄن ۽ هندن وغيره جو بددوس ڪرڻ، اهڙيءَ
 طرح ڏينهن سڄو لسوڪري ڏيئي شمار ڪانهو مندر
 جي شيوا ۾ سائي ٿي جئون سٿو ڪيو. شري ڇترمل،
 شري رتومل، شري هرپرام، شري ٽيڪمڊاس، ماستر
 ڏالڊومل، شري دولهڙلومل، شري رتچند ۽ شري جيلاند
 جا نالا خاص طرح ڳڻپڻ جهڙا آهن. انهن ٻياري ستگورو ڏيڻ
 سوامي ٻرمانند جن کان لام جي بکيا وٺي آيا اٺسار سوامي
 ٻوڏراج جن سان گڏجي جداڪاشي مشن جي شوا ڪري، اُرت
 ۽ ٻرمارڪ سنڌ ڪيو. شال اهڙا ستگورو ڀڳت دل ۾ وسندا
 — انهن اڳيان سدائين منهنجو مستڪر اچندو رهي.

وقت ۾ هن بي بقا چولي کي سهجيئي لاهي ڦٽو ڪيائون
۽ پاڻ برهم ۾ لين ٿي آلت وشرام کي پراپت ٿيا.
۲. لوڪ منورتي

جن سڄڻ ستگورن جي وسيعت تي عمل ڪرڻ لاءِ
وشواس ڏياريو هو، تن اها وسيعت ظاهر نه ڪئي ۽ عام طرح
جن ماڻڪي ڳالهين ۾ مايا جو اثر پوي ٿو، ساڳي طرح مايا
جو اثر هنن دلين تي به ٿيو، جنهن کان سنڌ جا ستسنگي
چڱي طرح واقف آهن. انهن ماڻڪي طوفالن کي ڏسي،
سوامي بوذراج ۽ ٻين ستسنگين پاسو ڪري ستگورن جي
بخشيل ستسنگ جي شيوا برابر جاري رکي. سندن طبيعت
۾ انهن واقعن ڪري ڪوبه ڦيرو نه آيو ۽ هو ساڳي لڪن ۽
ڌيان سان شيوا ڪندا رهيا. ستسنگين ملي قلعي ۾ هڪڙو
لئون اُسرڻ لاهيو، جتي هنن ستگورن جي آڳيا اڻوسار انهن
جي شيوا جي بخشيل دانت لڳاتار جاري رکي. سوامي
بوذراج جن جي طبيعت سپاويڪ شانت، مدر، نرم، سرل
۽ آتم رشت هئي. اسڪول جي حياڻي ۾ جيڪي ماستر
هنن جي سنگت ۾ آيا، تن چڱي طرح ڏٺو ته هيءُ مهاپرشن
ڪيترو نه شانت سروب آهي. گرهست جي حياڻي ۾ پاڻ
آسڪتي رهندڙ اسنگت سان جيون گذاري مثال ٿي ڏيکاريا آهن.

۳. سنڌي ن رچنا

سندن سنڌي ٻوليءَ ۾ پستڪن جي رچنا به سندر آهي،
جا چپ کي نرم ڪري اڻڇي آتم پد تي وهارڻ ۾
سهائڪ پي سڌ ٿي آهي، خاص ڪري ”ابدر جو آلاپ“

ڪراڇي ڇڏڻ وقت سڪورن ٻاڻا ڪئي هئي؛ تنهنڪري هن وقت اِي سڪورن ”اگر“ اگر ٿئي سڄو هار لاهي جهمت مل کي وڌو، جنهن هو سندن آڱيا موجب عمل ڪري، اِئي طرف سسڪي مرون مان ويندڙ صرف جهمت مل هو. (هينئر اسان جي ذميواري پوري ٿي، ڇا جنهن نموني اسان هيءَ وسيع ڪئي آهي تنهن ان ئي عمل ڪندا نه؟“ ماستر جهمت مل جواب ڏنو ”ڀڳوڻا جنهن توهان آڱيا ڪئي آهي تنهن برابر ڪندا سون.“ وڌيڪ جهمت مل پڇيو ته ”ملتان جي مندر جو ڇا ٿيندو؟“ جواب ڏنارون ته ”ان مان اسان جو ڪوبه واسطو ڪونه آهي، باقي ملڪ دولتراه صاحب جن هتي باغ ۾ تڪميل آهن، انهن کان پڇو ته شهر وارو مندر سسڪي لاءِ برابر ڪم آڻڻ ڏيندا نه؟“ وري جهمت مل پڇيو ته ”نارائنداس ڀائي لاءِ ڪهڙي آڱيا آهي؟“ سڪورن چيو ته ”ان جي ڳالهه ٿي نه ڪريو.“ اس ان کانپوءِ وڌيڪ ڳالهائي نه سگهيا ۽ طبيعت جي حالت ٺاڪ ٿيندي ويئي. سڄو ڏينهن طبيعت هن ڏوري جو مٿاڇرو ڪري رهي ڏينهن رات ٿي آئي، پر سندن من مشن جي آئينده بابت بي اوليٰ هو، جو ڪيترن مومن ئي اهڙا سندن اشارا ملندا رهندا. وري ۱۵ مئي جي سندن طبيعت وڌيڪ ٺاري ٿيندي، ۽ ٽان جو ۱۸ مئي صبح جو ۸ بجي کان وڌيڪ بهوشي دل ٿي ڄاڻجي ويئي ۽ ڪرنگهرو شروع ٿيو. منجهند جو پوري ڏيند اچي، جنهن وقت سواڻي همراڄ صاحب جن دنيا جو تياڳ ڪيو هو، ساڳئي شب

وڌيڪ ساٿ نه ڏيندو. تڏهين پنهنجي دل جي وسيعت جا اڳين لکيت ۾ آيل وسيعت جو باقي پڇاڙيءَ جو ڀاڱو هڻي. ڏاڍي مشڪل ۾ ساوڌان ۽ مضبوط ارادي سان پنجن اٺن ساهن کڻڻ کانپوءِ ڪرڻ لڳا. ”جهمت مل! اسانجو شربر هينئر وڌيڪ وقت شايد نه رهي؛ توهين هيءَ اسانجي وسيعت ٻڌي ڇڏيو. اسان جا ئي مندر آهن. تڻ مندرن لاءِ اسان پنهنجا ئي شير ٻار اوهان کي ڏنا. ٽيئي لائق ۽ سپاڻر آهن. هر هڪ پنهنجي جاءِ تي ترقي ڪندو رهندو. راماند هتي مظفرڳڙهه ۾ شيوا ڪندو. بوڌراج حيدرآباد سنڌ ۾ اڳيئي شيوا ڪندو رهي ٿو تڏهن هو ڪندو رهي. مظفرڳڙهه ۽ حيدرآباد جا مندر اڳ و سيل آهن تنهنڪري اهي هلندا رهندا. باقي ڪراچي هڪ پڙهيلن جو شهر آهي، جنهن ۾ وڌيڪ پڙهيل جي ضرورت آهي. چيئن آئند ڏاکڻي ۽ سنگيت وڌيا پاس ڪري آيو آهي، جنهن جي اڄڪالھ جي وقت ۾ گهرج پوي ٿي. ڪراچي جي پڙهڻاٽ اگر آڳيا مڃي نه چيئن آئند اُتي شيوا ڪندو. (”اگر“ لفظ ستگورن مان ڪري ڪم آندو جو سنه ۱۹۳۲ ۾ ستگورن مولڪي ڪراچي مندر جي ذميوارِي سؤپڻ لاءِ خاص طرح لکي سمي مان گهرايو هو. ڪراچي پهچڻ تي جڏهين پنهنجو ارادو ڪن ويجهن ستسنگين اڳيان ظاهر ڪيائون ته هن آسڻ تي چيئن آئند کي ٽاڦڻ جو اسين ويچار ڪري رهيا آهيون، تڏهين جهمت مل اُن ويچار جي مخالفت ڪئي هئي ۽ اها سموري حقيقت سيٺ آئلداس نصيرآباد واري سان

سواهي چيئن آئند جي مهاراج جداڪاشي
(سستاڳ شري سته ڌرم مندو سوامي هيمراج صاحب
جداڪاشي، بتل لنگر، ليڙو دهلِي)

هي آهن گورو جا سچا لعل

۱. سواهي ڀوتراج جن جي پويچيم ۽ حيثيت
سنڌ جو اهڙو ڪو وڏو سچو هوندو جو سوامي ڀوتراج
جي نالي کان لاوائف هوندو. ماستري جيئون پر سندن نالو
ڀوتراج لوڪومل واڌواڻي هو، جنهنڪي ڦيرائي سگورو
ڏيو سوامي ڀرمالند صاحب جداڪاشي جن ”ڀوتراج“ نالي
سان سڏڻ لڳا. جداڪاشي مشن جو هرڌڪ ستنڪي
سندن الهه نالي سان ئي وائڻ ٿيو. هيءُ آهن ٽن اڙڪي،
سپاڻ ۽ سرڻڪ سهرن مشن مان هڪ شش هو، جن تي
سگورو ڏيڻ پنهنجي مشن جي آئندو جو ٻار رکيو.
هيدرآباد سنڌ جي روزاني ستنڪي جي شوا هندي حوالي
هئي ۽ ساڻ سگورن جي بستڪن جو ترجمو ڪري
ڇپائڻ لاءِ ڏيڻ جو ڪارڊ به هندي سرڌ هو. ۲۶ اپريل
۱۹۳۴ع جي منجهند جو سگورو ڏيو سوامي ڀرمالند صاحب
جن جي طبيعت اڇاڪ پوڄن کاڌي کائڻ لاءِ حال
پر اچي ويئي ۽ ساه گهٽجڻ لڳو. ٽڏهن سندن ڪت تي ڇڙهي
مون کين پنهنجي گود ۾ لڻايو. ان وقت ماستر جهمت مل،
مينگهي ٻائي، ڪير ٻائي ۽ لاڪري ٻائي به اتي اچي
ويٺا. سوامي جن کي ائين معلوم ٿيڻ لڳو ته هينئر شرڻو

ڪن وڃي ته ڪن ويجهن مهاپرشن جي چرڻ
پر رار ٿا ڪجي ته پوڄ سوامي جن بابت ڪرپا
ڪري پنهنجي پنهنجي ڄاڻ اٽوسار اسان جڳياسين
جي رهنمائي لاءِ ڪجهه پرڪاش ۽ سنيهم سمريون
لکي موڪلين. انهي ويچار کي سامهون رکي
هيٺين ست پرشن جي سڌو ۾ وينتي پتر موڪليا
۽ ويا. جنهن تي هنن پنهنجي ديالتا سان سوامي
جن جي جيون تي پرڪاش وجهڻ وارا ڪجهه
امولڪ شبد موڪلي اسان کي ڪنارٽ ڪيو آهي،
جنهن لاءِ مان سڀني ستسنگين جي پاران انهنجي
تهدل شڪر آڏائي ڪريان ٿو. شل انهن مهاپرشن
جي اسان بالڪن تي سڌو ۾ ٻاجه جي نظر جهولندي
رهي. سندن سندر ويچار هيٺ ڏجن ٿا :-
تھارام بصو مل

۱. سوامي اڪنڊ آئند صاحب (گنگوٿري بابا).
۲. سوامي چيٽن آئند جي مهاراج چڊاڪاشي دهلي.
۳. سوامي ليلا شاه صاحب.
۴. سادو واسواڻي صاحب پونا.
۵. سوامي هرڌارام صاحب، پشڪر.
۶. سوامي نارائنداس جي مهاراج چڊاڪاشي دهلي.

مهاپرستن جا

سوامي ٻوٽ راج صاحب جن جي جيونئي تي

سندر ويچار

Printed by Shri Radhakishin Prabhadas at the
Amar Bharat Printing Press, Ajmer.

&

Published by Shri Tahiram Basarnal Aswani
on behalf of Sat Sang Sabha, Swami Bodhraj Sahib
Ajmer.

هي ڪتابڪي تصنيفڪي آشرم سوامي بودراج صاحب
ڪاري ڪهي اجمير مان ملي سگهندو.

سوامي پڙهاند صاحب ۽ سوامي ٻوڌ راج صاحب جن جا جنم
اٽسو ۽ ورسيون هر سال گهڻي آساهه ۽ آمدگ سان ملهائون
ويديو آهن.

شري اثرمل رامچنداڻي گوڻا ۾ ويديو ٽان هفتي ۾ ۱۰
پيرا سوامي جن جي واڻي ۽ چوڪڻ ۽ سندن جيون جو ڪجهه
ورثا اٽڪل ۴ ورهيه ڪندو رهندو هو. ڪجهه مهينن
کان گوڻا ۾ ستنترتا جي وڏي چر ٻار چالو ٿيڻ ڪري،
هنڪي اهو پرچار جو ڪم بند ڪرڻ پيو. هن سوامي راماند
صاحب چڊاڪاشي بمبئي، سوامي چيتن آند صاحب
چڊاڪاشي دهلي، ساڌو واسواڻي صاحب ٻوڏ ۽ شري
جيوترام ڪولمبو وارن کي سوامي ٻوڌ راج صاحب جن جي
جنم اٽسو ۽ ورسن ملهائڻ لاءِ لکيو ۽ هنجي ئي پرشارت
سان اهي پوڻ ڏينهن اٽي ٻن سالن کان وٺي ملهايا
ويندا آهن.

هن جي اڄمهر ۾ هولد ٿي هڪ ڪٽوان ۽ ٻر ٻي ستنسگي شري پرنالراء لڏاوار ستنسگن جي ٻر ٻر ٿا ڪرڻا ٿي ڪٽا ڪرڻا لڳو ۽ چڱي ٻر ٻر ۽ آليو جي وائيءَ سان ٻار ۵ سال کن ڪٽا ڪندو رهيو. سال ۱۹۵۴ جي وچ ڌاري هو ٻيهر ٻي پائرن ۽ ٻي ڪٽب سان گڏ ڏيڏي جي سالگي اڄمهر مان لڏي ٻي هند ويو. هن کانپوءِ شري گنومل نارائند ماسٽر ڪٽا ڪرڻا لڳو ۽ اڃا تائين ڪندو اچي ٿو.

هڏاڻهن لکڻو ۾ شري رڱهومل جو ٿرمار ٻر شارڪ ڪري سال ۱۹۴۸ کان وٺي ستنسگ ڪوليو. هڪ اداري ٻر ٻي سڄي ڊاڪٽر منگهارام ڪالاڻي ڪرپا ڪري پنهنجي گهر جي جاءِ مان ڪٽي ٿڪر ستنسگ ڪرڻا ٿا ڏيندو رهي ٿو. هفتي ۾ هڪ ڏينهن ڪٽا ٿيندي آهي ها شري رڱهومل ڪندو آهي.

شري ايسر داس ٿڪومل کي ڪلپاڻ ۾ لڏي اچڻ کانپوءِ اتي سڏين جي گهڻائي ڪري سبب سگورڻ جي ٻاڻيءَ جي ٻر چار ڪرڻا جو سڏو وجهو. ڏسڻ ۾ آيو، جنهن تي هن سال ۱۹۵۲ کان گهڻي آساهه سان ڪٽمپ نمبر ۳ ۾ ستنسگ جاري ڪيو. ڪٽا هوهر ڪنهن آر ٿوار تي پاڻ ڪندو آهي ۽ سوامي جن جي ٻاڻيءَ جو سڏو ٻر چار ڪندو رهي ٿو.

انهن سڀني ستنسگن ۾ سوامي جن جي آڳاٽا موجب ڪٽا کان اڳ اوم جو اچار ۽ ڪٽا کان پوءِ ۴ منٽ شائتي ڪرڻ جو لهر پالن ڪيو ويندو آهي ۽ سوامي هيمراج صاحب،

شپ و پيار سان ٻريهي ستسنگي شامل ٿيا. نيٺ شري صويراج
 جي مکيه پرشارت ۽ جتن سان هڪ وڏي،
 ڪشادي ۽ هوادار جڳهه اٽڪل ۳۵۰۰ چورس فوٽ
 چار هزار کن روپين ۾ ڪاري ڪوهي ڊگي هزار ۾ سرڪار
 کان ورتي ويئي. اها جاءِ جڏهن ته ڪجهه ٻراڻي هئي، تنهن
 ڪري اٽڪل ٻه هزار روپيه خرچي اچي ضروري ڦيرڦار
 ۽ مرمت ڪرائي ويئي. هن خرچ لاءِ ستسنگين پاڻ ۾
 ڪجهه ڦوڙي ڪئي پر گهڻي ڀاڱي شري صويراج، شري
 خاچند عيشيرام ۽ شري ٽولارام بصرمل جي پرشارت سان
 اجمير ۽ ٻين شهرن جي دالي پرشن مان سهايتا گڏ ڪئي
 ويئي. هاڻي الهه ۽ اسٿان تي اٽڪل ۹ مهينن کان وٺي
 ستسنگ ڏهاڙي ٻيهر پاڻ سان ٿيندو رهي ٿو. حيدرآباد سنڌ
 والڪر الهه ۽ اسٿان تي به ستسنگ آشرم سوامي ٻوڏراج صاحب
 ٽالو رکيو ويو آهي. هن آشرم جا ٽرسٽي شري صويراج
 گهندمل (پڙ پڙيل ستسنگ آشرم)، شري پرتابراءِ لڌارام
 ماسٽر گنومل ٽاراچند (سيڪريٽري ستسنگ آشرم)، شري ٽولارام
 ايسر داس ۽ شري ڪيمچند عيشيرام مقرر ٿيل آهن.
 آشرم جي سنڀال ۽ شيوا مکيه ريت شري صويراج
 ڪندو آهي.

ستسنگ ۾ ڪٿا پهر يائين شري چينالند پريممل ڪجهه
 مهينا ڪندو هو. هو اجمير ۾ پوري ڏنڌي نه ٿيڻ ڪري
 ۽ سوامي جن جي پڙدار جي شيوا پاڻ جي ويچار کان لڏي
 لڪندو ويو، جتي ڏنڌي سان گڏ اها شيوا به ڪرڻ لڳو.

ماڻهو سوامي جن جي ڀر وار جي ڀرگهور ۽ شيوا ڪندا
ڏهن لا.

پاڪستان مان لڏي هندستان ۾ ايندا ئي ماڻهو ڌار ڌار
شهرن ۾ ٿڙي پکڙي ويا. اجمير شهر ۾ هو گهڻي انداز ۾
اچي رهيا، جن ۾ سوامي جن جا مستنگي به ڪافي هئا.
هنن مان شري چوڻالند ڀرپل، سرگواسي شري نولارام
چشميل (وٽانڊ سپروائيزنگ اٿدارا) شري صوبراج گهندمل
شري چمٽارام بدلداس، سرگواسي ماستر مولچند ۽ شري
ڪيمچند هميشهرام کي ڀرپور ڄاڻو نه هئي سوامي جن جو
ستنگ ڄاري ڪڇي. ليڪ باڻ ۾ بڪ بهاري، شري
چيٽالند جو گهر، جنهن ۾ هن ستنگ ڪرڻ لاءِ آج ڪئي،
تنهن ۾ ستنگ کوليو ويو. اٽڪاليو سگهولي هڪ ڏهاڙو
سچن ڀڙش شري موليڏو (سنڌ ٽيڪسشن ٽيڪ جي اڪائونٽنٽ)
ستنگين کي پنهنجي گهر واري جاء مان ڪجهه ڀاڱو ڏنو،
جنهن ۾ اوري مرمند ڪرائي هو اتي ستنگ ڪرڻ لڳا.
اٽڪل ۶ سال اتي ئي ٿي مان ستنگ ايندو رهيو ۽
ستنگي ڀرپور سان اچي لاپ وٺندا هئا. ستنگين جو
انداز ۽ آساهه ڏيڻي ڏيڻي وڌندو رهيو، جنهن ڪري
ستنگ واري جاء لڏي سمجهڻ ۾ آئي. ليڪ
شري ڀرٽابراء لڏارام جو انهيءَ سمي ڪٿا ڪندڙ هو ۽ سميل
۽ رهي وان ستنگي آهي، تنهن وٽهن ۽ ڀرپور ستنگين
شري صوبراج گهندمل ۽ هن کي ڀرپور ڪئي نه پنهنجي
۽ وٺي اتي ستنگ ڪڇي نه تمام سٺو ٿيندو. هتي

شري ٺهراڻي بصره ۾ ٻڙڏان جي صلاح سان ستسنگ ۾
ڪٽا ڪرڻا جو ڪم جهولن ۽ ڄاڻو ستسنگين تي رکيو
ويو، جنهن موجب شري رگھومل جيوٺرام، شري ڀٽومل
ٺيٽومل، شري ايسر داس ليڪومل، مڱهه ٺهراڻي شيو ڪرام
”مستان“، سر ڳواسي شري ٺهراڻي، سر ڳواسي شري آمارام
ڏيو داس ڀاڻيا ۽ شري ٺهراڻي آر رامچنداڻي واري سان
ڪٽا ڪندا رهيا.

سن ۱۹۴۷ع جي مهيني ۾ مالاستي ڊبويءَ جي
هڪ سرڌار ۽ ساعيزي شريمتي ڪشني ڊبوي (ڀائي لالچند
ڀائي مل حيدرآباد جي سنڌ ورقي سيڪ جي پٽ ڀائي ٺهراڻي
جي ڌرمپتي) ۽ سندس سس جڻ ڀڻهجي ڪٽس سميت
ٺيٽيل هوا بدلائڻ ٿي ويا، ٺن هو مالاستي ڊبويءَ کي گهٽي ۽
سڪ سان ويٺي ڪري مڇائي شري سندرشام سميت
ڀاڻ سان ولدراڻ لاءِ وٺي ويا، جڻ سندس صحت سڌري
۽ ويچارن ۾ ڦيرو اچي، ڇو نه سوامي جن جي اڇاڪ ۽
جواليءَ جي وبوڻ سندس صحت ۽ ويچارن تي وڏو
اثر ڪيو هو. جلدئي پاڪستان جو ڀڳو پيو ۽ هر ڪنهن
کي اٿان لڏڻو پيو، جنهن ڪري هنن جو، حيدرآباد ۾ موٽي
اچڻ نه ٿيو ۽ ٺيٽال ۽ ٻين هنڌان ٿي لکنوءَ ۾ اچي گهر
ڪري رهيا، جتي سوامي جن جو ڀر وار اڃا تائين رهندو
اچي ٿو. اُتي رهندڙ ستسنگي شري رگھومل جيوٺرام،
شري جينالند ڀرڻمل ۽ ٻيا ۽ شريمتي ڪشني ڊبوي،
سندس پتي شري ٺهراڻي لالچند ۽ هنن جي ڪٽس جا

وديهو مکت اُپرانت

- سوامي جن جي وديهو، مڪت ڪاٺو سندن ڀروار شري ٿلا نراء
 سان گڏ حيدرآباد موٽي آيو. اسٽيشن تي ڪيترا سٽسنگي
 سڄن ۽ مالائون مالا سٽي ڏيوي ۽ شري سندر شام جي
 ولڻ لاءِ آيا. سڀني جي اکين مان آنس جي گنگا ڏاڍا
 وهي رهي هئي. اڃا ڪهڙي اڌ هلي جهن آب ٿي آندو؟
 هر ڪنهن پنهنجي پنهنجي مٿن ڀر پير جي وڇوڙي ۾ لڙڪ
 لي وڌايا. مالا جي ماڙل مورتي ڏسي چڻ هڻن ۾ گهاء
 لي پيا، ڀر وڇارا سٽسنگي ڪري ڇا ٿي سگهيا؟ مات مٺ
 ۾ کين گهر وٺي آيا، ڀر ڏلو وڌو ته مالا صاحب کي چڻ گهر
 کائڻ پي آيو، تنهن ڪري هن شري چتومل ٽيڊولمن، جو
 - سوامي جن جي آڳاٽا اٺو سار اڳيئي سندن گهر ۾ رهندو هو
 هو، تنهن کي وڌيڪ رهائڻ واجب سمجهي کيس اڇڙو اشارو
 ڏنو ۽ سٽسنگين نه کيس ويٺي ڪٿي نه ٺوهين مالا
 صاحب جي مرضيءَ موجب سندن گهر ۾ رهيا، ٻيا هجو
 - سوامي جن جي ڀروار جي نه ڀر پير سان پر گهورو لهندا
 - گهڻي سرهائيءَ سان سٽيڪار ڪئي.

بي پرواهه ۽ اڏول رهڻ تمام ڏکئي ۾ ڏکيو آهي. اهڙي
آدرش ٻڌ ۾ ڪو وراڻو مهاڀرڻ اسٿت ٿي سگهي ٿو. جنهن
نهن جي جاءِ نه آهي. واهه واهه سنگورن جو اوچا اوچ
اوچ! هنن نه ڊڳو هن ڳالهه ۾ پر سڀني ڪريائين ۽ چورن
۾ آسجڻ به پورلڻا ڏيکاري آهي!

پلا لڙا به ڪا ٿيڻي آهي نه سوامي جن سهج ڌاري
ٿي پنهنجي پروار کي هن لهولي ڇڏي وڃن ۽ پرڪرڻي
جا سدو اهڙن مهاڀرڻ جي شيوا ڪرڻ لاءِ اڪيون ڪڍيو
پيئي لهاري ۽ واجهه پيئي وجهي، سا هنن جي ڪمن جي
پوئواري پاڻ کان پاڻيهي نه ڪري! پريهي ستسنگي جن جي
سوامي جن ۾ آئل سرڌا ۽ سڪ هڻي، جنهن ڪري سندن
پروار کي نه ساڳي ڀاولا سان ڏسندا هئا، تن سوامي جن جي
وڏيهه مڪت ٿيڻ تي سندن پروار جي پرڪور کي پنهنجي
ڪم کان نه وڌيڪ ڪري سمجهيو ۽ هر پرڪار سان هنن
جي سار سنڀال لڏي ۽ هنن جي هرڪا شيوا ڪرڻ لاءِ
سندرو ٻڌي بيٺا ستسنگي اڃا تائين هنن کي الهه ۽ ڀاولا
۽ سڪ سان ڏسندا آهن ۽ هنن جي شيوا ڪندا آهن،
جيتوڻيڪ مائا ستي ديوي شيوا ستيڪار ڪرڻ ۾ سڪوچ
ڪندي آهي. شري جيئالند پريمئل مٿين شيوا کانسواءِ
سوامي جن جي ڳالين جي هر پرڪار جي شيوا سندن
مسوري هڻڻ وقت ٿوڙي اٽڪاپوءِ ڪندو رهيو.

پُرڪه اهو روحاني راز،
 خاوند هرگز بڻج نه خادم؛
 من مندر ۾ لائي تاري،
 ٻڌ وائي تون شائتيءَ واري؛
 جوتي جنهن اندر آه ٻاري،
 سو سنگور آءِ پرم پريتم؛
 ٻوڏ اندر جو ڏئي اُپديش،
 صحيح سڃاڻ اهو درويش؛
 پلج نه ٻاهر ڏسي ڪو ويس،
 آتم ۾ پس خود پرماتم.

۰۳

۰۲

ڪيڏي نه سواي جن جي سهج اوستا ۾ اڻسڻي هئي!
 الهيءَ ڪري ڪنهن به ڳالهه لاءِ وڻيش جتن ڪرڻ سندن
 مٿي جي بند ورتو هو. جڏهن سهج سڀاءُ بڻجندو ٿي ويو
 تنهن کي ئي ليڪ ٿي سمجهيائون. هنن پنهنجي بنيان
 پنهنجي جوان ڌرمپني (اڀلا) ۽ ساڍي ۳ ورهين جو
 پٽ (اڀر ٻالڪ) ڇڏيا، جن جي پوئاري ڪرڻ وارو
 گهر ۾ ٻيو ڪير ڪونه هو ۽ جن جي اوستا جي ويچار کان
 سندن ٻانهن ڪنهن نه ڪنهن کي سڏيندو ڪيندي هئي.
 ڪهڙو به سمن مهالما پنهنجي پريوار جا ڀائي هن ريت
 ڇڏي ويندو هجي، ته هو اوس هنن لاءِ ڪونه ڪونه
 ڪري ويندو. پر سوامي جن هنن جي رکيا ڪرڻ ۽
 سار سنڀال لهن لاءِ ڪنهن کي هڪ اکر چوڻ به ڀڄي نه

اتڙو اوج آدرش اسان جي اڳيان رکيو آهي، جو اسان کي
 ٻئي پاسي لهارڻ جي آڻهڪتا ٿي نه آهي. اسان کي ڪي
 نه ٻورن لسچو رکي ستڪورن کي ٻري ٻورن سمجهون
 ۽ هنن جي رڻي ۽ ڪهڙي ۽ ڇي پوءِ لڳي ڪري پنهنجي
 جيوت کي چولي مٿي بڻايون.

سڀني کي ياد هوندو ته سوامي هن سدائين ستنڪه ۾
 ٻڌائيندا هئا ته ستڪورن کي ڪڏهن ٻڌجي ته ڏيهه ڌاري
 ڪري نه سمجهڻ گهرجي. هڪو هنن کي سر ٻر ڪري
 سمجهي ٿو، تنهن ته هنن کي ڄاڻو نه آهي، هنن کي پاڻ
 سان مليل پنهنجو آتما ڪري پرڻهه ڪرڻ گهرجي، جنهن
 سڌ سري ۱۰۸ سوامي هيمراج صاحب هن فرمايو آهي:-

گور آتم، آتم گورو، پيد پاو ڪچ نانھ،
 دوءِ اڪير اڻانت اڪ، ورنن ويدون مانھ.

سوامي جن ٻڌ سري اندر جي آلاپ ۾ هنن بابھ
 هليون شد چيو آهي.

ستگور تنهنجو آسمي آتم،
 جيسين ٻاهر گورو مڃين ٿو،
 تيسين نرڪ اندر پتڪين ٿو،
 پاڻ ڇوڻ ٿڪي بهين ٿو،
 استر رک پيارا سو ڌرم،
 اندر ٻڌ ويهي شانتِي ساز،
 ستگور جو سندر آواز،

اسان سان عرهند، هرسمي ۽ ھراوستا پر انگ سنگ آھن.
 ھنن آستول سر پر ٿياڳي، ويرات روپ ڌارن ڪيو آھي.
 جو انھيءَ ڳالھ پر آتل وشواس رکندو، انھيءَ سان ھو ھرويل
 ھمراھ ٿيندا ۽ سندس سڀ عنورت سڌ ڪندا. ھو عاڻي
 ديوي روپ ڌاري اسانجي پريڪيا وٺي رھيا آھن، نہ اسين
 ڪيتري قدر شرڌا ۽ پرنر پر ڪا رھون ٿا ۽ سندن سکيائن
 کي سيني پر ساليديون ٿا. ھينئر اسانکي ھيڪاري وڌيڪ
 ساوڌان ٿيڻ گھر ڄي ۽ پنھنجي رھڻيءَ کي سندن سکيا
 اوسار اھڙيءَ ريت ٺاھڻ گھر ڄي جنھن مان سندن لاھ ڇار
 وڌي ۽ ٻيا اسانجي ھلت ڏسي ڇڪجي ستسنگ پر اچي
 لاپ پرائين. ڪڏھين بہ ٻلجي ائين نہ سمجھڻ گھر ڄي نہ
 ستگورو اسان کي ڇورو چنو ڪري ويا. ھن اسان کي
 اھو آڻاھ ڏن ڏنو آھي، جو ڪٿڻ جو ئي نہ آھي. نت جو
 ستسنگ اھڙو نہ ڄماي ٻڪي پاڻي تي بيهاري ڏيئي ويا
 آھن، جنھن پر اسين سڌو اچي ڇت جو چئن ۽ ھردي ڄي
 شالتي پراپت ڪريون ۽ ٻيا ايڪ لاپ پرايون. تنھن
 کانسواءِ اسانکي امولڪ شاسترن جا خزانا ڏيئي اھڙو نہ
 پريو ڀاڳيو بظاير اٿن، جو ڪوٽ جو کوٽو اکر ڪڏھين بہ ڪڙو
 ٿي نہ سگھي. شاسترن جي الدر اھي دلپ ماڻڪ ۽ ھيرا
 جھنڊھيا اٿن جنھن جو ملھ ڪير ڪٿي؟ ڪنھن بہ ڳالھ
 جي ڪمي ڪانھي. رڳو انھن وچنن پر شرڌا رکي ڪمائڻ
 جي درڪار آھي، پوءِ ان پڇو اسانجو پيڙو بار آھي. تنھن
 کانسواءِ ھنن ھرڪنھن مارڻ پر اُتر پر اُتر ڪمائي ڪري

جي پرڳڻو ۾ اهندو. ” ٻو سوامي جن مولڪي ڇوٽين درجي
کان وٺي اي اي امتحان - وڏو ڀڙهايو ۽ اسانجي ساري
مڪتب جي بالبال ٻه مئرج ڏيندا رهيا. نه رڳو ايترو، پر
هنن مولڪي اوڪري وٺي ڏيڻا پر نه وڏي مدد ڪئي. ڏو-
سندن درياءَ دلي! پر اڇڙي ڪريا رڳو مون ڪڙي ئي
نه ڪيائون، پر ٻين غريب وڏياريين کي مشق ٿيڻ ۽
ڪتابن، ڪتابن ۽ ڦٽن جي مدد نه ڏيندا هئا. نالڪ ڏلي
هڪ وڏياريءَ جي مٿس پر اڇڙي سڀاڻا کان سواءِ سندس
ٿيڻ ڪرڇ جي پورائي نه ڪيائون.

[illegible]

"Your first number is reserved in the school of the Almighty God. Don't worry regarding the petty size and number in the assembly of the world! Look ahead to the supreme place in the assembly of the Almighty."

سازید خیر و بر خیر کے ورق پسند آئے کہ ہمیشہ
 رہی۔ خیر سے خیر کے ورق پہنچے۔ پسند آئے کہ
 پسند آئے کہ خیر سے خیر پہنچے۔ پسند آئے کہ
 پسند آئے کہ خیر سے خیر پہنچے۔ پسند آئے کہ
 پسند آئے کہ خیر سے خیر پہنچے۔ پسند آئے کہ

ودبارئي ۽ ستسنگي گڏجڻ اتي پريم سان پڙڻام ڪندا هئا،
پر جڏهن نه هو، اهي ڳالهه کان وٺي ويدا هئا، تنهنڪري
سدائين لکي لکي اهڙين ڪهڻين ۽ گهاڙن ٿان ويدا هئا،
جڏهن ڪوبه سڃاڻپ وارو نه گڏجي ۽ ڪوبه جهڪي رام رام
نه ڪري، جڏهن هڪ مهاڀرڻ پارسِي ٻوليءَ ۾ فرمايو آهي:-

دَر راه چنان رُو، كِ سَلَامَتِ نَمِ ڪُنند،

بَا خَلق چنان ذي، كِ پيشوا نَمِ ڪُنند؛

دَر مسجد اَگر رُوِي، چنان رُو كِ تَر؛

پيش نَمِ خواهند و اِمَامَتِ نَمِ ڪُنند.

پڪڙ جو پورهيو ڪري ان مان پنهنجون گهر جون
ضرورت مائر پوريون ڪري ڀڄت پيسو غريبن، اٿالن ۽
گهرجائن جي ڪم لڳائڻ، سوامي جن جو دستور ٿي ويو هو،
جنهن جو هڪ جيترو مثال منهنجو پنهنجو آهي. جڏهين
منهنجو پتا پرلوڪ پڌاريو، تڏهين مان چهرن درجو انگريزي
پڙهندو هوس. اسان جي حالتن مولڪي وڌيڪ وڌيا پرائڻ
جي اجازت ٿي ڏني ۽ پڙهڻ چڱي لوڪري ڪرڻ جو
ويچار ڪرڻ لڳس. مان ۽ منهنجي ماما جڏهن نه سواهي جن
جي ستسنگ ۾ ايندڙ هواسين ۽ مان ڪلاس ۾ هوشيار
ڇوڪرو هوس ۽ هرڪنهن درجي ۾ پڙهڻون لهر ايندو
هوس، سا ڳالهه سوامي جن سوچي منهنجي ماما کي آلمه
ڏيئي چيو ته ”توهين ڪوبه ويچار نه ڪريو، ڇوڪري
کي پڙهڻ نه ڇڏايو، ايشور پرم دال آهي، پاڻي هي توهان

آڏو، پوي ڪٿن اسانجو پڙاڏو، شايد سمجهي هوائيءَ
پلائي، جهنگي اسان کي ڪل ۽ ڪاٺي. ٽههجي ڪنڊ
چاٽي هيءَ لبلبا ويا لکن هلائي هليا. ڪنهن ٽههجي وار
۽ باو، آهي ٿوئي پاڻ کي چانو.

هاڻي ڪجهانءَ ههريارا، وڃجانءِ سندر شام ۾ ڌارا
ڪري پتا جيان سڀ کي راضي، ٻڻي گوهر ساڳيو غازي،
ٿئي ڏکي دٻين جو دلبر، ٻڻي راه رلين جو رهبر،
اها ايش ارداس اڳهائج، ستسنگ جو سوال اونائج.

شربهان اڌارام ريوچند گهراڻي

سڀ ستگور ديو سوامي ٻڌراج صاحب هن جي وڏي
اٿي پهر آڻ ڪار رهندي هئي، پر پاهران هو هميشه رواجي
لباس ۾، سادا سودا ۽ لڪل گذارهندا هئا. سدائين پير
سان پير پورو، ڪلمڪ ۽ پيرن چمڪ رهندا هئا. گرهس ۾
رهندي اٽڪن ٿرپس ۽ لپارا هوندا هئا. سسار هي ڌار ڌار
اوسائين ۾ رهيا، پر هر هڪ اوستا ۾ پنهنجو پارت پورائين
سان پالهاون. هنن جي جهولي اسان لاءِ آدرش روپ
هئي.

پاهرينءَ دهم هن اسڪول جي ماستريءَ جو پيشو
بنايو، پر سچ پچ هو وڏو اسڪول جي ڪنهن ڪلاس جا
ماستر نه هئا پر ساري وشو جي ڏورن جا ماستر هئا.
ل جي شاگردن جا محبوب ماستر ۽ ستسنگ جا
وڪتا پيش هئا، جنهن ڪري ڪنهن ڪمترائي

ودبارتي ۽ ستسنگي گڏجڻ اتي پريم سان پڙڻام ڪندا هئا،
پر جڏهن ته هو انهيءَ ڳالهه کان وٺڻ وڃندا هئا، تنهنڪري
سدائين لکي لکي اهڙين گهٽين ۽ گهاٽن تان وڃندا هئا،
جڏهن ڪوبه سڃاڻپ وارو نه گڏجي ۽ ڪوبه جهڪي راند
نه ڪري، جڏهن هڪ مهاڀرشي پارسي ٻوليءَ ۾ فرمايو آهي:-

دَر رَاهِ چَنانِ رُو، كِ سَلَامَتِ نِه ڪُنَد،
بَا خَلقِ چَنانِ ذِي، كِ پيشوا نِه ڪُنَد،
دَر مَسجدِ اَگر رُوِي، چَنانِ رُو كِ تَرَا،
پيش نِه خواهَنَد وَ اِمَامَتِ نِه ڪُنَد.

پگهر جو پورهيو ڪري ان مان پنهنجون گهر جون
ضرورت مائر پوريون ڪري بيمت پيسو غريبن، اٽالن ۽
گهرجائن جي ڪم لڳائڻ، سوامي جن جو دستور ٿي ويو هو،
جنهن جو هڪ جيئرو مثال منهنجو پنهنجو آهي. جڏهين
منهنجو پتا پرلوڪ ٻڌايو، تڏهين مان ڇهون درجو الگرڙي
پڙهندو هوس. اسان جي حالتن مولڪي وڌيڪ وڌيا پرائڻ
جي اجازت ٿي ڏني ۽ پڙهڻ ڇڏي لوڪري ڪرڻ جو
ويچار ڪرڻ لڳس. مان ۽ منهنجي ماما جڏهن ته سوامي جن
جي ستسنگ ۾ ايندڙ هواسين ۽ مان ڪلاس ۾ هوشيار
ڇوڪرو هوس ۽ هرڪنهن درجي ۾ پڙهيون لمبر ايندو
هوس، سا ڳالهه سوامي جن سوچي منهنجي ماما کي آڻڻ
ڏيئي چيو ته ”توهين ڪوبه ويچار نه ڪريو، ڇوڪري
کي پڙهڻ نه ڇڏايو، ايشور پرم ديال آهي، پاڻهي توهان

آڏو، اوي ڪنن اسانجو پڙاڏو، شايد سمجهي هونديءَ
پلائي، جهڙي اسان کي ڪل ۽ ڪالي، ٽپندي ڪير
چالي هيءَ لپلا؟ ويا لکين هلائي هيا. ڪنهن ٽپندو پار
۽ ٻالو، آهي ٽولي پاڻ کي ڇانو.

هاڻي ڪڇانءِ هور پيارا، وڃي ڄانءِ سندر شاو ۽ ڌارا،
ڪري پتا جيان سڀ کي راضي، ٻڻي گوهر سا گيو نازي،
ٿئي ڏکي دلين جو دلبر، ٻڻي راه رلين جو رهبر،
اها ايش ارداس اگهاڻج، ستسنگ جو سوال اوناڻج.

شرويهان آڏارام ريو اچند گاراڄاڻي

سري ستگور ديو سوامي نوڌراج صاحب جن جي ورتي
انهي پهر آتم آڪار رهندي هئي، پر پاهران هو هميشه رواجي
لباس ۾، سادا سودا ۽ لڪل ڪڏا ٻندا هئا. سدائين پير
سان پير اور، ڪلمڪ ۽ پيرن چف رهندا هئا. گرهه ۾
رهندي اُنکان لرليپ ۽ ليپا هولندا هئا. سسار جي ڌار ڌار
ارمڻائن ۾ رهيا، پر هر هڪ اوستا ۾ پنهن جو ڀارت پورنا
سان ٻالباڻون. هنن جي جيئي ٻولي اسان لاءِ آدرش روپ
هئي.

پاهرينءَ ريت هن اسڪول جي ماستريءَ جو پيشو
بنايو، پر سچ پچ هو رڳو اسڪول جي ڪنهن ڪلاس جا
ماستر نه هئا پر ساري وڙهي ڌرم جا ماستر هئا.
اسڪول جي شاگردن جا محبوب، ماستر ۽ محسن جا
شرومڻي وڪتا پيش هئا، جنهن ڪري کين ڪيترائي

دان ڪيو، جنهن جي مڪه مان سدائين آتم امرت پي رهيو،
 جنهن جي رائيءَ ٻڌڻ سان منجهيل من ٿي ٺهيو، جنهن
 جو چنڊرما روپي چهر وڌي لپ لپ ٿي ٺريو، جنهن
 جي درشن سان پاپ جو لشڪر ٿي ٺريو، جنهن جي
 درشن سان هردو ٿي هرسن سان ٺريو، جنهن جي درشن
 سان دل ۾ ٿي گيان جو ديوڪ ٺريو، جنهن جي ڪٽا
 ڪرڻ تي ائڪ منشن جو ٿي ميڙ مڙيو، جنهن جي ستسنگ
 ۾ اچڻ سان ڪريل ۽ کوٽو ٿي سڌريو، جنهن جو سنتوش
 ۽ سهارو ڏسي هرڪو ٿي سندن چرلن ۾ ڪريو، جنهن
 جي رهڻيءَ روپي قنواڙي ڏسي هرڪو مستان پوئري جيان
 ٿي مٿس ٿريو، جنهن جي دٻا ۽ اٻڪار سان هرڪو آسانو
 ٿي ٿيو هريو ۽ ٺريو، جنهن جي درٻار کي ڪلپ ٺريو
 سمجهي هر ڪنهن تي من ماريو ور گهريو، جنهن هزارن
 دڪين کي دوائون ڏيئي ٿي ڪيو سندن دڪ دور، جنهن
 اليڪن جي قتن تي مله پئي ڪري لائو ٿي تن جو لاسور،
 جنهن ڪيترن کان ڇڏايو ڪسنگ ۽ ڪوڙ، جنهن ڪيترن
 کي ياد ڏياريو آتم مور، جنهن سون کي سيڪاري سڃاڻي
 ۽ لمانائي، جنهن هزارن کي پاڻي ۾ پيل رهڻ جي سکيا
 سڻائي، جو هو ائڪ اڪين جو نور، تنهن کي پاڻ وٽ گهرائي
 جو پريو پيو ڪئن لوڪي پوري؟ اي پريو! جنهن ۾ هئي
 پريمين جي آگاهه سڪ، ان کي اوهان وري ڪئن ڪئي
 ٽڪڙي چڪ؟ جنهن جي هئي هتي گهرج گهڻي، تنهن
 کي ڪي ڪئن جاد ڪوٽ ڏئي؟ پر تنهنجي مرضيءَ

درد لاهندو. مگر اي رنگي! توهي ۽ ڪهڙو ڪبل رڃايو،
 جو اسانجي دل جو دلر اسان کان ڪسي پاڻ وٽ ڳهرايو؟
 اسان نه سندن اچڻ لاءِ ڏياري ٿي ملهائي، مگر ٿوري
 وڇوڙي جو اهڙو نه طوفان لڳايو، جو اسانجي آمدن کي
 ڪيو اڃايو. سڄو! وري نه روڊن نه ڪريو، پنهنجي
 لڄ آڻا سري سندر شام جن اسان لاءِ وٺا آهن ڇڏي، هر
 سمير ٿي اسان کي ۽ ستنگ جي ڦلواڙي ۽ ڪي ڇڏندا آڏي.
 آها! اسانجو سوامي بوڌراج ٻاجهارو، اسان اڙين جو
 آڌارو، ساري ۽ سنڌ جو چمڪندڙ ستارو، هزارن جي
 هردن جو پيارو، گرهستي هوندي گرهست جي ڏس کان
 پيارو، سدائين شالڪ چٽ ۽ سر درشت رهڻ وارو، جنهن
 جو الٽي پهر هو ايشور سان ليهن، جنهن کي آڇ موڪلائي
 ٿيو ٻارهنون ڏينهن. گوردوارا اوهانجي مورف ڏي ٺاهي
 هرڪا اڻ ٿي اکين مان آب هاري. آها! ڪنهن کي ٿي
 سڪلپ آيو نه هي ۽ موهڻي مورف، سهڻي صورت
 هميشه لاءِ حيدرآباد سنڌ ۽ هند کي پنهنجي درشن ڏيڻ
 کان اوچتو ئي اوچتو سڪائيندي؟ ڪنهن ٿي ڄاتو نه
 ڪرڻار جي قدرت هن ڪامل کي ايترو سگهو پاڻ وٽ
 سڏائيندي؟ او ايشور! جنهن پوڳي ۽ پر هئي برهم چرنه
 جي پربل آناهه شڪتي، جنهن پياري ڪئي هئي ساري
 آيو پنهنجي پکتي، جنهن هو پورن پوڳ پڄاري، جڏهن هو
 هر اندريءَ تي حڪم هلايو، جنهن هر سمير ٿي سج جو
 وڻج ڪيو، جنهن ساري ۽ جيوت پر پي سج ڪرڻ ڏنو ۽

شويحان هري سندر روڇند

سوامي جن پنهنجي آدرش رهڻي ۽ دواران اسانگي آها
سکيا ڏيئي ويا آهن؛ جو اسين سندن رهڻي ۽ کي رهبر
ڪري پنهنجي جيوت کي چولي مٿه بڻائي سگهون ٿا.

ڪيڏي وڌائي ڳڻيان سا پرشن جي،

ممتا ميل اندر پر رکن نه رائي؛

سامي سدائين ڪن اڳڪار آچاه ٿي.

هيءُ شاوڪ سوامي جن سان بلڪل ليڪ نهڪي اچي
ٿو. هو ماستريءَ پر نه فقط دماغي سکيا ڏيندا هئا، مگر
سربرڪ ۽ آلهڪ وديا ۽ اخلاق تي سندن تمام گهڻو زور
هوندو هو. هنن مؤايش جي جيوت مان اسانگي نه پنهنجي
جيوت جي جوست جڳائڻ گهرجي.

شويحان مهر اڄ اندل

Be in the world but not of the world

دليا پر ره مگر دليا جو نه ٿي. هيءُ ٻهاڪو هنن
پوريءَ طرح ڪمائي ڏيکاريو. هو شائتيءَ جا سڃا اوتار
۽ رهڻيءَ جا صاحب هئا.

شويحان ڏنڊل آر - راه ڇند اڏي

سڀني جي اندر پر اها آشا هئي ته جلد مهني ڪن پر
هيءُ مٽرو موهن مٿا روپي مسوريءَ مان موٽي هن
حيدرآباد روپي بندرآباد ۾ اچي، پنهنجي وچن روپي مٽر
مرلي ٻڌائي سڀني سکين ۽ سڪن جا سسپا ۽ سور، دک ۽

سوامي جن جي زندگيءَ جو اندازو سندن آدرش رطبي
۽ اعليٰ ڪلر مان، جو هن پنهنجي آکاڌ آيو مان بسڪن
۾ ڀرتو آهي، لڳائي سگهجي ٿو. سندن روزمره جي رطبي
پٽاريءَ جي ڊر لائين آئريڪا کي عملي جامي پٽرائڻ
جو ٿوب ڏنو آهي. هو دل ڪري ناطن درويش هوا
سندن اسڪتا ۾ نڪل عجب ڪئي. منار ۾ رهندي
جن ڪنول ٽول ٿوري مرڻي ٺڪي ٻاڻيءَ ۾ لولپ
وئي ٿو، تن هي ۾ سب سنگ ۾ رهندي سڀ کان لارا
دوا. سندن آئريڪا جو ڪنڊوڪن ڪڍي؟ پنهنجي
ستونگي آڪرشن موري ڌار ڌار وٺائين جو عملي جامو
پوري، پنهنجي ٻوٽو جيويءَ جي جو سم سان ڪيترن
جي دلين کي روشن ڪري نڪ ڏور ۽ ڪيان جو سورج
چمڪائي، ٿوري ئي وقت ۾ ٽپو ڪٽي ڪري پٽي
ڏلو آڻ ڪري وٺا آهن، جن پاڻ فرمائو آهن:-

شمع جا سڙندي ڏني روشنائي،
عجب ان مونکي ٻوڏ ٻولي ٻڌائي،
سڙي پاڻ روشن ڪيو جنهن پين کي،
انهيءَ آبرو جي جڳت ۾ جڳائي.

سج سج من مٿان جي روشنيءَ جي روشني وڃي
۽ هنجي آکاڌ آيو کي سمجهي ٿوري عجب ڪري
مون چٽي ستاوي ڏنڊ جي ڪٽيءَ ۾ ڪن ڪن آهي.

هوا. مان سمجهان ٿو ته هو انسان جي جان جا جيا پا ۽ پٺان کان به وڌيڪ پيارا هوا، مگر اسين سندن وچوڙي تي رودن نه ڪري سندن سکيائڻ کي سيني ۾ ساليون. لڻا وري ڪهڙا، هيڏي منزل تي رسندي به ڇڏهين هو گڏا هوا، ٿڌهين پيرن پئي گڏا هوا ۽ مان نه پاڻ ۾ پڇي ڪين پٿر واڳيان آسپا ڪندو هوس.

ديوان جڳتراه ايسرداس شوداساڻي

سوامي جن لمر ٿا، کلمڪتا ۽ سمتا جي ساڳي صورت هوا. هو گرهست ۾ رهي ڌرم، ارب، ڪار، موڪي حاصل ڪري اسان لاءِ اوچو مثال ڇڏي ويا. هو هميشه آلماند جي مڙج ۾ مگهن رهندا هوا. شل اسين به سندن رهڻي مان سکيا پرائي پنهنجي راه روشن ڪريون.

پروفيسر نرملداس گربخشاساڻي

مون به گڻ جي سوامي اوڌراج صاحب جن ۾ ڏٺا سي هي آهن هڪ ته هو سيني کي پنهنجو سرڻپ سمجهندا هوا، پيو ته سندن پير هر وقت پرمارڻ جي پيڇري ڏانهن وڌندو رهندو هو. مون کين هڪ دفع چيو ته اسانجي لوجوانن کي پنهنجي پاڻ جي ڪا به پروڙ ڪانهي. ڪرپا ڪري اوهين هفتي ۾ هڪ دفع برهموسماج مندر ۾ اچي، پنهنجو سندر وياڪيائ ڪري لوجوانن جون دليون پنهنجي آتمڪ شڪتيءَ جي اثر هيٺ آڻي سندن جيون ۾ پلٽو آڻيو. جهت کڻي منهنجي وينتي قبول ڪيائون ۽ هر هفتي پاڻ کان پاڻهي اها شيوا بلڪل لشڪامتا سان ڪندا رهيا.

ڪري سگهندو.

سوامي ڪيول ڪرشن صاحب

هن مهاڀرشن جي ڪن جي مها ڪهڙن لفظن سان
ڪجي. ٿوري ۾ سندن ڪن جو ورلن ڪهڙن ڪرڻ ٿو.
هو ٻهر ڪڍي، مهاڙي، لڪ لڪ، شال، وان،
گرهست ۾ ڪڍول ٿول سمان رهڻ وارا، سڀ سان ورتندي
سڀ کان پيارا، ڪن جي ڪاڻ ۽ آملول رٿن جو، پهرڻ هرا،
سندن ڪهڙي ۽ رهڻي ۾ تفاوت ٿي ڪونه ٿو، جنهن
وقت ڪٿا ڪندا هئا، ان وقت ڪو به موطن ٻيو مري
وڃائيندو هو. سندن وائي ٻڌڻ سان من جو موه ۽ مس
مٽي ويندو هو. مان سندن لاءِ جو آسئون وهان ٿو سو
الله نه نه مولڪي منجهن موه آهي، مگر سندن سندر
ڪن کي ياد ڪري.

راء صاحب ديوان ڪرمچند ليلارام هندوراڻي

۳۰ سال کن اڳي سري سڪور ديو سوامي پرمالند صاحب
جن آدو ٿي برابر سوا ڪلاڪ ڪٿا ڪئي، جنهنجي
اثر ڪري سڀ مڳهن ٿي وياءُ انهن ۾ هڪ لمارو ۽ سادو
سُڍو ڳيرُ جوان جنهن اوڏي مهل چيو ته ”هر پي آيا
هوتا.“ مون کيس چيو ته متر! جا ڳالهه پنهنجي مبارڪ
مک مان ڪڍي اٿو اها پاڙ جو. لبت هن ڪل اهائي سڳند
ٻولي ۽ اهڙوئي ٿي ٽيڪار يو، جهڙو الجار ڪيو هواس.
۱۰. سندن مک مان پڳتي ۽ گيان جا آمله ماڻڪ ٻا
وا ۽ سڌاين شال چٽ ۽ پر قلند ٿيڻ ۾ ايندا

سوامي رامانند صاحب چڊاڪاشي
 سوامي بوڌراج ستگورن جي باغ جو هڪ
 ٿرندڙ ۽ لائلي گلڙو هو، جو اڄ ستگورن پنهنجي چرلن
 ۾ چڪي ورتو. هو اڄ خاڪي چولو ۽ ڇڏي سراپا لوڊ
 بڻيا. وڻيش سروي ۽ ڇڏي سامان سروي اختيار
 ڪيو اٿن. هو اسان وٽان ويا نه آهن، پر هڪ هڪ جي
 دل ۾ سمائجي ويا آهن. ظاهري سروي ڪري هو اسان
 کان غائب آهن، پر واستو سروي ڪري اسانجي رڳ رڳ
 ۾ سمائجي ويا آهن.

ڪوڊراج سوامي چيٽن آندڙ جي مهاراج چڊاڪاشي
 ڪارڊ اوهالڙو ڪالهه سري نگر کان ڦري هتي پهتو
 جنهنڪي پڙهندي دل کي ڏاڍو صدمو پهتو. شريمان،
 مهاگيالوان، ڌڙ ۽ وڙ وري سوامي بوڌراج صاحب جن
 جي بي وقت پنهنجي جيون ليلا سمائي ڇو سماچار
 ٻڌائين ڇت وسمي ۽ گتي ۾ اچي ويو. منهنجي لاءِ نه
 سهي پر چڊاڪاشي ستسنگ جو هڪ مکيه محبوب يعني
 گيان جو چشمو بند ٿي ويو ۽ اسانجا پاڻر هڪ ڏين ۽ لڙل
 اوستا کي پراپت ٿي ويا.

سوامي ليلا شاه صاحب

سوامي بوڌراج صاحب ۽ سندن ڌرمپتي جو درشن
 معنيٰ ڪلچر ۾ سري رامچندر ۽ مانا سيتا جو ساڪيات
 درشن. هنن گرهست ۾ رهي جنهن ۾ پرڏي پراپت ڪيو،
 سو سوين سالن جي ڪنن لپسيائن بعد به ڪو ورتو هت

سڃاڻو ڪي ٿي هيءَ سڌ پيئي، تنهنجي دل کي ٿي ڏڌو
 آيو. ڪي نه لڳن مان لير وهائڻ کان رهي نه سگهيا، ڪي
 دڪ جي درياهه ۾ لڙهي ويا. مطلب نه جتي ڪٿي شوڪ
 جي لهر چانگجي ويئي. ستسنگين جي من ۾ هيءُ اُڻ ٿي
 ويٺو اُڻي سمي ٿاڻس هليو. سگهوئي هنن ستگورن کان
 ٻڌل وڃن باد ڪري پاڻ سنڀاليو ۽ من کي لڪائي ڪيو
 ۽ ٻرندو ٻرندا جي ٻاڻي کي مٿي تي رکي تيز ڌارو
 لڙو وڌيڪ هاءِ اسڪول جنهن ۾ سوامي جن سمورو
 سڄو ماستر ٿي رهيا هئا، اُتي هليڪارن سوامي جن کي
 مان ڏيکڻ ڪار پنهجو اسڪول سڄو ڏينهن بند رکيو.
 هنن کي ڏسي ٻين اسڪولن جي ڪم هلائيندڙن نه پنه
 جا اسڪول بند ڪيا.

ٿار پنهجو واري ڏينهن کالولي ٻارهن ڏينهن برابر اوم
 جو اُڪند پاٽ ستسنگ اشرو ۾ ٿيندو رهيو. اُنهن ٻارهن
 ڏينهن ۾ ستسنگ نه لير اُٿسار ٿيندو هو، جنهن ۾ ڪيترن
 ستن مهاڻائن، شهر جي لڙڪن ٻارن جي سڄڻن ۽ ستسنگين
 سوامي جن جي اوج جريٽرن، اُگاڏ اُٿيو ۽ ڪوڙو اُٿر مڪيا
 جي مهما ڪري گهڻي ٻار ۽ سڄو سان پنهجي پنهجي
 سڙا اُٿسار ٿول چاڙهيا. ڪن ستسنگي سڄڻن ۽ مهاڻن
 بتر پڪائن ڌاران پنهجي سڙاڻي پٽ ڪئي. ڪن
 اخبارن نه سوامي جن جي مهما ۾ لکڻ لڳا، انهن واپڪيائن
 جو ٿلهو لوري ۾ هٿ ڏجي ٿو.

سنا ۽ ڀرم لوت ڪري کين لڙي ۽ ۽ سندن
 بڻائيندو هو، جو کين ڪوئن لڇڻ ۽ ڪنيتي جي
 ڪڇري مان ڪڍي سندن سپاڻ سان سينگاريندو هو
 جو کين دڪن ۽ آپڏائن کان آڇو ڪري، سڳي جيون وٺي
 ڪرڻ جا سولا سادن سڻائيندو هو، جو کين ارت ۾ رهي
 ڀرمارت سڌ ڪرڻ لاءِ سرل سادن سمجهائيندو هو، جو
 سنسار روپي مهاڏستر ساگر کي رڳو من جو منديل مالداڻو
 ۽ اڻ هوندو سڌ ڪري سندن دلين جو بار هاکو بڻائيندو
 هو، جو کين اڳيان جي اوڙاهه مان ڪڍي پنهنجي سڳي
 سروي جي سمجهه ڏيندو هو، جو لاهي پرڪار جا پيا
 ڪئين پال ساڻن پلائيندو هو؟ اڃا هنن کي گورو گديءَ
 تي آستان ڪئي ٿوري وريهه لڙيا هوا، اڃا ستنسڳين
 کي نه منجهن آليڪ آشانون هيون ۽ پڪو آسرو رکي ويٺا
 هوا نه لجهو ٿا اسانجا ستگورو ڏيو مسوريءَ مان چڱا پلا ٿي
 وٺن ۽ اسين سندن سڳي سک سان سواگت ڪنداسين ۽
 خوب خوشيون منائينداسين ۽ هنن مان وڌيڪ ۽ وڌيڪ لاپ
 پرائينداسين. هي سڀ اڳلا شانون ۽ آشانون مٽي ۾ مليل
 ڏسي، پريمي ستنسڳي پُرس ٿوري لستريون پاڻ روڪي نه
 سگهيا. سڀ هن پاري ڏک جي ڏاڳ وچان هنجون هارڻ
 لڳي ويا. ڪي ڏسو نه اوچنگارون ڏيئي پيا رن، ڪي
 سڌڪا پيا ڀرين، ڪي ورهه ۾ ورلاپ پيا ڪن، ڪي هاءِ
 هاءِ ڪاڪا، الب نه ڏاڍو هائي دوس ۽ واويلا
 ۽ پريمي سجن، مٿر اٿوا ڇاڻو

سڀ اتي غريبن ۽ گهرجائن کي دان ڪيون ويون. تنهن
 ڏينهن اچڻ تي هالي مڙي، مڇهند جو اٽڪل ۳ پي
 مالا سعي ديو ۽ شري سندرشام ڏاڪٽر ڪلاپاء سان
 گڏجي حيدرآباد روانا ٿيا ۽ هالي سان ڪيائون. ڪي
 ٻريهي ۽ سچن ٻرش مسوريءَ مان ڪڪرڪرنگ ٿاڻن اڙاڻا
 آيا هئا. انهن کان جڏهن موڪلايو ويو، تڏهن سڀني جي
 اکين مان پي ڏس لڙڪ وهي رهيا هئا. وات تي هر دوار
 ۾ سوامي جن جي هالي پرون ڪئي وئي.

اهو هو سوامي جن جي جولي جو صفا سمانچو ٿي مسوريءَ
 جو ورتا. هوڏانهن حيدرآباد جي ٻريهي ستنگين کي
 جڏهن اوچتو هيءُ دل ڌار بندڙ سمجهار ٿي وئي، ته
 نه هنن جون وايون ٿي بتال ٿي ويون. هنن جا چپا ٿي
 ڇڏي پيا. هنن جي ٻڏي لڪاڻي نه رهي، هنن جي
 دل کي تمام ٿري چومت بهتي، جن اولاده اڏوڪار ٿي
 وئي. پلا اهڙي ٻرم رکيڪ ۽ ٻرم ڪلهيڪاري گوردو
 جو ڪمپلو چواليءَ جي سمن ۾ اوچتو وڇوڙو ۽ وڇوڙو
 ٻريهي ستنگين کان ڪٽن سٺو ٿيندو، جو من موهن ڪين
 ڏهاڙي مڏر وڃن جي مرلي ٻڌائي موهڪ ڪندو هو؛
 پر پڙ ٻريه جا پيالا پُر ڪري پياريندو هو ۽ سڄو آندو
 رس وٺائيندو هو، جو سندن سڄو سولهون ٿي ڪين ٻرمارڪ
 جي پيچري کان سهنج ۽ سولائي سان وٺي هلندو هو،
 جو سندن من جا مولچهارا مٽي ۽ هردي جي ٽپ ۽ ٽپائي
 مٿان لار ۽ سیتلا جو ٿوهارو چٽڪيندو هو، جو سندن

سجن اچي ڪنا ٿيا ۽ ديرادون مان پڻ گهڻا ستنگي
سجن آيا. جنهن تي سوامي جن جي وڏي مڪتبي جو ٻڌو،
تنهن اکين مان پاڻي ٿي آندو. ڪوبه اهڙو سنڌي سجن
نه هو، جو ڳوڙها ڳاڙڻ اٿو ڏک ڪرڻ کانسواءِ رهي سگهيو.
اوڏي مهل آڪاس پڻ ورکا وڌائي، پنهنجي شوڪ ۽
سردا جي ڏيکاري ڏني.

ليٽ سوامي جن جي آرٽي تمام چڱي ريت سڃاڻي،
گلن جا هار پائي، ڏولي ۾ چاڙهي شمشان پوءِ ڏي کڻي
ويا، جا شهر کان ۳-۴ ميل پري سري گنگاچي جي ڪناري
تي آهي. سڄي وامت ۽ ڇن پاءُ ڪندا هليا. وامت تي سندن
فوتو به ڪڍايو ويو. حيدرآباد ستنگهه سڀا جي پريزيدنٽ
شري نهارام بصرمل وٽان ٿار آئي ته ڪيترو به خرچ ٿئي
ته سوامي جن جي آرٽي هتي ڪٿائي اچو، پر جڏهن ته سوامي
جو سرير ان کان اڳي انگري سنسڪار لاءِ روالو ٿي چڪو
هو، تنهنڪري ڪجهه نه ٿي سگهيو.

ماتا ستي ديويءَ کي انهي گهر ۾ رهائڻ ٿيڪ نه
سمجهي، هنکي شري سندرشام سميت پاڻي سترامداس
ڀالي مل وارن جي سميت نيرنداس جي گهر ۾ رهايو ويو.
جن سندن دل ورتي ۽ گهڻي ڀرپور سان شيوا ڪئي.
هاڻي رڳو ٽئين ڏينهن هالي ميڙڻ تائين مسوريءَ ۾ نرسڻو
هو. تنهن وچ ۾ سوامي جن جو سامان جهڙوڪ ڪپڙا،
ڇمپل، بوت، ٻڪري ۽ سيڌي پاڌي جون ٻجڻ شيون،

پڇيو سڄ ٿا چٽو؟ ڇٻائين نه هائو. مون سوامي جن جي
 درشن ڪرڻ جي اڀلاڪا ٺيڪاري، پر ڇٻائين نه مانا ستي
 نه ٻويءَ کي سنڌيه بولدو، الهيم ڪري توهين پورين
 وڃي ٿارون ڪريو ۽ شهر وارن سنڌين کي ڄاڻ
 ڪري، سوامي جن جي سسڪار لاءِ نه بلو ڪريو. مان
 سڌو ٿار آفيس ۾ ويس ۽ پوري ڇهين اڃي ٿارون ڪم
 پوءِ پنهنجي ڪوليج تي آيس ۽ اتي جي ماڻهن کي چيو
 ته شهر جي سنڌين کي هن باب ۾ ٻڌائجو. اٺن ئي ٻياري
 ٿارائڻداس دولهه مل وقت آيس، جو اچي حيدرآباد ۾
 مستڪي هالڪن جي منڊليءَ جو سبڪداري هوندو هو ۽
 اڻٻي سمي مسوريءَ ۾ هو، ان کي نه ڄاڻ ڪيو ويو.
 ڊاڪٽر ڪوئل جي راءِ هئي ته سري سندر شام کي هتان
 ٻاهر وٺي وڃو، جڏهن هن تي ڪو پراڻ نه پوي، شري
 ٿارائڻداس جڏهن سوامي جن جي جاءِ تي پهتو، تنهن سري
 سندر شام کي وٺي وڃڻ جو حڪم مٿس رکيو ويو، ڇو ته
 هو ساڻس چڱو هربل مڙيل هو ۽ سمجهه وسون نه هو کس
 پرڻاڻ ۽ وندراڻ لاءِ ڪارائتو ٿيندو. شري ٿارائڻداس
 کي ٻڌائڻ کانپوءِ مان پاڻي سترامڻس ڏالي مل جي ڦر
 جي سيني مان پاڻي ٽوپڻداس کي نه چٽائيندو آيو هوس،
 جنهن وري پاڻي پي. ليلا رام وارن جي سيم ڪشچند
 تي ٻڌايو.

هن ٻنهي سيني اڳي سسڪار ڪرائڻ ۾ پنهنجي
 چڱيءَ آخر چڱي سهايو ڪئي. ٻيا به ڪيترا سنڌي

سوامي جن جي اهڙن اڻڄ ڳڻن جو مون تي ڏاڍو پرياءُ پيو آهي. ڏاڍو ڏک، اٿر جو اهڙي مهاڀرش جي دوا ۽ شيوا ڪرڻ جو مون کي موقع مليو، پر هنن کي شفا ياب ڪرڻ ۾ سڦل نه ٿيس ايشور جي اڃا لائين هئي.

منگهارام پاڻيهي سوامي جن وٽ اچڻ جو سبب هيءُ ٻڌايو ته مان چئن رات جو اٽڪل ۱۲ بجي سوامي جن وٽان موٽي جاءِ تي آيس، تنهن موڪلي دل تي ڏاڍو آيو ڪو رهيو، جنهن ڪري پوري ننڊ به ڪانه آيس. پراڻه جو سويل لت لير موجب چئن ضروري ڪريائين کان آڇوئي ڪڍڻ ڪري ستگورن جي ڌيان ۾ وينس، ته منهنجي هڙدي ۾ ڏاڍي اولداهي ڏسڻ ۾ آئي. موڪلي ايتري پرون پئجي ويا. مان نه به اٿيس ۽ گڏ رهندڙ سائين کي اٿاري هڪ کي دڪان جون ڪنجيون ڏليو ۽ چيو مائس ته مان سوامي جن وٽ وڃان ٿو ۽ جي موڪلي موٽڻ ۾ دير ٿي وڃي ته پاڻي جن (سيڪ) کي ڪرپا ڪري ٻڌائجو. انهن مان هڪ پڇيو ته اڄ ايترو جلد ڇو ٿو وڃين؟ جواب ڏنو مائس ته بس ڪم آهي. لائين چئي مان سڌو سوامي جن ڏانهن نڪري وڃ ڪنڊو ويس. جڏهين اتي پهتس ته ڏٺم ته ڊاڪٽر گلارهه ٻاهر دروازي وٽ منهنجي اوسيڙي ۾ بيٺو هو. هن موڪلي تمام هوريان چيو ته سوامي جن وڃاڻ ۾ سماڻجي چڪا آهن ۽ توهين وڃي حيدرآباد ۽ ديراڏون وارن کي تارون ڪري اچو. اها ڳالهه ٻڌندي ئي موڪلي ڏاڍو ڏک ٿيو ۽ ليٽن ۾ جل ٿري آيو. مون کاتس

سوامي جن جي ڪٽ کي جهليو مان ۾ ٻيلي هئي. او جعو
 کيس ٻي سُرڻ ٿي هڪڙو ڏٺو. جهٽ کيس هٿ کان
 جهلي وهايو. ڪجهه مهل کانپوءِ سُرڻ ۾ آئي. سگهوئي
 شري منگهارام جمعدار جي چٽاڻ کان اڳي اچي لڪيو ۽
 اٽڪاپوءِ ڊاڪٽر نه آيو. ڊاڪٽر جي ٿاڻي ٻڌائڻ کانپوءِ
 مانا کي پڪ ٿي ته سوامي جن واپس ۾ سمانجي چڪا آهن.
 کيس تمام گهڻو ڏک ٿيو ۽ شاليد ٿي شاليد ۾ ليٽن مان لير
 وهائيندي رهي. ”اڄو هو شري ڳالهائڻ وٽان موروئي“
 ٻاٻٻ مليل ورتائين.

ڊاڪٽر ٻاهر اڪتو ۽ هڪڙي پٺيان منگهارام به
 لڪيو. ڊاڪٽر وسميءَ ۾ پنجوي ۲-۳ منٽ سُن ۾ نيو
 رهيو. پوءِ منگهارام هڪڙي ٿي ۽ جي آڇ ڪئي، پر هن نه
 ورتي. منگهارام ڏٺو ته اوڏي مهل ڊاڪٽر جو من ٻرجي
 آيو. هن چيو ته ”مون کي سوامي جن جي وڏپوءِ مڪ
 ٿيڻ ٿي پاري ڏک ٿيو آهي. مون ڪڏهن نه بدبختي
 ڏٺي ۽ پر اهڙو سرهو بيمار نه ڏٺو. جنهن مهل وٽن ويٺو
 هوس، تنهن مهل سندن مڪڙو ٻوڪندو ڏسندو هوس.
 ڪڏهن به سندن منهن ملول ڏسڻ ۾ نه آيو. هيتري
 ڪشت هوندي به ڪڏهن ڪٿي بدبختو ڏک ظاهر ڪن،
 سو به نه. ڪيڏا نه بهاري جا صاحب هوا! بچاڙيءَ ۾
 مون تي زور پريائون ته مون کي اُتي وڃڻ ۽ آڻڻ لڳائڻ
 جي موڪل ڏيو، پر سوامي جن جي ڪشت کي ڏٺا
 ۾ رهي، مون ڇاڻي وائي ڪن اهڙي موڪل نه ڏني.“

ڊاڪٽر جي وڃڻ کانپوءِ هنن به ڪنهن ضروري ڪم
 ڌارن ڪجهه به ڪونه ٿي ڳالهائون. گهڻو ڪري سندن
 اکيون پوريل هيون، ڇڻ سماديءَ ۾ آهن. به ٿي منت
 رکي مون سندن لار ڏٺي ته اڄو هلا مولي لڙالو لڳو.
 مان اُمالڪ مانا ستي داييءَ جي ڪوئي وٽ ويس.
 هوءُ نه به ڇرڪ ماري اُٿي کڙي ٿي، ڇڻ اڳيئي جاڳي
 پي ۽ ٻاهر آئي. ٻئي سوامي جن وٽ آياسون. ڪجهه پلن
 کانپوءِ هنن هڪ پل لاءِ اکيون پٽي اور چٽي، اکيون
 پوري ڇڏيون ۽ ويڙات ۾ سماڻجي ويٺا! اُن مهل پريات جا
 چار لڳي ڏهه منت ٿيا هوا ۽ پُورلماڻيءَ جو ڏينهن هو.

مرڻ کان اڳ ۾ مري جو وير ٿي ويندو رهيو،
 مَوْت اُنجي من اندر پيدا ڪندو ڪَن ٿرڻو،
 مان پڻو هستان مِيتي جو برهم ۾ لين ٿيو،
 اُمر جيوت پد پراپت سو ڪري ويو لاڏلو.

مانا ستي دايي ڪجهه به نه سمجهي سگهي ۽ نه
 واڙي ۽ منجهيل بيٺي رهي. کيس سڄي ڳالهه ڳاڙهي ۾
 ۾ چير پڙ ويسا نه آيس.

دالان جي دريءَ کان بهي ڄمendar کي سڏ ڪير ٿوريءَ
 مهل کانپوءِ هو آيو. هڪ پاڙيسري ليڪيدار کي به سڏايم.
 پوءِ ڄمendar کي شري منگهارام کي چٽائڻ ۽ ڊاڪٽر گويل
 کي ڪوئي اچڻ لاءِ چيم. ڊاڪٽر کي ايتري لاءِ گهرايم ته
 سوامي جن کي ڏسي مانا کي هنن ٻانت خاطري ڏني. مانا

ڪي سڏڻ لاءِ ڪجهه به هلاڪي ڪرڻي پوي. تنهنڪري
کيس چيائون ته ”هاڻي توهانجي هتي وڌيڪ وهڻ جي
گهرج ڪانهي. توهن وڃي پنهنجي گهر آرامي ٿو.“
سوامي جن جي اهڙي آڳاٽي ٻڌي لاچار شري منگهارام
کي وڃڻو پيو.

ڊاڪٽر ۽ شري منگهارام جي وڃڻ کان پوءِ مانا ستي
ڏيوي ۽ مان ٻئي ڪجهه سمجهه ناهين ويٺا هواسون. پوءِ
مانا چيو ته ”رام نه توهان اوجاڳو ڪيو آهي، تنهنڪري
هيڊئر توهين وڃي سمجهو، مان سنڀال لاءِ وهان ٿي.“
مون کيس ڪهڙوئي چيو ته مون کان نه پاڻ وڌيڪ اوهانکي
آرام جي گهرج آهي، ڇو توهانکي سڄو ڏينهن گهر ڇڏي
هاڃ ڪرڻو پوي ٿو. پر پاڻ ڪو به مڃيائين ۽ مونکي ٿڌ
ڪرڻ لاءِ مڃيائين. مون به ڪلاڪن ٿڌ ڪئي ۽ اٽڪل
۳ بجي آئي مانا کي آرام ڪرڻ لاءِ چير. پاڻ به ٿي
مڃيائين پر مون ڄڻهن کيس وري وري سمجهايو ته ٻئي
جيڪڏهن واري وٺي ۽ ٽي ڪم پيا ڪندا سون، ته سڄو
ڪم پوري ۽ رست ٿي سگهندو ۽ ٻڌ الجار ڪيومانس ته
گهرج پيئي ته توهانکي اونڌي مهل ٿي اٿاريندس، تڏهن
مس مس وڃي سمجهي. پلاسجي ڏينهن جي ڇو لڪل هئي
نهن ڪري ڏٺو ته جهٽ اڌ لڳي ويس.

پر رام جا اٽڪل ۴ لڳا ته سوامي جن اکيون پٽيون
۽ ٻاڻي گهرائون. مون کيس پاڻي ڏنو. اُلهيءَ مهل ائين
ٿيڻ ۽ آيو ته کيس ساهه کڻڻ ۾ ڪجهه وڌيڪ هلاڪي آهي.

سان گڏ ستر ڪرڻ وينداسون، تنهنڪري توهان اسان کي
 اچڻ جي هلاڪي نه ڪندا.“ سو مان کيس ائين چئي آيو
 هوس. سوامي جن جي هن اوسٽا ۾ مائا ستي ديويءَ کي
 وٺڻ اڪيلو ڇڏڻ نيڪ ڪوٺي سمجهيم. وري به سندس
 صلاح موجب ٻيو ڀيرو ڊاڪٽر کي سڏڻ لاءِ اڪٽس ۽
 وائٽ ٽي منگهارام کي سڏ ڪيم. هن کي سمورو ورتائت
 ٻڌائي سوامي جن ڏي موڪليم ۽ مان ڊاڪٽر ڏانهن وڌيس.
 ڊاڪٽر اچا ڪوٺو موٽيو هو. هن لاءِ ٽرسيپس ۽ سندس
 اچڻ تي کيس پاڻ سان وٺي آيس. ڊاڪٽر سڄي اوسٽا
 اچي روبرو ڏٺي. سوامي جن هوريان هوريان کيس سمورو
 ورتائت ٻڌايو. وچ وچ ۾ ڊاڪٽر کي چيائون ته جي
 موڪل هجي ته مان اٿي وهان. پر ڊاڪٽر ان ڳالهه
 جي ورتو هو. سوامي جن جو اٿي وهڻ ۾ ڀرڻو جن هو ته
 آسٽ لڳائي سماڌي آڪار ٿيان پر ڊاڪٽر اها موڪل نه
 ڏني. پڇاڙيءَ ۾ ڊاڪٽر کين ائين چئي ويو ته ”هيءَ دوا
 ڏيان ٿو، ٿوريءَ مهل ۾ آرام اچي ويندو ۽ مان هنن کي
 سمجهائي وڃان ٿو ته اوهان کي ڪهڙيءَ ريت اٿاري
 وهارين.“ ٻاهر اچي موٽي ڊاڪٽر چيو ته ”سوامي جن کي
 ڪنهن به نموني ڇرپر ڪرڻي ڪانهي. جي هو وري به
 اٿي وهڻ جي ڳالهه ڪن ته ڪنهن به ڪنهن ريت
 ٿاري ڇڏجو.“

سوامي جن شري منگهارام کي اٿي بيٺل ڏٺو. اها
 ڳالهه وري به کين نه وڻي، جواڃا به ٿئي چاهيائون ته ٻئي

اوت: هن کي ڪجهه به بدائتو نه ٿيڻ چي. ائين ڪري
تي نه مان الڪريءَ ۾ ٻيو ڳالهيان.

اٽو ڪوٺيل منهنجي آڏو اچي ويو، جو مون سوامي جن
هي اکرن کي، نوري ڏٺان ۾ تي نه آندو اڏلس مون
ائين اکرن کي ائين ۽ ٻيو نه ورتو جنهن ٻاڙ ۾ هنن چيا
هوا. ائين ڪري کين دلاو ڏيئي چوڻ لڳس ته ائين
ٿيندو آهي، ڪشت ٻرو ٿي ويندو. مان ڏجهو ٿو ڊاڪٽر
کي وٺي اچان. اهڙي ۾ مان سعي ڏيوي نه اچي وئي.
اسان ٻنهي کي هوربان هوربان ڳالهيون ڏسي شايد
ڪجهه شڪجي وئي. ڪت هي پيرالديءَ مان اچي بيٺي.
اوچتو منهن مٿي کڻي ڏسان ته سندس اکين مان لڙڪ
ڳري رهيا آهن. منهنجو منهن ٻاڙ ڏانهن ڏسي کڻي پاسو
ٽيرائين، جنهن مولڪي سد نه ٻوي. مان ڊاڪٽر کي ڪوٺڻ
ڪاٺ ويس. سانجهن جي مٿل هئي. ڊاڪٽر ڪمٽائين
ٿيڻ لڪري ويو هو. ڪجهه مٿل آلي ٿيس ٻو ڊاڪٽر
ڪرڻ موٽيو. ليٽ سندس لاءِ ليا ٻوڇڙي آيس ته اچڻ
مٿل تي کيس موڪلڻ جو سندس تمام ضروري ٿيڻ
آهي. موٽي ٿيڻ پيٽس نه ڏٺو ته سوامي جن ۾ ڪشت
وڌيل آهي. رات ٿيڻ واري هئي. هونءَ سيڪڙين آرٽوار
تي سانجهن جو شري منگيارام ايندو هو ۾ هن پيري سندن
وٽيار اهو ٿيو ته هنڪي سندن وڌيل ڪشت جي سد نه
ٻوي. ٽيڻيءَ مولڪي وسيل ڏانهن ئي چئي ڇڏيو هوانون
منگيارام کي چئي اچڻ نه هن آرٽوار تي اسين مٿان

سرو ڌرمان پري تڃيه، ماميڪم شرٽم ورج،
 اهر توا سرو پاپي پيو، موڪش پشيامي - ماشيچ.

ارت:- سيني ڌرم (ڪرم) جي ڦل جي آسري کي
 ڇڏي ڏي ۽ رڳو مون هڪڙي (پر ماتا) جي آئيني (پڪي
 ارادي سان) شرن وٽ مان توکي سيني پاپن کان ڇڏائي
 ڇڏهندس. تون ڪو ويچار نه ڪر.

ماتا ستي ديو سوامي جن جي اڪليف سمجهي
 رهي هئي. تڏه جي ڏيکاري ڪاڏي ڏنائين پر وياڪل
 ڏاڍي پي ڏسڻ ۾ آئي. اها اوستا آرٿوار تاريخ ۱ - آڪٽوبر
 ۱۹۴۴ تائين هلي. الهي ڏينهن سالجهن جي مهل مان
 سوامي جن وٽ اڪياو ويٺو هوس. سوامي جن وجهه وٺي
 هوريان هوريان مون کي انگريزي ۾ چيو:-

"For the last few days I have had enough trouble.
 I wish I would leave you all."

ارت:- گذريل ٿورن ڏينهن کان مون کي ڪافي
 ڪشت رهيو آهي. مان چاهيان ٿو ته مان اوهان سيني
 کان موڪلايان.

هيءَ تي مون ڀڄيو:-

"Have you told anything to Bhabhiji."

ارت:- اوهان پاپي جن کي ڪجهه ٻڌايو آهي ڇا؟

جواب ڏنائون:-

"She should not be told anything. That is why
 I am speaking in English."

ڪري ڏيندا هئا.

پيشاب جي تڪليف لاءِ ڊاڪٽر گوئل نه وڃي سگهيو هوندو. رڳو ٻي ڏهاڙي پيشاب جو لباس ٻڌ ڪندو هو. ڪجهه سمي ڊاڪٽر پيشاب ۾ سڌارو ڏسڻ ۾ آيو پر لب هڻندو رهيو. تڏهن ڊاڪٽر چوڻي ۽ سان صلاح ڪئي وئي. ڪجهه ڏينهن هندي دوا ڪرڻ کان پوءِ ڏسڻ ۾ آيو ته لب نه ٿورو ٿيو ۽ ان سان گڏ ٻين ڏينهن ۾ به سرامي جن فرسٽ سمجهڻ لڳا، جنهن نه بيت سنو ۽ مٿي ۽ سان اڀڻ لڳو، هڪ لڳڻ لڳي ۽ ٻين ۾ وڌيڪ سرامي ڏسڻ ۾ آئي. اٽڪل ٽيڊ ٻيو ائين لري ويو. ان کانپوءِ اوچتو سر ۾ وري ٿورو ڏسڻ ۾ آيو. وري وري سرامي جي ڪي ماءُ ڪٿڻ ۾ ٺڪيائي ٿيڻ لڳي ۽ سر ۾ وڌيڪ ڪيڙو لڳڻ لڳو. ٻن ڏينهن ۽ ٻي سرامي جي ٻين جي ڪشت جي ڏيکاري ڪار ٿي ڏي، پر سڄي ٻچ ڪين هلاڪي ٿيڻي هئي. پاڻ سڀ سامهه ۾ سڄي رهيا هئا ۽ ڪنهن کي نه لکڻي ڏنائون ته ڇا ٿي رهيو آهي.

۲۶ سيپٽمبر ۱۹۴۴ شڪر جو ڏينهن هو. سرامي جي ٻن ڏينهن کان وٺي وڌيڪ بي آرام ڏسڻ ۾ آيا. ڏينهن جو ٻڌ ٿيڻي ميل سندن اکيون ٻوريل رهيو ٿي ۽ چٽائي ڏسڻ سان ائين ٿي ٿاڻو ته ڏيوي ڏيوي مڪ سان ڪجهه اُچار ڪري رهيا هئا. ماما ستي ڏيوي ۽ جو چوڻ شروع مون وري وري سندن مڪ مان شري گيتا جو هيٺون سلوڪ پڙهيو:-

سرو درمان پري تجيه، ماميگم شرطم ورج،
 اهر توا سرو پاپي پيو، موکش پشيامي ماشيج.

ارت:- سيني درمن (کرم) جي ڦل جي آسري کي
 ڇڏي ڏي ۽ رڳو مون هڪڙي (پرمالما) جي آئيني (پکي
 ارادي سان) شرن وٽ. مان توکي سيني پاپن کان ڇڏائي
 ڇڏيندس. تون ڪو ويچار نه ڪر.

مانا ستي ديوي سوامي جن جي تڪليف سمجهي
 رهي هئي. ڏک جي ڏيکاري ڪالهه تي ڏنائين پر وياڪل
 ڏاڍي پي ڏسڻ ۾ آئي. اها اوستا آرٿوار تاريخ ۱- آڪٽوبر
 ۱۹۴۴ ٿاين هلي. الهي ڏينهن سالجهن جي مهل مان
 سوامي جن وٽ اڪياو ويٺو هوس. سوامي جن وجهه وٺي
 هوريان هوريان مون کي انگريزيءَ ۾ چيو:-

"For the last few days I have had enough trouble.
 I wish I would leave you all."

ارت:- گذريل ٿورن ڏينهن کان مون کي ڪافي
 ڪشت رهيو آهي. مان چاهيان ٿو ته مان اوهان سيني
 کان موڪلايان.

الهيءَ تي مون پڇيو:-

"Have you told anything to Bhabhiji."

ارت:- اوهان پاپي جن کي ڪجهه ٻڌايو آهي ڇا؟

جواب ڏنائون:-

"She should not be told anything. That is why
 I am speaking in English."

ڪري ڏيندا هئا.

پيشاب جي تڪليف لاءِ ڊاڪٽر گوئل نه رڳو سون
هڻندو رهيو پر ڏهاڙي پيشاب جو تهاڻ پڻ ڪندو هو.
ڪجهه سمي ڪالپوءِ پيشاب ۾ سڌارو ڏسڻ ۾ آيو پر لب
هلندو هليو. تڏهين ڊاڪٽر چوڌريءَ سان صلاح ڪئي
وئي. ڪجهه ڏينهن هڪجي دوا ڪرڻ کان پوءِ ڏسڻ ۾
آيو ته لب نه ڀرو ٿيو ۽ ان سان گڏ ٻين ڳالهين ۾ پڻ
سوامي جن مرحمت سمجهڻ لڳا، جڏهن ته ٻيٽ سنو ۽ مٺائيءَ
سان اڇڻ لڳو، هڪ لڳڻ لڳي ۽ منهن ۾ وڌيڪ سرهالي
ڏسڻ ۾ آئي. اٽڪل ڏيڍ مهينا ائين لهري ويو. ان ڪالپوءِ
اوچتو سر ۾ وري ٿورو ڏسڻ ۾ آيو. رڳو رڳو سوامي جن
کي ساءِ ڪٽڻ ۾ ڏکيائي ٿيڻ لڳي ۽ سر ۾ وڌيڪ هڻڻو لڳڻ
لڳو. ٻاهرينءَ ريت سوامي جن پنهنجي ڪشت جي
ڏيکاري ڪانه ٿي ڏني پر سڄي ڀڄ ڪين هلائي گهڻي هئي.
ٻاڻ سڀ سالن ۾ هتي رهيا هئا ۽ ڪنهن کي نه لکائي
ڏنائون نه ڇا ٿي رهيو آهي.

۲۶ سيپٽمبر ۱۹۴۴ شڪر جو ڏينهن هو. سوامي جن
پڻ ڏينهن کان وٺي وڌيڪ بي آرام ڏسڻ ۾ آيا. ڏينهن جو
پڻ ڪيئي ميل سندن اکيون ٻوريل وهيون ٿي ۽ چٽائي
ڏسڻ سان ائين ٿي پايو ته ڏيري ڏيري مڪ سان ڪجهه
اُچارڻ ڪري رهيا هئا. مانا سعي ڏيويءَ جو چوڻ هو ته
مون رڳو رڳو سندن مڪ مان شري گيتا جو هيٺيون
سلوڪ ٻڌو:-

۽ چئي لکڻ ڊاڪٽر جي صلاح جي ورڌ هو. تنهنڪري مون کين اها ڳالهه ڏيان ٿي آلهي. تنهن ٿي مولڪي پريمر سان چيائون ته اجهو چئي پوري ٿو ڪريان. انهن چئي وري نه پنهنجي لکڻ کي لڳي ويا. جڏهن ڪجهه منٽ لڳيا ۽ چئي اڃا پي لکيائون، تڏهن مون کان رهيو ته ٿيو ۽ پيو ڪو چاڙهو نه ڏسي ٻارن والگر سندن پيو ۽ پين ڪٿي لڪائي ڇڏير. ڏٺو ته اها ڳالهه وٽين ڪانه پر ڇاڪاڻ ته پاڻ سمجهيائون ٿي ته مون اها هلت سندن سر پر جي پلي ڪالر پريمر وچان ڪئي آهي، تنهنڪري وري نه پريمر ۽ ڏيرج سان مولڪي سمجهائي چيائون ”ڇاڪاڻ ته تمام ضروري آهي، تنهن ڪري مان انهن ڪري رهيو آهيان.“ هيءَ چئي هڪ امام غريب ستنگي، جنهن کي لوڪريءَ کان جواب ملي چڪو آهي ۽ جنهن جي آڇوڪا جو سڄو آڌار آلهيءَ لوڪريءَ تي هو، اچي سهائتا لاءِ لکي رهيو آهيان ته من ڪو ڪنهن ريت سندس لوڪريءَ جو ٻلو ٿي وڃي.“

ٻئي پيري ٻڌا اهڙو اوسر بڻيو، جنهن تي مولڪي چيائون ”پيارا! رڳو پنهنجو سوارڪ نه کين سڏ ڪبو. هتي غريبن جو نه ويچار رکڻو آهي.“

ڊاڪٽرن سان پريمر ۽ پراڻڪار بابت اهڙي ته دل وٽندڙ وارڻا لاپ ڪندا هئا، جو ڊاڪٽر سندن پيار پر ٻڌجي ويا. ايتنائين جو گهرج مهل پنهنجا ڪم ڦٽا ڪري وٺڻ اچي لڪاء ڪندا هئا ۽ مهل ٿي اڻ لپ شيون به ميسر

کان روڪجي پوءِ ڪجھ ڏينهن ٽائين ڪونه وڌيڪ سڌارو
ڏسڻ ۾ نه آيو. ڊاڪٽرن جو رايو هو ته مڃهونجيءَ جي
هوا جي ڪري سڌاري ۾ رڪاوٽ پئجي آهي. چئن مهينن
انهيءَ سمي سيني ۾ ٻاڙي هڻڻ تي مڃهون جي مدد ٿيندي
آهي ۽ ٻهاڙن کان هيٺ شهرن ۾ ورتي گهڻي گرمي ٿيندي
آهي، جتي جڳيلائيءَ جي سڌارن جي آڻا ڪانه هئي، تنهن
کان سواءِ مسافريءَ ۾ لاهين جاڙهن ٿان به، جڙهه ۽ اوچائين
ڪرڻ جو ڪشت سهڻو بئالڪ ٿئي لڳو، تنهنڪري سڀني
جي صلاح موجب مڃهون جي مدد سوريءَ ۾ ئي ٺهاري
جو ويچار ڪيو ويو.

ڪجهه ڏينهن لڳيا ته هڪ نئين ڳالهه ڏسڻ ۾ آئي.
سوامي جن جو سر ۾ وڌيڪ هٽيل ڏسڻ ۾ آيو. ڊاڪٽرن
جي لباس مان پتو پيو ته کين پيشاب ۾ ڪندا اچڻ لڳي
آهي ۽ آهائي هيٺائيءَ جو ڪارڻ آهي. ڊاڪٽر ٽوٽل
انهيءَ لاءِ کين سهون بي هليون ۽ سڄو ڏينهن آرام ڪرڻ
لاءِ چيائين. انهيءَ اوستا ۾ سوامي جن اهو ويچار رکندا
هئا ته آلي کي سندن بيماريءَ جي ڪڙڪ نه پري.
پر پتي جي اچڻ تي هن جو آءُ آدر، شبنم ۽ پرستار پهرين
۽ پنهن جو آرام ۽ سڪ پوءِ، انهيءَ مٿي کي هلائيندا
رهندا هئا.

هڪ ڀيري هي ڳالهه ياد آي اچيم ته بن ڀڳت جي مهل آهي. کاڌي کائڻ کان پوءِ ڳچ مهل تائين سوامي جن هڪ چنڊي لکي رهيا هئا. ايتري مهل تائين ساندھ وهڻ

چونڊيل جاين مان هڪ دوارڪاواس نالي پسند ڪئي ويئي.
الجي صفائي ڪرائي سالجهن جو ساڍي ستين بجي آئي
آياسون.

ڏينهن جو اُس جي ڪجهه نڪائي پاسي رهي هئي پر
سالجهن جو اُس جڻ نه وڻي پي. رات جو وري هوا ۾
سياڻو پي پاليو. ڪجهه ڏينهن جي اهڙيءَ هوا سوامي جن
جي سر ۾ گهڻو سڌارو آندو. ٽپ گهٽيو ويو. بت جي
نور وڌڻ لڳي ۽ منهن ۾ سرهائي ڏسڻ ۾ آئي.

سوامي جن جي دوا درمل

پهرين ڊاڪٽر جي - آر - گوئل مسوريءَ جي ميونسپل
اسپتال جو آئلوپيٿڪ ڊاڪٽر، جو تمام هڏڙوڪي ۽ چمڱو
آزودگار هو، اُن سان صلاح مصلحت ڪئي ويئي ۽ اُچو
علاج ڪيو ويو. ڪجهه ڏينهن اها دوا ڪرڻ کانپوءِ
ڊاڪٽر جي صلاح سان ميرٺ جي هڪ نامياري هوميوپيٿڪ
ڊاڪٽر جي - اير - راءِ چوڌري، جو سڀڪنهن موسم ۾ مسوريءَ
ايندو آهي، اُن کي گهرايو ويو. انهن ٻنهي ڊاڪٽرن کان
سواءِ ڊاڪٽر پنڊت دت وڻدي لاهور جي امرت اُچن
فارمسي واري ۽ ڊاڪٽر ايس - ڪي - برمن ڪلڪتي واري
سان پڻ ڪڏهين ڪڏهين چنئين رستي صلاح ڪئي
ويندي هئي.

ڪجهه سمڙ ڪالپوءِ مسوريءَ ۾ مينهن ٻوڙ لڳا. الهيءَ
ڪري سوامي جن جي چڱيلائيءَ ۾ ٿيندڙ سڌارو وڌڻ

آسٽراليا ۾. اوهان تي ڪٿن ڪارڙ ڪري سگهي؟
ڪري اهڙو خيال دل تي بند نه آيو. هميشه
پنهجي ٿرگالي نظر ۽ پريم ڀري درشتيءَ سان ستمگ
ڦلواڙيءَ کي آباد رکندا اچو.

پيارا! صحت جو احوال هيءَ آهي. ڪجهه وقت اڳي
حرارت وري جاري ٿي هئي ۽ سڄي ڏيکاري هوائين.
هينئر ايشور جي دٻا سان حرارت وري بلڪل ڇڏي
وئي آهي. گهڻي قدر ضعف نه پئي ويو آهي. هينئر
مٿن پيا پون. اميد نه ايندڙ مهيني سيپٽمبر ۾ ٻاهر ڏهه
لڪري سگهيو. پرميشور تي لنگه آهي. هو پلو آهي ۽
هن پلي ڪئي. شل اوهين سدائين خوش هجو. سڀني
ستمگن کي اوم ڏجو. اوم

شيوا ۾ ٻوڏ راج

مسوريءَ جو ورنال منڊ کان وٺي ٻڇاڙيءَ سوڌو
شري ڪلاراءِ وٽان ٿوري ۾ هن ريم مليو هو. ”۱۸ مي
۱۹۴۴ وسپت جي ڏينهن حيدرآباد مان لڪتا سون. ڇنڇر
سالڇهن جو دٻرادون ٻهٽاسون. جيستائين مسوريءَ ۾
رھڻ لاءِ ڪا جاءِ نٿي، تيستائين دٻرادون ۾ مٿر ڪلاراءِ
وائيت سلڪ شاپ واري پاڻ وقت پريم سان رهايو. ٻڌر
ڏينهن پراڻه جو مسوريءَ روانا ٿياسون. اٽڪل هڪ بجي
ڪنڪرنگ Kinkraig (جتي مسوريءَ جون لاريون اچي
پھن ٿيون ۽ جتان پوءِ پيرين پنڌ اٿو رکن ۾ مسوريءَ
وڃن پوي ٿو) اچي ٻهٽاسون. اتان مسوريءَ ٻهٽي

ڪرڻ لاءِ مسوريءَ ڇاڙهي موڪليون ٺاهين به ٿا ڪان به
 پاڻ ٿي ڇاهيانون نه سندن سر پر جي سڃي اوستا جي
 ستسنگين کي ڄاڻ ٿي، جنهنڪري کين اٽڪو ۽ ٻڌڻي ٿي
 پوي ۽ وٺن ڪي نه ڪي پري ٻوڙ ٿا اچن، تنهن ويچار
 کان ساڳئي ڏينهن هنڪي (گلاباءَ کي) موٽي وڃڻ جي
 آڳيا ڪيائون ۽ پڇيائون ته اسين آئندڙ آهيون. اسانکي
 شيوا جي لوڙهه ڪاهي. توهين هينئر ئي حيدرآباد موٽي
 وڃو ۽ سڀني ستسنگين کي اسان جي پريم سان اور لاهه
 چڻجو. ڀلا هنن لاءِ ته ڏک سڪه ساڳي ڳالهه هئي. هو سڀني
 اوستائن پر سر رهڻ وارا هئا. هنن کي پيد پائي نه ڪئن.
 آخر اسٽيٽ پرنس جي اوسٽاني اهڙي ٿيندي آهي.

راضي هوڻ اُس پر جس پر ٿيري رضا هو،
 يون پي سجن واه واه ايون پي سجن واه واه.
 هن وقت ڌاري ديوان ٺهراڻي بصرمل ستسنگه اشرف
 جي پر پڙيدلت سوامي جن ڏي هڪ پتر ڪا لکي کائڻ
 سندن چڱهلائيءَ جو سماچار پڇيو هو. انجي جواب ۾
 سوامي جن کيس هٿن لکيو هو.

ستسنگه پڙهڻ - سر و شروع - شيوا ايتي - پريم مورتي -
 پر به پوجنيه ديوان ٺهراڻي صاحب .
 ڪارڊ گهڻي پريم جي وچن سان پڙيل اڃا اوهالو
 پهتو. اڳي به ڪارڊ هڪ آيل هو پر اُهو جواب طلب ڳالهه
 نه ڏسي ڪوبه جواب نه لکيو ويو. ان بابت ڏيا پالي
 ڪوبه خيال نه ڪندا. پيارا ! اوهين پوڄ پرم نرنگه ۽ ستسنگه

اڏهن هڪي آلي رهڻ نه ڏٺائون ۽ جيتوڻيڪ هن کين وري وري ويهتي ڪئي تڏهن به انهن چيائون ته اوهين هلاڪي نه ڪراو، هتي سڀ ڪجهه، ٺيڪ آهي، ليڪ هن اهو به سڀ ڏٺن ته ماما ستي ديوي اڪيلي آهي، جيئن سري ڪلاراءِ موٽي اچي تيسين مولڪي وٺڻ ڏيو، پوءِ مان هليو ويندس. تڏهن کيس اتر ڏٺائون ته مان جو ويٺو آهيان، لوڙو مٽڪي هن ڏاهن ڪٿهه، سيڪنڊ لھاري وري چيائون ته اوهين هلاڪي نه ڪراو، وڃي آرام ڪراو. ماما ستي ديوي ۽ چاهو ٿي ته منگهارام ڪجهه مهل ٽرسي ۽ سوامي جن جي شيوا ڪري، تيسين پاڻ سندر شام لاءِ ڪٿهه ٺاهي وٺي جو کيس سڄو ڏينهن سوامي جن جي شيوا ۾ وٺڻ پڇانڻ جو وجهه ٿي ڪو نه مليو هو. پر سوامي جن جي آڳاٽا اڳيان ڪنڌ جهڪائڻو پيس. هن منگهارام کي ڇڏو چڱو، اوهين هتي ٻاهر واهي رهو جيئن ڪلاراءِ موٽي اچي. پوءِ منگهارام ٻاهر ٽرسبو ۽ سري ڪلاراءِ سگهوئي موٽي آيو. هن سوامي جن وٽان ٿي اچي کيس ٻڌايو ته سوامي جن ٺوهانڪي هتي ٽرسائڻ لڳا چاهين، بلڪ ڪنهن جو نه رهڻ کين ٺو وٺي. تنهنڪري ٺوهين هيٺ وڃو، وري پراڻا جو ۶ ٻئي ڌاري اچڻو پر اچڻو اوس. پوءِ منگهارام هليو ويو.

ساڳيءَ ريت آگسٽ ۱۹۴۴ ۾ جڏهن حيدرآباد جي مکيه ستنگين شري وڳهول ۽ ابن پرمي شيواڌاري ڪلاراءِ جومل کي سوامي جن جي سڌ سماءُ لھڻ ۽ شيوا

چئي رهيا آهن، جڏهن هونڪي سندن بيماريءَ جي کڙڪ نه پوي. اڳتي لاءِ پاڻوڪ اچڻ جي نه هونڪي تڏهين مونڪل ڏٺائون جڏهين بهرين مونڪان الجهم ورتائون ته منهنجي بيماريءَ بابت ڪجهه نه حيدرآباد نه لڪنداءِ اهو ٻول مون ساڻن ڪيو ۽ پوريءَ رات پاڙيو.

منگهارام وڌيڪ ٻڌايو ته هڪ ڀيري جڏهن مان سوامي جن وٽ پهتس ته اوچتو تمام نڪو مينهن اچي پيو. مات ڪري وهڻ کان ڪجهه شيوا ڪرڻ لڳا سمجهيس، سو ويهي سوامي جن کي پيڙون ڏيڻ لڳس. جائين سندن سر ٻر ٻر هٿ وڌم ته منهنجي اچڻ جو الٽ نه رهيو. سر ٻر تمام ڀلو ۽ لستو جڏهن ڪوماس چڻي ويو هجي تڏهن لڳم. هيءَ اوسٽا ڏسي منهنجو هر دو ڀر جي آيو. سگهوئي سوامي جن جي نگاهه موٽي پئجي ويئي، جن نه به هونڪي چيو ته منگهارام! اوهين ڀلي هاڻي وڃو، اوهانڪي دير ٿيندي هوندي. مون ارداس ڪئي ته مينهن ڏاڍو پيو پوي ۽ ڀرو ٿئي ته ويندس. چيائون ته اسانجي چئي پئي آيو، اها ڪٿي وڃو. انهيءَ ڏينهن کان وٺي مون کي شيوا ڪرڻ جو وجهه ئي نه ڏيندا هئا.

هن مان سڌ ٿيندو ته ڪٿن نه سوامي جن پنهنجي ڪشت کي ٻين کان اڪائيندا هئا، انهيءَ لاءِ ته سر ٻر جي ڀلي اوسٽا ڏسي کين هر وڃڻ وڌيڪ نه ٿئي اٿا ڏٺو اچي. اهوئي سبب هو جو وڏيهه مڪت ٿيڻ واري رات جو سري گلا براءِ جي ڪوٺ تي جڏهين منگهارام وٽن ويو.

ان مان ڇا ثابت آهي؟
 تڏهين ٿڪيون فرق ڪن،
 جڏهين امر ٿئي اُن جو.

هاڻي مهر ٻالي ڪري سارڌاليءَ کان ڪم وٺڻ ۽ خبر
 ڳجهي رکڻ جو تڪليف گهڻي لهي ويئي آهي ۽ ڪا پتي
 مس آهي، پر جن جو پيار آهي تن جي ليد ڦٽي ٻولندي.
 نه ڪري ڪنهن جي نه ڪن تي هيءَ ڳالهه نه آڻيندا. اوم
 ٻوڏ راج

آسچر ۽ اهڙو جو ڪو به سوامي جن سان اتي گڏ ٿي لاءِ
 ايندو هو ته هن مان اهڙو نه لهي لڪي سارڌاليءَ سان
 ويهي ڳالهائيندا هئا، جو ايندڙ کي کڙ ڪ ٿي نه ٻولندي
 هئي نه ڪو سندن طبيعت تمام ڊلي آهي اڻوا هڻائي
 وڌيل آهي. منگهارام جو پوريءَ پر اڳتي اڳڪري ڪندڙ
 هو تنهن کي سوامي جن جي آڳاٽا اڻسار رڳو آرٽوار آرٽوار
 تي درشن ڪرڻ جو وجهه ملندو هو. هن ٻڌايو ته مان
 جڏهين وٽن ويندو هوس ته ڏسندو هوس ته سڌائين سرها
 ۽ سارڌان ٿي ويٺا ڳالهائيندا هئا ۽ کائڻ سماچار وٺي
 اهي اکر چوندا هئا ته مان هاڻي لڳ آهيان. هڪ ڀيري
 مان اڃا وٽن پهتس تي مس، نه شري گلاراءِ ڊاڪٽر چوڌريءَ
 کي وٺي اچي پيو. ڊاڪٽر کي منهنجي حاضريءَ ۾ آيل
 ڏسي سوامي جن مولڪي چيو ”ٻارا! اوهان کي ڊر لڀندي
 هوندي، آرٽوار جو ڏهنهه اٿو، ٻلي وڃي گهمو ڦرو.“
 مان سمجهي ويس ته ڊاڪٽر جي اچڻ ڪري مولڪي اٿس

آهي. بهار ۽ الجي ٿڌي هوا ڇا ڪري سگهندي؟ جڏهن
 پراڻو ڀڙو ٿيندو ٿڌين سڀ ڏک دور ٿي ويندو.
 ايشور جي ديا آهي جو مرض هٽندڙ ۽ گهٽندڙ آهي.
 منهنجي اوهان کي ويٺي آهي ته هيءُ خبر ڪنهن کي نه
 ڏيو. الهيءَ به نه فقط ٻين جو سڪ ڦٽي ٿو مگر خطن پٺيان
 خط اچن ٿا، خاص ڪري مائٽن جون چنيون بيزار ڪن
 ٿيون. تنهن ڪري مهر ٻالي ڪري ڪنهن به ستنگي
 يا ستنگياڻيءَ کي هن ٻاري به ڪجهه به نه چئجو. بلڪل
 ڪجهه رکجو. ضرور هي پڙهي اوهان کي اواز ٿيندو، ٿڌين
 نه وري خط ڊوڙائيندا. پوءِ توهانجو اواز وڌائڻ به دل
 ٿئي چاهي. مهني اڌ به جڏهن طبيعت خوش ٿيندي ۽
 بخار صفا ڇڏي ويندو، ٿڌين اوهان کي پاڻيهي احوال
 ڏينداسون. اوهين مهر ٻالي ڪري خط نه ڊوڙائجو.

بيو پيارا! مسوري ۽ حيدرآباد ۾ ساڳيو ايشور، ساڳيو
 سورج، چنڊ ۽ ساڳي پر ٿوي آهي. چٽ ٿئي ٿو نه پوءِ
 ماڻهو ڪهڙي هنڌ به ڇاڪ ٿيو پوي. اسين فقط هڪ ڪري
 حيدرآباد مان ڀڄي اڪتاسون، جو اتي سڄو ڏينهن اچ وڃ
 ۽ ڀڄ ڀڄ هٽي. سڀڪو اچيو ڀڄي نه اچا ٿپ چوله لٽو
 آهي؟ هاڻي جواب ڏيون ته ڪهڙو؟ الهيءَ ماڻهن جي
 گوڙ اسان کي بدن جي تڪليف کان وڌيڪ هلاڪ ڪيو.
 اوهين ڏسو ته اوهان کي ڪهڙي نه خوفناڪ بيماري هئي.
 خود ڊاڪٽر به جواب ڏيئي ويا هئا. خسيس دوا سان
 ڊاڪٽر ڪلا براءِ ڇڏائي ڇڏيو. هو اچا بلڪل لٽون ماڻهو هئا.

دوار کا نواس

میساک روڈ سووی

۱۹۴۴-۷-۳۶

برنر مورلی۔ شرڈا جی لیتی۔ اتر مکی۔ پورن گیالی

سنائیں سیٹل پیارا رگھومل

خط احوالو ۱۶ جولاء جو پتو۔ قدرستیء جو احوال
 هن دہم آھی۔ عقی پیچ سان پیر پائیں نثار صا چڈی
 ویر۔ انشاق اتر و لہو جو کچھ۔ ڈہنیں بعد وری اچی
 لب چڑھیو۔ احوال اوٹانکی کولہ لکھو ویر، چو نہ
 لای اترن جٹن کی اولی ء فکر یر وجہ راجب نہ
 سمجھو ویر۔ نثار ٹھار زور رکھو لڈھیں عقی جی بن
 ہوشیار ڈاکٹرں حک اٹلوتی ء یو حویو پٹی جو ٹھارو
 ویر۔ الہن پیشاب ء لبض وغیرہ لہاسیو۔ الہن یر کاتہ
 خرابی کاتہ عقی۔ بو حویو پٹی ء جی ڈاکٹر مٹر چوٹری
 جو بلکل ہوشیار، آزمودتار ء وڈی ء ڈگری ء وارو آھی
 الہی دوا شروع کئی وئی۔ خنہی دوا مان آہستی
 آہستی ناندو ہوتا لہو ء سینئر نثار گٹو کری Normal
 پورو ہو آھی۔ کنبھ کنبھ وقع شام جو ٹورو ٹھہر پیر
 چڑھندو آھی۔ امید ٹورن ڈہیں یر لہو نہ لہی و ہندو۔
 ہی ء حقیقت احوالکی لکی اثر جا جیک ڈھیں حنائیندا
 نہ وری سینی جو سک قتلو ء اسانکی چنیں پٹیاں چنیں
 اہدیوں نہ نثار لہو یا نہ سچ بچ نہ نثار کان وڈیک لہی
 چنوں لکھ کن ٹورن۔ ہی پیارا! ہی سب برابر ہو

ملي آهي. هتي مهني ٻن لاءِ نه جاءِ ملي ٿي. سيزن (اڀريل کان نومبر تائين عرصي کي سيزن چيو وڃي ٿو) جي مساوڙ ڀرڻي پوي ٿي، پوءِ ڪٿي مهنو رهجي يا نه. چوندا ته سڀيڻيمبر جو مهنو سڀ کان سٺو ٿئي ٿو. هاڻي مساوڙ نه ڀري اٿئون. ڏسجي ته گورو مهاراج جن جي ڪهڙي ٿي آڳيا ٿي.

پيارا! پئسن بنسبت اوهان ڪونه اولو نه ڪريو. سڀ ڳالهه جو في الحال خاطر خواه بندوبست رکيل آهي. وري به سڀ لنگه سري ستڪورن ٿي آهي، جي هروقت هر طرح ديا جو هٿ مٿي ٿي رکيو ويندو آهي.

خوشي ٿي ته ستنگه جو لهر سٺي لمولي ۾ هلي رهيو آهي. سري ستڪور ڏيو پنهنجا ڪارج پاڻ ڪندا رهن ٿا. سڀني ستنگين کي اوم لمة چئجو ۽ پاڻي خالچند کي پرڻام. هن وقت هتي خوب برسات پئي پوي. واهه واهه عجب رنگه لڳو پيو آهي!

پريه آلمن شريمان چتي مل کي به هيءَ چئي ڏيندا. گويا اوهان به هيءَ ڏانهن هيءَ هڪ پتريڪا لکان ٿو. آهيو ته ٻئي هڪ سرويپ شو ۽ برهما جا اوتار. اوم

بوده راج

هن کان پوءِ وري ۱۶ جولاءِ تي شري رگهرومل وليه پتريڪا سوامي جن کي لکي، جنهن ۾ سندن چڱيائيءَ جو وڌيڪ سماچار پڇيائين. اڄو اکر پاڻ هن ريت ڏنائون.

دوارڪا نواس

مجالڪ روڊ موري

۱۹۴۴-۶-۷

پر نمر رنگ رتل، آئر مڌ متل، برهم سيعل، گيان آلد جا نلار،
لج آلمن، برهه رگيو مل سدائين سسنگ شيوا جي رنگ بر رنل رعر.
پر نمر بترنگا اوجالجي بهتي، لوجالجي هردي جي موعر
پر نمر موليءَ جو ان پر درشن ليو. بيارا! هتي تون ٿهر
لائون، تنهنڪري اوهان ڏانهن ڪوڊ احوال ڪوڊ لکيو
ويو. هينئر اچي لکي وينا آهيون. بخار بلڪل ٻڌي
ويو آهي پر سر پر هي هينئر آهي جي نه اڃا هان لي سنڌ
پوي. آرام جي بلڪل ٽپي ٿيهر آهي. بيارا!
سڪور ديوهن جي ڪر با سان سب طرح ڪ آهي ۽
سڪ لينڊو رهندو.

جاء جي سواڙ ۷۰۰ روپيه ڏنل هئي پر پوءِ جاءِ جي
هيٺان هڪ وڏو پيرو آهي، جو جاءِ واري کي موٽائي ڏنو
ويو ۽ الٽي عيوض هن به سڙو پيا ڇڏيا، پر پاڻي ٻيليءَ
جو بل جو هونءَ پاڻ ڏئي ها سواسان لي وڌائين، جو ٽپي
پر ٽپي ڏهاڪو روپيه لينڊو. جاءِ سني لطاري جي هند
شهر جي ويجهو ۽ شهر کان پريو نه آهي. ڇوڌاري ساوڪ
۽ جبل آهن. نليل آسمان ۽ سیتل هوا اولتاري پر ساري
جو لئون پيش ڪري رهيا آهن. هتي هر وقت نادل پيا
گرهن ۽ برسات رکو وڌو پيهڙو موعر لڄ ڪندي رهي
لي، ٻين جي بيمت اسانکي هيءَ جاءِ ٽپو ستي ۽ سني

سوامي جن جي پٽارڄڻ ڪالپوءِ ستسنگ ۾ ڪٿا ڪرڻ
جي شيوا شري رگھومل جيوترام ۽ شري ايسرداس ليڪومل
جهوئا ستسنگي پٿر سان ڪندا رهيا.

ديو سنجوڳ ۾ سان جنهن گاڏي ۾ سوامي جن چڙهيل هئا،
اٺ سکر ضلع جو مسلمان ڪليڪٽر به ويٺل هو. حيدرآباد
پهچڻ کان اڳي هن پنهنجي گاڏي لاءِ آرڊر ڏنو هو، پر
جڏهن هن سوامي جن جو ئيچسوي ۽ شالمت مٿ ڏرڻ
ڪيو، تڏهن سندس ڇت ۾ اوچتوئي اوچتو اهڙو ڦيرو
اچي ويو، جو جڏهن لوڪر لاکس ماس مچي آڏو کائو
ڪٽي آيو، تڏهن هن اُلهيءَ مان ڪجهه نه واپرايو ۽ لوڪر
کي چيائين ته واپس ڪٽي وڃ، مولڪي ڪجهه نه کپي.
هيءُ هو سندن ساٿوڪ ڏرڻ جو پرياءُ، جنهن کان ڪليڪٽر
جا نامسي گاڏي جا ويچار هڻي ويا ۽ هن سوامي جن جي
روايت اهڙو ڪاڌو واپرائڻ تي ليڪ نه سمجهيو.

سوامي جن مسوريءَ پهچڻ کان اڳ ديرادون ۾
پريمي مسٽر گلابراءِ (سري اڌارام ريوچند جي سالي) وٽ
لٿا، جنهن سندن آدرستڪار ۽ شيوا گهڻي پٿر سان ڪئي.
هو سوامي جن جي چوڻ تي سندن شيواڌاري گلابراءِ سان
گڏجي مسوريءَ سوامي جن لاءِ جڳهه هٿ ڪرڻ ويو. هو
هڪ جڳهه سيزن لاءِ مساڙ تي ڪري موٽي آيا، جنهن تي
سوامي جن مسوريءَ روانا ٿي ويا. شري رگھومل سيڪريٽريءَ
کين اُتي هڪ وٺي پٿر لکيو جنهن جي اثر ۾ کيس هيٺين
پٿر يڪا لکيائون :-

۱ ڪو سڄو اسٽيشن تي اچڻ جي هلاڪي نه ڪري پر
 اتيءَ جي علائق ڪري نه ڪڏهن بنگ پالڻ کي روڪيو
 اٽل ڪل جي وٽيءَ تي نه ڪڏهن پوئرو ٽرو؟ سون
 سسٽمي اسٽريٽون ۽ بڙس هن چولي مٿي چوڪر جي چوڪ
 جو روشن ڪرڻ لاءِ اسٽيشن تي اچي گڏ ٿيا. سر پر جي
 بيماريءَ جي سمير ۾ سوامي جن جو وچوڙو هن کي
 هيڪاري وڌو وڌو ٿي ٿي لڳو، پر جنهن لاچاريءَ
 کان سوامي جن کي آئين ڪرڻو پيو تنهن کي وڃاري
 سسٽمي واپارا ڪجهه ڪڇي نه سگهيا. اهڙي ڏيهر سم
 تي لڪو هو بولڻ لڪو هو ٻڌڻا، چپ چاپ ڪمترن جي
 اکين مان ڳوڙها ٻڙي رهيا هئا. سڀني پر امن آئين اکين
 سان پنهنجي من موهن کي هار بي پالا ۽ هرڪو هار پائيندو ۽
 مٿو ٽيڪيندو، آئين واد پائيندو بي وڌو.

ٻوڙ چپائي نه ڇڏي، جس گهٽ ڊوگهٽ هوءَ ۽
 مگر سين ڪجهه ٻولي نهي، تنهن ڏيٺ هئي روءِ.
 ٻيٽ گاڏي اسٽيشن تي اچي پوڙي، سوامي جن جو
 سامان آيو وڌو ۽ سوامي جن ۽ سندن سالي نه چڙهي
 ويا. سڀ سسٽمي سڪ سان سوامي جن جي موهر مڙي
 ڏاڍن لٽاريندا رهيا، ٿان جو گاڏيءَ سڀني سڙي ۽ مست
 ڪن ۾ هوربان هوربان پوئجي وڌ وڌائي. سسٽمن جي
 ڪنهن مان ٻوڙ جي ڪنگا اٽل ڏيئي آئي. سوامي جن سندن
 آئين، لڙ لڪيٽ کي ڏٺا ۽ ڏکي هٿن جوڙڻ سان
 آئي.

جي پڇاڙيءَ ۾ ستسنگين کي سکيا، جا ساڳي ڪرو ڪرلڪ
صاحب جي سڌاڪت سان ملي اچي ٿي.

ٻاڻي گورو، گورو هيءَ ٻاڻي،

وچ ٻاڻي امدوت هنن ساري،

گور ٻاڻي ڪهي شيوڪ جن ماني،

پر تڪسيه گورو نستياري.

هاڻي هو مسوريءَ وڃڻ لاءِ سنهڙا لڳا. ان وقت
پنهجي ڀرپي ۽ سردالو ستسنگي سري ڇٽي، بل ٿيٽولمل
کي سڏائي چيائون ته توهين اسانجي ڀرپٽ پنهنجي ڀروار
سميت اسانجي گهر ۾ اچي رهجو ۽ هن سندن آڻيا موجب
ڀالن ڪيو.

لڙائيءَ جي سمي هنڻ ڪري سيڪنڊ ڪلاس جايون
ڌڙو نه ٿي سگهيون. ليڪ هڪ سڄن جي پرشارڪت سان
فرست ڪلاس جون کين جڳهون ڌڙو ٿي مليون. پاڻ
سان رڳو پنهنجي ڌرم پٽي مانا ستي ديوي، ننڍو بالڪ
سندر شيام ۽ هڪ پنهنجو سردالو شيوڪ ڊاڪٽر گلاراءِ
شامداس، جڏهن کي ڪلڪتي جي هوميوپٿي ڪاليج ۾
پڙهڻ لاءِ موڪليو هئائون ۽ جو اڳيئي حيدرآباد آيل هو
اُنکي وٺي ويا. جيتوڻيڪ ٻين شيواڌارين ۾ پاڻ شيوا لاءِ
آچيو پر ستگورن رڳو هنکي ئي ساڻ وٺي وڃڻ بس سمجهيو.
هن پنهنجي نالي پٽالدر سڄي شيوڪ وانگر شيوا ڪري
سڄو ڪل ٿي ڏيکاريو. جيتوڻيڪ پاڻ ستسنگه ۾ چيو هئائون

هبلتائن تہ سوامي جن حيدرآباد ۾ رهي درا ڪندا آيا
پر هر هر پريمين جي سندن در تي لڪ لڪ ۽ انهن جي
پڇ پڇ سندن آرام ۾ رلدڪ هئي ۽ سيڪهن کي سر بر
جو ورنامت ٻڌائڻ سر بر کي وسارڻ جي پدران ان ڏي ڏيان
ڏيان هو، جا ڳالهه سندن سڌارن جي بڻه ايتڙ هئي. رهي
ڳالهون ڳڻي دل ۾ چيائون تہ جي هتي هونداسون تہ رها
ڪار دلي ايندي. تنهنڪري حيدرآباد کي ڇڏي مسوري
وڃڻ جو پڪو ٻه ڪيائون. پڌارڻ کان اڳ وري تہ هڪ
وار ستسڪ جي سنگهڻ تي اچي پراجمان ٿيا ۽ ستسڪن
کي جڳا آڻيا پڇاڙيءَ ۾ ڪٿا جي اندر ڪيائون سا
هڪ ورن ڪچي ٿي:-

۱۴-۵-۱۹۴۴

سري ستگور ڏوڄن جو سڄو سروب آهي سندن واڻي
۽ سندن رڇيل شاستر. هر هڪ ستسڪيءَ کي شاستر ۾
پر پتي رکڻ گهرجي. جو گورن سان مڪاميل ڪرڻ چاهي
تو، تنهنڪي شاستر ڪڍي پڙهڻ گهرجي. گورو هر هڪ جا
حامي ۽ همراه آهن. پوءِ شاستر کولي پڙهڻ سان ڏسندو
تہ گورو کيس آلت ۽ آرام ڏيئي پيار ۽ پريم سان پر پور
ڪري رهيا آهن. تنهنڪري ستگورن جي شاسترن جو
بار بار چيئن ڪريو ۽ سڌائين خوش گذاريو. اوم

جئن سندن اٿڻ تي پريمين پوڻا آبادڪ جو ڪوڙ نه ٿئي،
انهيءَ ڪري شائنيءَ وارن چئن منن جي وچ ۾ پاڻ سنگهاسن
ن لهي گهر هليا ويا. هيءَ هئي ستگور ڏو مھاراج جن

جي پڇاڙيءَ ۾ ستسنگين کي سکيا، جا ساڳي گرو گرت
صاحب جي سدالت سان ملي اچي ٿي.

ٻاڻي گورو، گورو هيءَ ٻاڻي،

وچ ٻاڻي اميرت هئن ساري،

گور ٻاڻي ڪهي شيوڪ جن ماني،

پر تڪيه گورو نستاري.

هاڻي هو مسوريءَ وڃڻ لاءِ سنهڙا لڳا. ان وقت
پنهنجي ڀرپي ۽ سردالو ستسنگي سري ڇٽي ۽ ٿيٽول
کي سڏائي چيائون ته ٺوهين اسانجي ڀرپت پنهنجي ڀروار
سميت اسانجي گهر ۾ اچي رهجو ۽ هن سندن آڳيا موجب
ڀالن ڪيو.

ٿڙائيءَ جي سمي هڻ ڪري سيڪنڊ ڪلاس جايون
ڌڙو نه ٿي سگهيون. ليٽ هڪ سڄن جي پرشارت سان
فرست ڪلاس جون کين جڳهون ڌڙو ٿي مليون. پاڻ
سان رڳو پنهنجي ڌرم پٽي مانا ستي ڏيوي، ننڍو بالڪ
سمندر شيام ۽ هڪ پنهنجو سردالو شيوڪ ڊاڪٽر گلاراءِ
شامداس، جنهن کي ڪلڪتي جي هوميوپٿي ڪاليج ۾
پڙهڻ لاءِ موڪليو هئائون ۽ جو اڳيئي حيدرآباد آيل هو
اٽڪي وٺي ويا. جيتوڻيڪ ٻين شيواڌارين ۾ پاڻ شيوا لاءِ
آچيو پر ستورن رڳو هنکي ئي ساڻ وٺي وڃڻ بس سمجهيو.
هن پنهنجي نالي پٽالڊر سڄي شيوڪ وانگر شيوا ڪري
سڄو ڪل ٿي ڏيکاريو. جيتوڻيڪ پاڻ ستسنگ ۾ چيو هئائون

هي نه اچڻ باهه جا پتريڪا ستنسڻ ڏانهن لکي شري
ڊگھومل جيوٿرام سيڪريٽري ڏانهن موڪلي هوائون اها اکر
نه اکر هٿ ڏجي. ٿي :-

۵-۴-۱۹۴۴

پر نه ستنسڻي سڄو.

اوهان صاحبن جي ڀولڻ ۽ پر سر سروب هردي کي ستم
ڏکي اوهانجي درشن کان اڄ دور رهڻ لاءِ اوهانکي سڏ
لکان ٿو. هيل ٽائين بخار جي حالت ۾ ٻاهر نڪرڻ اهڙو
آهڻو نه هو، مگر اڄ بخار سان گڏ سيءَ نه مهمان ٿي آيو
آهي. هن مهمان کي ٻاهر ڪڍڻ وڻجڻ جي ورڻ سمجهي،
اڇوڪي غيرحاضري ڪئي وڃي ٿي. اميد نه هئي ته
موافق آڻڻ ۾ اوم جو اچار ۽ پڇاڙيءَ ۾ ۴ منٽ شالني
ڪري ستنسڻ جو ٺاڻاچار وڌائيندا. مهرباني ڪري ڏينهن
جو خواهه راسه جو يا بي وقت مٿس مون سان ملڻ جي ڪونه
تڪليف نه وٺي.

ٻوڏراج

هاڻي ستنسڻ جي ويهڻن ٿي دوا ڪرڻ سڀڪار
ڪيائون. اچرج لاهو جو جنهن مهل ڊاڪٽر ايندو هو، تنهن
مهل پاڻ سرها ويٺا هوندا هئا. ڊاڪٽر جي وڃڻ کانپوءِ
ستنسڻي ڪنن ٻڌائيندا هئا ته ڊاڪٽر اٿلڪي توهان جي
ڪشت باهه هٿن ٿو چوي، نه ويهي مرڪندا هئا ۽ چولدا
هئا ته ڊاڪٽر کي اٿن ٻڌڻ ۾ ايندو هوندو پر مونکي نه
ڪجهه نه ڪونهي. ستنسڻي ڊاڪٽر کان دوا وٺي ايندا

گهر ۾ به سندن جهل هوندي هئي ته هن سور جي ڳالهه
 ڪنهن سان به نه ڪئي وڃي. هونءَ نه گهر ۾ سور جي
 ڪري سندن هٿ سموري مهل ڪن تي هوندو هو پر
 جڏهن ستسنگ ۾ اچي وهندا هئا، تڏهن اهڙو نه اڏول
 ۽ اسٽر آسن لڳائي سرهي منهن سان ويٺا رهندا هئا، جو
 ڪنهن کي رٿي مائو سندن به نه ٿيندو هو نه سوامي جن کي
 ڪو سور آهي. ايترو سمو هلو ڪالپوءِ سور ٿورو گهڻو پر
 وري ٽپ اچي ان سان ساٿي ٿيو. الاهيءَ هوندي به هو
 ڪٿي ڪو ستسنگ کان گسائين سو پئيءَ نه. منڍ کان وٺي
 جو ورهيه جا ۳۲۵ ئي ڏينهن ستسنگ ۾ ايندا رهيا هئا ۽
 ڪڏهن به ستسنگ جو نير نه ٽاريو هئا، سو هن ڪنن
 اوستا ۾ به ائين ڪندا رهيا. پوريءَ مهل تي ستسنگ ۾
 اچي براجمان ٿيندا هئا. الاهيءَ ريت هو ڪيترا ڏينهن
 ڪشت هوندي ستسنگ ۾ ايندا رهيا ۽ ستسنگين کي ان
 ڳالهه جي ڪا ڪل نه رهي. هڪ ڏينهن سڀيءَ به اچي
 پنهنجي ڀاءُ ٽپ سان گڏيو. اوچتو ڪو پريمي ستسنگي
 سندن گهر ويو ۽ هنکي سوامي جن جي هئيءَ اوستا ڏسڻ
 ۾ آئي. اهڙيءَ اوستا هوندي به سوامي جن ستسنگ ۾ اچڻ
 جو ويچار ڪرڻ لڳا. تنهن تي هن ستسنگي سچن گهڻيءَ
 نمڙا سان کين ويٺي ڪئي ته هن اوستا ۾ ٻاهر ڪٿي اڳڻ
 ۾ ويهي ڪٿا ڪرڻ تمام هاجيڪار ٿيندو ۽ تنهنڪري
 ديا پالي گهٽ ۾ گهٽ اچو ڪو ڏينهن آرام وٺو. سوامي جن
 ستسنگيءَ جي ارداس مڃي ستسنگ ۾ نه آيا. الاهيءَ ڏينهن

۽ اهڙا اشارا ٻڌ ڏيڻ لڳا. هڪ ڏينهن پنهنجي هڪ سرڌالو
ستسڪيءَ اڳيان پنهنجو هٿ ڏسي چيائون ته اسانجي آڻو
نه ٿوري اچي پيئي آهي. وري هڪ ٻڌي ستسڪيائي
جنهن سان پري هون، اُنکي چيائون ته ”تو اڃان ڇهه مهينا
بيمار رهيا آهيو، اسانجي اڃا آهي ته الهيءَ مڙج جو اسين
نه سواد وٺون.“ ٻلا سمع نه آهن ويرانه جي پڪراج جا
پاروڙو آهن کان ڪهڙي ڳالهه ٻڌهي ٿي رهي؟ هو نه آهن
فرڪال درسي. سو جيڪي بطبڙو آهي ته پنهنجي اڻپيئي
ڪن سنڌ ٻوي ٿي.

مارچ ۱۹۴۴ ۾ ڪن جنهن اڳي ئي ٽن مهيني ليس ٿيندڙ
هو ٽن اچي ليس ٿيو. اُن ڳالهه جي هنن سپاويڪ ٻرواهه
نه ڪئي ۽ جنهن اڳي کليل هوا ۾ سمهندا هئا تن سمهندا
رهيا. ٿورن ڏينهن کان پوءِ ڪن ڪن جو سور ٿيو. سندن
اهو سڀاءُ هوندو هو جو سر پر جي رتبه ڪجهه ڏي ڏيان
ٿي ڪو نه ڏيندا هئا ۽ مهل ٿي پاڻهي اها لهي ويندي
هين. الهيءَ موجب ڪن جي سور کي نه ليڪيائون ٿي
ڪو نه پر هيءَ سور گهٽجڻ جي بدوان ڏينهنون پوءِ وڌو
وڌندو. ٿان جو الهيءَ سور سان گڏ اڌ مٿي جو سور نه
اچي ملو. اڌ مٿي جي سور ايترو نه هلاڪ ڪن، جو سارو
ڏينهن ۽ رات آرام نه لهندو هون. رڳو ڪنهن مهل ڪا
ٿوري اڌ لڳندي هين. سندن سڀ شڪتي وري اهڙي
اهڙي سور هوندي ڪٿي ڪا دانهن الڳ ڪڍهڪار
وا آڻي ڪنهن سان ڳالهه ڪن سو نه نه، بلڪه

هجي ڇا پڪس. اڳيالي هجي ڇا کيالي، رشي هجي ڇا
 مڻي، سڀني کي آهي هتان پنهنجي مهل تي لڏڻو. جهوپ
 جي آڏو آڏو مرليو آهي ۽ جيوٽ سڌيو مرليو جي مهاڳر
 ۾ سمائي پئي آهي. الهيءَ ڪري سٺ پرشن کي هن
 پورو سر ۾ جو ڪڏهن مهل به پري پوڻ اهڙو نه دل تي
 آهي، جهڙو پڌ جي سنگرام ۾ لڙندڙ ساهيءَ کي ۽ هو انهيءَ
 ويچار کان اڳيئي اهڙو جتن ڪندا آهن جتن مرڻ کان اڳ
 مري اڙتائت ارادي مؤٽ اختيار ڪري ڪال ڇو به
 مهاڳال ٻڌون ۽ اهو امر پڌ پراپت ڪريون جتان وري
 جوڙيءَ ۾ موٽڻ نه ٿئي. مهاڳر پانگي هن ريت ٻڌائين ٿا.

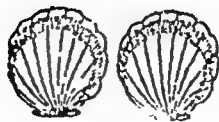
جڏهن جڳهه ۾ مون پاڻ پرڳهت ڪيو،
 رنو مون پئي پر پين پي ڪليو،
 مرڻ مهل مستان ڪلندو وڃان مان،
 ڏسي مون روئي پل سڄو جڳهه پيو.

سچ پچ سوامي جن به انين ڪري ڏيکاريو. منهن
 چولو ڌارڻ تي سر ۾ جي لاسولٽ ۽ آسٽر اوسٽا ڄاڻي اهڙي
 نه پورن ڪمائي ڪيائون جو سر ۾ کان پانگي لت ليارو
 ۽ اسٽر لسي ڪندا هوا ۽ کين مرڻ توڙي جڻ سڌائين
 سمان پاسندو هو. الهيءَ ڪري چولو ڇڏڻ مهل پاڻ
 مڙڪندا رهيا ۽ سندن وچوڙي تي پريمي پرشن آسن
 جي ڌارا وهائيندا رهيا.
 هاڻي سوامي جن ويراٽ جي سير جا ساليها ڪرڻ لڳا.

اهڙي پورٽ پند کي پاڻي سوامي جن هيٺيون شبد
اچار ۾ آهي.

- جڳت ۾ جا بجا آهي منهنجي پورٽ ڪلا ساري،
منهنجي هڪ لهر جي ليلا آهي اچرج دنيا ساري؛
۱. اکين جي عجب درين مان پسان ٿو ڪيل سڀ پنهنجو،
سرشتي سونهن منهنجي جي ولسي واٽڪا ساري؛
۲. سڀن جا ڳوٺ سمائيءَ جي رچائي راند مون سهڻي،
منهنجي وندر جي سامگري آهي شپ ساڌنا ساري؛
۳. پرش پرڪرت جي ساري رچي بازي اٽم پياري،
پرش پرڪرت کان نياري آهي منهنجي ستا ساري؛
۴. اڇا کان من ڪري آجو نهاريم راس منڊل ڏانهن،
ڏٺم سڀ ڏوڏ جي جڳهه ۾ نرالي سوڀيا ساري.

جڏهن پنهنجو پاڻ سوامي جن کي هرهند لسڻي ٿي.
 وٺو، تڏهن اهڙي نه آسڻو اوستا ۾ رهندا هئا، جو سڀ
 پنهنجي جوڙ ڏسڻ ۾ ايندي هين ۽ سڀ اوستائون پنهنجون
 بڻايل پرست ٿينديون هين. پوءِ پنهنجي ڪٿي تي اگر ڪن
 نه ڪنن؟ الهيءَ ڪري ڏسو هو نه آڪاس منڊل ۾
 ڪيڏيون نه ٿيون ٿاڙيون ٻيون ٿينديون هون پر ٿي
 ڪٿي ڪجهه ڪچن سو به نه ڪڏهن جڏهن ڪري ٿاڻ
 وڏي ويندي هئي ۽ چوڌاري هاهاڪار مچي ويندي هئي
 ۽ سڀ ماڻهو مينهن لاءِ اکيون کڻي آپ ڏانهن ٻيا ٺهاري
 هئا، نه به سوامي جن ڪڏهن نه به ڪرڪيو، ڪرڪڻ
 ڇا، ٻوڙ نه ٻاهر نه ڪڍي، ساڳيءَ ريت جي ڪنهن وره
 ۾ منهن ايترو ٻوندو هو، جو ٻوڙان ٻوڙ ٿي ويندي هئي ۽
 جيڏانهن ڪيڏانهن درياهه واه، اٿلون ٻيا ڪندا هئا ۽ ٻولن
 جا ٻول، شهر ۽ فصل ٻوڙ عبت اچي ويندا هئا، تڏهن
 به هي اکر ڪونه ڪڍندا هئا ۽ پنهنجي لپلا وٺا ڏسندا
 هئا، ڪيترائي ٻيا جهولا، جهڪون، واچوڙا ۽ طوفان
 وڏي زور شور سان لڳا ۽ ٻاري ٿڌان ڪري ڇڏيائون،
 ڪن ڪن ورهين ۾ اهڙا سيءَ ٻيا جو ڪرڪڻي وجهي
 ڇڏيائون، شين جا اڳهه چومت چڙهي ويا، وجرلڙ ٻيماريون
 ٿيڻ لڳي، تڏهن به هنن جي مڪان
 ڪو وڃڻ اٿو ڪرڪڻ اٿو اچڻ ۾ ٻوڙ جو اکر اڪلي
 ٿو به نه، ڪڏهن به ڪا دالون ڪوڪ نه ڪيائون.
 پنهنجي لپلا ڏسي پاڻ ۾ ٻين رهندا هئا.

اهڙي پورٽ ٻڌ کي پاڻي سرامي جن هيٺيون شبد
اُچار ٿي آهي.

۱. جڳت ۾ جا بجا آهي منهنجي پورٽ ڪلا ساري،
منهنجي هڪ لهر جي ليلا آهي اچرج دنيا ساري؛
۲. اکين جي عجب درين مان پسان ٿو ڪيل سڀ پنهنجو،
سرشتي سونهن منهنجي جي ولسي واڌڪا ساري؛
۳. سڀن جا ڳوٺ سمائيءَ جي رچائي راند مون سهڻي،
منهنجي وندر جي سامگري آهي شپ ساڌنا ساري؛
۴. پرش پرڪرت جي ساري رچي بازي اُٿم پياري،
پرش پرڪرت کان نياري آهي منهنجي ستا ساري؛
۵. اڇا کان من ڪري آجو نهاريم راس منڊل ڏانهن،
ڏٺم سڀ ٻوڏ جي جڳهه ۾ نرالي سوڀيا ساري.

جڏهن پنهنجو پاڻ سوامي جن کي هر هنڌ لڳي ٿي.
 وٺو، تڏهن اهڙي نه آسڻ به اوستا ۾ رهندا هئا، جو سڀ
 پنهنجي چوڙ ڏسڻ ۾ ايندي هين ۽ سڀ اوستائون پنهنجون
 نظايل پرکيت ٿينديون هين. پوءِ پنهنجي ڪٿي تي اگر ڪٿي
 نه ڪٿي؟ ائين ڪري ڏسو هو نه آڪاس منڊل ۾
 ڪيڏيون نه ٿيون ٿيون ٿيون ٿيون ٿيون ٿيون ٿيون
 کڻي ڪجهه ڪڇن سو به نه ڪڏهن جڏهن ڪرڻي تمام
 وڏي ويندي هئي ۽ چوڌاري هاڻاڪار مڇي ويندي هئي
 ۽ سڀ ماڻهو مينهن لاءِ اکيون کڻي آپ ڏانهن ٻيا ٺهاري
 هئا، نه سوامي جن ڪڏهن نه نه ڪرڪيو. ضرڪو
 ڇا، ٿرڪ نه ٻاهر نه ڪڍي. ساڳيءَ ريت جي ڪنهن ورهيه
 ۾ مينهن ايترو ٻوڏو هو، جو ٻوڙان ٿر ٿي ويندي هئي ۽
 جيڏانهن ڪيڏانهن درياهه واه، اٿلون ٻيا ڪندا هئا ۽ ٻولن
 جا ٻول، شهر ۽ فصل ٻوڏ غيٽ اچي ويندا هئا، تڏهن
 نه هي اکر ڪونه ڪڇندا هئا ۽ پنهنجي لپلا وٺا ڏسندا
 هئا. ڪيترائي ٻيا جهولا، جهڪون، واچوڙا ۽ طومان
 وڏي زور شور سان لڳا ۽ ٻاري نقصان ڪري ڇڏيائون،
 ڪن ڪن ورهين ۾ اهڙا سيءُ ٻيا جو ٿرڪڻي وڃي
 ڇڏيائون، شين جا اڳهه چوٽ چڙهي ويا، وڃڻ ٻه مارون
 ٿلجي ويون، ڌرتي ڌٻا لڳي، تڏهن نه هنن جي مک مان
 ڪو وڃڻ ٿو ڪرڪڻ ٿو اچڻ ۾ پوڻ جو اکر اڪلي
 سو به نه. ڪڏهن نه ڪا ڏانهن ڪوڪ نه ڪيائون.
 سدائين پنهنجي لپلا ڏسي پاڻ ۾ اوسن رهندا هئا.

۱. هوا جي هاڻ ۾ ڪريان مان ٿو گهڻو گهڻو نديءَ جي وهڪ ۾ آهي منهنجي ڏٺو ڏٺو، برف منجهه پوشاڪ پائي اچي مان، ڪريان مان ٿو جهڙن ۾ آلاپ رڻ رڻ،
۲. چوان مانڪن منجهه باٿيون ڪنڌين ٿو، پڪي ٿي لنوان لاتين منجهه چُون چُون،
۳. گجيان شير ۾ مان ٿو گجگوڙ ٿي، بلا نانگ ۾ منهنجو آلاپ ٿو ٿو،
۴. وڻن جي پنن منجهه شر شر بڻيس مان، ڪريان مان ئي ڪوئل ۾ ويهي ٿو ڪُون ڪُون،
۵. بڻي ڌار هيڙن ۾ ڏيان مان ٿو فرحت، ويهي واءِ ۾ مان لڳان ٿي ٿو شون شون،
۶. وسان تون ۽ هو ۾ سدا پاڻ پيو مان، ڳلي پاڻ کي پيو ڪريان هو ۽ تون تون،
۷. ڪٿي ساڪ بڻجي ڪريان پنهنجي ساراھ، ڪٿي پاڻ ٿي ٿو ڪريان بچ جي پون پون،
۸. آهيان راس ۽ راس ڌاري ٻئي مان، منهنجي ٿئي ٿي هر هنڌ هروقت هون هون،
۹. آهي منهنجو پرويش هر روپ رنگ ۾، منهنجي ٻوڌ هرواٽ ۾ آهي مون مون.

نڪا رات نه ڏينهن ڪو نڪا جيت نه هار،
 ٻيهي لڏائون پيچرو اونهو جت اجهار،
 لڳو رنگ و وڃل چوي آديسين اپار،
 جنهنجو آرنه پار، وڃي ٿت ڪيائون ٿڪيو.

هن سهج اوستا پر سوامي جن کي پنهنجو ئي سڏيو ۽
 افس نهن روي ڇيون پر پرتست ٿيو اُلي اُلي پر پنهنجي
 ئي سولهن جو درشن ٿيو. ٻائي ٻڌ اڏامي ويئي. ٻڌ ٻاڻ
 ڪجهه نه رهيو. سون ڇا مٽي، آستڪ ڇا ٿندا، مان ڇا
 امان، جيست ڇا هار، سڪ ڇا ڊڪ، جڳملائي ڇا ٻيماري،
 جهڙ ڇا مڙ، محتسب ڇا فرحت، ايڪاگر ڇا وڪيٽا،
 پنهنجو ڇا پرائو، متر ڇا ويري، بيل ڇا ڪتل، راڳ ڇا ولڪ،
 اوج ڇا ٺيڄ، ٿرمي ڇا اڏرمي، آستڪ ڇا ٺاستڪ، گيالي
 ڇا اگيالي آڏڪ ڏند ٻاڏن مان نه ڪڍهن سان واڳ (پرست)
 هون نه ڏٺڪ (ڪلاٽا). سڀ ڪن سمان ٺاسڻ ٻڳا. بلڪ ٻاڻ
 کان سواءِ ڪجهه نه رهيو. جتي ڪٿي پنهنجي ايل ٺسڻ پر
 آلي. سڀ اوستائون، سڀ ڳالهيون ۽ سڀ ڪرنائون پنهنجي
 پاڻ جي اندر ئي پرتست ٿيون. درشتا، درشن ۽ درشير،
 ڪرنا، ڪرم ۽ ڪارج آڏڪ ترهتيون سڀ ٺهن لي ويون.
 پاڻ کانسواءِ ٻيو ڪجهه نه ٺاسندو هون. سڀ پاڻ روپ
 سمجهي هڪ ٻين سري اندر جي آلاب پر چيو اٿن جو
 هيٺ ٿجي ٿوب.

سڄڻ ڪرڻ سان ڪاهوڙ به ڏيک ڏوڀ بڻجي پوي
 ٿڻ سواهي جن به هيٺڙ ٻرهم ۾ ولين ٿي ٻرهم ڏوڀ بڻجي
 پيا ۽ پاڻ کان سواءِ ٻيو ڪجهه به درشت نه آين. جڻ به
 آريون هڪ ٻئي جي ليک سامهون رکڻ سان هنن جو
 پاڇو هڪ رهي ٿو، ٿڻ هوءَ پنهنجي پاڻ جو درشن ڪندا
 هون، جڻ ست سري ۱۰۸ سواهي هيٺراج صاحب جن سري
 شاني سرور ۾ چيو آهي :-

هيمي ڪو هيٺان نٿو ڏيکي، دريڙ درشت نهار.
 جنهن اوچ اوستا کي هو پڙهي چڪا اڄو وٺڪري وائي
 ورلن ڪٿن ڪري؟ هيءُ اهو اچرج مٽي پڌ آهي جنهن کي
 ڏسي اچرج کي به اچرج وٺيو وڃي!

اٺ اٺچرج وه اٺڻان هيءُ، اٺچريه روپ پڌ سوءِ
 ڏيک ڏيک اچرج لڳي، سن سن اچرج هوءَ.

جڻ سولاري جي سالڇي ۾ ڳه ڳارڻ کانپوءِ سون سواءِ
 ٻيو ڪجهه نٿو اچي، رڳو سون ٿي سون درشت اچي ٿو،
 ٿڻ هن پڌ ٿي سموري لاه روپ جي ڪڇي وڃڻ ڪري
 سواءِ پاڻ جي ٻيو ڪجهه ڏسڻ ۾ نٿو اچي. هيءُ پڌ شانت
 ۽ آند سان ٺٽار آهي. اڄو ڪير ڪٿن ڪري سگهي؟

ڪو ڀڄ پيو جو پٺين پريان سنڌي پار،
 جت گنگا نه گومتِي نڪو جوڳ نه چهار،
 نڪو ذکر نڪو فکر نڪو سڌ تنوار،

نور پنهنجي کي وساري ڏيهر هر هڏ چمر ٿيس؛
 ۳. سا ڪر پنهنجي کي ٻڌي دل ٿي جڏهين منهنجي کڻي.
 روپ ننڍا جو ڌري مان پاڻ ئي ڌم ڌم ٿيس؛
 ۴. راند هر ريجهي رچي مون راس رونق سان ڀريل،
 پاڻ کي آخر پڇاڻي پاڻ خود ڀريتم ٿيس؛
 ۵. ٻوڏ مان موهن آهيان منار ساري جڳت جو،
 بادشاهي پائي پنهنجي هاڻ مان بالمر ٿيس.
 مهاڻا سندر داس جن عڪا اوستا ٻورن برهم گهاليءَ
 جي هيٺس ڇند هر ورڻ ڪڍي آهي، سالي هاڻي سوامي جن
 جي هئي. هاڻي جيڪي نولباڻون ٿي سو سڀ برهم گهان،
 جيڪي ٺڌاڻون ٿي سو سڀ برهم گهان، جيڪي ڏاڻون
 ٿي سو سڀ برهم گهان.

ديڪت برهم، سني پڻ برهم،
 ٻولت هي سوء برهم هه ٻائي،
 پڙمه، تيرمه، ٽيجمه، وايو،
 ڪيئون نه برهم جهان لگه ڀراني،
 آده، آنته، مڏيه برهم هي،
 سڀ برهم هه ڀي مت ٺاني،
 سندر گيان اڳيان برهم هي،
 آبه برهم هه جانت گياني.

جن سورج جي پرڪاش هر گهت ٿين سان الذڪار به
 اهر لهن ٿي پرڪاش روپ بطور ٻوي الو ديهڪ جي

لندا نه اُستېتي، نه ډياني، نه ډيان، نه گيالي، نه گيان، نه بد
 نه مکت، نه ست، نه اُست، هتي سواء پرکاش جي پير
 کچه نه له آهي. هيءُ اهو پد آهي ځپهن جي چاڙ اچ
 تائين پوريءَ ريت پټجي نه سگهي آهي. هن کي چاڙ
 جو جتن کندي کندي کڻين سڌ ستي، چوڳي جتي،
 سادو سمنڊ ۽ مهاپرش مهنٽ، هن پر لولین ٿي ويا. جڏهن
 چيو اٿن ته:-

چلي پوٽلي، لوڻ کي ٿاهه سنڌ کولڻ،
 اناٺ آپ آيا پيئي پلٽ ڪهي ڪو بڻ.
 هڪ پارسيءَ واري پورن پرش وري هڻن چيو آهي:-
 درياب ڪم کيسٽ دردو عالم،
 مائيم: بذات خویش مائيم.
 اڄ:-

بتوله نه ٻنهي لوڪن ۾ ڪير آهي. هو پاڻ ئي جواب
 ڏئي ٿو ته مان ئي پنهنجي واستو سروب ۾ لڻت آهيان.
 هن اوستا ئي پهچي سان سوامي جن هينيو ن شبد اچارو آهي.
 پاڻ ۾ پريو، پسي مان پاڻ پرماتم ٿيس،
 غير سڀ ٿي ويو غرق مان هاڻ نٽ بي غم ٿيس،
 ۱. اصل آند روپ آهيان پاڻ پريو موري،
 اُمنگ ۾ پنهنجي اچي مان پاڻ ئي آدم ٿيس،
 ۲. وهم ۾ وچڙي هتي ڪاڌم ڌڪا ٿاڀا گهڻا،

تون تون ڪرڻا تون پيا، مڃهه مين رهي نه هون،
آپا پرڪا مٽ گيا، جت ديڪان ٿت تون.

هاڻي سندن سُرلي سم ڪرڻا سان ملي هڪ ئي
وئي. هو عوليد، پرڪتي، سن، مهاڻن، ٻولڻر شفا ۽
ستيه لوڪ جا سڙ ڪندا. اچي ستن منزل امراپوريءَ ۾
وسراي ٿيا. ڪن پرماتما سان اٽڪتا جو لسڇو تمام ٻڪو
لي ويو ۽ الهه ڪري اهڙي مستي چڙهين، جو جان کڻي
ٻاهر ڏانهن درشتي ڏوڙائين ته سڄو سنسار به الهه ۽ اٽڪتا
جي اندر اچي ويو آهي ۽ هڪ پرماتما اٽوا مولڪان سواءِ
ٻيو ڪجهه نه آهي. سڀ اندر جي آلاپ ۾ هن اٽڪتا جي
اوستا جو ڪئن ڪندي هئن چو.الن:-

عجب آيو آهي دل تي يقيني دؤر يڪتائي،
ڪري وائي ڪئن ورنن اهو ٽائير ڪيميائي،
خماري خاص خالص ٻوڏهيءَ اهڙي چڙهي آهي،
سڄيءَ دنيا مٿان چڙهندو ٿسان ٿورنگ يڪتائي.

هيءُ اهو پر ٻڌ آهي جتي نه آهي ڏيهن نه آهي
رامس نه سنجها نه پراس، نه ٻولهندڙ نه پاس، نه گوڙ نه
شلمس، نه راج نه راجي، نه وروڻه نه ويراڳي، نه ٻڙش نه ٺار،
نه دشمن نه يار، نه غريب نه شاهوڪار، نه گدا نه دانار،
نه گل نه خار، نه ڏرماتما نه گهگار، نه جهنگ نه بازار،
نه پٽ نه ٺارار، نه چاٽو نه ڏوٻ، نه ٺار نه روپ، نه
دي نه گمي، نه سختي نه نرمي، نه بک نه ترپتي، نه

پرم ڀڌ

مل يار نئون مٿن خود يار هوئي ،
دلدار مليا دلدار هوئي ؛
نت نئون گل بي خار هوئي ،
هي مان شادي ابد منائي هيءَ .

جا ڪالي سڙي رک ٿي ، اُنکي هاڻي ڪالي ڪٽڻ
ڪولبو؟ جا لون جي ڳڙي پاڻيءَ ۾ ڳري پاڻيءَ روپ
ٿي ويئي، اُنکي هاڻي لون جي ڳڙي ڪير ڪوليدو؟
جڻ ڪافور جي جلي وڃڻ تي هنکي ڪافور لٿو ڪولجي
پر پرڪاش، اٿوا لوه جو يارس سان لڳي سون ٿيو سولوه
لٿو ڪولجي، جا گنگا لڏي ساگر ۾ سمائجي چڪي اُنکي
هاڻي ساگر سڏبو، ڪين گنگا؟ جو وڏ ڪم سان ڪامياب
ڪشتو بڻيو اُنکي هاڻي ڪشتو سڏبو، ڪين وڏ؟ لڻ
سوامي جن نه پنهنجي هستي به وڃائي پرماتم روپ اُٿاه
ساگر ۾ سمائجي هنجو روپ ٿي ويا اٿوا لڻن چڱي نه
”نون نون“ ڪندا پاڻ وڃائي نون روپ بڻجي پيا. جڻ
هڪ مهاڀرڻ چيو آهي :-

۲. سہو ڪهڙا چڪر بدلي،

پر نہ دل کي اچي لوڏو؛

ردي جي اڇلتا اهڙي،

آهي مشڪل بيشڪ آهي؛

۵. هئا آسڪت کان آجا،

سدا نرموه درين جيان؛

رڪڻ ورڻي چٽل اهڙي،

آهي مشڪل بيشڪ آهي؛

۶. اندر ٻاهر هوا ساڳيا،

نہ دنڀ دولاڻ هوا رکندا؛

سڄاڻي رهت ۾ اهڙي،

آهي مشڪل بيشڪ آهي؛

۷. رهت ٻاهر رواجي هئي،

اندر مٿيا ڀريل ڀاري؛

نماڻائي رڪڻ اهڙي،

آهي مشڪل بيشڪ آهي؛

۸. نہ موهي ٿي سگهي مايا،

هئا ترپت سدا ڍاول؛

بنائڻ دل سدا اهڙي،

آهي مشڪل بيشڪ آهي؛

لهر ۾ اچي هنن جي چرلن تي هيٺيون ٻڃن ٺاهائين.
 اهو ٻڃن هنن سوامي جن جي حوالي ڇوڪ سمائي ڏان ۱۰
 ورعي کي اڳي لاهيو هو. الڪاهو ۽ چئن هنن جو سنگ پي
 ڪيائين. تنهن سندن موما وڌيڪ ۽ وڌيڪ لڳي لڳي
 ونس ۽ هنن ۾ شرڏا ۽ ٻرند ۽ وڌندي رهيون.

ٻڃن

رشت سوامي ٻوڏ راج جهڙي،
 آهي مشڪل بيشڪ آهي،
 منس ۾ مورتي اهڙي،
 آهي مشڪل بيشڪ آهي،
 پنهنجوئي انگ سمجهي ٿي،
 ڪيائون پيار سپڪنن سان،
 سڄي ٻرپتي رکڻ اهڙي،
 آهي مشڪل بيشڪ آهي،
 سکن پنهنجن جي آهڻي،
 ڏنائون ٻرپلي لڳ ٿي،
 ڪرڻ قرباني اڄ اهڙي،
 آهي مشڪل بيشڪ آهي،
 پنهنجي مهران اٺيو مان،
 نوان نت ٿي ڏنئون موٽي،
 سخاوت عام لڳ اهڙي،
 آهي مشڪل بيشڪ آهي،

ڳڻن، شڪتين، نيج، پراڪر ۽ آند جي ٻج جا پندار
چئي ڇڏيائين، جنهنڪي هنن پنهنجي لڳاتار پرشارت دواران
اُسرائي ۽ وڏائي وصال وٺا جي روپ ۾ آندو، جنهن جي
سڳندي چوڏس ڇوڏار ڦهائجي ويئي.

سوامي جن جي هڪ پرم شرڌالو ۽ پراڻي ستسنگي
شري چتومل نيمونمل وسناڻي ۽ کي ڪڙوان پرشن جي رهڻي
جاچڻ جي ڏاڍي عادت هوندي هئي. جيسين ڪنهن جي
وڏائيءَ جي ۱۶ آنا پڪ نه ٿيندي هيس، تيسين هنڪي نه
هڃيندو هو. هو ويهار ورهيه سوامي جن جي سنگهه رهيو
هو ۽ ڪجهه سمو ڦٽلي سنيت به ساڻن گڏ گهر ۾ گهاريو
هوائين. هن سوامي جن جو ورثو ۽ ڪڙ ٽپي ٽپي ئي بي
ڏنا ۽ سندن اوستا به ڇاپيندو رهيو. ڏسندي ڏسندي
هنڪي پڪ ٿي ويئي ته سوامي جن اوچ اوچ ڪڙن کي پنهنجو
پڪو سپاءُ بڻائي ڇڏيو آهي ۽ سندن اوستا پرم شالتيوان
۽ رس مئي آهي. جڏهن سهولبرڻ لڳو، تڏهن هنن جي اوستا
هنڪي وڌيڪ ۽ وڌيڪ اوچ ۽ پريڪ پريڪ ٿيڻ لڳي، جا
ڏسي ڏاڍي اچرج ۾ پئجي پاڻ کان پڇيندو هو ته ڇا منش
چولي ۾ اهڙي اوستا ٿي سگهي ٿي؟ هو سمجهندو هو ته
منش لاءِ اهڙي اوچ اوچ اوستا کي پهچڻ ۽ اُٺر اُستت
رهڻ بلڪل ڪنهن آهي ۽ هتي ايشور پاڻ منش چولو
ڌاريو آهي. ايتري قدر ته سوامي جن جي وڏائي هنجي
هردي ئي ڇت ڪڍي پئي، جو دلدل ۾ ساندي نه
سگهيو ۽ جيتوڻيڪ هو ڪوي نه هو، تڏهن به پريم جي

ڪي ڪوري ڪڍيو ڇوڏون. پٺئين سواريت ڪوريو
نه ٿو. سري اندر جي آلاب هر ڪڪر ۾ ڪنن ڇوڏون.

دل کي سدائين پٺئينجي استر آڏول رک تون،
ڇت جي آڏولتا جو آند امڙ ڇڪ تون،
هرگز نه پاڻ کي ڪر تون حالتن وڃيڻو،
نچ ٻوڏراج ست ڇت آند امڙ تون.

سوامي جن جي چوڻن ۽ الترمڪا اوستا جو ڪڍو ڪن
ڪهي؟ هنن جي مهما ورن ڪرڻ کان ٻاهر آهي. تلم
هو وس نه آهي جو هنن جي وڏائيءَ جو ستار ڪري
سگهي. جيڪي رڳو مڇاري تي ڏسڻ ۾ آيو آهي، سولي
ٿوري ۽ ٻانڪن جي اڳيان رڪو ويو آهي. ڪهڙي اڳوا
کي سامهون رکي ٻاهرين ورڻ هليا لي اٿو سندن الترمڪا
اوستا جي بهنج ڪئي هئي سو رڳو پاڻ تي ئي ڄاڻائون،
ڇو جو اها سڻڪ وڌي آهي. هنن جنهن لمولي اوج ڏن
کي ٻڙم ٻڙلنا سان پاڻ ۾ پرڳهت ڪيو ۽ ميساري جي
ڪاڻ اوستا هنن کي رليءَ مائڙ نه لوڏي نه سگهي ۽ پڇڻجي
هستي بند ميساري ڇڏيائون ۽ الترمڪا جي اوج کي رسي
سدائين پاڻ ۾ مڳهن رهيا ۽ آند جي هندوڙي ۾ بي
ٻڙليا، تنهن مان اهو اوس سڏ ٿئي اٿو نه ٻاهران سندن
ڇولو منڇ جو هو پر سڄ به هو اوتاري پرش هوا. وڏا
ڇڏهن سندن سر ۾ جي رهيا ڪئي، ڏهن هنن ۾ سڀ
خوليون سوکير روپ ۾ ٻڙلنا سان ڦوڪيائين اڏاڻا سڀني

برهم ڪو بچار ڪڇ،
 اور نه سهات هي؛
 سددر ڪهت سوڙو ايش ڪو مها ايش،
 سوڙو ڪورڊيو جاڪي دوسري نه بات هي.

مٿي ورن تي چڪو آهي ته جيڪا اوستا اچي بطجدي هئي، تنهن ۾ سوامي جن سدائين سرها رهندا هئا. ڇا پريءَ ۾ ڇا پاڪر ۾، ڇا هاڃيءَ ۾ ڇا لاپ ۾، ڇا گلا ۾ ڇا ساراهه ۾، ڇا مان ۾ ڇا اُپمان ۾، ڇا چڱيلائيءَ ۾ ڇا بيماريءَ ۾، سڀ ۾ ايڪو رس رهندا هئا. ان ڪارڻ پوءِ جڏهن سندن لسڇو برهم ۾ وڌيڪ برباد ٿيو، تڏهن تڏهن وڌيڪ اڏول ٿيندا ويا، تان جو هڻن ٿئي نه ڃا، جي هونءَ ٿئي نه ڃا، ٻنهي اوستائن ۾ ڦير نه پاسندو هون ۽ ڪنهن به اوستا ۾ هرڪو شوڪ نه ٿيندو هون. هر ڪنهن جي اندر ۾ چوڻي مٿن (آپو) رهي ٿي، ڇا چاهيائون پيئي ڪري نه هڻن شل نه ٿئي، هن اوستا مان پڙهڻ آڃا ٿين، هيءَ اوستا سدائين ليجهه رهي، هڻن بطجي ته ڏاڍو چڱو ڪن ڳالهين کي اڪڙل (وڻندڙ)، پيئي سمجهي نه ڪن ڪي پرني ڪڙل (اڻ وڻندڙ)، بلڪه جن سان پڊهنجا لاڳاپا رکيا اٿس تن جي به سڃاڻپ اوستائن کي پسند پيئي ڪري ۽ اڃا اوستائن ۾ اُڙهي پيئي ٿئي. اُلهيءَ چوڻي مٿن کي هنن بههه ميساري ڇڏيو هو ۽ پاڻ کي اڳاڏ مٿن لسڇي ڪيو هو، پوءِ اهڙيون اڃاڻون اٿن ته ڪيئن؟ اڃاڻن کي اندر مان

لڳو. ساندھن جو ڏهن هو سوامي جن وٽ درشن لاءِ ويو،
 ٿڌهن هنجي ڳالهه ڪندي ٻيائي سوامي جن کيس مشڪي
 چيو ”ڪئن منگهارام! رات سڪ سان رهجي آئي له؟ بيارا!
 ساوڙان رهيو آهي“ هن مان ڏسڻ ۾ ايندو ته ستڱورو
 پنهنجي سڄي شيوڪ سان ڪئن له اڙڪيءَ ۾ سهائي لي
 ويا ڪندا هئا.

ستڱور سڪ ڪي ڪري پرتپال،

سيوڪ ڪئم گور سدا ديال.

(گورو گروٿ صاحب)

سوامي جن جيتوڻيڪ هي سڀ ڪول ڪندا رهيا،
 ٿڌهن به سندن اوستا اها هئي جا هلين ڪولا ۾
 چيل آهي:—

ڪاهون سون نه روشن ٿوش،

ڪاهون سون نه راڳ ڏوش،

ڪاهون سون نه ڳوڙ پيا،

ڪاهون ڪي نه گهات هي،

ڪاهون سون نه ڀڪواد،

ڪاهي سون نه پشاد،

ڪاهون سون نه سنگ ٺاٺو،

ڪوئو پڪي پات هي،

ڪاهون سون نه ڏشت ٻڻن،

ڪاهون سون نه لين دين،

لهڻ لاءِ ڏهاڙي ايندو هو پر سگهوئي هنن کيس ائين
 ڪرڻ کان جهليو ۽ چيائون ته رڳو آرتوار آرتوار ئي
 ايندا ڪريو، سو به ٽڏهين ٽوھانڪي اچڻ ڏٺو جڏھين هتي
 جو سماچار حيدرآباد ۾ ڪنھن کي نه ڏيندا. منگهارام جي
 ڏاڍي چاهيا هئي ته سوامي جن جو درشن ڏهاڙي ٿيڻ،
 پر هنن جي آڳيا مڃڻ ليڪ سمجهي ائين ڪرڻ لڳو. هڪ
 ڀيري جڏهن دستور هوندو هو ان موجب چنڊ جي رات
 جو دڪان جو مال ۽ شونڊوز show windows جو مال
 ڪڍي پي لاهيائون ۽ جڏھين سارو ڪم پورو ٿيو، ٽڏھين
 دڪان جي ٻين ماڻھن سان گڏ پاڻ به دڪان جي ڀر
 وارو ڪمر وڃي سڀ رهندا هئا اتي وڃي سمهيو. ٻيو
 سڄوڻ سان آلهي ۽ رات کيس دڪان جي دروازن کي
 ٽالا لڳائي بند ڪرڻ وسري ويو ۽ دروازا جڏهن پڪڙيا
 پيا هئا تڏهن سڄي رات رڳو پڪڙائي رهيا. آلهي ۽ رات
 هئا ۽ مينهن به ڏاڍي زور شور سان چالو هئا، پراڻهه جو
 سوير جڏهن هو دڪان ۾ ڪنھن ڪم سان گهڙيو، ته ڇا ڏسي
 ته دروازن وارا ٽالا مٿي تي پيا آهن ۽ دروازا رڳو
 پڪڙيل آهن. اها ڳالهه ڏسي ڏاڍو گھبرائي ويو. اُمالڪ
 وٺي دڪان جي سامان جي پرتال ڪرڻ لڳو. ٻين ساٿين
 کي به اُتاري ساڻن هيءَ ڳالهه ڪيائين. سموري سامان
 جي ڇاڇ ڪالو ۽ ڪين جڏھين معلوم ٿيو ته ڪجهه ڪونه ويو
 آهي، ٽڏھين وڃي منگهارام جي دل جي چورا ڪورا لٽي
 ۽ ٻار هڪو ٿيو. دل تي دل ۾ ستگورن جا اُورا مڃڻ

جهنگ مان ٿي موندڻيون هيون سي هڪ ڏينهن موندڻون
 ٿي ڪونه شري جهنگلند پرين مل شيرازاري سسڪي جو
 سوامي جن جو ٿام شردالو شيوڪ هو ۽ سندن ڀرپٽ ڳالهن
 جي شيوا ۽ سنڀال ڪندو هو، تنهن ڌنار کان ڳالهن جي
 ٻڌا ڪئي ٿوڙي پيءُ رهيا ڳولا ڪئي پر کيس ڪوبه
 پتو نه آيو. سمرڪ سڻڪورن هن ڳالهه کي اٿي ڄاڻي ورتو
 ۽ پڇي پڇي پريمي شيوڪ شري ڳالهه کي چيائون ته
 ”پيءُ، روپيا حيدرآباد وارن کي بنا ڏهر جي مٺي آرڊر
 ڪري موڪليو ۽ لکون ته جن ڳالهيون لڪائون آهن اُنهن
 کي اهي پڻ ڏيئي کائڻ ڳالهيون واپس وٺندا. هو پڻ
 ملڻ ٿي ٿو هالڪي ڳالهيون ورائي ڏيندا.“ جڏهن هتي پڻ
 پهتا، تڏهن سڀ وسميءَ پر پڇي ويا ته سوامي جن کي
 اسان هن ڳالهه جي سڌ نه ڪانه ڏئي، پوءِ ڪئن ڳالهن جي
 وڃڻ جي سڌ پڻ ۽ انهن جي موٽائي وٺڻ لاءِ پڻ موڪلا
 اٿن. سچ پچ ٿيو ته انهن سوامي جن جن لکيو هو تن
 پنجاهه روپيه وڃاري کي ڏيڻ ٿي ڳالهيون بنا واپس پڻ
 موٽي ملڻون. هيءُ ڏيکاري ٿو ته ڪئن ٿرلڪي سندن
 اڳيان لاڄ ڪندي ٿي رهي ۽ ڪانه ڳالهه کائڻ ڳجهي
 نه هئي.

جڏهن سوامي جن ٿوريءَ جي ڪري موريءَ پر
 رهندا هئا، تڏهن سندن مٿس منگهارام شيوڪرام (هن
 بسڪ جو رچيندڙ) اڳي اٿي ايس لڄيند وارن وقت
 ٿوڪريءَ پر هو. هو سوامي جن وقت درشن ڪرڻ ۽ سڌ سماءُ

ٺٽن سندس ڪمائي وڌندي ويئي. هن کان پوءِ وري
 سوامي جن ڏٺو ته هوميوپٿي دوائون جي پرايڪار جي
 وس تي پنهنجي خرچ تي گهرائي ستسنگين ۽ ٻين ماڻهن کي
 ڏيندا رهندا هئا ۽ اُلمان گهڻن جون بيماريون لائون
 هوائون، تن جي ڏيڻ جو ڪم جڏهن پوءِ ٺٽن وڌندو آيو
 وڃي. ڏهاڙي ڪنهن مهل به بيمار ماڻهو دوائن وٺڻ لاءِ
 اچن پيا، جنهن لاءِ الترمڪي اڀياسن ۽ ٻين ڪمن جي ڪري
 ايترو سمو بچائڻ کين ڏکيو پي لڳو. لوڪن جي پلي جي
 ويچار کان هن ڪم کي چالورڪڻ ۾ سندن رچي هئي بلڪ
 اُڪي ضروري به سمجهندا هئا، جو ڏسندا هئا ته ڪيترائي
 ستسنگي وٺڻ اچي پنهنجي سرير جي ڪشتن ۽ دڪن جو
 ورتا ڪندا هئا ۽ اهيءَ ڪري ستسنگ جو پورو لاپ
 وٺي نه سگهندا هئا، جيتوڻيڪ ستسنگ کي دل سان چاهيندڙ
 هئا. اهي ويچار ڪري هڪ شيواڌاري ستسنگي جوان
 شري گلابراءِ شامداس کي سندس گڻن ۽ سمجهه جي ڪري
 لائق سمجهي ڪلاڪي جي هوميوپٿي ڪاليج ۾ پڙهڻ
 لاءِ موڪليا، ان لاءِ ته ڪاليج مان پڙهي اچڻ تي کيس
 هوميوپٿي اسپتال ڪولائي ڏني وڃي، جتي سڀني بيمارن
 جو علاج ٿيندو رهي. سوامي جن هن ڪم لاءِ ايڏي ته ادارا
 ڏيکاري جو هنکي اُتي رهڻ ۽ پڙهڻ جو سمورو خرچ
 موڪليندا رهندا هئا.

جڏهن سوامي جن بيماريءَ جي سمي مسوريءَ ۾ هئا،
 تڏهن حيدرآباد ۾ سندن گاليون جي ڏهاڙي سالجن جو

ڏسي اها پٽا وٺي گهر آيا. جان ڏسن ته گهر جي ٺاهڻ
هڪ گهر ڄاتو سٺيدوش اڳڙ تي ويٺو آهي، لاءِ نه وٺي
ڪڍهه. اندر پورا لاءِ ملي. سوامي جن هنڪي ڏسي اهي پٽا
وارا پٽا ڪڍي هندي ڪيسي ۽ وڏا ۽ هنڪي ۽ وڃن آئت
جا چئي چپ لڳي ويا. هن گهر ڄاتو سوامي جن جي مندر
مڪه ڏانهن ٺاهيو جنهن ۾ ديا پاڻ ۽ ٻرڻ شالتي ۽ بنا ٻيو ڪجهه.
نه ڏٺائين. پوءِ پنهنجي ڌرم اوستا جي ڪري اکين ۾
پاڻي ڦري آيس ۽ سوامي جن جي چرلن ۾ سبس اوائلي بنا
ڪڍڻ جي تلهو ويو.

سوامي جن جو بگهار پورو ٿيو ۽ هوندو هو ۽ اهاڻي
ملڪيت ۾ تمام ٿوري هين. ٿڌهين ۾ گهر ڄالن جون
گهر جون پوريون ڪرڻ لاءِ سندن دل سڌائين وڏي
هولدي هئي ۽ هڪ چٽل هوندو هو. گهر جي خرچ پڪي
جو پوراڻو ڪرڻ کانسواءِ سٺيدوش ڪڍين جي نه هيا
ڪرڻ ۽ هومو پٽي ٿوري سون ڊوائون سڀني کي ڏيڻ،
انهن مڙهي تي سندن خرچ چالو هوندو هو. نه رڳو ايترو
پر انهيءَ کانسواءِ هڪ سسڪي پالڪ جي ڳچ سمي سوڌو
سهايتا ڪندا رهيا. هو تمام گهر ڄاتو هو پر ڪڏو ڪڏو
۽ هوشيار هو. هن کي بي اي لاءِ پڙهائون جا هن پاس
ڪئي. سندس پڙهڻ جو سمورو خرچ ڪيائون، تنهن کان
سواءِ هينجي ڪتب کي پڻ ۳۰ روپيا ماهوار ڏيندا هئا.
هو چوڪرو بي اي پاس ڪري چڱي ڪمائيءَ کي وڃي
ڳڙ ۽ پنهنجي ننگن تي پاڻ اچي سگهيو. هڪ چئن پوءِ

ڏيندي هين. هو ڪيترن ڏينهن کان سندن ڌرم ڇڏي
 کي پيئي ويٺيون ڪندي هيءَ نه سوامي جن کي چيو ته
 مون کي آسپاس ڪن ته پتر سستان آهي. مانا ستي ديوي ۽
 ويندو، پر هيءَ جنهن پيري اچي تنهن پيري آهي ۽ ڳالهه
 لاءِ کيس ڏاڍيون مشقون ڪري. هڪ ڏينهن هن مان ۽
 مانا ستي ديويءَ کي پي ٻڌايو ته سوامي جن، جي آهي ۽
 مهل اندر صفح ۾ ويٺا هوا سي ٻاهر اڪري آيا. پڇيائون
 ته هن مان ۽ جي ايلائڻ جو ڪهڙو ڪارڻ آهي؟ مانا
 ستي ديويءَ کيس ڳالهه ڪري ٻڌائي. ديا جي پندار
 سوامي جن مشڪي مان ۽ کي چيو ته توهان کي پت گهر جي
 نه چڱو، اي سال پت چڻجو. هيءَ ٻڌي مان ۽ ايترو ته
 هر ش ۾ اچي ويئي جو ڪپڙن ۾ نه پيئي مايي. سوامي جن
 تان ٻاهر پيئي وڃي. سندن چران تي ڪري پيئي ۽
 آشپرواد وٺي گهر ويئي. ليڪه اتي سال هن پت چڻيو.
 هڪ پريامي ستسنگيءَ شري ڪوٺول پنهنجي اکين ڏٺو
 ورتائت ٻڌايو ته هڪ پيري سوامي جن ڪنهن ستسنگيءَ
 جي ڪوٺ تي هنجي گهر ويا ۽ وڃي سندس ڪارج
 سڌ ڪيائون. سوامي جن جڏهين گهر آي موٽيا، تڏهين هن
 ستسنگيءَ ڪجهه روپيا پيٽا رکيا، جي سوامي جن کيس
 موٽائي ڏنا. ستسنگيءَ کي هن ڳالهه جو ڏاڍو ويچار آيو ۽
 لمٽائيءَ سان ويٺي ڪيائين ته ڪر ٻا ڪري داس جي
 تڄ پيٽا ابڳيڪار ڪريو. سوامي جن هنجو پر ۽ شر ڏا

هڪڙوئي لندو ڪڪو هو. سندس مائٽا گهڻا ورهيه اڳي
 سرگواس لي چڪي هئي. ڪمار اوستا جي ڪري پنهنجي
 پتا پنهان سان لندڻ کان وٺي هو ڪڏ رهيو هو پنهان جي
 وڃڻ تي هو ڏاڍو آڏاس ۽ اها ڪوئي ٻيو. هو سوامي جي
 جي ستنگ ۾ ايندڙ هو. هڪ ڏينهن هن کڻي - ستنگ
 ۾ پنهنجي آڻر ڪٽا ورتل ڪندي پڏايو ته سندس اڃا
 اوستا ڏسي سوامي جي رات جو دونهن ڌاري اچي
 کيس دلداري ڏيندا هئا ۽ سندس مولچهارا منهنجا هئا.
 هڪ گهمري هڪ شواڏاري ستنگيءَ شري چيڀالند
 پرنمل ڪن ويهي ڪئي ته مولڪي پنهنجي ماڙيءَ جون
 ڪنڇيون ڏيڻ نه وڃي بهاري ڏيان ۽ چنڊ ٺوڪ ڪران.
 سوامي جي سندن يا سندن گهر جي شرا پتي کان ڪرائڻ
 ا. چاهيندا هئا ته ڇيس ته مٿاڻي لهندڙ وڃي لي،
 پنهان ڪري هٿس ته گهرج ڪانهي. هن تمام گهڻو ستايو
 جنهن تي سوامي جي ڇيس ته چڱو، اتي وڃي ڪم لاهيو.
 هن ڪنڇين جي گهر ڪئي، ٽنهن چيڀاؤلس ته ٿڌا ٿڌو
 پيو اٿو. ستنگيءَ چيو ته سائين! مان اڃا هائي مٿان لڳو
 پيو اچان. مون ٿڌا ته پيل ڏٺو هو. سوامي جي ڇيس
 بهارا! اوهان وري وڃي مٿي ڏسو، ٿڌا ماڻهن ڇڏڻ
 ڪونهي. ستنگيءَ مٿي وڃي ڏٺو ته سج پڇ ٿڌا هولي
 ڪونه. هن ڳجهه ڏسڻ کان پوءِ هن جي سوامي جي ۾
 ڪم نه ٿيڻ تي چيو هنن جو سڄو شوڪ ٻڌجي پيو.
 اڃا هن جي گهر ۾ هڪ مائي ڪهڙا ڏولي

پيو. هو اسڪول ۾ وانڊڪائيءَ جي مهل (رئيس ۽ فرد
پيرنڊن ۾) توڙي سندن راند جي واري ڏينهن هنن سان
گڏ ڏسبو هو. جيترو کيس سوامي جن جي سنگ مان پرائڻ
جو وجهه مليو اوترو ڪنهن ٻئي کي نه مليو هوندو. سوامي
جن جي سنيٽ ۾ هو ايترو نه ٻڌجي ويو، جو سندن درشن
ٿيڻ تي پيو ٽڙ ٽوڙ ٿي. سندن ساراھ ۽ وڏائيءَ جون ڳالهيون
ٻڌي ڏاڍو هرشمان ٿيندو هو. کيس ڪو ڪم ڇو لڌا
هوا نه ڏاڍو گد گد ٿيندو هو. سوامي جن وس پنهنجي
پنهنجي ڪم لاءِ ڪنهن ستنگيءَ کي نه ڇو لڌا هوا. تنهن
ڪري شري ڏانڊو مل سڌائين واهه پيو وجهندو هو نه
سوامي جن کائڻس ڪا شيوا وٺن. هو پاڻ پنهنجي مک سان
ڇو لڌو هو نه جڏهاڪر سوامي جن جي سنگ ۾ آيو آهيان،
تڏهاڪر هنن جي ڪهڙي ۽ رهڻيءَ جو هونتي ايڏو پرياءُ
پيو آهي جو سمجهان پيو نه جيڪي مولڪي ڪپندو هو ۽
جو مولڪي ٻئي ڪنهن هنڌان نه ملي سگهيو سو هنن وٽان
پراپت ٿيو اٿم. هاڻي ڇت ٿو چاهين ته ٻئي ڪنهن هنڌ
اڪ ڪٽي لهاريان. پڇاڙيءَ ۾ جڏهين هنن کي سر ٻر ۾ ڪشت
ٿيو، تڏهين سوامي جن وٽس وڃي کيس درشن پيا ڏيندا
هوا. درشن پاڻي هو ڏاڍو ڪرت ڪرت ٿيندو هو.
جڏهين هن جو ڪشت وڌي ويو ۽ انت جو سمو ويجهو
آيو، تڏهين سڌ ملڻ تي سوامي جن پنهنجي ويجهن ستسنگين
شري رگھو مل جيوترام، شري ڇنومل ٽيئونمل، شري
ايسر داس ليڪومل، شري دولهڏل مل باشومل کي ساڻ

دوا ۽ سڄي ڏينهن جو کاڌو مٿڙو ڪٻائون ۽ اڳتي لاءِ
 اهو ڪم شري ٿلا لاءِ کي سولبائون جو ڪاٺن پڇي ڳاڇي
 ڪندو رهندو هو. ٿورن ڏينهن ۾ هتي بيماري لهي
 وئي ۽ عيظائي به ڏهري ڏهري عطا لڳي. ڪجهه وڌيڪ
 ڏينهن کان پوءِ هن ۾ چڱي شڪني اچي وئي ۽ هر
 بلڪل چاڪ ٿي مستڪ ۾ اچڻ لڳو ۽ بهنجي لوڪريءَ
 تي نه وڃي پڙهيو. هو سيڪري ٿريءَ جو ڪم نه وڌيڪ
 آندو ۽ ٻين سان سڀالڻ لڳو. سنڌ مان لڏي اچڻ کان
 پوءِ هن سوامي جن جو مستڪ لکنوءَ ۾ چالو ڪيو آهي
 ۽ سنگورن عنجي بيماري ٿوري ڪري هڪي سر ۾
 اهو ۽ ٻيو ۽ سڳيو. ٻيو آهي جو منڊن وائي ۽ اڀڻش
 جو ٻيو ۽ ٽيئي اسڪر - ڪندو رهي ٿو.

ڪول به سريءَ جي سمي ۾ سوامي جن سان ٿا ڪو
 سڄو رهنديون هو نه اهو جو سرڪواسي شري ڏاڏو مل ڪالچند
 ٽيپڻي، جو جو سڳوئي منڊن هڪ ٻڪر شڙڏالو
 مستڪي هتي پيو. هو نه ساڳي وڏاليه اسڪول ۾ ڇو لڳن
 - ڇو جي هن ڀرت C جو ماستر هو. ائين ڪان اڳ هو
 ٽيئي سيمي سڳو ۽ سماجون ٿيڻو هو، پر سندس
 جسم جو وڌيڪ ڪافي نه ٿيڻو هو ۽ نه کيس ڪافي
 ڪم ٿيو هو. هن عيس اسڪول ۾ سوامي جن سان سندس
 ڀاءُ سڳو ٿي ۽ ڪجهه سمنڊن سنگ ۾ رهيو ۽ منڊن
 موڪلي ۽ هن تي ٿيو وڃندڙ ڪهڙن ٻڌائين، انهن
 هن جي ٽڪا لڳي وئي ۽ نيا پائين کان پڇي

زڪي پيا ويڊا هوا. شري رڳھومل جي هيءَ اوسٽا ڏسي
 سندس پريه مٿر ۽ سوامي جن جي ويجهي ستسنگي شري
 چٽي مل کين ويٺي ڪئي نه پڳون! شري رڳھومل اسان
 سيني ستسنگين ۾ وڌيڪ پريمي، شرڌالو ۽ هڏڏوڪي
 آهي ۽ ستڪورن جي سڪيانن جو وڻيش ريت سان پرچارڪ
 به آهي. تنهن ڪري اسين هردي سان چاهيون ٿا ته
 اهڙو ڪارائتو پرش هن ستسنگ ۾ اوس هجي. ڪرپا
 ڪري مٿس ڪو مهر جو هٿ ڦيريو. اها اسان سان
 پلائي ڪريو. ڏهين پئي ڏهن سوامي جن شري ڏاندو مل،
 شري چٽي مل ۽ ٻين ستسنگين سان گڏجي شري رڳھومل
 جي گهر آيا. هن سان گيان چرچا ڪيائون ”هوا ڪڇ
 لهن، هوا ڪڇ لهن“ لهن وڃن جي ياد ڳيري کيس
 ڏياري مٿس پريه جو هٿ گهمائون، جنهن ڪري
 هو ڪجهه ڪٽو ٿيو ۽ سندس هردي ۾ هرش
 اُٿل ٿيو. هنجي گهر جي جاءِ لندي ۽ سوڙهي هئي ۽
 منجهس هوا. نامر گهٽ ايندي هئي. تنهنڪري هنجي
 ندرستيءَ لاءِ اها هاڻيڪار سمجهي سوامي جن چار ستسنگي
 موڪليا جن هن کي ڪرسيءَ تي کڻي سندس پاڻ شري
 ٽيڪمڊاس جنهن جي جاءِ وڏي ۽ هوڏار هئي اُٿل آندو
 ۽ هو پوءِ اتي رهڻ لڳو. تنهن کان پوءِ سوامي جن شري
 گلاباءِ نالي هڪ پريمي ستسنگي، جنهن کي ڪلڪتي جي
 هوميوپٿي ڪاليج ۾ پنهنجي خرچ تي هوميوپٿي وڌيا پرائڻ
 لاءِ موڪليدا هوا اسان صلاح ڪري شري رڳھومل لاءِ

۾ اچي درشن ڪريان. ڏيو سنجوڳ سان هن ۾ ڪٿي هت
ڏس. هنجو هت ڏيڻ ۽ يعني ۽ جو کيس ۽ ڪي ٻڌڙي
کان هيٺ لاهڻ. آلهي ۽ ريم هنجي جھوٽ اچي ويئي.
پوءِ سوامي جن وارا ڏس ڪرڻ سان برابر آلهي ۽ نارنج
جي اندر سالر سمجهه واري ۽ چڱي پلي ٿي يعني ۽ اڃا
ٿاڻن لڳ حالت ۾ هلي اچي ٿي.

سٺ سري ۱۰۸ سوامي پرمالند صاحب جن جو هڪ
ٻيڙو سٽڪور پکي ۽ سوامي بوڌراج صاحب جن جو ٻيڙو
۽ سڄو شيواداري شري رگھوئل جيوڙام جو سال ۱۹۲۰
کان اڀرندي ڪڇي حيدرآباد ۾ سٺ ڌرم سڀا سوامي
هيمراج صاحب چڏاڪاشي جو ۱۵ ورهيه کن جائست
سيڪريٽري هو ۽ ان کان پوءِ سوامي بوڌراج صاحب
ستسنگ آشرم قلع حيدرآباد جو سيڪريٽري ٿي رهيو، تنهن
کي سال ۱۹۴۱ ۾ مڌي جو ٽپ ٿي پيو. هيءُ ٽپ ڪيترائي
ڏينهن پي هليو جنهن ۾ هو تمام هٻڙو ٿي ويو، جهنگري
ساهر ۾ ولجي ويو. ستسنگي جيڪي کيس پڇڻ ۽ سندس
شيو ڪرڻ ويندا هئا، تن مان ڪن شري رگھوئل جي
اعڙي ٻڌڻي ٻيل اوستا ڏسي ستسنگ ۾ اچي ٻڌايو ته
هنجي چڙهن جو چاڙهو ڪونه ٿو ڏسجي ۽ شايد هو ڪن
ٿورن ڏينهن جو هتي مهمان آهي. ڊاڪٽرن ۾ جواب
ٿيو آهي. هنجو گھر ستسنگ آشرم کان تمام گهڻو پري
هولدي ۾ سوامي جن ڪن ستسنگن سان گڏجي
ڪن ڏيڻ ۽ هنجو سڌ سماءُ لهن لاءِ وٺس رکي

مان ڪجهه نه وريو. نيٺ بي ڪا واھ نه ڏسي هن
ستسنگي سڄن اچي سوامي جن کي پنهنجي دڪ ڀريل ڪهاڻي
ٻڌائي. ستگورن کي سندس استريءَ جو اهڙو ورتا
ٻڌي ڪهل آئي. هنن چيس پيارا! ايشور جي ديا سان
تو هالجي استري ڇاڪ ٿي ويندي، پر پهر يائين وڃن ڏيو
نه هيءَ ڳالهه ڪنهن سان نه ڪندا ۽ جيڪو پڇي تنهن کي
چوندا ته ڊاڪٽر جي دوا مان ڇاڪ ٿي آهي. ستسنگيءَ
وڏيءَ پرست سان اها ڳالهه نه ٻڌي مڃي. پوءِ سوامي جن
چيس ته اڄ رات هڪ ڊپ جهڙي ڳالهه ٿيندي پر دل
نه لوڙهجو ان کي همت هار جو. انهيءَ مهل سمجهه ۽ ويچار
کان ڪم وٺجو ته آيل آڀدا ٿري ويندي. انهيءَ ڪالپوءِ
هي هي آڀاءُ ڪجو ته ايشور ڪندو ته فلاڻي تاريخ جي
اندر سندس سمجهه برابر ٿيندي ۽ بيماري نه لهي ويندي.
ٻاهران ڊاڪٽر جي دوا ڪندا رهجو. ستسنگي ٿورو مهاراج
جن کان موڪلائي گهر آيو. اڃا اڌ رات نيري ڪانه، نه
سندس استري کڏ جي ٻنه ٻوڙي تي چڙهي وڃي ويئي.
سڀني گهر جي يائين کي ڊپ ورتو ته ڪنهن نه مهل ٻوڙي
تان ڪري مري نه پوي. پر ستسنگيءَ کي جو سوامي جن
اڳيئي چٽائي ڇڏيو هو تنهن دل نه هاري. نه ٻه ستگورن
جو ڌيان ڪيائين. جهٽ کيس اندر مان آواز آيو جنهن
موجب هو پنهنجي استريءَ ڏانهن وڌيو. هيٺ ماڙيءَ
تي بهي پڇيائين ته ڇا ٿي ڏسين؟ هن چيس ته سري ڪرشن
۽ رادا ٿي ڏسان. پٽيءَ چيس ته منهنجو هٿ جهل نه مان

اڙي آسيس کيس جو هنجڻ ڪاغذ جديهن ٻالا عملدار
ڏانهن ناليءَ لاءِ ويا هئا تنهن هنجي ڇٽاڻڻ جو حڪم
د ڪري کيس ساڳي درجي تي قائم ڪيو بلڪه کيس
وڌيڪ مان مرستي واريءَ جاءِ تي بدلي ڪيو. اها ڳالهه
ڏسي سڀ ڏلڏين آڱريون ڏيڻ لڳا!

جڏهن سوامي جن حيدرآباد ۾ بيمار هئا تڏهن سندن
وڏي ڳانءَ به بيمار ٿي پئي. پيرپائڻن کين ڳالهه چي-
سڌ ڪار ڏي وٺي. ڳانءَ کي چاڪ ڪرڻ لاءِ ٽپڻي
ڏانهن کان پڇيو ويو ۽ ٽپڻي ڏس ٻڌ ڪيا ويا پر ڪجهه
نه وري. هوءُ نه ڪجهه کائي نه پئي. هن ڳالهه جو سڄو
سبب اهو هو جو سوامي جن بيماريءَ جي ڪري وڻڻ
۾ آياڻي ڪونه هئا. ليڪڻ اها ڳالهه سوامي جن جي ڏيان
ٿي آڏي وئي. هو ڪت تان اٿي وڻڻ ۾ آيا ۽ ڏاڍي
ٻرڻ ۽ ٻانوه سان ڳانءَ ڏانهن پيارپائڻون. ڳانءَ به ڪا
سندن درشن لاءِ ڏاڍي مڪايل هئي، سو سوامي جن کي
ڏسندي آئي ڪري ٿي. سوامي جن هنجي پئي ۽ ٿي آشرواد
جو هٿ گهمايو. اُهيءَ ڏينهن هن کاڌو پيتو واپار ۽ ڏينهن
هن ۾ وري اڳي جهڙي ٿي وئي. اها هئي هن دنون
جي ڏيو جي هٿن ۾ سڄي ٻرڻ جي وڏي ۽ سڌي!

هڪ سسڪيءَ جي استريءَ جي مغز جا ٻڙڏا لمار
ڏلا ٿي بيا، ايتري قدر جو ماڻهي کان به لڪري وئي
۽ ڪا به ساجه نه رهيس. چوڻ والو آهي ڇا جو ڇا پئي
۽ ڪا به هئي. هنن ٽپڻي ڏنائون ۽ ڏس ڪيا پر انهن

ورلدي ڏٺائون ”توهان جو رستي ۾ ياد ڪيو.“
 هن مانا کي ٻيا به اليڪ اُچنيا ڏيکاريا تون ٻي کيس
 ٻئي کي ٻڌائڻ جي جهل ٿيل هئي، جنهنڪري سندن
 جيوت ۾ اهي ڳالهيون هنن ڪنهن سان به نه ڪيون.
 انهن مان هتي ڪي ٿورا اُچنيا ڏٺا ويا آهن.

سندن بيمار ٿيڻ کان اڳ هن مانا کي پير ۾ ڦٽ ٿي
 پيو. پاڻ ڏهاڙي وٽس ويندا هئا ۽ وڃي سندس ملهه پئي
 ڪندا هئا. ڇاڇي هئي ڪين گورائي جي وڏائي، ڇاڇو
 اڌ مبر؟

سوامي جن جو هڪ سرڌالو ستسنگي جو سرڪاري
 لوڪريءَ ۾ آفيسري عهدي تي هو، تنهن کان لوڪريءَ ۾
 ڪا رواجي چوڪ ٿي ويئي. انهيءَ بابت ڀڄا ڳاڇا هلي
 ۽ نيٺ هن جي ٿرت عملدار جو يورپين هو تنهن هڪي
 هٿائي اڳئين گهٽ عهدي تي رکيو. اها سيڪٽ هن
 لاءِ ڳري هئي ۽ سمجهيائين ته جنهن بالا عملدار ڏي
 سندس ٿرت عملدار ڪاغذ پنهنجي حڪم جي بحال ٿيڻ لاءِ
 موڪليا آهن، سو به يورپين عملدار هئڻ ڪري اوس هنجي
 ڪيل سفارش مڃيندو. سو پي ڪا واھ نه ڏسي هو
 سوامي جن جي شرڻ ۾ آيو ۽ هنن سان سمورو سماچار
 اوريايائين. هن ويٺي ڪٿي نه ڏيندائون! مون سان آيا
 ٿيو آهي، مولتي ڪا ڪرپا ڪريو. سوامي جن سندس
 ڳالهه کي ويڃاري هن کي آٿت ڏنو ۽ چيو ته ايشور مڙئي
 چڱي ڪندو. توهين هن تي رڪو ۽ دل نه لاهيو. ستگورن

ٻڪوڙا نه بي ٿريا. سنگلپ آيس ته هن ٻڪوڙن مان
هڪ سوامي جن ڪجهه ڪاليج نه ڏاڍو سادو ٿيندو. سو
ڏاڍيءَ سڪان سوامي جن کي سيارڻا لڳي. اهي مهل
سوامي جن پورو چاهڪ نه ڪن هئا، تڏهن ته مالا جي
ڀڪ لڻ ڪري اتي بند بيا ۽ اڃا مالا رسولي مس لاهي
لائي هئي ته سوامي جن نه اچي ڏر ڪڙڪايو. اندر اچي
ڇيٽالولس ”ڇڱو پلا ٻڪوڙا ڪارايو ته اسين موليٰ گهر وڃون
جو آئي ته روئي تيار ٿيل ڇڏي آيا آهيون“ ستڪورن
جا هي اکر ٻڌي مالا اڇر ۾ اچي ويئي.

اها مالا هڪ ڀيري مريدو خاص پنهنجي بت وٽ
ويئي. اتي ڪجهه سمي ڪالو ۽ اکيون اسي پيس، جنهن
ڪري موليٰ حيدرآباد وائي ٿي. کيس سڏ هئي ته اٿل
اکن سان ستنگ ۾ وڃي ڪو نه سگهنديس، سو ٿاڏيءَ
۾ سڄي رات هڪ سان اعاليٰ آيا ۽ ڪندي آئي ته مل
سوامي جن استيشن کان گهر ڏانهن ويندي رستي تي
گڏجڻ نه سندن پوتر دشن ڪولان. سوامي جن کي ڇڪ
ٿي. اها سالڙهن جي مهل هئي. لاهه ڪن ستنگن سان
گڏجي ٽوپڻ لاءِ لڪتا. ستنگن گهمڻ لاءِ ٻي سڙڪ
ٿي ورتي ته سوامي جن چمن نه اچ ڇو ته استيشن جي
پاسي هليون. اڃا استيشن کان ڪجهه پنڌ تي هئا ته اها
مالا نه ٿڌي ۽ اچي اتان لنگهي. هڪي ٻيهر سان ٻيهر ڪري
ڪاٺر سلسا پار ورتائون. مالا دشن ڪري گڏ ڪڍي ۽ اڇر
۾ آئي. هن اچ هن پاسي ڪئن لڪري بيا.

ورلدي ڏٺائون ”توهان جو رستي ۾ ياد ڪيو.“
هن مانا کي ٻيا به ائين اُچنيا ڏيکار يائون پر کيس
بقي کي ٻڌائڻ جي جهل ٿيل هئي، جنهن ڪري سندن
جيوت ۾ اهي ڳالهون هنن ڪنهن سان به نه ڪيون.
انهن مان هتي ڪي ٿورا اُچنيا ڏنا ويا آهن.
سندن بيمار ٿيڻ کان اڳ هن مانا کي پير ۾ ڦٽ ٿي
پيو. پاڻ ڏهاڙي وٽس ويندا هئا ۽ وڃي سندس ملهه پئي
ڪندا هئا. ڇاچي هئي ڪين گوريائي جي وڏائي، ڇاچو
اُڏ مڙ؟

سوامي جن جو هڪ سرڌالو سٽسنگي جو سرڪاري
نوڪريءَ ۾ آفيسري عهدي تي هو، تنهن کان نوڪريءَ ۾
ڪا رواجي چوڪ ٿي ويئي. انهيءَ بابت پڇا ڳاڇا هلي
۽ ليٽ هن جي ٿرت عملدار جو پوريين هو تنهن هڪي
هٿائي اڳئين گهٽ عهدي تي رکيو. اها سيڪٽ هن
لاءِ ڳري هئي ۽ سمجهيائين ته جنهن بالا عملدار ڏي
سندس ٿرت عملدار ڪاغذ پنهنجي حڪم جي بحال ٿيڻ لاءِ
موڪليا آهن، سو به پوريين عملدار هئڻ ڪري اوس هنجي
ڪيل سفارش مڃيندو. سو پي ڪا واھ نه ڏسي هو
سوامي جن جي شرڻ ۾ آيو ۽ هنن سان سمورو سماچار
اور يائين. هن ويٺي ڪئي ته دينالائت! مون سان آليا
ٿيو آهي، مولتي ڪا ڪر ٻا ڪريو. سڀني جن سندس
ڳالهه کي ويڃاري هن کي آٿت ڏنو ۽ چيو ته ايشور مڙئي
ڇڱي ڪندو. توهين هن تي رکو ۽ دل نه لاهيو. ستگورن

ٻڪوڙا نه بي ٿريا. سڪلپ آيس نه هنن ٻڪوڙن مان
 حڪمر سوامي جن ڪڏهه ڪالين نه ڏاڍو سائو ٿيندو. سو
 ڏاڍيءَ سڪ سان سوامي جن کي سڀارڻ لڳي. اهو به مهل
 سوامي جن پورو چاڪ نه ڪمڻ هئا. ٿڌهن نه مالا هي
 ڇڪ ٿيڻ ڪري اتي بند پيا ۽ اڃا مالا رسولي مس لاهي
 لائي هئي ته سوامي جن نه اچي ڏو ڪوڪاڻو. اندر اچي
 چيائون ”ڇڪو ٻڌا ٻڪوڙا ڪارائو ته اسين موٽي ٺهر وڃون
 هو اتي نه ورتي ٿيڻ ايل ٻڌي آيا آهنون“ سڪوڙن
 ها هي اکر ٻڌي مالا اڇرج ۽ اچي وئي.

اها مالا هڪ پري مڙ پورو معاص بنهجي بت وٺ
 وئي. اتي ڪڏهه سمي ڪاٺوءَ اکيون آلي ٻيس، جنهن
 ڪري موٽي هڏراڻاڻاڻاڻي ٿي. کيس سڌ هئي ته اٽل
 اکين سان سسڪ ۽ وڃي ڪو نه سگهندس. سو ٿاڏيءَ
 ۾ سڄي رات سڪ سان اعالي آنا ڏڪندي آلي ته نل
 سوامي جن استمن ڪسان ٺهر ڏانهن ويندي رستي تي
 گڏجهر نه سندن ٻوڙ ڏوشن ڪرمان. سوامي جن کي ڇڪ
 ٿي. اها مالا جنهن جي مهل هئي. لاهه ڪن سسڪين سان
 اچي ٺهرڻ لاءِ لڪتا. سسڪين ٺهرڻ لاءِ اچي سڙڪ
 ڏولي ته سوامي جن چمن ته اڄ اچو ته استمن جي
 اڃا استمن ڪر ڪڏهه بند ٿي هئا ته اها
 اچي آنا لڪهي. هڪي پور سان پوئڻ ڪري
 ڏولائون. مالا ڏوشن ڪري ڪڏ ڪڏ ٿي ۽ اڇرج
 ٿي ته اوهين اڄ هن پاسي ڪمڻ لڪري پيا.

پويان پساه ڪٿي رهيو آهي، ڊاڪٽرن ڪوبه آسرو نه ڏيکاريو آهي، هاڻي نه اوهانجي درٻار ۾ هلي آيو آهيان، پنهنجو برت سڃاڻي ڪا مهر ڪرايو. ڀلا اهڙي ڏاڏار جي در تي ڪو سوالي اچي ۽ سڪو موٽسي وڃي، اهو ڪئن ٿي سگهندو؟ سوامي جن ڊاڪٽرن جي جهل هوندي، سر ۾ ٽپ بيٺل هوندي ۽ ستسنگين جي لڀا جي اُٻڙ هوندي نه پيرين پنڌهن سجن جي گهر ويا آهن ۽ بيمار ٿي وڃي پنهنجي ٻاجه جو هٿ ڦيريو اٿن. اوڏي مهل کين موٽي جو گل هٿ ۾ هو، جو بيمار کي ڏيئي هليا آيا. ڀانئو! اوهين ڇا ٿا سمجهو نه اهو ڦيريل هٿ ورت وڃي هوندو؟ ڪڏهن نه. اهو بيمار جلد ئي سکر ٿي گهٽ ڦرڻ لڳو. اها هئي سندن سڀا جنهن هٿن ۾ برڪت ۽ صحت.

هڪ ڀيري کين پير ۾ ڪجهه ڪشت هو، جنهنڪري ڏکيائي سان هلي سگهندا هئا. هڪ ڀڙي ستسنگيائي ماما جنهنکي هڪ ڳهٽي سڀه سان ڏسندا هئا، سا هن ڪشت جي سمي بيمار ٿي پئي. هن کين ڏاڍو ياد ڪيو. دالو ستگورو الهه ڪشت هوندي نه هوريان هوريان ڏکيائي سان پنڌ ڪري هنجي گهر وڃي پهتا. هوءَ سوامي جن کي پاڻوت آيل ڏسي وسمي ۽ ۾ پئجي ويئي ۽ چيائين ته اوهان پير ۾ ڪشت هوندي نه اهڙي هلاڪي جو ڪٿي آهي؟ وراڻي ڏٺائون ته ياد ڪريو پوءِ نه ٻيا پڇو؟

ساڳي ماما هڪ مهل رسوئي پي لاهي ۽ ان سان گڏ

ٻاهران بيمار ٿي حيدرآباد جي سول اسپتال ۾ دوا ڪرڻ آيو. دوا ڪندي هنجي بيماري گهڻي ڪاڻ ۾ ڏيندڙن پوءِ هو ويو پڙڻو ٻولندو. نيٺ اهڙي آوسا کي وڃي پيتو جو سڀ سببن تي آسرو لاهي ويٺا ته اڇورو ٿو ڏهن اڌ ۾ موڪلائي. پنهنجي جوان سببن تي ۽ ڇي ۽ آوسا ڏسي شري رامچند سوامي هن وقت آيو ۽ ڏک ۾ پيل دل سان هنجو ورتائين ڪري کس ويٺي ڪيائين ته جيڪڏهن ٺوهين ڪرڻ ڪري لڪيٽ وٺي اسپتال ۾ هلي سگهو ۽ بيمار کي پڇاڙي ۾ درشن ڏبو ته وڏي پلائي. سوامي هن کي ڊاڪٽر ٻاهر لڪرڻ کان جهليو هو، ٺوهين هوندي به ٻئي جي ڪارج ڪرڻ ڪاڻ پنهنجي سر ۾ جو ڪو ويچار نه ڪري رامچند سان آغا ڳالهه نه ڪيائون. هڪي ڇهاڻون نه ”ڇڱو“ ٺوهين ڪاڻه گاڏي ٺاڻاڪه نه وٺي اڇورو، رڳو فلائي ۽ مهل ٺوهين اسپتال ۾ هڪبا هجڻ، مان پاڻيهي آئي بهڻي ويس، هي ۽ ڳالهه ڪنهن سسنگي سان نه ڪچو، ”ٿيو به اٿس. لڪه آهي ۽ مهل سوامي هن آئي وڃي بهتا. ايشور جي اڃا سان هن بيمار مٿان اهڙي دٻا جي درشتي ڪيائون جو سگهوئي هنجي سر ۾ ٿيرو اچڻ لڳو ۽ ٿورن ڏينهن ۾ اهڙو نه ڇڱو ٻولي ٿيو جو ڊاڪٽر ۽ مانت وائڙا ٿي ويا ته دوا ڇڏي ڏيڻ سان پاڻ مرلڙ ۽ جي بستري لان آئي ڪڙو ٿيو.

آلهي ٽپ جي سمي ۾ مٿيون سسنگي ٿي مهل نه سوامي هن وقت آيو ۽ اچي پراڻا ڪيائين ته منهنجو هڪ مانت

پر ڏاڍو پڇتاءُ ٿيو. پر سوامي جن ساڻس اهڙو ورتاءُ پيا ڪن جو
 ڄڻ کين ڪنهن ڳالهه جي سڌ ٿي ڪانه هئي. ستسنگ
 سمايت ٿيڻ تي سوامي جن کائڻس سماچار پڇيو، جنهن تي
 هن پنهنجو دڪي داستان ورتان ڪيو. سوامي جن کيس
 چيو ته اوهين جيڪڏهن اسان وٽ رهڻ چاهيو ته اسان کي
 سرهاڻي ٿيندي ۽ توهانجي پليءَ پالت شيوا ڪٿي ويندي.
 ٻلا هن جيڪي هيٺائين سوامي جن لاءِ چيو اٿو ڪيو هو
 تنهن ويچار کان سندس اندر وارو کيس هائو ڪرڻ جي
 ڪٽن ٿو موڪل ڏئي؟ سو اها ڳالهه سوامي جن جي نه
 مڃيائين. ٽڏهين سوامي جن چيس ته چڱو ٻلا اسين ستسنگ
 جا شيواڌاري ۽ ٻالڪ ٿوهان ڏانهن موڪلينداسين جي
 واري تي اوهانجي شيوا ڪندا رهندا. پوءِ سندس شيوا
 ڪرڻ لاءِ نه رڳو ستسنگي ۽ ٻالڪ موڪليندا هئا پر پاڻ
 به سندس سڌ سماءُ لهڻ ۽ کيس آڻت ڏيڻ لاءِ وٽس پيا
 ويندا هئا. جڏهن هنجو سر پر چٽو ٽڏهين پاڻ سر وڇڻ

ساکي واک هولي هين. اکين ڏلو در شال آهي. هڪ
 ٻڌي ماڻهو ڇي ساڻن ٻولي ڪن هئي ۽ ورهن کان
 ولي سندن ڪلا ڪندو رهندو هو. هڪ ڀري هو سمار
 ٿي ٻيو ۽ شيوا لاء ڪو ويجهو ٿي نه ويس. سندس سببندي
 ڪو هڪو نه هو. اهڙي سمي ڪو به پنهنجو سهاڪو ۽
 ساو سنڀال لهڻ وارو نه ڏسي تمام وڻاءُ ۽ ڏکي ٿيو.
 ڪنهن ڪنهن مهل سوامي جن جون ڪل شوانون ۽ ساڻس
 جيڪي ٻي هنن ڀريا هوا سي سڄي ٻيا اچنس، ٻي وري
 اندر ٻي کانئس نه مان ڪهڙا ٻي ساڻن هليو آهيان جو
 ڪن پنهنجي شوا لاء چواڻي موڪليان. جڏهن سوامي جن
 کي سندس سمار هٿ ڇي سڏ ٻڌي، تڏهن هو وٽس
 هلي ويا ۽ کيس آتم ڏنائون ۽ شوا به ڪيائون. اٺن
 ڪجهه ڏينهن وٽس ويٺا رهيا ۽ هو چڱو ڀلو ٿي لڳو.
 هڪ ڏينهن هو سوامي جن جي مستڪر ٻي هلي آيو.
 سوامي جن جو کيس پريان ايندو ٿو، سو جهٽ سنگهاسن
 تان لهي کيس پيرن ٻيا ۽ پاڪر پري کيس پائسان گڏ
 سنگهاسن آي وهاڙيائون.

درد مند دیکم کنهن سان کرون کینکي،

سہادی ڈسٹن سپر اینٹی پرمک الیکٹرون

قاری آيو جڳه پر بازيگر جان پيسڪ،

إِها واد وُسَيْك، إهوكيان كوروء جو.

سوامي جن جي ٺهيءَ ٻيڙ لڙ مائٽا، آدر سڙڪار ۽ ٻيڙ

واری علم، نسی، هنکی، پنهتی، کئی، لی، الدر، فی، الدر

پر ڏاڍو پڇتاءُ ٿيو. پر سوامي جن ساڻس اهڙو ورتاءُ پيا ڪن جو
 ڇڻ کين ڪنهن ڳالهه جي سڌ ٿي ڪانه هئي. ستسنگ
 سماپت ٿيڻ تي سوامي جن کائڻ سماچار پڇيو، جنهن تي
 هن پنهنجو دڪي داستان ورتن ڪيو. سوامي جن کيس
 پڇيو ته ارهين جيڪڏهن اسان وٽ رهڻ چاهيو ته اسانکي
 سرهائي ٿيندي ۽ توهانجي پليءَ پالت شيوا ڪٿي ويندي.
 ٻلا هن جيڪي هيلنائين سوامي جن لاءِ چيو اٿو ڪيو هو
 تنهن ويچار کان سندس اندر وارو کيس هاڻو ڪرڻ جي
 ڪٽن ٿو موڪل ڏئي؟ سو اها ڳالهه سوامي جن جي نه
 مڃيائين. تڏهن سوامي جن چيس ته چڱو ٻلا اسين ستسنگ
 جا شيواڌاري ۽ ٻالڪ توهان ڏانهن موڪلينداسين جي
 واري تي اوهانجي شيوا ڪندا رهندا. پوءِ سندس شيوا
 ڪرڻ لاءِ نه رڳو ستسنگي ۽ ٻالڪ موڪليندا هئا پر پاڻ
 به سندس سڌ سماءُ لهڻ ۽ کيس آلت ڏيڻ لاءِ وٽس پيا
 ويندا هئا. جڏهن هنجو سر پر چٽو تڏهن پاڻ سر وڇڻ
 لاءِ ويچار ڪيائون، پر جڏهن ته سندن سر پر ليڪ نه هو
 جنهن ڪري ۴-ه ڏينهن کان ستسنگ پر نه ڪونه آيا هئا،
 تنهنڪري ڊاڪٽر ۽ ستسنگين کين ٻاهر نڪرڻ کان جهليو.
 انهن پنهنجا جهولا ستسنگي اوڏانهن موڪليا
 ان سندس ڪاٺيءَ سان سري شالتي سرويڙ
 ڪندا هليا ۽ ڪريا ڪرم ڪرائي موٽي آيا.
 سوامي جن کي اڃا پڻ ايترو هو تڏهن سري
 شيواڌاري ستسنگيءَ جو ڪو ويجهو مائٽ

سائي رات هوندي هن. اکين ڏٺو ڊڄ شالاف آهي. هڪ
 ٻڌي ماڻهو جي ساڻن بولدي ڪن هئي ۽ ورهين کان
 وٺي سندن ٿلا ڪندو رهندو هو. هڪ ڀيري هو بيمار
 ٿي پيو ۽ شيوا لاءِ ڪو ويجهو ٺي نه وٺيس. سندس سڀني
 ڪو هڪو نه هو. اهڙي سمي ڪوبه پنهنجو سهارڪ ۽
 ساو سنڀال لهن وارو نه ڏسي لمار وٺاڪل ۽ ڏي ٿيو.
 ڪنهن ڪنهن مهل سوامي جن جون ڪيل شراون ۽ ساڻس
 جيڪي ٻي هنن ڀريا هئا سي سڄي ٻيا اچيس، پر وري
 اندر ٻيو ڪانيس نه مان ڪهڙا سر ساڻن هليو آهيان جو
 کين پنهنجي شيوا لاءِ چوالي موڪليان. حڏهن سوامي جن
 کي سندس بيمار هئڻ جي سڏ پئي، تڏهن هو وٺس
 هلي ويا ۽ کيس آتڻ ڏٺائون ۽ شوا نه ڪمالوس. انهن
 ڪجهه ڏينهن وٺس ويٺا رهيا ۽ هو چڱو ٻوٽو لڳو.
 هڪ ڏينهن هو سوامي جن جي سڻڪ ۾ هلي آيو.
 سوامي جن جو کيس پريان ايندو ڏٺو، سو جهٽ سگهاسن
 تان لهي کيس پيرن پيا ۽ پاڪو ڀري کيس پالسان ڪڏ
 سگهاسن ٿي وهاڙيائون.

درد مند ڏيک ڪنهن سان ڪرڻ ڪينڪي،

ساهي ڏسن سڀ ۾ ائيني پرڪه اليڪه،

ڌاري آيو جڳهه ۾ بازگر جان بيڪه،

اها واڌ وسيڪه، اهو گيان گورو جو.

سوامي جن جي هيءَ ڀرم لڙملا، آدرستڪار ۽ ڀرم

واري هڪ ڏسي هنڪي پنهنجي ڪئي ٿي اندر ٿي اندر

جو درشن ڪري موڪلائي گهر ويس. مولڪي اندر ۾
 اچرج لاهي ۽ ڳالهه جو هو ته سوامي جن مولڪي سڃاڻندا به
 ڪونه هئا، تڏهين به ڪيڏي نه منهنجي دل ورتائون ۽
 پريم سان منهنجي دڪ لاهڻ لاءِ پرشارت ڪيائون. رڳو
 شيوا پاڻ ۾ سڄو چاهه رکندڙ اٿو آتم درشتي ڌاريندڙ اهڙو
 ورتارو رکي سگهندو. جيڪي اپاءَ ۽ آسڻ ڏسيا هوانون
 سي ڪندو رهڻ سان منهنجي سرپرڪ اوستا ڌيري
 ڌيري سڌرندي ويئي ۽ ٿوري سميه اندر مون ۾ چڱي
 شڪتي اچي ويئي. ستگورن جو شيوڪ بنجي ستسنگ
 جو لاپ وٺندو رهيس.

جي ڪڏهين ڪو ستسنگي اٿو مت مائت بيمار ٻولندو
 هو ۽ گورو مهاراج جن کي سندس سڌ ٻولدي هئي اٿو
 سڌ ٻوڻ کان اڳي هو درشن ملڻ لاءِ چوائي موڪليندو
 هو، ته تڏهه پنهنجو ملهائتو سمو بچائي هنڪي پچڻ ويندا
 هئا. جيڪڏهين گهرج ڏسندا هئا اٿو هو پاڻ وليه ڪندو
 هو ته ڏهاڙي به هن وقت پيرو ڪرڻ ۾ ڪين گسندا هئا.
 جي ڏسندا هئا ته منجهائن ڪو اهڙو آهي جنهن جي
 گهر ۾ پوريءَ زيت شيوا ٿي لٽي سگهي، ته هنجي شيوا
 لاءِ شيواڌاري ستسنگي اٿو بالڪه موڪليندا هئا، جي هن
 کي دوا آڻي ڏيڻ، پيڙون ڏيڻ، پڇڻ ڳائي ٻڌائڻ اتيادڪ
 جي شيوا ڪندا هئا ۽ پاڻ به سندس سڌ سماءُ لهندا رهندا هئا.
 مٿيون پريم پاءُ ڏيکارڻ ۽ دل وٺڻ جو نمونو نه رڳو
 ستسنگين سان هوندو هون، پر پنهنجي ورورن سان به

جن چارئي ڪٿا سوامي جن ڪٿا ڪندا هئا. ٿورا ڏينهن
ڪٿا ٻڌندي مولڪي اندر ۾ ٿري آيو ته هي
سهي جا سڃا حال ڀڙي نا ڏسجن. ڇڪائي ته هنن وٽ وڃي
پنهني وڌن جو ورتالت اوريان. مولڪي اوس هتان
لاب ڀرايت گهندو. مٿن مائٽن ۽ مٿن وٽان ڏورائين ۽
چترن کان سواءِ ڪجهه ڪمن وٿيو اٿو. سو هڪ ڏينهن
سالڄن جي مٿل سندن گهر پڇائي لنگهي ويس. پاڻ مٿي
ماڙيءَ تي اٻڪالت ۾ ويٺا هئا منهنجو سڏ ڏري ٿي ٻڌي
جيٽ ڏاڪڻ ٿان لهي آيا ۽ مولڪي پاڻ سان وٺي مٿي
هليا. پنهنجي هٿ سان ڪري وٺي هلي ويا لاءِ
ڏٺائون. پوءِ منهنجو ورتالت پڇي ٿو. مون کي پڇيو
احوال اورو ۾ له ٿي ٿي ۽ ساڻن ڪڏهن ڳالهايو به ڪو
هرو، پر سندن هيتري قدر آءُ آندو ۽ امانتا جو لٽو ٿي
مولڪي لاکن شڙا ۽ پير وڌيڪ ڄاڻيو ۽ بنا ڪٽڪي جي
پنهنجو ورتالت ڪير البت له جي ڪري سموري مٿل
منهنجو ڪند هيڪ هو. پوءِ ڪي پوءِ آسڻ ۽ انهن جون
سڏيون مولڪي پنهنجي سامهون وهاري سمجهيائون ۽
اهي آسڻ مولڪان ڪرائي به ڏٺائون. جتي پل ٿي لڪتي
آئي اٿي ليڪي بي ڪيائون. تنهن کانسواءِ اهي سمجهيائون
بني ٿي رهي ڏٺائون ۽ ڪي يڪتبن به ڏسيائون ۽
چيائون ته هاڻي ڪجهه ڏينهن انهن جو اڀياس ڪريو ۽
وڃ وڃ ۾ مولڪي سماچار ڏيندا رهيو. هنن مولڪاڻن
پير پير لڳاءِ سان لڳاءِ ۽ مان سندن منور مڪري

ليک هڪ سچن جي صلاح ڏيڻ تي سوامي جن جي ستنسنگ
 ۾ آيس. پاڻن سان آلهي ۽ ڏينهن ۾ سڱ ٿي اهو هليو جو
 چڻ گورو مهاراج جن مولاءِ چيڙيو هو، جنهن ۾ مون سان
 لڳل ويڌن وارن منشن جي اوسٽا جو ڏوٽو لس بس
 چڪيائون ۽ ان سان گڏ آلهي ۽ کان چٽڻ لاءِ پڻ ڪارائتا
 اپاءَ ڏسيائون. هيءَ اچر ۾ رجهندڙ وارن ڏسي منهنجي
 اندر ۾ سوامي جن لاءِ گهڻي سڙڌا جاڳي ۽ ستنسنگ پوري
 ٿيڻ تي ترسي سائڻ اڪيلائيءَ ۾ گڏيس ۽ پنهنجو سمورو
 ورثا ٻڌائيندڙ سوامي جن مولڪي لراس ٿيل ڏسي دلداري
 ڏني ۽ ٻئي ڏينهن گڏ چڻ لاءِ چيو. ٻئي ڏينهن ئي هنن
 مولڪي کي آسٽ سمجهايا ۽ ڪي اپاءَ ڏسي پرهيز ۾
 رهڻ لاءِ گهڻو ٽاڪيد ڪيائون. آلهيءَ موجب هلت ڪرڻ
 سان مهيني کن اندر منهنجي اوسٽا لهن لڳي. ستنسنگ لاءِ
 پريم جاڳڻ ڪري مان ڏهاڙي ستنسنگ ۾ ايندو هوس.
 سواءِ جن جي ڪٿائن جو به مون ئي گهڻو پڙهائيندو
 رهيو. ٿوري سمير ڪاهوءَ منهنجي طبيعت ليڪ ٿي ويئي
 ۽ ستنسنگ سان به دل ٻڌجي ويئي.

هڪ ستنسنگي ۽ پنهنجو ورثا ٻڌائيندڙ ست سري ۱۰۸
 سوامي پرمالند صاحب جن جي ستنسنگ ۾ لڳڻ کان اڳي
 مان پنهنجي ويڙهه شڪتي گهڻي قدر کوهي چڪو هوس
 ۽ تمام دين ۽ دڪي رهندو هوس. اهڙيءَ اوسٽا ۾ گهڻو
 ڪري سپاويڪ ستنسنگ ڏانهن لاڙو ٿئي ٿو. سو مان هن
 ستنسنگ ۾ اچڻ لڳس. ست سري ۱۰۸ سوامي پرمالند صاحب

سوامي جن سان اِها ڳالهه ڪڍيائين. هنن چيس ته ”ٻڌعين
ماس مڇيءَ لاءِ هيتري دل عولدي نه نوان هنن کي
چڏڻ ۾ وڃرم ڪانه ڪئي. ته پوءِ ڄڻ نوان لاءِ
ڪهڙي ڏکي ڳالهه آهي؟ غمت ڌاري ۽ بڪو
سڌڪل ڪري ڇڏي ڏيو، پاڻي پي پيو سڀاءُ ٿيندو.“
سوامي هن جي اهڙي ڪرپا ٿيس جو اُڪاپوءَ هن کي
ڄڻ چڪو جي ٻاڙ ٿي پڙهوءَ اُنکي روڪي وئي. ڏهري
ڏهري اها ٻاڙ نه بند ٿي ويس ۽ اهڙيءَ ريت هوءَ اُٻيءَ
ڪني هر کان بنا چئي پئي ۽ سوامي جن جا ڏيوان پئي
ڳالهندي هئي.

اهڙيءَ ريت ڪيترا چوڪرا ۽ جوان جي جوانن جي
مڙ ۾ وشي پوکڻ ۾ اڙ جي پنهنجي جوانن جي سندو
فلواڙي ٿو ه. ۾ اچڻ کان اڳي لاس ڪري چڪا هئا اٿوا
چشڪن ۽ سوانن جي وس ٿي ٿريا ۽ اُچا کاڌا هر هر کائڻ
سان اٿوا گهڻي جر جر ۽ چئي ڪرڻ سان پنهنجي ڇڳڻالي
ڇٽ ڪري وٺا هئا ۽ هنن جي چٽ ۾ ڪو پئڻ رهيو
نه هو. اُهي سوامي جن جي شرڻ ۾ آيا ۽ هنن جي ڪرپا
سان ڪي نه ڪي سائن ۽ اُپاس ڪري پنهنجي سُڪتي
۽ تندرستي سڌارائون ۽ سسڪڻ جي اوت وٺي پنهنجي
جنم سڦا ڪيائون. جڏهن هڪ ڀاءُ ٻڌايو ته مان ٿيندي
هولدي کان ڪسڪڻ ۾ ٿاسي پنهنجي جيوٽ جي خوف
ڌري گهٽ ڀڄائي چڪو هوس، جنهن ڪري ڏاڍو آنداس
۽ وياڪل ٿي رهيو هوس ۽ جڏهن جنجال ٿيو پاليندو هوس.

ملڻ تي اهو احوال آندو ته سان پيو ڪندو هو.
 هڪ شيو اڏاري ستسنگي شري چينالند پر پمبل ٻڌايو
 ته سوامي جن جي سنگ ۾ اچڻ کانپوءِ هنن جي آيد يشر
 جي پرياءِ سان مان سگهو ٿي ويندو ٿيس. پنهنجي گهر
 واريءَ کي چيم ته تون به مون وانگر ماس مچي ڪاٺ
 ڇڏي ڏي. تڏهين هن چيو ته منهنجي ذات الاهيءَ
 کاتي تي اهڙو هري ويئي آهي جو مولڪي الاهيءَ کانسواءِ
 سرلدي ڪان، تنهنڪري مان ويندو ٿي ڪا به سگهنديس.
 منهنجو گهر سنڌ جي هالا تعلقي جي مهرڙن جي ڳوٺ ۾
 هو. سوامي جن جي آڳيا سان مان اُتان لڏي حيدرآباد اچي
 رهيس. جلدئي هڪ ڏينهن پنهنجي استريءَ کي سوامي جن
 جي درشن لاءِ وٺي آيس. اُتي مون سوامي جن کي چيو ته
 ”توهانجي ڪرپا سان مان ويندو ٿي ويو آهيان، پر منهنجي
 استري چوي ٿي ته مون لاءِ ويندو ٿيڻ ڏاڍو ڏکيو آهي،
 ڪرپا ڪري توهين ڪو ٻوڏ ڏيو“ تنهن تي
 سوامي جن چيو ته ”توهين جو ويندو ٿيا آهيو ته توهان
 جي گهر واري وري اهڙي چڱي ڪم ۾ پوئتي ڪٽڻ
 بولدي؟“ انهن اکرن جو منهنجي استريءَ تي اهڙو
 پرياءِ ٿيو جو هن الڪاپوءِ ماس مچي ڪاٺ بند ڇڏي ڏنو
 ۽ مون کان به ڪتر ويندو ٿي پيئي. هنڪي چار ڇڪڻ جي
 به ڏاڍي هير هئي. جڏهن ستسنگ ٻڌندي رهي تڏهن هنڪي
 چار ڇڏڻ لاءِ چاهه اٿين ٿيندو ويو، پر هير پڪي هئڻ
 ڪري ڇڏي ڪا به سگهي. ليڪ هڪ ڏينهن وجهه وٺي

ڏيندو هو. ماڻس پوءِ سڪ جا سواس ڪٽڻ لڳي. پنهنجي
 چوڪري جي هلب ۾ من گهري ڦير گهير ڏسي ماڻس جو
 روم روم پيو نرندو هو. ستگورن وقت اچي هنن جو
 وار وار ڏاڍو ڳاڻڻ ۽ ٿورا مڇڻ لڳي. چوڪري جي
 ستنگ ۾ پريتي ۽ شيوا ۾ سنيھ ڏسي سوامي جن وري
 به هڪ ڀيري جئن هو کين هار پائڻ آيو تن ڏانهن لهاريو.
 هار پائي جڏهن هو جڳھ تي وڃي ويٺو، تڏهن سمڪ
 نه رهيس ته مان ڪهڙيءَ مڙج ۾ اچي ويو آهيان ۽ ڪهڙي
 ديس جو ستر ڪري رهيو آهيان. نه کيس اها سڌ پيئي
 ته ستنگ ۾ ڪهڙو پر سنگ هليو ۽ ستنگ ڪيڏي مهل
 سمايت ٿيو. واهه گوردبو! توهانجي اپار ڪروڻا!

هڪ پريمي ستنگي شري ڪوٺومل کي گهڻي سميه
 کان پيڙي ڇڪڻ جي ڏاڍي هير هئي. ستنگ ۾ اچڻ کان
 پوءِ هو سمجهڻ لڳو ته هيءَ هير هرج بهڄائڻ واري آهي
 ۽ سرير ۽ من ٻنهي کي هن مان الدران ئي الدران ڇيهو
 پهچندو رهي ٿو. تنهن ڪري چاهيا رهندي هيس ته
 هيءَ هير ڪئن به مون مان اڪري. لاءِ هن هير کان
 ڇٽڻ جو گهڻو جتن ڪيو، پر پاڙ لڳڻ تي پاڻ روڪي نه
 سگهي ۽ وري وهيو پيڙي ڇڪي. ليٽ جڏهن اُتي
 ڪا ڇٽڻ جي واهه نه ڏٺائين، تڏهن هن کي الدر واري
 چيو ته هن ڪم ۾ سمرت پرش ٿي تنهنجي سهايتا ڪري
 سگهندو. ته ڀه هن کي سنڪلپ آيو ته سوامي جن سان
 هيءَ حال اورڻ گهرجي. اڳي به هن منهنجي من جا

ڪلپ ورڪ ڪنگالٽا کي ڪٿي.

ڪٿي سنت هرڪنهن ٿو سنٽاپ کي.

ستسڪ سماج لپٽ ٿي هئي ۽ چوڪرو جڏهين
 ڪورو مهاراج جن کي پيرين پوڻ آيو، اڏهين اهڙي ڪا
 مٿس درشتي ڦيرايائون جو هنجي سڌ ٻڌ ڀلجي ويئي.
 ڪجهه منٽ ۾ ائيني پيو رهيو ۽ سڌي ڪا، پس ۾
 ڪٿي آهيان. هٿن سري ڪرشن ڀڳوان جي ڀرپور درشتيءَ
 دوان اڇن کي وڌو سروب ڏسڻ ۾ آيو، لئن هڪي ۾
 هردي ۾ هڪ اهڙو پر ڪاش پوڻ ۾ آيو جنهنڪي هر
 ڀلائي ۾ سگهيو.

جنهن ڏي نهاري سامي پورو ستگورو،

تلهن جي مهر ميا سان لٽو لٽو سڀ ٿاري،

تار منجهان تاري ڏيئي هٿ هٿ ڄا.

ٿوري مهل ٽالهن سامي جن وٽ ويهي مائٽس پٽ کي
 گهر وٺي ويئي. اس هاڻي چوڪرو هئي ۽ در ڀلتي ۾ ڪٿي؟
 هن جي دل اهڙي ۾ ٻڌجي ويئي جو الهيءَ ڏهن کان
 وٺي هر ڀاڱا کان باطني اوت ڪري ستسڪ ۾ ڏهاڙي
 گهڙي پر سان وڃڻ لڳو ۽ ڏيوي ڏيوي ستسڪ جو
 سڄو شيواڌاري بڻجي سڪ سان شيوا ڪرڻ لڳو. هنجي
 حالت ۾ ۾ ۾ وڏو ڦيرو اچي ويو. سڀ پنهنجا ڪڏا
 لپڻا جهٽ ڇڏي ڏنائين. ماءُ جي چوڻا بنيان علڻ لڳو.
 مڪ لڪريءَ ۾ وڃي پيو، جتان ماءُ کي ڪمائي آئي

آئت ڏيئي چيائون ته ”ماٿا! اوهين ڪوبه اڪو نه ڪريو.
 اوهين رڳو هڪ ڀيرو ڇوڪري کي ستسنگ ۾ وٺي اچو.
 ڪرٿار ڪندو ته سڀ سواي ٿي پوندي.“ سوامي جن
 جي هنن اکرن کيس ڪجهه ڏي ڏٺو. ٻي ڏينهن هو ۽
 ٻينجي پٽ کي ڪنهن ڇڏين اٽڪل سان ستسنگ ۾ وٺي
 آئي. ڀلا هتي نه رڳو اچڻ جي وڃڻ هئي. سوامي جن اهي ۽
 ڏينهن ڪسنگ ۽ ٻچڙن عادلن جي لڳس لٽيڃن بابت
 درشتائن ۾ ماڻن سان اهڙو نه ڌيان ڇڪيندڙ چتر کڻي
 ڇڏيو جو ڇوڪرو چٽ لائي ٻڌلو رهيو ۽ اهو چتر هنجي
 دل تي اُڪري ويو. اهڙا لٽيڃا ٻڌي هنجڻ لڳ ٿي
 ڪالدار جي ويا، جنهن ڪري هن جي ورلي ساڙوڪ
 ٿيڻ لڳي.

ستسنگ نه ڪَٺِڙ سَڪل ڪامنا ديت،

اميرت روپي وڃن ڪه تِهون تاپ هرليت.

ٻورن پرش جي اڳيان اچڻ سان نه ڏُرمت رهي سگهي
 ٿي؟ ڇا سورج جي آڏو اندڪار بهي سگهي ٿو؟ هڪ
 ست پرش چيو آهي:-

گنگا پاپ سُشي تاپ، دُئيي ڪَٺِڙ سهرٿا،

پاپ تاپ ڇه دُئيي، ڇه هُمت سنٽو مهاڻيتا.

ارٿ:-

گنگا مات ڪاٿي سگهي پاپ کي،

چندرما مٿاڻي فقط تاپ کي؛

کاڌي کالسواء روئي ڪڏهين ٿا ٿئي. مڙ ڇڻ ۽ جتي ڪرڻ
 ۾ بئسو ريل بيل اُڏائي. ٿوري ۾ ڪيترين ڪنهن عادلن
 اچي منجهس واسو ڪيو. ماڻس ٿڌو ٿي سهڻاڻيس ۾
 هيءُ سندس هڪ نه ٿي ٻڌي. جي وڌيڪ چوڻس نه ٿي وڌ
 ٻاڻاڻيس ۽ ڪنهن ميل نه ٿا رهند نه ڪري. چوڻا آهن
 نه ”رب پڙي پاڻي نه سڀي.“ هوءُ ويڙاري هڪ اڳي
 مڙس جي ڏهاڙ کان ڏک ۾ ٿڌل، ٻيو وري سندس اوستا
 دردري ۽ ڪٽل، نيون چوڪرن جي اُٺارڻ جي چورا ڪورا
 ۾ ورل، چوٿون وري پٽس جي اوستا ڪرڇي ڇت ليل،
 ٽين هڻي مائي ويڙاريءَ جو جيڻ ٿي ڪري ٻڌو جهڙل.
 نيڪ چيو اٿن نه ”غريب ويڙاري جو ٻاڙ نه غريب“
 هن ماڻا جي من ۾ ڇا وڃندو واپسندو هوندو؟ ڪير هنجي
 دڪ چو ٻورو ليڪو لڳائي سگهندو؟ مائي ويڙي ٻڌن ۾
 ٻڌي ۽ چوڙي ۽ ٻڌي ٻڌي. ليڪ هڪ مستنگياڻي
 هنن کي سندس دڪ ۽ سورن جو بتو ٻيو، ٽين کيس
 چيو نه ٿو اها سموري واراڻا سڄي سوامي جن سان وڃي
 ڪر. هو تمام دٻالو آهن. ٽينجي دڪ جو داستان ٻڌي
 اُرس ٽينجو ڪلياڻ ڪندا. پاڻ سان هن مائيءَ کي نه
 سمجھ اچي ويئي ۽ مستنگياڻيءَ جو چوڻ مڃي سوامي جن
 جي ٿڌو لنگهي آئي. هنن کي پنهنجو ورتا ٿي ٻڌائڻ لڳي
 ٻن ٽن جي ويڙي پنهنجا سور سليندي، ٽن ٽن ويو سندس
 اکن مان ڏڙاڙ ٻيل وڃندو. هيءُ اوستا ڏسي سوامي جن
 چڱو ڇڙي ڪومل دل ٻڌي جي ٻيئي. سو هن کي

آلت ڏيئي چيائون ته ”ماتا! اوهين ڪو به اُڪو نه ڪريو.
 اوهين رڳو هڪ ڀيرو چوڪري ڪي ستسنگ ۾ وٺي آڇو.
 ڪرٿا ڪندو ته سڀ سواڀي ٿي پوندي.“ سوامي جن
 جي هنن اکرن کيس ڪجهه ڏي ڏاڍو. ٻي ڏينهن هوءَ
 پنهنجي پٽ کي ڪنهن جنهن اٽڪل سان ستسنگ ۾ وٺي
 آئي. ڀلا هتي ته رڳو اچڻ چي ويو هئي. سوامي جن اهيءَ
 ڏينهن ڪسنگ ۽ ٻچڙين عادتن جي لڳس نٿيڃن بابت
 درشتائين ڀرمارن سان اهڙو نه ڏيان چڪيندڙ چتر ڪٿي
 چٽيو جو چوڪرو چٽ لائي ٻڌلڻ رهيو ۽ اهو چتر هنجي
 دل تي اُڪري ويو. اهڙا نتيجا ٻڌي هنجا لڳ ٿي
 ڪالدار جي ويا، جنهن ڪري هن جي ورتي ساڙوڪ
 ٿيڻ لڳي.

ستسنگ نهچ ڪَپٽر سَڪل ڪامڻا ديٽ،

امڊرت روپي وچن ڪه تَهون ٽاپ هرليت.

ڀورن برش جي اڳيان اچڻ سان به دُرمٽ رهي سگهي
 ٿي؟ ڇا سورج جي آڏو الذڪار بهي سگهي ٿو؟ هڪ
 ست برش چيو آهي:-

گنگا پاپ ششي ٽاپ، دُئيي ڪَپٽر سَمرٿا،

پاپ ٽاپ ڇه دُئيي، ڇه هُنٽ سنٿو مهاڻيتا.

ارٿ:-

گنگا مات ڪاٿي سگهي پاپ ڪي،

چندرما مٿاڻي فقط ٽاپ ڪي؛

کاڌي کانسواءِ روڻي ڪڏهن نه کائي. خرچو ۽ جتي ڪرڻ
 ۾ پئسو ڀيل جبل اُڏائي. ٿوري ۾ ڪيترين ڪنهن عادلن
 اچي منجهس واسو ڪيو. ماڻس گهڻوئي سمجهائينس ۾
 هيءُ سندس هڪ نه نه ٻڌي. جي وڌيڪ چويس نه گهٽ وڌ
 ڳالهائينس ۽ ڪنهن مهل نه ٽارگند نه ڪري. چولدا آهن
 نه ”رب ٻڙي پاڻي نه سهي.“ هوءَ ويڇاري هڪ اڳيئي
 مڙس جي ڏهاڳ کان ڏک ۾ ڏٺل، ٻيو وري سندن ارستا
 دردري ۽ ڪٺل، ٽيون چوڪرين جي اُٺارڻ جي چورا کورا
 ۾ ورڻ، چوٿون وري پئس جي ارستا ڪرڻي ڄڻ لڻ،
 تنهن هڻي مائي ويڇاريءَ جو چيڻ ٿي ڪري ڇڏيو جنهن
 نيڪ چوانن نه ”غريب ويڇاري جو ڀاڳ نه غريب.“
 هن مائو جي من ۾ ڇا وهندو واپرنڌو هوندو؟ ڪرهنجي
 دڪ جو ٻورو لڳو لڳائي سگهندو؟ مائي وٺي ڳڻين ۾
 ڳرندي ۽ جهوريءَ ۾ جهرندي. ليڪ هڪ سسنگاڻي
 جنهن کي سندس دڪن ۽ سورن جو پتو پيو، تنهن کيس
 چيو ته تون اها سموري وارا اسانجي سوامي جن سان وڃي
 ڪر. هو تمام ڊالو آهن. تنهنجي دڪ جو داستان ٻڌي
 اُرس تنهنجو ڪلياڻ ڪندا. ڀاڳن سان هن مائيءَ کي نه
 سميت اچي وٺي ۽ سسنگاڻيءَ جو چوڻ مڃي سوامي جن
 جي گهر لنگهي آئي. هنن کي پنهنجو ورتاوت ٻڌائڻ لڳي
 ۾ جئن جئن وٺي پنهنجا سور سليندي، تن تن وٽس سندس
 اکين مان ڏڙاڏڙ جل وهندو. هيءُ ارستا ڏسي سوامي جن
 جي من ۾ جهڙي ڪومل دل پگهرجي پيئي. سو هن کي

لاء ڪي نير هوندا هوا جهڙوڪ چوڪري جي آڙو گهٽ
۾ گهٽ هيتري هٿو گهر جي، ماس مچي نه کائيندڙ هجي
اڻيادڪ. جڏهين هو چوڪرا لاهي نير پالن ڪندا هئا،
تڏهين کين منڊليءَ جو ميمبر ٻڌايو ويندو هو. مٿئين
موجب ڪيترا درشتالو سوامي جن جي جيوٽ ۾ ليا،
جن مان رڳو هڪ به نمولي لاء هيٺ ڏجن ٿا.

هڪ ويڇاري ڪنگال وڏا بستري هوندي هئي
جنهن جو پتي ۳ ڏيڙون ۽ هڪ چوڪرو ڇڏي پر لوڪ
پٽاريو. مالا جي آسن جو آڌار هائي رڳو هيءُ ڪڪرو جي
رهيو. هن ويڇاريءَ کي اها آشا هئي ته لاجهو ڪي لاجهو
ڪڪرو وڏو ٿيندو ۽ منهنجي دکن سورن کي مٽيندو.
پر چوڻي آهي ته ”بندي جي من ۾ هڪڙي صاحب
جي من ۾ اڀي.“ چوڪرو پاڻ کي چڙواڳ ڏسي وڃي اچڙي
سنگت جي اندر ٽٽائو. ٻيلا هجي ڪو گهر کان ٻاهر سنڀال
ڪرڻ وارو ۽ چوڻ چوائڻ وارو نه چوڪري کي نه ڊپ ٿئي.
بنا روڪ نوڪ جي ويو ڏينهنون ڏينهن ڪسنگ جي
ڪڙين ۾ جڪڙيو. پڙهڻ هنجو بند ڇڏي ويو. ٻيلا کڻي
ڪمائي اچي سوليو پايو. اٽلو پنهنجي مالا جي رهي کهي
پوئجي اچي پٽيندو هو. ڪسنگ ۾ ماڻهو ڪٿن نه ساڄه ۽
سمجهه کوهي لڙجي ۽ وائڙو ٻڌجي ٿو، ساڳي ڪار هن
چوڪري سان اچي ٿي. حيدرآباد جون سٺي ماڻون جيسين
هفتي ۾ هڪ ڀيرو نه پيئي ليسان سگه ٿي نه اچيس.
صبح جو چاله پيڻ کان اڳ هنڌ ڇڏي ٿي ڇو؟ راکسي

اڄ سڀني کي سڪ ڏيندو. جو اڳ ماءُ پيءُ کي ڪجهه نه
 هو ليکيندو، سو اڄ وڏي لوهن کي وڏو ڪري پوئيندو.
 جو اڳ ڪو گهر ۽ پاڙي لاءِ آزار، سو هيٺ ڪري پيو
 سڀني کي بيار. اڳي ڪٿن نه هو تيسر ۽ رستو، هيٺ
 ڪٿن نه بڻجي پيو آهي ماليتو ۽ مرڪٽو. اڳي ڪٿن نه
 آندو هو ۸-۹ بجي، هيٺ ڪٿن نه هنڌ ڇڏي ٿو ۵-۶
 بجي. اڳ جو مٽيندو هو ڪن ۽ ٽارٻون، هيٺ ساڳيو آيو
 اولي ٿو وڻندڙ ٻائون. اڳي جو هوندو هو ٽوٽ ۽ سسٽ،
 هيٺ ساڳيو پڻي پيو آهي چالڪ ۽ چسٽ. اڳي ڄا هوندي
 هيس ڇٽي ۽ ڇر ڇر جي عاديت، هيٺ کالي ٿو رولي
 گهر ۾ رڳو نه وقت، اڳي ڪيلن ۽ لاشن لاءِ هوندو هوس
 هيڪاندو پٺار، هيٺ آهن لاءِ آهن ئي اٿس ڏاڍي ڌڪار.
 اڳي ٻيڙي سنگ جو هو بڪو بوجاري، هيٺ پڻي
 پيو آهي سسٽنگ جو سڄو شيواڌاري. اڳي ماس مڌرا
 جو هو ڏاڍو هيراڪ، هيٺ ساڻو ڪ پٺائي اٿس پنهجي
 خوراڪ. اڳي ڪنهن نه ڪنهن نسي ۾ هو ٿاڻل، هيٺ
 نسي کي سمجهي ٿو زهر ڦسال. هيءُ اٿي گنگا وهندي
 ڏسي ڪر نه اچرج کائيندو؟ ڪلچن جو ڪرن ۾ هيءُ
 ٿرو آيل ڏسي ڪيترا مالت پنهجي چوڪرن کي راءِ
 ڪري سسٽنگ ۾ لڳائيندا هئا نه مَر هنن مان ڪيون
 عادتون لڪرن ۽ سنا سسڪار پون. ننڍن چوڪرن جا
 مالت چاهيندا هئا نه سندن چوڪرن کي سسٽنگ ۾ پراڻو
 منڊلي جو ميمر ڪيو وڃي، پر منڊلي جو ميمر ٿي

هردي جي الدر الجي تار نه هئي. پٽاڙيءَ ۾ سر ۽ رڪ
چولو ۽ ڇڏڻ مهل هٿن ڪوبه دل جو ڳنڍ هڏي لاءِ نه
ٺهڪار ٿو ۽ نه انهن لاءِ ڪنهن کي پارڻ ڪيائون اٿوا ٻيو
ڪجهه چيائون. جڏهن مَر غاڻي پکيءَ کي پاڻيءَ ۾ ٽرندي
پاڻيءَ جو ليپ ٿو لڳي تنهن وانگر ڳورو مهاراج جن سنسار
۾ سڀ ڪنهن سان چڱيءَ ريت ورتندي ڪنهنجي به سڀيٽ
۾ پنهنجو پاڙ نه آڙايو.

ڪئين ڪئين عادلن ۾ جڪڙيل جيتو سوامي جن جي
لاڀڏاڪ سڳ ۾ اچي سڌري پيا. ڪيترن ڌريل جوانن
ٿوڙي چوڪرن کي سندن مائٽ ڪاڌ ڪا اٽڪل ڪري
سمتي اچڻ لاءِ ستسنگ ۾ وٺي ايندا هئا. هڪ ۽ ٻي ڏينهن
سو هٿن کي رهاو جتن ڪرڻو ٻولندو هو، تنهن وچ ۾ هٿن
جوانن اٿوا چوڪرن تي سوامي جن جي اُموڪ ۽ پڏيش
جو اهڙو نه آسچر ۽ پرياءُ ٻولندو هو جو ٻوڙ هو پاڻ کان
ٻاڻهي چاهه سان ستسنگ ۾ هليا ايندا هئا. جن کي ستسنگ
جو نالو به ڪين وٺندو هو سي رڳو هڪ ۽ ٻي ڏينهن ستسنگ
ٻڌڻ سان ستسنگ جا پريمي بچي پيا. ڪهڙي نه اچرج
۾ وجهندڙ واراڻا؟ نه رڳو ايترو، پر ڪجهه سمجهه ستسنگ ۾
اچڻ کاپوءِ گهڻن جي هٿ چٽ ۾ ايترو ڦيرو اچي ويندو
هو جو مائٽ به ڏندين آڱريون ڏيندا هئا. ڪٿي ائين
چلولائي ۽ نرڻا، ڪٿي هيءَ شائتي ۽ من سيلتا. ڪٿي
اڳيون آڳيا جو انگهن، ڪٿي هيٺ ڀر سان اڳو بالن.
جو اڳ وٺندو هو سڄي وڙهي کي ستائيندو، سو وٺي

ڪرڻ لاءِ سسار ڀر جي دستوءَ کي شڪستي نه هئي. هو
 سڀني ملڻ وارن سان آلمر سببگڏ رکي پريم پاڙو ڪندا هئا
 ۽ اهڙيءَ ريت نين جي دل وٺندا هئا جو سڄو اٿس
 ڀيو سمجهندو هو ته سوامي هن جو مون سان ڏاڍو پريم
 آهي. سمجھ ڀڃ اهو رڳو وهندو آهي پر هوندو هو ڪي ڪي
 ستسنگي جن جو ساڻن گهڻو دستو هوندو هو ۽ ڪيترن
 ورهين کان هنن سان گڏ گهميا ڦريا هئا ۽ نيءَ ريت نه
 چڱو سمجهندو هو. ڪي ڪي هئا، انهن مان جي ڪڏهن
 ڪو سمي ئي پنهنجي آڇوڪا آباد ڪرڻ ڪري
 ٻئي پاسي هليو ويندو هو، ته سندن چيف جي ارسا آڇيءَ
 وانگر رهندي هئي اڄاڻ ڪيسن آڇيءَ جي سامهون
 ماڻهو اٿا ٻيو ڪجهه ٻيو آهي ڪيسن هن ۾ ڏسڻ ۾ ٻيو
 ايندو ۽ ڄاڻين هو آڇيءَ کان پري ٿيو ته آڇيءَ نه ٿي
 ٿي ويندي، تنهن هنن کي رٽيءَ مان نه ڇڪ نه ٿيندي
 هئي. پنهنجي تمام ويجهن سببن ڏهن ڇهڙو ڪ ڏهر پٽي ۽
 پٽ سان نه نالي مان هو نه رکيائون. پٽ کي ننڍي
 هوندي کان وٺي ڏهاڙي پاڻ سان گڏ گهمائيندا ۽ والد
 رڳو ڪرائيندا هئا. ڪانٽري مٿي آڇ ڪي ڪي ڪندا هئا
 ۽ ننڍيون ننڍيون آڇون ۽ هن جي ڏانءَ جون ڳالهيون
 ٻڌائي وٺرائيندا هئا. ساڳيءَ ريت پنهنجي ڏهر پٽيءَ
 سان گڏ ويهي ڳالهيون ٻوليون ڪندا هئا ۽ ساڻس اهڙي
 سک ۽ هيلج سان ورتندا هئا جو هنجي دل ۱۶ ئي آڇ
 ساڻن ٻڌجي وئي. پر اهو سمورو ٻار مڃاڻي ٿي هو ۽

دوئي وچن کان والجهيل رهندا هوا. اها ڳالهه ڳڻي
ستسنگين سوامي جن وٽ هلي وڃي پنهنجي هلت لاءِ پڇتاءِ
ڪيو ۽ اڳتي لاءِ انجام ڪيو ته اسين وري اهو ڏينهن
نه ملهائينداسين. اٽڪاپوءِ سوامي جن الهِي ۽ ڏينهن ئي نه
ستسنگه پر اچڻ لڳا. هي ايمان ڦوڪيندڙ ۽ ليتي ۽ ڪي اڻ
وڻندڙ بڻائيندڙ لڙوئا کين بلڪل ڪين وڻندا هوا. الهِي ۽
ڪري ڪڏهين نه ڪنهنڪي سندن ساراهه پر ڪو شبد
ڳائڻ اٿو وياڪيائ ڪرڻ ڪول ڏٺائون. جي ڪڏهين ڪو
ٻاهران ايل پريمي سندن مهما جو پڇن چوندو هو ته اوڏي
مهل ٿي بند ڪرائي ڇڏيندا هوا. پيو ته ڇڏيو رڳو پنهنجي
رڇيل شاستر سري الدر جي آلاپ مان شبد پنهنجي
دوبرو ڳائڻ نه ڏيندا هوا.

آسڪتي ۽ کان آجا نرهوهي نه هڪڙائي هوا. سدائين
سنسار ۾ ڪول ڦول والگر لڙليپ ۽ آسنگ وڇرندا هوا.
ڪنهن سان نه ڪڏهين پنهنجو چم نه ٻڌائون. ڪنهن
هزارين ستسنگي لاريون ۽ نر، ٻڌا ۽ ٻار، جوان ۽ ڪشور
سندن سنگهه ۾ آيا، جن مان ڪيترا ته تمام ويجهڙائي ۽ جي
سپنڊ ۾ پڻ رهيا ۽ سوامي جن کي ڏاڍي سک ۽ پيار جي
لگاهه سان ڏسندا هوا ۽ منجهالن ڪي مٿن اڪن چڪن
به رهندا هوا ۽ سندن لاءِ ڪيئي پڌارت آڻي هڪيا
ڪندا هوا، پر انهن مان ڪوبه رلي ۽ نالز سندن دل چڪي
نه سگهيو. هنن پنهنجي دل اهڙي پڪي ۽ ريت پنهنجي
سڄي پر پتر کي اُڀي ڇڏي هئي جو اڃان چڪي پاڻڏي

اڳي بي سمجهيو ته سوامي جن اهو ڏينهن ملهائڻ ڪونه
 ڏيندا، سو هنن پنهنجي ويچار جي ڪاڊ سمڪ سوامي جن
 کي ڪاڊ ڏني. آلهيءَ ڏينهن وٺي ستسنگر اسٿان کي ڏاڍو
 سبنگاريائون ۽ برسات ڪرايائون ۽ ستسنگر ۾ سوامي جن جي
 اليڪ اوچ کڻن جي اڀا ۽ چرلرن جو ڪئن ڪمائون.
 سوامي جن کي هيءَ ڳالهه بنا ڪن آري. سو ستسنگر
 سمائپ لڻي وڃي هنن ستسنگر کي آلهيءَ کان جهڻڪمائون
 ۽ پڇيائون ته توهان مولڪي ٻڌائڻ کانسواءِ ۽ منهنجي سپاءِ
 جي سڌ هوندي نه هيءَ ڪم ڪئن ويهي ڪيو؟ ستسنگي
 ويچارا ڪجهه ڪچي نه سگهيا. ٻيٽ هڪ چٽي دل جهلي
 لمانائيءَ سان چيو ته اسان هڪ پاسي برابر سمجهيو آهي ته
 جهڪڻهن توهان کان پڇنداسون ته توهين اوس جهليندا
 پر اتي پاسي اسانجي دل نه رهي ۽ برسر ۽ شڙا ۾ اچي
 اسان ويچار ڪيو ته پنهنجي برسر بوجيه گورو مهاراج جن
 جو سگورو جنم دن ملهائڻ بنا ڪئن ڇڏي ڏيون؟ سوامي جن
 هنن جا اهڙا ويچار ڏسي اوڏي مهل ڪچيو ڪونه، پر جنن
 نه هيءَ ڳالهه ڪن وٺي ڪاڊ ٿي تنهنڪري هنن اڳتي
 آلهيءَ ڏينهن تي ستسنگر ۾ اچڻ تي ماڻهن ڇڏي ڏنو.
 ستسنگي هنن کي ڪهڙو ئي ڳولندا هئا پر هو اهڙي
 ڪنهن ڳجهي هنڌ وڃي لڪي ساڌي لڳائي وهندا هئا،
 جو ستسنگر کي هٿ اچي ڪونه سگهندا هئا. ۽ ورهيه
 انهن لپندو رهيو. هنجو نتيجو اهو لڪرندو هو جو آلهيءَ
 ڏينهن تي سوامي جن جي منور درشن ۽ اجر

رهيو. ليڪ سوامي جن جي اچڻ جي مهل ٿي ۽ هو سٽسڻ
 ۾ اڳهاڙي صندل تي اڻي ٻراجمان ٿيا. شري رڳھومل ۽
 سگھوئي آيو. هنڪي ڪنڇي ۽ جي ڳالهه ٿي وسري ويئي
 هئي. هن جڏهين ڏٺو ته سوامي جن اڳهاڙي صندل تي
 ويٺا آهن تڏهين ڳالهه ياد پيس ۽ هڪو ٻڪو ٿي ويو ۽
 اُمالڪ ڪوئي ۽ مان غاليڇو ۽ گدي کڻي آيو. هن هٿ
 جوڙي سوامي جن کي ٻارائڻا ڪئي ته ڪرپا ڪري غاليڇو
 ۽ گدي وڇائڻ ڏيو، مون کان اڄ وڏي اُوگيا ٿي آهي ۽
 جنهن لاءِ پنهنجو داس ۽ ڪميا ڪندا. سوامي جن
 پريم سان چيس ته ڇو
 اٿڻ جي گهرج نه آهي

اڀياسن د واران ٺاهيندو ۽ ڇاڙهيندو وڃي پر ڪنهن سان به ان بابت پڙڪ نه ڪڍجي. هو چولدا هوا نه سرير ڏي جيترو ئي سگهي اونرو ڏيان گهٽ ڏيڻ گهرجي. منس لاءِ بيماري اٿوا يعني ڪشت جي مهل سرير کي پليل رکڻ بيماريءَ کي هٽائڻ آهي. پاڻ نه سرير جي ڪشتن مهل نه آهن ڏي ڏيان ڏيندا هوا ۽ نه ڪنهن سان ڳالهه ڪندا هوا ۽ ٿوري سمي ۾ ڪشت پاڻيهي لهي ويندا هوا. پڇاڙيءَ واري بيماريءَ مهل سندن ڪشت ڪيڏو نه وڌي ويو هو پر ڪنهن کي به ڪل ڪانه ڏٺائون ۽ ستسنگ نه دستور موجب ڪندا رهيا. نيٺ جڏهين سيءَ سان ٽپ آين ۽ ستسنگ ۾ نه وڃي سگهيا تڏهين وڃي ستسنگين کي کڙڪ پيئي. ڪڏهين نه هلڪائي ڪري مک سان نه چئي ٻڌائيندا هوا نه مان سرير نه آهيان، مان ست چٽ آند آما آهيان، مولڪي سرير جون اوسٽائون ڇا ڪندون، جيتوڻيڪ پنهنجي رهڻيءَ ۾ توڙي ورڻيءَ جي ڪري سدائين سرير کان آسنگ هوندا هوا ۽ اٽئي پهر آما جي رنگ ۾ رڻل رهندا هوا. سندن آتم اڀياس گهڻي سمي کان چالو هوندو هو، تنهنڪري برهم نيشنا پريڪ ٿي ويئي هين ۽ ورڻي سدائين برهم آڪار رهندي هين. هو پاڻکي ائين لڳي ڪندا هوا جتن سري الدر جي آلاپ جي هيٺين شبد ۾ چيو اٿن:-

سروپ آهيان مان سچڌانند،

آئند آئند نچ آئند.

عن ڪڏهن ”تون“ ڪري ڳالهايو. لنڊي ڇا وڏي
 سان سدائين ”توهان“ ڪري ڳالهائيندا هئا. ڇا ٻڌو ڇا
 ٻار، ڇا لڙ ڇا لار، ڇا غريب ڇا شاهوڪار، جيڪو به ساڻن
 ملڻ ايندو هو تنهنڪي پنهنجو سڙو ۽ سمجهي آڏو پاء سان
 وهاري ڏيندا هئا. جي ڪڏهن ڪو ٻيو ڪو شرم ۽ لڙت وڃان
 وٺڻ بهي رهندو هو، ته پاڻ اُتي کيس هٿ کان وٺي پاڻ
 سان ڏک ڪٽي اٿو ٻئي ڪنهن آسن تي وهاري ڏيندا هئا.
 سندن آڻر لڳل هئي ڪهڙي مههه ڪٽي! سڙو سدائين
 وسريل هوندو هو ۽ آڻا جو لڳل تمام ٻڙڪ هوندو هو.
 ڊيهه اڏياس کان ايترو ته آڇا هوندا هئا، جو ٻئي به ڪڏهن
 پاڻڪي سڙو نه مڃائون. سڙو جي ڳالهه بنا ٻيڻ جي
 ڪڏهن نه نه ڪندا هئا. جڏهن جڏهن ڪي ويجهي
 ستنگي وٺڻ ايندا هئا اٿو ساڻن گهڻو لڪندا هئا، تڏهن
 سپاويڪ ڳالهه ٻولي، لڪندي هئي، انهن ڳالهين ۾ ستنگي
 پنهنجي سپاون، ڪرمن اٿو اوستائن جو نه ورن ڪندا
 هئا، پر ڪڏهن به سوامي جن انهن ڳالهين ۾ پاڻ نه ورتو
 اڻالت ڪڏهن به پاڻ بابت ڪتبه نه چيو، جن ته پاڻ
 بابت ڪا ڳالهه ئي چوڻ لاءِ ڪا هن ٻيلا پاڻڪي سڙو
 منجهندا هجن اٿو سڙو جي ڪرمن جا ڪندڙ منجهندا هجن
 نه ائين به چون ته منهنجو هي سپاو آهي اٿو مون هن
 اوستا ۾ هٿ ڪيو. اهڙين اُن آڻڪ ڳالهين کان هو بلڪل
 پري هوندا هئا. هونءِ به اڀاسن جي سمي سندن رهنوي
 مٿو هوندو هو ته پنهنجي اوستا کي ڳجهه ڳوهر ۾ ساڙڻ ۽

نه واه واه، جي هونئن ٿئي ته به سر وٺي آندو. پنهنجي
 اڃا اٿو راءِ بنهه ڪالهه هوندي هيئن. مندر اٿو ستسنگه جي
 ڳالهين بابت ڪانئن آڳيا وٺي هئي ته ڪم هلائيندڙن جي
 جئن اڃا ڏسندا هئا تئن ئي چولدا هئا ته نيهه آهي، اٿو
 چولدا هئا ته جئن پريڙيدنت، سيڪري پٿري اٿو ڪاميٽي
 کي نيهه سمجهه، پر اچي تئن ڪري ڇڏي. جي ڪڏهين
 ڪو ستسنگي اٿو متر پنهنجو لکيل ليڪه اٿو چئي ڪين
 ڏيکاري سندن صلاح پڇندو هو ته ڏسي سدائين چولدا هئا
 ته نيهه نمولي لکيل آهي. پاڻ چولدا هئا ته ”اهاو اتر ڏي
 پر ڳالهه جي ڏيکهر اٿو مٿي جو ڪاپو نه ٿيندو، پيو ته سڀني
 کي پنهنجو لکيو پريه پوندو آهي ۽ اهڙي اتر ملڻ ئي هئو
 پرن ٿيندا آهن.“

پنهنجي اُپديش پر اهو ڪجهه چولدا هئا جو سندن
 رهت پر آيل هوندو ۽ لکندا به اهوئي هئا. سندن سپاءِ
 موجب هو گهڻو ڪري اڪالت پر ۽ هوندا سان سموريت
 ڪرڻ پسند ڪندا هئا تنهنڪري ميل ميلاب ۽ ملاقاتون
 ڪرڻ اٿو گهڻي وارتالاپ ڪرڻ ڏانهن نه سندن لاڙو هوندو
 هو ۽ نه اهڙا پرسنگه ڪتا پر اُٿيندا هئا. پاڻ پڇڻ تي لائين
 چولدا هئا ته جڏهين مان اهڙي رهت رکان ڪونه ٿو،
 تڏهين اِلهي بابت اُپديش ڪئن ڪري سگهندس؟ ٻيا
 سڀ پرمارت جا انگ سندن جيون جو پاڳو هوندا هئا ۽
 انهن ئي ڪئن ڪندا رهندا هئا.

ڪڏهين ڪنهن نه ٻڌو ته پاڻ کان ننڍي سان به سوامي

ستنگي وٺڻ ايندو هو اٿڻا ڪٿي ڪين ڪڏنو هو نه پاڻ
 جيڪائي هنڪي پيرين بولدا هوا. اٿڻا اوسڻا ڏسي آهي
 ستنگي ڏاڍي اجرڇ ۾ پئجي ويندا هوا ۽ ڪين ائين
 ڪرڻ کان روڪيندا هوا. هوائين چوڻ کان ڪين رهندا
 هوا نه ڇا لڳي، هنن جي اُڇ اوسڻا ۽ لڳي هنن ۾
 اسانڪي پيرين بوڙ. جهنگي سوين ماڻهو ستگورو اٿڻا
 سڌ ٻرڻ سمجهي مٿوليڪن، اهو پاڻ وٺي ٻين جي اڳيان
 لهندو!!

برهر گيانِي اُڇ ٿي اوچا،
 من اپني هيءَ سڀ ٿي نيچا.

(سري گورو گروٽ صاحب)

پاڻ سڄي سائيءَ ۾ جهو اٿڻ نه ”مها ٻرڻ اهو نه آهي
 جهن جي اڳيان ماڻهو نهن، مگر مها ٻرڻ اهو آهي جو ٻين
 جي اڳيان لهي جاڻي.“ ساڳي پستڪ ۾ ٻئي هنڌ لکيو اٿڻ
 نه ”اي ٻاءُ! بهنجي سر کي هيٺ جهڪاء، وري جهڪاء،
 اڃا نه جهڪاء. ان کان مٿي ٻيو ڪو ڀڄ ڪونهي.“
 سوچيرو دل ۾ اچي ٿو سر جهڪائڻ مان گهڻو،
 نورو واري وٽ رهيتي ٿيل ڏانهن نميل سڌا،
 ٻوڏ ميوي ڀريل ٿاريءَ مٿل وڪه نٿرت ادب،
 دل جي درخت ۾ ٽنهن ٿين گڻن جا ڦل اُڻ ميا.
 (الدر جو آلاب)

بدهجو آيو اهڙو نه ميساري ڇڏيو هوائون جو هٿن ٿي

نه واه واه، جي هولئن ٿئي ته نه سر وٺي آندو. پنهنجي
 اڃا اٿو راءِ بنهه ڪالهه هوندي هين. مندر اٿو ستسنگه جي
 ڳالهين بابت کائن آڳيا وٺي هئي ته ڪم هلائيندڙن جي
 جئن اڃا ڏسندا هئا تئن ئي چولدا هئا ته نيڪ آهي، اٿو
 چولدا هئا ته جئن پر رڙيدنت، سيڪر پٿري اٿو ڪاميٽي
 کي نيڪ سمجه، پر اچي تئن ڪري ڇڏي. جي ڪڏهين
 ڪو ستسنگي اٿو مٿر پنهنجو لکيل ليڪه اٿو چئي ڪين
 ڏيکاري سندن صلاح پڇندو هو ته ڏسي سدائين چولدا هئا
 ته نيڪ نمولي لکيل آهي. پاڻ چولدا هئا ته ”اهو اٿر ڏيڻ
 پر ڳالهه جي ڏيکڻ اٿو مٿي جو ڪاپو نه ٿيندو، ٻيو ته سڀني
 کي پنهنجو لکيو پريه پوندو آهي ۽ اهڙي اٿر ملڻ ئي هُو
 پرسن ٿيندا آهن.“

پنهنجي اُپديش پر اهو ڪجهه، چولدا هئا جو سندن
 رهت پر آيل هوندو ۽ لکندا به اهوئي هئا. سندن سپاءِ
 موجب هو گهڻو ڪري اڪالت پر ۽ ٻڌتا سان سمجھ وٺي
 ڪرڻ پسند ڪندا هئا تنهنڪري ميل ميلاپ ۽ ملاقاتون
 ڪرڻ اٿو گهڻي وارثالاپ ڪرڻ ڏانهن نه سندن لاڙو هوندو
 هو ۽ نه اهڙا پرسنگه ڪٿا پر آڻيندا هئا. پاڻ پڇڻ تي انهن
 چولدا هئا ته جڏهين مان اهڙي رهت رکان ڪونه ٿو،
 تڏهين لاهي بابت اُپديش ڪئن ڪري سگهندس؟ ٻيا
 سڀ پرمارت جا الڳ سندن جيون جو پاڻو هولدا هئا ۽
 انهن تي ڪئن ڪندا رهندا هئا.

ڪڏهين ڪنهن نه ٻڌو ته پاڻ کان ننڍي سان نه سوامي

مستگي وٺي ايندو هو اٿو ڪٿي ڪن گذرو هو نه پاڻ
 جيڪائي ڪٿي پيرين بولدا هئا. اها اوستا ڏسي آهي
 مستگي ڏاڍي اچڻ ۾ پئجي ويٺا هئا ۽ ڪن انهن
 ڪرڻ کان روڪيندا هئا. هوانين چوڻ کان ڪن رهندا
 هئا نه ڇا لڳي، هنن جي اڻڄ اوستا ۽ ۽ لڳي هنن جو
 اسانکي پيرين پوڻ. جيتوڻي سوين ماڻهو ستگورو اٿو
 سڀ پيش سمجهي مٽوڪين، اهو پاڻ وٺي بهن جي اڳيان
 لهندو!!

برهم گياني اڻڄ ٿي اچا،

من اپني شيءِ سڀ ٿي نيچا.

(سري گورو گرنت صاحب)

پاڻ سڄي سائيءَ ۾ چور اٿن نه ”مهاپرش آهو نه آهي
 جنهن هي اڳيان ماڻهو من، مگر مياپرش آهو آهي جو من
 هي اڳيان لهي جاتي.“ ساڳي پٽڪ ۾ ٻئي هنڌ لکيو اٿن
 نه ”اي ٻاءُ! پنهنجي سر کي هيٺ جهڪاءِ، وري جهڪاءِ،
 اڃا نه جهڪاءِ. ان کان مٿي ٻيو ڪو ٻڌ ڪونهي.“

سو جهرو دل ۾ اچي ٿو سر جيڪائڻ مان گهٽو
 نور واري وٽ رهي ٿي تيل ڏانين نميل سدا،
 ٻوڏ ميوِي پربل ٿاريءَ مٿل رڪ نلرت ادب،
 دل جي درخت ۾ ٽڏهين ٿين گڻن جا ٿل ان ميا.

(الدر جو آلاپ)

پنهنجو آيو اهڙو نه ميساري ڇڏيو هوانون جو هنن ٿئي

لاڻيو. جي ٺوهالجي سڄي اڀلاڪا آهي ته اها اوس پوري
 ٿيندي. ڀلا گودن جا وچن ڪٿن گسڻ؟ تودن ڏينهن کان
 بوءِ ستنترن جي اهڙي ته اچي هلچل ٿي جو پاڻ کان
 پاڻي هٿن جي سينن جي ويچارن ۾ ڦيرو اچي ويو ۽
 هو پنهنجا دڪان سوير بند ڪرڻ لڳا، جهنگري انهي
 ڏينهن کان وٺي هو پريمي سولائي سان ستنگ ۾ ڏهاڙي
 اچڻ لڳا. هي ڦير گهير ڏسي هنن جي گودن ۾ شرڙا
 اڳي کان وڌيڪ ٿي ۽ هنن جو چس. گائيندا رهيا.

اسان مان ڪنهن کي به ڪجهه ڪونه ٿيو، لڪي ٻالڪ
 ڪئي ٿي ڪجهه ٿيو. وري جڏهين اسن حيدرآباد مان
 لڏي اندور آياسين ته هن ساڳي چوڪر ڪڏ جي پلواڙي ٿان،
 جو اٽڪل ۳۰ فوٽ مٿي هو، ڏڪو ڪاڌو ۽ اچي گهٽي ۽ ۽
 فرش تي ڪريو. مان پنهنجي ڏاڏي تي ويو هوس ۽ ماڻس
 مستڪر ۽ ويٺي هئي. پاڙ بوارن ٻالڪ کي ڪٿي وڃي وڌي ۽
 اسپتال ۾ داخل ڪرايو. اسانجي اسپتال ۾ وڃڻ تي ڊاڪٽرن
 ٻڌايو ته ٻالڪ جا ۸ هڏا پڇي پيا آهن. چوڪري جي لازڪ
 حالت ڏسي ماڻس سوامي هن کي ڏاڍي سڪ ۽ سردا سان
 حاضران حضور سمجهي ليلايو. اچرج اهو جو هنڪي
 سوامي جن رات جو ساڪباڪار ڏسڻ ۾ آيا ۽ کيس دلداري
 ڏيئي چيائون ”نه ٿون ڪوبه الڪونه ڪر، ڪڪو جلد
 چاڪ ٿي پورئو.“ ٿيو نه ائين. هنجڻا هڏا سڀ ڳنڍجي ليڪ
 لهي ويا ۽ اڃا تائين هو بلڪل ليڪ آهي.

ڪي مستڪي لوڪريءَ جي ٻنڌڻ ڪري ڏهاڙي
 مستڪر ۾ اچي ڪونه سگهندا هئا، رڳو آرٿور اٿوا آلاس،
 جن ڏينهن تي موڪل ملندي هين، انهن ڏينهن تي ڪٿا
 ٻڌي سگهندا هئا. هنڪي ڏاڍي سڪ هوندي هئي ته
 اسين ڏهاڙي ڪٿا ٻڌون. سو هڪ ڏينهن هو ڪورن
 وقت آيا ۽ اکن ۾ پاڻي آئي آرداس ڪيائون ته اي سمرڪ
 ستڪورو! اسان تي اهڙي ڪرپا ڪريو جئين اسين اوهان
 جي ڪٿا روپي آمريت جو ڏهاڙي ٻان ڪري سگهون.
 ستڪورن مستڪين جي سڪ ڏسي چيو ته پيارا! دل نه

ڪهڙي ڳالهه پري آهي سنڌ سڄي ڪنان،
 تر تر تر لوكيءَ جو اڳيان اُن ڦري،
 هوندي ڄاڻ اڃاڻ ٿي وايو جيان وچري،
 سڀ تي مهر ڪري مينگهه جيان هستان سو.

سندن واڻيءَ ۾ اهڙي سنڌي سمايل هوندي هئي جو
 مهل ئي جيڪي چولدا هئا سو اوس ٿيندو هو. اهڙا اليڪ
 درشتاڻ آهن جن مان ڪي ٿورا پريمين جي اڳيان رکجن ٿا.
 هڪ پيري ڪيترين ستنگياڻين سوامي جن کي ويستي
 ڪئي نه ڀڳون! اوهان جا رڇيل سڀ گرت گهڙو ڪري
 سنڌيءَ ۾ ڇپيل آهن، جي سنڌي نه ڄاڻ ڪري اسين
 پڙهي لکيون سگهون ۽ گهر ۾ سنڌي سکڻ جو به اسانکي
 سهنج نه آهي. هاڻي ڪا ڪريا درشتي ڪريو. سوامي جن
 کين وراڻي ڏئي نه ٿوري سمجهه کان ڪن ڏيائو پُرسن، مائٽن
 ۽ پيرن کي سنڌي اکر سڀڪارڻ لاءِ اسڪول کوليو آهي.
 توهين اُن ۾ وڃي سکيا وٺو. ڪيتريون مائٽون سوامي جن
 جي وچن کي ست ڪري وڃي آهي ۽ اسڪول ۾ پڙهڻ
 لڳيون. اڃا ڪجهه ڏينهن کين مس پڙهندي ٿيا هئا ته
 اسڪول ۾ پڙهندڙن کي ٻڌايو ويو ته سنڌ جو گورنر
 وسپت جي ڏينهن اسڪول ۾ اچڻو آهي، تنهنڪري سڀ
 الهي ڏينهن حاضر رهن. وسپت جو ڏينهن اهو هو جنهن
 تي ڪيترن مهينن کان منجهند کان پوءِ ڇڙو مائٽن لاءِ
 ستنسڱ ٿيندڙ هو ۽ ديو سنجوڳ وري اهڙو جو گورنر جي

نئون ھولدي ۾ جتن ڪري ٿورن ئي منٽن ۾ ساوڙان ٿي وري پوسنگه کي اڳتي هلائيندا هئا. پر جي ڪڏهن ڏسندا هئا ته وري اهڙي دس مٽي ٿي ويئي آهي جو اولڻ لٽو اڪلي سگهي نه پياڙي ۽ وارو ٻچن چٽي ستنگه سماپ ڪرڻ لاءِ اشارو ڪندا هئا. جي ڪڏهن ڪنهن پري اهڙو اشارو نه ڪري سگهندا هئا ته سمورو ليل ڏسي ستنگي ٻچن چٽي ستنگه سماپ ڪندا هئا. سندن هيءَ اوستا اٽڪل ٽيهن ورهين جي آڙ کان ٿيندي رهندي هئي. ڪڏهن ته وري سندن اکين مان جل جي ڌارا وهي ايندي هئي. ڪتا سماپ ٿيڻ کانپوءِ ٻولين ٻچن جي هيندي گهڻو ڪري ڏسو هو ته ڪتا جي دس جي پريڙ کان سندن وري آٿاڪار ٿي ويندي هئي پر اکيون ٿورون کليل رکندا هئا جتن ستنگن کي ڪجهه نه کڙڪ نه پوي. آلهيءَ مهل سندن منهن آلوڪ ٻيو لڳندو هو.

ٻي اُچر ۾ وجهندڙ واڻا رڻا ھولدي هئي ته ڪوبه ماڻهو ڪا شڪا هڻدي پر ڌاري ستنگه پر ايندو هو ۽ ويچار ھوندو هوس ته سوامي جن کان ستنگه کان پوءِ ايڪام ۾ پڇي پنهنجو سنڌو لاهيندس. پر اڃا ستنگه ۾ ويٺو ٿي ھوندو ته کيس سندس شڪا جو اثر ملي ويندو هو. هر سچن هيءَ اسرار ڏسي دسيءَ ۾ پڇي ويندو هو ته هن منهنجي اندر جي ڳالهه کي ڪئن ڄاڻي ورتو!

زڪي پيا ويندا هئا. شري رڳھوئل جي هيءَ اوستا ڏسي
 سندس پريتر ۽ سوامي جن جي ويجهي ستسنگي شري
 چٽي مل کين ويٺي ڪئي ته پڳون! شري رڳھوئل اسان
 سيني ستسنگين ۾ وڌيڪ پريمي، شرڏالو ۽ هڏ وڪي
 آهي ۽ ستڪورن جي سڪيانن جو وڻيش ريت سان پرچارڪ
 به آهي. تنهن ڪري اسين هردي سان چاهيون ٿا ته
 اهڙو ڪارائتو پرش هن ستسنگ ۾ اوس هجي. ڪرپا
 ڪري مٿس ڪو مهر جو هٿ ڦيريو. اها اسان سان
 پلائي ڪريو. ڏهين ٻئي ڏينهن سوامي جن شري ڏاند مل،
 شري چٽي مل ۽ ٻين ستسنگين سان گڏجي شري رڳھوئل
 جي گهر آيا. هن سان گيان چرچا ڪيائون ”هوا ڪڇ
 لهين، هوتا ڪڇ لهين“ انهن وچن جي يادگيري کيس
 ڏياري مٿس پريتر جو هٿ گهمايائون، جنهن ڪري
 هو ڪجهه ڪٽو ٿيو ۽ سندس هردي ۾ هرش
 اٿڻ ٿيو. هنجي گهر جي جاءِ ننڍي ۽ سوڙهي هئي ۽
 منجهس هوا تمام گهٽ ايندي هئي. تنهنڪري هنجي
 ندرستيءَ لاءِ اها هاڻيڪار سمجهي سوامي جن چار ستسنگي
 موڪليا جن هن کي ڪرسيءَ تي کڻي سندس پاڻ شري
 ٽيڪمڊاس جنهن جي جاءِ وڏي ۽ هوادار هئي اُپر آندو
 ۽ هو پوءِ اتي رهڻ لڳو. تنهن کان پوءِ سوامي جن شري
 گلاراءِ نالي هڪ پريمي ستسنگي، جنهن کي ڪلڪتي جي
 هوميوپٿي ڪاليج ۾ پنهنجي خرچ تي هوميوپٿي وڌيا پرائڻ
 لاءِ موڪليندا هئا انسان صلاح ڪري شري رڳھوئل لاءِ

ٺهون هوندي نه جتن ڪري ٿوڻ تي مٿن ۾ ساوڙان ٿي وري بوسنگه کي اڳتي هلائيندا هئا. پر جي ڪڏهن ڏسندا هئا ته ورتي اهڙي وس ۾ ٿي ويئي آهي جو بولڻ لٽو اُڪلي سگهي نه پڇاڙي ۽ وارو ڇٽي سسنگه سڀايت ڪرڻ لاءِ اشارو ڪندا هئا. جي ڪڏهن ڪنهن ٻيري اهڙو اشارو نه ڪري سگهندا هئا ته سمور وورو ٿيل ڏسي سسنگي ڀڄڻ چئي سسنگه سڀايت ڪندا هئا. سندن هيءَ اوسا اٽڪل ٽيهن ورهين جي آڙو کان لهندي رهندي هئي. ڪڏهن ته وري سندن اکين مان چل جي ڌارا وهي ايندي هئي. ڪٿا سڀايت ٿيڻ کانپوءِ پوکڻ ڀڄڻ جي هلندي گهڻو ڪري ڏسو هونءِ ڪٿا جي رس جي پراڻو کان سندن ورتي آڻاڪار ٿي ويندي هئي پر اکيون ٿورڙيون کليل رکندا هئا جتن سسنگن کي ڪجهه نه ڪڙڪ نه پوي. انهيءَ مهل سندن منهن آلوڪڪ پيو لڳندو هو.

پي اجرح ۾ وجهندڙ وارا ٿا هئا هوندي هئي نه ڪونه ماڻهو ڪا شڪا هڙدي ۾ ڌاري سسنگه ۾ ايندو هو ۽ وڻجار هوندو هوس ته سوامي جن کان سسنگه کان پوءِ اڪانٽ ۾ پڇي پنهنجو سندو لاهيندس. پر اڃا سسنگه ۾ ويٺوئي هوندو ته کيس سندن شڪا جو اثر ملي ويندو هو. هو مٿن هيءَ اسرار ڏسي وسميءَ ۾ پئجي ويندو هو ته هن منهنجي اندر جي ڳالهه کي ڪٿن ڄاڻي ورتو!

زڪي پيا ويندا هوا. شري رگھومل جي هيءَ اوستا ڏسي
 سندس پريتر ۽ سوامي جن جي ويجهي ستسنگي شري
 چٽي مل کين وٺي ڪڍي نه پگھون! شري رگھومل اسان
 سڀني ستسنگين ۾ وڌيڪ پريمي، شرڏالو ۽ هڏڏوڪي
 آهي ۽ ستگورن جي سکياڻن جو وڻيش ريت سان پرچارڪ
 به آهي. تنهن ڪري اسين هردي سان چاهيون ٿا ته
 اهڙو ڪارائتو پرش هن ستسنگ ۾ اوس هجي. ڪرپا
 ڪري مٿس ڪو مهر جو هٿ ڦيريو. اها اسان سان
 پلائي ڪريو. ٿڌهين پئي ڏينهن سوامي جن شري ڏاند مل،
 شري چٽي مل ۽ ٻين ستسنگين سان گڏجي شري رگھومل
 جي گهر آيا. هن سان گيان چرچا ڪيائون ”هوا ڪڇ
 لهين، هوڏا ڪڇ لهين“ انهن وچن جي يادگيري کيس
 ڏياري مٿس پريتر جو هٿ گھمايائون، جنهن ڪري
 هو ڪڇهه ڪڙو ٿيو ۽ سندس هردي ۾ هرش
 اُڀرن ٿيو. هنجي گهر جي جاءِ ننڍي ۽ سوڙهي هئي ۽
 منجهس هوا تمام گھٽ ايندي هئي. تنهنڪري هنجي
 تندرستيءَ لاءِ اها هاڻيڪار سمجهي سوامي جن چار ستسنگي
 موڪليا جن هن کي ڪرسيءَ تي کڻي سندس پاڻ شري
 نيڪمداس جنهن جي جاءِ وڏي ۽ هوادار هئي اُٻر آندو
 ۽ هو پوءِ اُتي رهڻ لڳو. تنهن کان پوءِ سوامي جن شري
 گلابراءِ نالي هڪ پريمي ستسنگي، جنهن کي ڪلڪتي جي
 هوميوپٿي ڪاليج ۾ پنهنجي خرچ تي هوميوپٿي وڌيا پرائڻ
 لاءِ موڪلندا هئا انسان صلاح ڪري شري رگھومل لاءِ

سميٽ، ڇا کائڻ ڇا پيئڻ، ڇا ٻولڻ ڇا ٻڌڻ، ڇا سڏڪلپ
ڪرڻ ڇا ويچارڻ، ڇا ڏيڻ ڇا وٺڻ، ڇا لکڻ ڇا پڙهڻ،
ارٿاٽ سڀ پرڪار جو ورڻ سميٽا سان ٽٽار هوندو
هو. تنهنڪري مستسگين کي پڻ آيديش ڪندا هئا ته
اي سجنو! جنهن ڏانهن ٺهاريو تنهن ڏانهن سبتل نگاه
سان ٺهاريو. جنهن سان ڳالهائو تنهن سان سبتل وچن ۾
ڳالهائو. جهڪا هاج ڪريو سا سبتل هردي سان ڪريو.
جهڪو ڦرلو اٿار ٻو سو سبتل من سان اٿاريو. جهڪي ٻڌو
سو سبتل جهٽ ٿي ٻڌو. سبتل ٿي ڊبو، سبتل ٿي وارو.
سبتل ٿي اٿو، سبتل ٿي وهو. سبتل ٿي کالو، سبتل ٿي
پيٽو. سبتل ٿي ورتو، سبتل ٿي رهو. ڪهڙو نه اوج
اوسا کي پهچڻ ۽ سدائين مڙج ۾ رهڻ جو اڻ گس آڀاءُ
آهي!

جڏهن سوامي جن جي سمب ٻڙڻام ڪرڻ اچيو هو،
تڏهن دانش ڪرڻ سان چٽن سان پڙجي ويٺو
هو. ڪنهن ڪنهن پريميءَ جا نه وار کڙا ٿي ويٺا هئا،
جن پنهني پريتر کي ٻڙڻام ڪرڻ لاءِ آئي کڙا ٿيا آهن.
ڄڻ پورٽماسيءَ جي چندرما کي پسي ساگر آڀار آندو ۾
اچي پريتر سان چوليون ماريون آهي، تن ستڪورن جي
موهني مورخ پسي پريميءَ جو هردو نه پريتر جون
چوليون ماريون هو. جڏهن لوهه جهڙي جڙ وسته ۾
نه چٽمق جي آڏو اچڻ ڪري چوپر ائين ٿئي ٿي، تڏهن
هن ڪروڙين چٽمن جي شڪتيءَ سان پُر بال پورن پرڪ

زکي پيا ويندا هوا. شري رگھومل جي هيءَ اوسا ڏسي
 سندس ٻر ۽ متر ۽ سوامي جن جي ويجهي ستنسگي شري
 چٽي مل کين وينتي ڪئي ته پگئون! شري رگھومل اسان
 سڀني ستنسگين ۾ وڌيڪ ٻريءَ، شرڌالو ۽ هڏڏوڪي
 آهي ۽ يتڪورن جي سڪيائڻ جو وڏو شيش ريت سان پرچار ڪ
 به آهي. تنهن ڪري اسين هردي سان چاهيون ٿا ته
 اهڙو ڪارائتو ٻرڻ هن ستنسگ ۾ اوس هجي. ڪرپا
 ڪري مٿس ڪو مهر جو هٿ ڦيريو. اها اسان سان
 پلائي ڪريو. ڏهين ٻئي ڏينهن سوامي جن شري ڏاند مل،
 شري چٽي مل ۽ ٻين ستنسگين سان گڏجي شري رگھومل
 جي گهر آيا. هن سان گيان چرچا ڪيائون ”هوا ڪڇ
 ٺهين، هوڏا ڪڇ ٺهين“ انهن وچن جي يادگيري کيس
 ڏياري مٿس ٻريءَ جو هٿ گهمايائون، جنهن ڪري
 هو ڪجهه کڙو ٿڙو ٿيو ۽ سندس هردي ۾ هرڻ
 اٿڻ ٿيو. هنجي گهر جي جاءِ ننڍي ۽ سوڙهي هئي ۽
 منجهس هوا. تمام گهٽ ايندي هئي. تنهنڪري هنجي
 نندرسٽيءَ لاءِ اها هاڻيڪار سمجهي سوامي جن چار ستنسگي
 موڪليا جن هن کي ڪرسيءَ تي کڻي سندس پاڻ شري
 ٽيڪمڊاس جنهن جي جاءِ وڏي ۽ هوادار هئي اُڀر آندو
 ۽ هو پوءِ اُتي رهڻ لڳو. تنهن کان پوءِ سوامي جن شري
 گلاباءِ نالي هڪ ٻريءَ ستنسگي، جنهن کي ڪلڪتي جي
 هوميوپٿي، ڪاليج ۾ پنهنجي خرچ تي هوميوپٿي وڌيا پرائڻ
 لاءِ موڪليندا هئا انسان صلاح ڪري شري رگھومل لاءِ

سميٽ، ڇا کائڻ ڇا بيٺڻ، ڇا ٻولڻ ڇا ٻڌڻ، ڇا سسڪڻ،
 ڪرڻ ڇا ويڃارڻ، ڇا ڏيڻ ڇا وٺڻ، ڇا لکڻ ڇا پڙهڻ،
 اڌ لاءِ سڀ پرڪار جو ورڻ سڀلڻ سان نيتار هوندو
 هو. تنهنڪري مستسڪين کي پڻ اُپديش ڪندا هئا ته
 اي سڄو! جنهن ڏانهن نهاريو تنهن ڏانهن سِتل نگاهه
 سان نٿاريو. جنهن سان ڳالهايو تنهن سان سِتل وڃين پر
 ڳالهايو. جيڪا شاخ ڪريو سا سِتل هڙدي سان ڪريو.
 جيڪو ٿر لو اُٿارو سو سِتل من سان اُٿاريو. جيڪي ٻڌو
 سو سِتل چٽ کي ٻڌو. سِتل ئي ديءَ، سِتل ئي واو.
 سِتل ئي اٿو، سِتل ئي وهو. سِتل ئي کالو، سِتل ئي
 پيٽو. سِتل ئي ورتو، سِتل ئي رهو. ڪهڙو نه اوج
 اوستا کي پهچڻ ۽ سدانس مڙج پر رهڻ جو اڻ کس آڀاءُ
 آهي!

جڏهن سوامي جن هي سمب پوڻام ڪرڻ اچيو هو،
 تڏهن درشن ڪرڻ سان چٽ چئن سان پُر جي ويندو
 هو. ڪنهن ڪنهن پريميءَ جا نه وار کڙا لي ويندا هئا،
 جهڙا پنهنجي پريم کي پوڻام ڪرڻ لاءِ آئي کڙا ليا آهن.
 جئن پور ٿامسيءَ جي چندرما کي ٻسي ساگر آڀار آندو
 اڃي پريم سان چوليون ماريون آهي، تن ستڱون جي
 موٽسي مورت ٻسي پريميءَ جو هڙدو نه پريم جون
 چوليون ماريون هو. جڏهن لوهه جهڙي چڙ وِستو ۽
 نه چٽمق جي آڌر اچڻ ڪري چرپر اُٻڻ ٿئي ٿي، تڏهن
 هن ڪروڙين چٽمن جي شڪتيءَ سان پُر مال ٻورن پر نه

پر ڀاءُ جڳت ۾ ٿهلائي ٿي. اها ماد ٿي آهي جا جهوڙي
جي ٻاهر وسائي ٿي. اها ماد ٿي آهي جا مڙي ماجرار
ڪار مڪت ڪري ٿي. اها ماد ٿي آهي جا هردي کي
هڪار سان ڀري ٿي. اها ماد ٿي آهي جا ردي کي
روشن ڪري ٿي. اها ماد ٿي آهي جا من کي مٽيا سان
ڀري ٿي. اها ماد ٿي آهي جا ڳالهائڻ کي جادوءَ سان
ڀري ٿي. اها ماد ٿي آهي جادل کي ٽنهي لوڪن جو
ريديو بڻائي ٿي. اها ماد ٿي آهي جا اڳئين، هلندڙ ۽
ايندڙ جا ورتاوت ٻڌائي ٿي. اها ماد ٿي آهي جا پاڻ
۾ مڱهن ڪري آند وٺائي ٿي. هيءُ مڙي من جي ماد
جو مهتو آهي ۽ انهيءَ سان ئي مهاپرش من ملائين ٿا. سچ
چيو اٿن ته اولڻ هردي جي پيالي کي هاري او ۽ ماد
اڳي امرت سان ٽٽار ڪري ٿي.

جهاري ٿڌنڪي ڪوڀ ۾ پيڪي پاڻي مانهن،
ڀري پيڪ سڀ من گئي آب ڪجهه ڪهنا نانهن.
ارت :-

دلو پيو درياھ ۾ پيڪي پاڻيءَ منجهه،
پرچڻ تي پيڪو مٽيو ٻولڻ ٿي ويو بند.
جڻ ڪائي سڙي رک ٿي شانت کي پراپت ڪري
ٿي، تڏهن سوامي جن جو به اڃ لاد کي ٻڌي شانت
پراپت ڪري چڪو هو. اها شانت ڪڏهن به وڃائجي
ٿي، سگهي جڻ سڙيل ڪائي وري ساڳيو روپ ڌارن

ڇو لدا هوا ۽ ڳالهائڻ ۾ ماڻهو ڪنهن ميل ڪو بڪو نه
 ڳالهائي وهي ٿو، پر انهن ڪنهن ڪو نه ٻڌو نه مات مان
 ڪنهن ڪو ڇڏيو سڀو اٿو ڪو وڻاءُ ٿيو. ماليطي ماڻهو
 جي ڳالهائڻ لاءِ سڀ ٻيا واجهائيندا آهن. مات سان سندن
 انٽري پرست ڇو ڪارڻ اهو هو جو هو سدائين پنهنجي
 سروي ۾ رست رهندا هوا ۽ سروي ۾ سڀا شامل ٿي
 شامل آهي. ڳالهائڻ کائن ٿڌهن اڪلندو هو جڏهن ٿڌا
 هوا نه لاهي ۽ بنا سر ٿڌي ڪاڏ. هڪ مهاڀر ش جو اٿم
 واکه ٻڌائيندا هوا نه ڳالهائڻ ٿڌهن جڏهن سمجهن نه
 ڳالهائڻ ڌاران ڪم ڦٽي پوندو. ٻلا جنهن مات جو اُمر
 ٻي ڏلو ٿي هڪان ڳالهائڻ ڪئن ٻڌندو؟ مات آهي پر ماڻا
 جي ٻولي. پوءِ اهڙي ٻولي ٻڌڻ کان پوءِ ڪم ڪجهه
 وڌيڪ ٻڌڻ چاهيندو؟ سرشتي جي هر شيءِ مات ۾
 آهي. ڇا سڪي ۽ ڇا ساڙڪي ۽ ڇا سوج ۾ ڇا چنڊ ۾،
 ڇا عرش تي ڇا عرش تي، ڇا اُتر ۾ ڇا اُتر ۾، ڇا
 ڏکڻ ۾ ڇا ڏکڻ ۾، هر هنڌ مات آهي. اکيون سڀ ڪجهه
 ڏسن پر مات ۾ آهن. ڇن سڀ ڪجهه ٻڌن پر مات ۾
 آهن. ڇپ سڀ سواد وٺي پر مات ۾ آهي. اعڙي ۽ رست
 سڀ ڇو هر هڪ انک پنهنجو سارو ڪارڻ مات ۾ ڪري
 وٺيو آهي. ٿڌهن جيڪي سر جهٽار جي چوڙ جي بستڪ
 جا ٻاڳي آهن سي ڪئن نه مات کي ڌارن ڪئن؟ اها
 مات ئي آهي جنهن دواران منهن ڏيو کائڻ کان مٿاهون
 ٻڌ پر رست ڪري ٿو. اها مات ئي آهي جا چادو ۽ ڇٽو

پنهجي ويجهن ستسنگين سان ڪنهن ڪم ڪار لاءِ اٿڻ
گهٽ لڪڻ لڌا هئا، ته جيڪو وجهه ملندو هون تنهن
پنهجي وري اتر مڪي ڪري پيا هلندا هئا. ان مهل
جيڪڏهن سنجوڻ سان ڪو پنهنجو ڀريمي اٿو مٿر سامهون
پيو ايندو هو تڏهن به ڪين سڌ نه ڀولدي هئي. جڏهن
سندن سنگي ڪين چٽائيندا هئا تڏهن هنن جو ڌيان
ڇڪبو هو ۽ هن سان ڀر ڀر ڀاڙ سان ملندا هئا.

مات ۾ وهڻ ڏاڍو وڻندو هون. ڳچ سمو مات ڪريو
سن ۾ ويٺا هوندا هئا ته ڪڪڙي ڪو نه ٿيندا هئا. جڏهن
وٽن اچبو هو ته مات تي مات لڳي پيئي هوندي هئي.
جيڪڏهن ڪا ڳالهه پڇي هين ته انهيءَ جو ٿوري ۾
اٿر ڏيئي وري چپ ٿي ويندا هئا. مات سندن پڪو
سياڻو بڻجي چڪو هو. هيءَ رڳو ٻاهر جي مات نه هئي
پر من جي مات به هئي اڌاڻت اٿر اوستا هئي جا سڄ
پڇ. ايتري آند سان ٽٽار آهي جو چپ چورڻ لاءِ پٽ
ڇيو نه ڪندو. ائين چٽجي نه هو جاگرت ۾ سڪو پٽ جي
مؤج ماڻيندا هئا. جڏهن ست سري ۱۰۸ سوامي هيٺراج
صاحب جن فرمايو آهي :-

جاگرت ۾ سڪو پٽ پيو، مٿاري ڪي ڪيل،
ڪري چيشتا ٻال جيون، اٿر سڪ رهيو جهيل.
هيءَ مات اهڙي پياري هين جو هر هر هنڌاڻن ڇڪجي
ويندا هئا. ستسنگ ۾ مات جو جڏهن ڀر سنگ ڇيڙ ڀندا
هئا، ته ڏينهن جا ڏينهن ڌار ڌار ٺولن ۾ پيا هلائيندا هئا.

۱. وشو ساري، ٿي ٿئي ڦرڻي اندر، پيدا ٿيا،
رشت ڦرڻي کان اڃل ٿريا مونکي آهي وڻي؛
  ۲. مون مذهبن ۾ن ۾ لوڇي مٿو ”سوهر“ لڌو،
ڇوڪر وائي سپن کي آهي فقط پنهنجي وڻي؛
  ۳. ماڻ، شائتي، اسڻڪتا ۽ بي خودي ۽ جي گلن مان،
دل اندر منهنجي چمن بيٺو بھاري ۽ جو بڻي؛
  ۴. چمن دل جي ستر ۾ غلطان ڊر ڊر ٿو رھان،
مونکي قربت آھ ڪٿي ٻاھڙو ٻھاريان ڪٿي؛
  ۵. سالڪن ڇاڇيو چڱي ۽ برگتگو ۽ جي کاڌ کي،
ماڻ ڇڙي ڪانه آيس نظر مٿيا جي مٿي؛
  ۶. ڪامنا دل مان ڪئي مون ٻوڏ سڀ ڪاٿي قلم،
باغ دل جي ۾ ٽڙھين صورت بھاري ۽ جي ٻڻي.
- سوامي جن ھڪ بل ۽ وڻ ۾ وڃائيندا ھوا، ڇولدا
ھوا ۾ ھڪ ھڪ سواس ٿر لوڪي ۽ جي بلھ کان به ڪڍين
پيرا ملھائڻ آھي. سدائين من کي رڌل ۽ رڌل رکڻ
سندن مڃاڻ ۾ ٿئي ٿو.
- ايڪالٽ سان ڏاڍي قربت ھولدي، ھين، گھڻو ڪري
مٿي ماڙي ۽ تي ڊر ڪي اڏيان ڪڙو- پائي وٺا ھوندا
ھوا، ڇولدا ھوا ۾ ايڪالٽ جي ڪنڊ آھي ايشور جي
ڊر ٻار، جو ايڪالٽ ۾ ويٺو سو ڇڻ ٻڪوان جي ڊر ٻار ۾
ننڍ، ڊسٽالٽ ڏيندا ھوا ۾ ٻار جيسين ٻيٽ جي ڪنڊ

ٿل الوا مٺائي ڀيت آئي وڪندو هو، ته انهيءَ لاءِ ته سنڌس
آيا هوندي عني ته سسڪين ۾ وراهي ڇڏيو. هلا جن
جو چم سڙو دا ڊاول آهي آهين کي سڀا جا ڀڌار
ڇڪ ڪن ته ڪڏهن! ڀڌارن لاءِ دل ٺڌهن ئي سر ڪي
ڇڏهن هيءَ ڀاڻ ۾ ڪوٽ هائي نو. جو سڀ ڪجهه ڀاڻ
۾ ڀر ڀرو سمجهي نو سمجهي اڃا ئي ته چاچي؟ نه ڀڳري
اڃا کي پر ڀيت ڪري ڀڄندي ڪٿا ئي ته ڏيکار جي، هن
هاسه سري اندر هي آلاپ هي هيلين شد ۾ عام سندو
وڃار ڀر ڀا انن.

۱. آهي ڀنڊار برڪت جو ڀر بل سنتوش جي اندر،
رهي سنتوش واري جو سدائين منهن ٿو ٽڙندڙ،
گهڻو ٻولڻ خواري آهي، گهڻو ٻڌڻ ۾ خٽائي،
ٻڌڻ ٻولڻ حدن اندر، سدائين ٿو لڳي وٺندڙ،
رهي ٿوري مٿان راضي، سڀيءَ موٽي ڪيو ڦٽرو،
۲. رهي ٿوري مان دل کي سڀا ڀر، جڳهه هڪ ٿوري ٺاهي
ڀليو ڀڄ ڀيت ڌرتيءَ ۾، جڳهه هڪ ٿوري ٺاهي
ڀر بل ڀنڊار مڙيون جا ڏٺا مون ان منجهان ڪڙندڙ
ٿو کي اي دل ڏيان مان اڄ، ته ڪنڄي سڀ خزانن جي
۳. اٿيئي سنتوش جي ڪنڊ منجهه سڌين جو سڄو مندر
ٿئي ڀروڻ ٿو ڀڄ پراپت قنط سنتوش ڌارڻ سار
اڃا ته، ڪوٽ جو ڪاٺو، ڪڍي انسان جي اندر

پنڌ تي لڇڻ جو اسان کي ڪشت ڇو ٿا ڏيو؟ ڇو ته
 اسڪول ۾ گهرايو؟ اها ڳالهه جڏهن نئين پرنسپال سڀيڪار
 ڪئي ۽ اٽڪانهوءَ ڪٿا جو ڪلاس اسڪول ۾ لڳندو هو.
 پوءِ هو رڳو رڳو ماسترن لاءِ سرڪيولر پيو ڪڍندو هو،
 جن ۾ هنن تي ويو نوان ۽ نوان پنڌن وجهندو ۽ ڪي
 اهڙا نمونا به ورتائين جنهن ڪري ماسترن ۾ گهڻو ناراضپو
 آيو ۽ هو ڏاڍا ڪڪا اچي آيا. نيٺ ماسترن لاچار
 ٿي پاڻ ۾ ميٽنگ ڪري سوامي جن کي سندن پاران پرنسپال
 سان ڳالهائڻ ۽ اهڙن لاراهڻ لاءِ پنهنجو عيوضي چونڊيو
 ۽ ٺهراءُ ڪيو ته ڪٿا جي ڪلاس ۾ ڪوبه ماستر نه وڃي،
 جنهن موجب ٻين ماسترن وانگر سوامي جن به اُهي ڪلاس
 ۾ وڃڻ پنڌ رکيو. ٻين ماسترن سان سوامي جن جي شامل
 ٿيڻ جي ڳالهه پرنسپال کي پنه ڪين وئي ۽ سوامي جن
 جي اهي هٿ تان ٽپڪا ٽپي ڪرڻ لڳو، تان جو ڪسيون
 پڪيون ڳالهيون به ڪرڻ لڳو. سوامي جن هن سان به ٿي
 پيرا گڏيا ۽ هن تي زور آندائون ته توهين اهڙا نمونا
 نه وٺو جنهن مان ماسترن ۾ ناراضپو ٿئي ۽ اسڪول جو
 ڪاروبار به ٽپڪه هلي، پرنسپال پنهنجي هٿ تان هيٺ
 نه ٿيو. نيٺ پڇاڙي ۾ سوامي جن هن کي چيو ته ڇڏو
 مان ماسترن جو عيوضي ۽ اوهان پنهنجا عيوضي اچو ته
 ٻئي پنهنجو پنهنجو عهدو ڇڏيون ته سموري وڪاڏ لهي
 وڃي، پر اها ڳالهه به پرنسپال کي نه آئي. ڏيري ڏيري
 ڪٽ پٽ ۽ اُٻت ويٺي وڌندي. اها اوسا ڏسي سوامي جن

ڪيترن ٿيندو جنهن ۾ سڀ ماستر اچي شامل ٿين. ماسترن لاءِ هيءَ پاڪل ٿيڻ ڳالهه هئي بلڪه هڪ پرڪار جو بنڌن سمجهو ٿي ويو جو هنن کي ڏکيو ٿي لڳو، پر پرلسمال هي سرڪيولر کي مان ڏيئي هو لاچار وڌو بند ڪري به مدد ۾ وٺندا هئا. پرلسمال انهيءَ ڪلاس ۾ ڪٿا سوامي جن کان ڪرائيندو هو. سوامي جن جنهن نموني پنهنجي سٽنگ ۾ ويٺا ڪندا هئا تن اُتي به ڪرڻ لڳا، پر هنن نه پرلسمال هيءَ ڪلاس کولائي پر همو سماج جي پرچار جي ويچار کان هو، تنهنڪري سوامي جن کي ڪٿا نه پر همو سماج جي متن موجب هلائڻ لاءِ چيائين. سوامي جن وري نه پنهنجي ڪٿا جو ڏيک ساڳو رکندا آيا. هو چوڻدا هئا ته منهنجا جيڪي ويچار ۽ لڳا هوندا ان موجب ئي مان ڪٿا ڪري سگهندس. جنهن نموني ئي مان هر ٻيل ٿي نه هوندس انهيءَ نموني مان ڪٿا ڪئن ڪري سگهندس؟ انهن کان سواءِ سڀ پٽ پر مائٽا جا آهن. ڪنهن خاص پٽ جو پر مائٽا سان وڌيڪ لاڳاپو نه آهي. جيڪو پاڻکي خاص پٽ اٿو سماج جو سمجهي ٿو ۽ پنهنجي پٽ کي وڏو ۽ ٻين پٽن کي گهٽ پاڻي ٿو سو به ٻيل ۽ ٺنڪ ڏرڻيءَ وارو آهي. پر لسمال کي سوامي جن جو هيءَ نمونو ڪن آڻيو پر ڪڇڻ ٺيڪ نه سمجهيائين. پر مهيا ڪن وڌيڪ ماسترن پرلسمال کي چيو ته جي ڪڏهن اسان کي ڪٿا جي ڪلاس ۾ گهرائڻو اٿو ته هر ٻيو پنهنجي مندر ۾ پري

انٽر مڪلا ۽ اڇنڍا

وسرگڻي سڀ جڳهه چترائي، جب تي آتم اسٽنٽ پائي،
جاگرت سڀن سڪوپٽ پڙهي، تر يا نيند ٻڌ ڪو آئي،
برٽ ٽاڪي وهنوار نه پايو، هوءَ اڇنٽ سماءُ لڳائي،
مڱن پيو هيومان نهچ مانهين، اچرج تي اچرج گت پائي.
سوامي جن لڏو ديالو هاءِ اسڪول ۾ جڻن ماستر ٿي
گهڙيا ٽن ماستري ڪندا پي آيا. سال ۱۹۴۱ع ۾ اسڪول
جي ٽئين پرنسپال جي مقرر ٿيڻ سان حالتن ڦيرو کاڌو. هو
مهيني ٻن ۾ ماسترن جي ڪم ڪار جي لياقت ۽ هلڪ چلڪ
کان واقف ٿي ويو. هنن مان سوامي جن جو نمونو هن کي
سڀ ڳالهه ۾ وڌيڪ پسند پيو ۽ وجهه وٺي سندن ساراه
ڪندو رهندو هو، ايتري قدر جو هن پنهنجي رکيل
ٻاڙڪ ۾ هنن لاءِ هيٺيان اکر لکيا:-

Mr Bhojraj is an acquisition to the school.

اڙت :-

مسٽر بھوجراج اسڪول لاءِ هڪ غنيمت آهي.
پرنسپال برهمو سماجي هو. ٿورو سمجھ نٿو هئ
هڪ سرڪيولر ڪڍيو ته ٻڌڙ ۽ چنڇڙ ڏينهن سالجهن جو
هڪ ڪلاڪ برهمو مندر ۾ ڌرمي ڪلاس ارتالت ڪتا

۱. اڄ مڪرم کي ايتور جي اوجا مڪري ليکجي ۽ نئين سان
 ايلز ۽ ادا سان هلجي ۽ وڏن سان آند ۽ مان سان ورهجي،
 ۲. ٻيون مڪري ۽ ٻيون آند سان وٺي ۽ ٻين سان رهي، سستان
 ۳. جي ٻاڻا ۽ ٻاڻا تي ٻاڻا ۽ ٻاڻا سان ٻاڻا ۽ ٻاڻا سان رهي،
 ۴. ٻين وڏي ٻاڻي ٻاڻا ۽ ٻاڻا سان ٻاڻي ۽ ٻاڻي سان رهي،
 ۵. ٻين ٻاڻي ٻاڻي ٻاڻا ۽ ٻاڻا سان ٻاڻي ۽ ٻاڻي سان رهي.

۳۸۵ روپين جو چيڪ منڊل جي ڪيل لهراءِ سميت
 سوامي جن ڏانهن ڏياري موڪليو ۽ کين گهڻي وٺي پاڻ
 سان لکيائين ته ڪرپا ڪري هي پئسا اوس سٿيڪار
 ڪڇو. پر هتي ڪا گهرج هجي نه اهي پئسا سٿيڪار
 ڪن ۽ هتي نه سنٽوش جي ڪري پندار پيا هئا، سو
 سوامي جن اٽلي اتر ۾ ڇپڪي لکيو سو پالڪن جي پڙهڻ
 لاءِ هيٺ ڏجي ٿو:-

مسوري

ميسالڪ روڊ

۴۴-۷-۲۱

پريه پريمي ۽ شرڌالو ستسنگ اشرم جا بانيڪار و
 ستسنگي سچو سڌائين ستسنگ شيوا پر سچ وانگر ساوڌان رهو
 منهنجي هن وقت جي خرچ ۽ گهرج جو خيال رکي
 ٿوهان صاحبن پنهنجي ديا درشتي ڌاري ڪراءِ ميننگ
 ۾ منهنجا تازا خرچ ڪيل هوميوپٿي دوائن جا پئسا ۳۸۵
 روپيه موڪلڻ جو فيصلو ڪيو آهي. ٿوهالجي الهه ۽ سچي
 پريم، پورن شرڌا، اتر پاوا ۽ سچي ادارا تان بلهار!
 مان اوهانکي خاطري ٿو ڏيان ته هن وقت مرلڪي پئسي
 جي ڪپ ڪالهي، جيتوڻيڪ خرچ هلي رهيا آهن پر جو
 پرم ديو پرماتما سڀني جون گهرجون پوريون ڪري رهيو
 آهي سو هر طرح خرچن جو پورا ٿو ڪري رهيو آهي.
 سري ستگور ديوجن ديالو ۽ مهر جا پندار، صبر ۽
 سنٽوش جا خزالا ڪرپا ڪري سولهي ويا آهن آهي

ننڍين ننڍين سڳيائڻ موجب هلڻ لاءِ آوشڪتا ڏيکاريندا هئا. چوندا هئا ته جڏهين هيٺيون ڏاڪو چڙهو ٿڌهين مٿس تي پير رکي سگهيو. انهيءَ ريت جڏهين ننڍين ڳالهين ۾ من کي وس رکندا ته پوءِ وڏين ۾ به سوچ پائي سگهندا. جڏهن جيڪي ڪرڻ لاءِ ماڻهو سياڻپ ڪري ٿيندا ٿا پير ۽ ڪنڪري پير ۾ وجهائيندا آهن ڇاڪاڻ ته اهي ٿيندا پير ۽ ڪنڪري آهن جي جيڪي کي ڀڪو بدائين ٿا. تنهن اهي ننڍيون سڳيائون آهن جن جي ڪمائن سان مڪتي روپ مندر جي ڀڪي ٿيڻ ۾ گهڻي هٿي اچي ٿي.

”هوميوپٿي اسپتال“ ستسنگين جي من جي موٽجھ ۽ نپت نه سوامي جن ڏهاڙي آهه ڪ امرت پياري مٿائيندا هئا پر هنن جي سر ۾ ڪ روڳن ۽ پيرائڻ جي ٿاڙ جو نه کين گهڻو اورو رهندو هو. سو هڪ پيري سال ۱۹۳۶ ۾ جڏهين ڪراچيءَ ويا ٿڌهين هوميوپٿي دوائن ڪم آڻڻ بابت اُتي هڪ جهولي ڄاڻو ڪان سکيا وٺي وڌيڪ اڀياس لاءِ هوميوپٿي ڪتاب به پاڻ سان وٺي آيا، جن جو گهر ۾ اڀياس ڪندا رهيا. ڪجهه سمجهه کان پوءِ جڏهين ڏٺائون ته کين چڱي ڄاڻ ٿي ويئي آهي، ٿڌهين پنهنجن پٽن سان دوائون گهرائي ستسنگين ۽ ٻين ماڻهن کي ڌرمائو ڏيندا هئا. ٻيا هتي ٻين ڊاڪٽرن وانگر چڙي دوا نه هتي ڪانه هتي نه دوا ۾ ديا ۽ آسپس پڻ سڃايل هئي، جنهنڪري بيمارن کي اوس لڳندي هئي ۽ هو جهٽ

۵. خوف ڳڻتي حسد مان ٿس بدن ٿو ڳرندو وڃي،
خوشدليءَ مان بدن جهٽ ٿو اهنج کان آزاد ٿئي،
۶. عيب جوئي بد نيت مان ٿين بيماريون ڪٽين،
گم گراهڪي نيڪ نيتيءَ مان ٿو مڪنت شاد ٿئي،
۷. ٺيڪ من جي ڪرڻ سان ٿئي ٺيڪ ٿي سڀ ڪاربار،
بدن باغيچي مثل سرهو سدا آباد ٿئي،
۸. خيال جو اُستَر ٿيڻ آه سروشڪئي ۽ سڌي،
خيال جي پٽڪڻ مان ٿو انڌيرو ۽ بغداد ٿئي،
۹. پرڦلت پوسن سدائين ٻوڏ کن من ۾ رهين،
جي نه ڪڏهين خيال ۾ تنهنجي ڪوئي پرماد ٿئي.

جيترو لي سگهي سرور هي سورن ۽ ڏکڻ ڏانهن ڏيان
نه ڏجي، ڇو نه جيترو آهن ڏانهن ورتي ويندي اولو
ڪڪڙ ۽ ٻيڙا چڱيءَ ريت پاسندا ۽ آهن هي چٽولا نه
ڪرڻا ڪري ڏک ۽ سور وسريل رهندا. جڏهن مندور
بھاري ۽ چنڊ ٿو ڪه نه برابر پٽين ۽ چٽين سميت ڪڇي
لي پر ٻڙجن ۽ ڏيان ڏينهن رات لاکر جو ڪڇي ٿو ٿڌن
سرور کي آتم ديو جو مندور سمجهي سدائين اُچو آڇو
رکجي ۽ آلهي ٻليءَ پالند سنڀال ۽ رکيا ڪڇي پر ڏيان
سدائن آتم ديو ۾ رکڻ گهرجي، ارڻالءِ پاڻ کي پورڻ،
آند سرور ۽ آچر آتم ديو پرئيس ڪڇي. آتما بنا ٻين
سند، کان درشتي کڻي ڇڏجي.

(۱۱) هيءُ ڪاڌو مون ۾ ايل ٻڌي آئيندو اهڙو لڏڻو ۾ ٺاهجي.

سندن چوڻ هو ته سنڪلڻ ۽ ڪرڻ جو پٺاءُ ڇڏيائين
تي ڏاڍو ٻوي ٿو. اها ڳالهه ڌيان ۾ رکي کون ويچارڻ
۽ ڪرڻ جهڙوڪ ڪاوڙ، وير، ساڙي، پرائڻ پٽڻ
ويچارڻ، منگهڙائي، مولجھ، ٻپ، ڳڻتي، لڏيادڪ جي
ن من جا شترو آهن آهن کي اندر مان ڌڪي ڪڍڻ
گهرجي ۽ آهن جي جاءِ تي ابتر سڃاڻ ڌار ڇڻ ته سر ۾ سڌاءُ
سگهو، بلوان ۽ ٻرڻ گذاريندو. هن باب ۾ ڇڻ ڪيل
سمجهاڻي سان سري اندر جي آلاپ ۾ ڇڻو اٿن جو هن
هيٺ ڏجي ٿو:-

۱. تن نرويون رهي جي دل سڌائين شاد ٿئي،
ٿو بدن گل جڏن ٿڙي جي من ۾ ٿو اهڙا ٿئي،
خيال تي آهي سڄوئي تندرستيءَ جو مدار،
مونجه مائوسيءَ منجهان ٿو مرض جو بنياد ٿئي،
۲. ڪام، ڪروڙ ۽ لوپ آڻو موھ ۽ ممتا منجهان،
خار، ساڙي، وير مان ٿي صحت سڀ برباد ٿئي،
۳. هٻڇ ڪاڌي جي ڪري جي سرس ٿو ڪاٽي ويھين،
پيٽ جي ڄلڻ جو ٿو تن منجه پوءِ فرياد ٿئي،
۴. ڪروڙ ۾ تهڪي ٿو رت ٿي باھ رڳو رڳو ڪي لڳي،
تنهنجي ڪرتو تن ڪري ٿو بدن سان بيداد ٿئي،

ڪنڌو وڃي، آسٽ ڪٽڻ سولائيءَ سان ۽ برابر لمولي
پر ڪپڻ، دل ۽ دماغ جي شڪتي ڪٽڻ وڌائجي،
برهمچريه ڪٽڻ پالڻ ڪجي، پنهنجي آڙ پر ڪٽڻ وڌارو
آڻي ۽ من ۽ اندرين کي ڪٽڻ وس ڪجي، انهيءَ باهم
واترڻ سمجهائيندا هئا ۽ پٺي جا آڙو به ٻڌائيندا هئا. هي
ڪرم ۽ ٻيا مالڪه آپاس ڏهاڙي لهر سان ڪيا وڃن
نهن لاءِ سوامي جن ڪرپا ڪري ”آدرش جيون مالپا“
هلي هڪ لنڊڙي چوڙي لاهي ڏني جا پريمين جي
لاب لاءِ جهاني ويئي. اڀياسي ستسنگي ڏهاڙي رڻا
دائري پري پنهنجي ڪرمڻ جو پوئاميل ڪڍندا آهن.
انهيءَ ريم هوش مارڻ تي پٺي جي وڪ وڌائيندا
رهن ٿا.

کاڌي کائڻ لاءِ هيٺيان لهر ٻڌائيندا هئا ۽ چوڻدا هئا
نه انهن جي پالڻ سان سر پر ٿورو ۽ سگيارو رهندو.

- (۱) جڏهن بک چڱي لڳي تڏهن کائجي. (۲) ٿورج
کان ڪجهه روئي گهٽ کائجي. (۳) ڇا شيءِ پاء نه پوي
سا پلجي نه ورهائجي. (۴) کاڌو چٻاڙي پوءِ جئرا اٿئي ۽
پر لاهي. (۵) ٿورو ۽ اڇو کاڌو کائڻ سان دل نه لائجي.
جيڪڏهن ڪڏهن ڪڏهن کاڌو پوي نه ٿو ٿورو
ورائجي. (۶) گهڻي مصالح واري کاڌي کان پاڻ بچائجي.
(۷) کاڌو ٿوري پوءِ کائجي. (۸) کائڻ مٿل نه ڳالچائجي.
(۹) گهٽ پر گهٽ مهني پر هڪ ڏينهن اٿرا هڪ وٺو نه
کائجي. (۱۰) کائڻ مٿل پاڻي سدائين پرمڻ ڇڏائجي.

لرمل ٿين ٿيون.

ڪٿا کانپوءِ ۴ منٽ شائتيءَ ۾ وهڻ جي اوشڪتا
 بابت سوامي جن سالده ۴ ڏينهن ڪٿن ڪندا رهيا، جنهن
 ۾ خاص طرح چڻي ويدن جي وڏائيءَ جو وستار ورنن
 ڪيائون ۽ منٽن جو انداز ۴ مقرر ڪرڻ لاءِ نهايت سندر
 سبب ڏنائون، جڏهن ته ويد چار آهن، اوستائون چار آهن،
 رگيون چار آهن، ڏسائون چار آهن، ڪندون چار آهن،
 آشرم چار آهن، ورن چار آهن لڙيادڪ.

”آدرش جيون منڊل“ سوامي جن سرير جي چڱيلائي
 ۽ ايل جي رکيا ئي ڌيان ڏيڻ لاءِ به ڪڏهن ڪڏهن
 سمجهايندا هئا. هو چوندا هئا ته بيماري ۽ هيٺائي سڀني
 دکن ۽ ماجرائن جي ماءُ آهي. پاڻ پلڻ لاءِ گهڻي پرير لا
 ڪندا هئا. الهيءَ ويچار کان مٿئين لائي سان هڪ منڊل
 استاپن ڪيائون، جنهن جو آدرش رکيائون ساريرڪ ۽
 مانسڪ اٿئيءَ لاءِ ساڌن ساڌڻ. ڪيترا ستسنگي جن کي
 سوير پرائه جو سمجهي ملي سگهيو ٿي سي هن منڊل ۾
 شامل ٿيا. اهي سوير پرائه جو ستسنگ آشرم ۾ ايندا هئا
 ۽ سوامي جن به اهيءَ کان اڳي پنهنجا نيرا پورا ڪري
 آشرم ۾ اچي آيل پريمين کي آسڻ، پراڻا پام ۽ پوڄا اڀياس
 ڪري ڏيکاريندا هئا ۽ انهن جا نيرا ۽ لاپ به سمجهايندا
 هئا. سواس ڪٿن اونهو ۽ ڊگهو ڪٽجي، ڪٿن تمام ڌيري
 ڌيري لاهجي، هيٺ لاهڻ ۽ مٿي چاڙهڻ کان اڳ ڪيترو
 ڪيترو بيجهجي، جڏهن پوءِ ٽن هر هڪ ڳالهه ۾ واڌارو

ڪپو. ستسنگ آشرم ۾ جيڪي آئو جا ڏيهن ٿيندا هئا
 انهن تي ڪلاڪن جا ڪلاڪ اور جو جاپ ڪرائيندا
 هئا. چنڊ گرهڻ تي ۲۴ ڪلاڪ اور جو آئند جاپ
 ڪرائيندا هئا. انهيءَ ڏيهن تي جاپ لاءِ گهڻي پريوڻا
 ڪندا هئا، ڇاڪاڻ ته چولدا هئا ته من جو ڊپوڻا چندرما
 آهي ۽ گرهڻ مهل جاپ ڪرڻ ڪري من وسڪار ٿئي
 ٿو. ڌرتيءَ جو هڪ منت چندرما جي سوا وريهه جي
 برابر آهي. سڀني ۾ ڏسو آهي ته چئن منن جي ٿيند
 ۾ پنج سال گذري ويندا آهن، ڇو ته سڀني مهل من تي
 چنڊ جو اثر ٿئي ٿو. انهن ڪري چنڊ گرهڻ مهل اور جو
 هڪ منت جو جاپ سوا وريهه جي برابر آهي. هڪ
 پري چنڊ گرهڻ جي ڏيهن برابر جو ستسنگ آشرم ۾
 اور جو جاپ ٿي هليو. سوامي جن به جاپ هي حال ۾
 اچي ويٺا، نجاب هلندي هنن کي سماڏي وٺي ويٺي برابر
 ۴ ڪلاڪ ساند هڪ ئي آسن تي سماڏيءَ ۾ ويٺا رهيا.
 ستسنگي اها اوستا پڙهڻ جي اکين سان ڏسي وڃي ٿي
 ويا ۽ سوامي جن جي وڌيڪ ۽ وڌيڪ مهما لڳي
 ڪرڻ لڳا.

اور جي اچار مان لائين بابت سوامي جن چولدا هئا
 نه سڀا. اچار ڪندڙن تي تمام سٺو پريوڻو ٿئي هڪ
 تر ٿئي ٿي. هو رڳن ۾ اور جي ڏلي چالو
 ۽ ون جاپ کان پوءِ به گهڻيءَ دير تائين سٺو
 ۽ ۾ ۾ آلاب ٻڌڻ ۾ اچي ٿو، چوٿون ٺاڙون

الهيءَ ريت اوم جي اکڊ اچار سان پنهنجي دل ۽
 دماغ کي تازو بڻايو. اوم جي اکڊ اچار سان پراڻن جي
 چال کي استغ بڻايو. اوم جي اکڊ اچار سان من کي هڪ
 هنڌ ڄمايو. اوم جي اکڊ اچار سان يورڳ شڪتيءَ جو خزانو
 وڌايو ۽ ان ريت پرم پد پايو.

۱. زمين ۽ سمنڊ تي وڃي ساز ”اوم“،
 عرش مان اچي پڻ ٿيو آواز ”اوم“؛
 وڻن ۾ هلي هير جا ٻول ٻولي،
 پکي پڻ چوڻ منجهه پرواز ”اوم“؛
۲. وسن مينهن جهڙو ڄام گڙڪا ڪري جي،
 انهن ۾ ٻجهي ٿو اهوراز ”اوم“؛
۳. جهڙڻا چين جوش سان جاپ ”اوم“،
 ندين جو به آهي ته بس ناز ”اوم“؛
۴. ٻڌين ٻول ماڻهن ۾ن جا جڏهين ڪي،
 ته چيتي ٻڌج اُت به آواز ”اوم“؛
۵. ٻجهي ٻوڏ ٻاهر اندر ٻول ”اوم“،
 اڻيئي جڳت جو اُنت آغاز ”اوم“.

جڏهين اوم جو اچار ستسنگ ۾ چالو ٿي ويو، تڏهين
 سوامي جن ان کي تمام لاڳاپيڪ سمجهي وڌائڻ جو ويچار

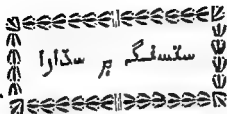
پرواز = اڏامڻ. آغاز = شروعات.

جي آڻاھ ۾ اچي آھيو. پنھنجي ڏھ ڇوڪرن ۾ ٻڪا
 رھي اڪند اوم جي آڇار جي اعليٰ ورتي کي ھڪ ڪريو.
 ھن جو آڇار اوهان جي روم روم ۾ ويٺا جو درياھ
 وھائيندو. ھنجو آڇار اوهان جي سر ۾ ڇوڪل ڇوڪري
 جي پٽ پٽ ڪندو. ھنجو آڇار اوهانجي دودھ ڏرشتيءَ
 کي کولي ڪندو. ھنجو آڇار اوهان کي قدرت جي ڳڻپن کي
 پروڙڻ جي سموري ڏيندو. ھنجو آڇار اوهان جي اکين
 جي پڙدن کي ڦاڙي ڏاري ڇڏيندو. ھنجو آڇار اوهان
 جي رڳ رڳ کي روحانيت جي راحت بخشيندو. ھنجو
 آڇار اوهان جي انک انک ۾ آڇالو آڻيندو. ھنجو آڇار
 اوهان کي پير جي ھندوڙي ۾ ڇھوڙ لائيندو. ھنجو آڇار
 اوهان کي ڏيئي ۽ ستتر بڻائيندو. ھنجو آڇار اوهان جي
 جھوٽ جي گل کي آلوڪ ۾ سڳند سان پري ڪندو. ھنجو
 آڇار اوهان جي دل جي ڏئي کي پرڪاش ڪندو. ھنجو
 آڇار اوهان کي موڪل جي پد تي پهچائيندو. اُنڪ ۾ اچي
 اوم جو اڪند آڇار ڪريو. اوم جي ڏئي ۽ سان دل کي
 مڱھن بڻائي ڇڏيو. اوم جي ڏئي ۽ جو آواز آڪاس ٽالين
 اُڏايو. اوم جي ڏئي ۽ جو آواز پاڻال ٽالين پهچايو. اوم جي
 ڏئي ۽ سان ٻن ٻن کي تزار بڻايو. اوم جي ڏئي ۽ سان
 ڦڙي ڦڙي کي اومت جي ڌار بڻايو. اوم جي ڏئي ۽ سان
 سنسار کي سر ڏار بڻايو. اوم جي ڏئي ۽ سان اڪي ۽ جي
 ھرھڪ چنگ کي ايشوري جوت جو پندار بڻايو. اوم
 جي ڏئي ۽ سان آڪاس منڊل کي ايشور جي ڌار بڻايو.

شاستر پڙهڻ ۽ ڪتا جي آرٽ لپڻ جي وچ ۾ سڀ
ستسنگي گڏجي من کي ايڪاڪر ڪري اوم جو اُچار سُر
سان پنڊج منٽ ڪن ۽ پنهنجو سڄو ڌيان اُچار ۾ لڳائين.
ٽنهنڪا سواءِ ڪتا پوري ٿيڻ تي جو ڪيترائي ستسنگي
ڪتا جي ٻڌل وچن تي ويهي ڪجهه ويچار ڪرڻ کان
سواءِ ستسنگ مان نه به اٿي ڪڙا ٿيندا هئا ٽنهنڪي بند
ڪرڻ لاءِ آڳيا ڪيائون ته ڪتا پوري ٿيڻ کان پوءِ سڀ
ستسنگي ۴ منٽ شائتيءَ ۾ ويهي ڪتا ۾ ٻڌل وچن جو
من ڪن من ڪرڻ جي لملي بابت به سمجهائي ڏيندا
هئا. وڌيڪ چيائون ته توهان کي رڳو لملي ڪاڙ هتي
واٽ ڏيکار جي ٿي. ان موجب وڌيڪ توهان کي گهر ۾
هڻو آهي اڄ ٽالٽ جيترو سمو گهر ۾ بچائي سگهو اوترو
سمو اوم جو اُچار ۽ ستسنگ جي وچن جو ويچار ڏهاڙي
ڪندا ڪريو. ائين ڪرڻ سان توهانجي مالڪ ۽ آتمڪ
آلتي ٿيندي ۽ آلدڙ جو آلدڙ ۽ شائتي پراپت ٿيندي.
ستسنگ جو سڄو لاپ به ٺاهي ۽ ۾ آهي.

اوم جي اُچار جي مهما بابت سوامي جن جا چيل ۽
لکيل وچن پريمين جي هردن ۾ اُچار جو پُرير ٿو ڪڍ
لاءِ هيٺ هڙ بهڙ ڏجن ٿا.

هي پارٽ پوميءَ جي پيدائش پاران واسيو ٿو هين
سنائن سڌن ۽ سنس پُرسن جي سنت آهيو. توهين
پارٽ جي راڳن وچن جو رست آهيو. توهين جڳت جي
وديا ۽ سڀيتا جي پشمت آهيو. توهين مهاوگي اُچارين

امر باغ ۾ تنهن قلم ڪئين لڳايا،
 لکن جا ڪيا سواس ساڄن سجاياءِ
 تن من جي روڳن نوارڻ جي خاطر،
 تنهن هستان منڊل مٽت گهر بنايا.

هن سڻسنگ جو احوال ڪان لير ڏيکاريو آهي ته ۱۹۲۱ع
 ۾ ڪڏهن هڪ ڀڄن ڳاڙي پوءِ سڻسنگ جي رڳيل
 شاعرن مان ڪو سڻسنگ پڙهيو ويٺو آهي جنهن تي
 ڪٿا ڪندڙ پڙهڻجو واپس ڪندو آهي. انڪار پوءِ پڇاڙي
 ۾ نه ڀڄن ڳاڙي سڻسنگ سڻسنگ ڪيو ويٺو آهي. سوامي جن
 ڏٺو ته هن ريت ڀاڄيون سڻسنگ نه ست سڻسنگ کي
 پڙهڻ لهندو رهي ٿو پر اڌو سڻسنگ (سڻسنگ ۾
 ٻڌل وڃڻ جو من) سڻسنگ گهر ۾ ڪونه ڪندا هوندا اڻوا
 ڪن کي اچي ڪرڻ جي پوري واٽ نه ڏيکاري هوندي.
 ٺهڪري سڻسنگ جو پورو ٺهڻ ڏيکارڻ ۽ اٽلي
 ڪرڻ ۽ سوامي جن مٿين لير ۾ اڃا ڦير گهر ڪئي نه

۾ نه پيا آهن. آسن نه ڪهڙو نه اسٽر ٿو رکي! سرير جو
 الڳ نه ڪونه ٿو چريس. سندس پيشالي جوت سان
 پيئي جهلڪي. منهن جو من هن ستسنگ سان اهڙو نه
 بدجي ويو آهي جو پاليان نه اٿڪن ڪڏهن نه گساپان. هو
 ستسنگ جو هڪ نيمي ۽ ٻري مي بڻجي پيو. سندس ذات
 پاڻن کي اها ڳالهه وڻندي ڪانه هئي. هو پاڻ کي اوچ
 ذات وارو ڪري سمجهندا هئا ۽ پنهنجي ڪل گورو ڪا سواءِ
 ٻئي کي مڃڻ اٿو هن جي اڳيان لهڻ هنن کي پئي ۽ پسند
 نه هو، پر هو انهن کي ليکيندو ڪونه هو. چوڻو هون
 نه جتي مولڪي مڙج ايندي اُتي مان ڪٿن نه ويندس؟
 توهان کي نه منهنجي صلاح آهي نه مون وانگر هن ستسنگ
 ۾ اچي آندو وٺو. هنجي سوامي جن ۾ شرڏا اٿين ٿيندي
 ويئي ۽ پريم ايتائين وڌي ويس جو هنن کي پنهنجي
 گهر ۾ نه ڪڏهن ڪڏهن گهرائيندو هو. وڏي آيو ٿين
 تي پڇاڙي ۽ ۾ هنجون ننگون لڙيل ٿي پيون، جهنگري
 ڪيائي ۽ سان هلي سگهندو هو. انهيءَ سمي سوامي جن کي
 ٻنهي ڪري هيڪاري وڌيڪ پاڻوت گهرائيندو هو.
 ٿريءَ ريت پڇاڙيءَ سوڌو پنهنجي پريم ۾ لپيائين.

ستسنگن لاءِ ائين چون ٿا ليڪ ۽ ٿيندو. اسانجي ستسنگ
 ۾ ڪٿا ڪرڻ وارو اتر رهڻي وان مهاڀرڻ آهي. ٻرم شائتي ۽
 جي مور ٿي آهي. سدائين هري رنگ ۾ رڻل رهي ٿو.
 اپديش اهو ڪندو آهي جنهن تي هو پاڻ هلندڙ هوندو
 آهي. انهيءَ ڪري ستسنگن تي هنن جي وڃڻ جو
 ڏاڍو پرياءُ ٿئي ٿو. وڃڻ کي ڪمائي وارا ستسنگي نه
 آهن. نوهن هڪواري ستسنگ ۾ هلو. جيڪڏهن
 منهنجي ڳالهه برابر نه لکري ته پوءِ نوهن ستسنگ ۾
 پلي نه اچندو. پر آءٌ سمجهان ٿو ته اسانجي سوامي جن جو
 وياڪيائڻ ٻڌندا ته چاهيندا ته ڏهاڙي ٻڌندو رهان. مڪيءَ
 کي ويسا، نه پيو اچي. اٽڪ هڪ ڏينهن هو ستسنگي
 هنڪي جڻن ڪڻن ڪري ستسنگ ۾ پاڻ سان وٺي آيو.
 هن سوامي جن جا وڃڻ جڻن ٻڌا ٿيڻ ڏيان انهن ۾ ئي
 لڳو رهيس ۽ ڏاڍو دس آيس. دل سرڪيس نه پيا نه
 ۴-۲ ڏينهن وڃڻ نڌي ڏسان ته اڄ وانگر آندو اچي ٿو
 يا ڪڻن. گهڻي چاه سان ڪجهه ڏينهن ستسنگ ۾ ايندو
 رهيو. جڻن جڻن وڃڻ ٻڌندو ويو ٿيڻ ٿيڻ دل ٻڃندي
 ويس ۽ آندو وڌيڪ ۽ وڌيڪ اچڻ لڳس. هڪ ڏينهن
 هن ستسنگيءَ کي چيائين ته ٿو برابر پوري ڳالهه ٿي ڪئي.
 اتر رڻي نه وڌاءُ ڪولهي. هن مهاڀرڻ نه منهنجا ڪهاڻ
 کولي ڇڏيا آهن. مون کي سندس ڪٿا مان ڏاڍي مڙج
 آئي آهي. اهڙو ڪٿا ڪندڙ مون هيستائين ڪو نه ڏٺو.
 مون ڪو نه سمجهيو ته اهڙا هريءَ جا لال بهنجي شهر

هنن جي آليڙو جو ايڏو اُڪت پندار هو جو جئن پيا اُنکي
ڪم آڻيندا هئا. لئن وڌيڪ ڀرپور ۽ رسدايڪ رهندو هو
منش جو اهو سڀاءُ ٿيندو آهي جو هنکي ٻڌڻ لاءِ انت لئين
لمولي جو ڪتن پسنڌ ايندو آهي. جي ڪڏهن رڪي رڪي
۽ ساڳئي لمولي ڪٿا هلندي آهي ته به ٻڌندڙن کي اُن
مان ابترو رس نه ايندو آهي. اهو ويچار رڪي سوامي جن
پنهجو ڪتن لئين لئين لمولي ڪندا رهندا هئا، جئن
ٻڌندڙن جو اُتاهه وڌندڙ رهي. اهو به هڪ سبب هو
جنهن ڪري ستسنگي پريم سان ستسنگ ڏانهن ڇڪبا
هئا. رواجي ڪٿا ڪندڙن، ساڌن ۽ سنن لاءِ ڏهاڙي
لئين لمولي وياڪياڻ ڪرڻ ڏاڍو ڏکيو ڪم آهي پر
آلياڙڪ سڌ پُرسن لاءِ امام رواجي ڳالهه آهي.

سري آمارام ڏيولڊاس نالي هڪ پريمي ستسنگي
جو ذات جو پايو هو سو پنهنجي پٽن جي پٽن جي مڪي
گورڌنداس کي پيو چوندو هو ته توهين اسانجي ستسنگ
پر هلي ڪٿا ٻڌو. اُتي ڏاڍو آند لڳو پيو آهي. پر مڪي
هلڻ کان لٽائيندو پيو هو ۽ چوندو هوس ته ستسنگ گهڻي
ڏنا اٿم. جيڪي ڪٿا ڪندڙ چون تنهن تي بنا هلڻ
بند ڪونه. رڳو پين کي اُپديش ڪري ڄاڻن. ڪٿا ٻڌڻ
وارن جو به چاڙهو ڪونهي. جهڙا آهن ڪٿا ڪرڻ وارا.
تهڙا آهن ٻڌڻ وارا. ليکون ٿي لعل لڳو پيو آهي. تنهنڪري
ستسنگ ۾ وڃڻ تي دل ٽٽي ٿي ڪانه. تڏهن ستسنگي ۽
چيس نه توهان جي ڳالهه گهڻو ڪري برابر آهي، پر سڀني

جا گهمندڙ پکي اکاس ۾ رهڻ سان ڀرسن ٿيندا آهن،
 اٿن ستسنگي ڀڻ سوامي چئجي ستسنگ ۾ اچڻ سان سرها
 ٿيندا هوا ۽ ستسنگ سمابست ٿيڻ تي هوندا اول ۽ ڀرسن چم
 ٿي هوندا هوا ۾ ڀرڻ وڃڻ و گڻو مانا جو ڪر ٿي ارباب
 ٿيندو آهي ٿڌهين ۾ اها آشا رهندي اٿس ته مان هون
 کان ٺار نه ٿئي، کين ستسنگين جي ڀڻ اهڙي چاهنا
 هوندي هئي، ڪن ستسنگين کي ستسنگ جي اهڙي لڳن
 هوندي هئي جو ڪٿي لوڪري ٻڌڻ کان اڳ ٻيهر نالن
 سبب سان اها نولي ڪندا هوا ته اسان کي ستسنگ ۾ وڃڻ
 لاءِ ٺاهڙي ٺهڻ ڪلاڪ ڪن ڇڏيندا ٿڌهين اسين توهان
 وقت لوڪري ڪري سگهنداسون ته اسان کان لوڪري
 ٻڃي نه سگهندي.

سوامي جن پنهنجي سگورو ڏيو مهاراج جن جي آسمان
 ڪل ريتي ۽ پٽاندڙ ٺاهڙي جو ستسنگ چالو رکندا آيا.
 هنن اڻاويهن ورهين کان به مٿي اڻهيءَ ريت ستسنگ هلايو.
 سندن ڪٿا جي وڏي خوبي جا پٽري پٽ ٽپڻ ۾
 ايندي هئي سا اڃا هئي جولت ٿيڻ لموي ڪٿن ڪندا
 هئا، پوءِ پلي ڪٿي ساڳيو پرسنگ ڪجهه ڏينهن کان سالهه
 هلندڙ هتي اٿرا ڪٿي سمو اڳي هليو هتي. سندن اڻيو
 اهڙو ته وصال ۽ نليل هوندو هو جولت لوان درشتاب
 ڀرماڻ ۽ بڪٽيون ڪر آئي هرڪنهن ڳالهه کي سد ڪندا
 هئا. جن رهندڙ ڪو به مان پاڻي ڪڍندو رهجي نه
 ڪندو ۽ سندن پٽنور ۽ مڙ هليو ايندو، تن

ٿيندي هئي. ستسنگ مان اٽل سنسڪار پيل هئڻ ڪري
ڪجهه سمي ليزڻ کان پوءِ وري هڪي ستسنگ ڏانهن
چڪ ٿيندي هئي ۽ ستسنگ ۾ ايتڻ لڳندو هو ۽ وري
اڳي والگر ۾ ٻي بڻجي ويندو هو.

جڏهين ڪٿا جي آر لپ ۾ سوامي جن ”ڀاڳوان سجن
پر شو“ اڇاڙيندا هئا ته ستسنگي ائين ڀائيندا هئا ته
سوامي جن جي ستسنگ جي سرن وٺڻ سان اسان جا پاڻ
سوايا ٿيا آهن. جڏهن جڏهن ۾ ٻي جن ويندا هئا ڪٿا
ٻڌندا، تنهن لڳن ويندا هئا پر ٻي جي رنگ ۾ رنگيا ڪيترا
پيرا ڪي ڪي سجن ته اهڙيءَ مڙج ۾ مڳهن ٿي ويندا
هئا جو نه سر ۾ پاد رهندو هون نه پٻان، نه مان نه شان،
نه جات نه خالدان، نه مٿر نه سستان، نه گهر نه دڪان، نه
ڏن نه سامان.

ائين ٿيندو رهندو هو جو ڪي ستسنگي منجهيل ۽
اُداس من سان ستسنگ ۾ اچي وهندا هئا ته ڏسندا هئا
ته آلهيءَ ڏينهن ۾ سڀني سوامي جن اهڙو هلايو آهي
جو چٽڪ هنن جي اندر مان ٻيئي لڪتا آهن ۽ هنن جي
مولجهه مٿان لاءِ اهڙا نه اڻ ڪس اُٻاءُ ٻڌائيندا هئا جو
سندن چٽ جون سڀ چٽائون چور ٿي وينديون هيون.
ليڪه چيو اٿن ته:-

سنتن سر سنسار ۾ وڌيڪ وڏو ناڪو،
جهڙو روڳي سي ڏسن تهڙو ڏين نسخو.
جڏهن جل جا رهندڙ جيو جل ۾ پوڻ سان ۽ آڪاس

سوامي جن ڪنهن ڪندا هئا. اهو ڪنهن جي پوڄا ۽ هاءِ
 اڏاوت ۾ هئا. ٺهڻ ۾ ستسنگي آڻي ٻڌڻ لاءِ ڏاڍا
 آساهي رهندا هئا ۽ ٻڌي تمام گڏ گڏ ٿيندا هئا. جيڪڏهن
 ڪنهن اهو ئي ستسنگي کي ڳالهائيندي وڌيڪ سمجھ
 لڳي ويندي هئي ۽ سوامي جن جي ٻولي لاءِ سمجھ نه پوندي
 هو ته سوامي جن جا وڃڻ نه. ٻڌڻ ڪري ستسنگي جو
 چمڪ لڙاسا کان ڪو ماڻهو ويندي هئي. سوامي جن جي
 ڪٿا رسدائڪ هئڻ ڪري جيڪو ماڻهو هڪڙي سڌن
 ستسنگي ۾ ايندي هو تنهن جو چمڪ ستسنگي سان اهڙو نه
 ٻڌجي ويندي هو جو وري ٻئي ڪنهن ستسنگي ڏانهن
 ڀڄي نه نه ٺهاري ويندي هئي. انهيءَ ڪري ڪنهن ماڻهن جي
 واٽن سڌائين لڏڻ ٻڌڻ نه آڻي هن ستسنگي ۾ ڪهڙي
 ڇڏي ٿي ڇڏائي وڃي جو جيڪو هڪڙي اڻي لڳو سو
 وري نه اٿان نٿو. انهن به ڪهڙي گهرايو جو ٻين ستسنگي
 ۾ ويندڙ سوامي اٿا ستسنگي کان ڪنارو ڪندڙ ماڻهو
 پنهنجي مٿن اٿا مائٽن جي پوڄا ئي سوامي جن جي
 ستسنگي ۾ آيا ۽ ڪجهه ڏينهن ڪٿا ٻڌڻ کان پوءِ ڪن
 اهڙو نه رس آيو جو هر ڪهڙي اڻي جا ٻي ستسنگي
 ٻڌي پيا. هي سڀ سوامي جن جي رسدائڪ ۽ اٿا سان
 ٻڌڻ ڪٿا جو پرتاب هو. ڪڏهن ڪڏهن ڪو ستسنگي
 ماڻهو اڻي ۾ اڏي اٿا ڪسڪ جي لهر ۾ ڪهڙي ستسنگي
 لاهي ٻڌي ٻڌو هو ۽ ستسنگي ۾ اچڻ نه ٻڌي
 لڏي سڄو هو ته اها ڳالهه ڪي به ڪانه

ڪولهي. رڳو ساوڌاليءَ سان پاڻي سرور سمي سرور اوس
 کان ليارو لسجي ڪرڻو آهي ۽ سيني ڳالهين جو ڏسندڙ
 تي رهڻو آهي.

اولهن اترمڪي ايباس ڪرڻ جي ڪري ۽ ڏهه
 ڀاولا کان بلڪل ليارو رهڻ ڪري سوامي جن جي ورتي
 آئي پهر رسمني ۽ آند سان ڀرپور رهندي هئي. انهيءَ
 ڪري جڏهين ستسنگ ۾ ڪٿا ڪندا هئا ته ڌيان ڏيئي
 ٻڌڻ وارن ستسنگين کي اهڙو ڏس ۽ آند ايندو هو
 جو سر ڀر جي سڌ ٻڌ پلجي ويندي هين. هو ڏهاڙي
 ستسنگ جي مهل کي پيا ٽڪيندا هئا جڏهن وڃي رهاو سڄو
 آند وٺون. سنسار لاءِ ائين سمجهندا هئا ته سڄوئي
 گهڻي، ڇڪتاڻ ۽ ڪت پٽ سان ڀرپور آهي. اها ستسنگ
 جي گهڙي آهي جنهن ۾ سنسار جي ٻڌڻن کان ڇڏي من
 کي وسرام وٺايون ٿا. جڏهن رات جو گهري لڏ ۾ سر ڀر
 جون سڀ ٽڪا وٺون پڄي پون ٿيون ۽ سيني الڳ ۾
 ٿين سر شڪتيون ڦوڪجن ٿيون، تن ستسنگ ۾ من کي
 لولي اچي ٿي ۽ ٿري سیتل ٿي پوي ٿو. ڪيترن ڏينهن
 تي سوامي جن ٿورو سمو ڪٿا هلائيندا هئا، تڏهين ته
 ستسنگي ڏاڍي سک مان ستسنگ ۾ ايندا هئا ۽ پيا
 سوامي جن جي ٻولڻ جي مهل کي ٽڪيندا هئا. ست سري
 ۱۰ سوامي هيمراج صاحب ۽ سوامي ڀرماني صاحب جن
 ي جنم اٽسو وڏو وڏو ڏس ٿي پهر يائين ڪي ڀرمي
 ستسنگي آهن جي جيون ٿي ڳالهائيندا هئا ۽ پڇاڙي ۾

هڪ موٽر وانگر آهي. من آلهيءَ موٽر جي مشين آهي. ساڳي آتما آلهيءَ موٽر جو ڊرائيور آهي. جيئن ساڳي آتما جي هٿ ۾ هٽنڊل هوندو، تيئن جيئوٽ جي ٻاٿرا ۾ ڄا جبل جي لاهين ۽ چاڙهين وانگر آهي، سا تمام سڪ ۽ آرام سان سمجھون ٿي ٿي. انهن ڪرڻا مان توکي ڪو نه وڪار نه وڌائيندو ۽ ڪو نه سنو نه ستائيندو ۽ هر ڪم شوڪ نه هيسائيندو ۽ ڪو نه ڪرم توکي ڇڪر ۾ نه ڦاسائيندو. پر بوجن هيءُ آهي نه سنسار ۾ کون ٻلي رُوت ۾ سڀ ٻالھ جو ساڳي ئي گذار، اڻٽالھ جيڪي ٻيو ٿي ٺهڻ جو ڏسندڙ ٿي ره. جيڪي اوستائون اچي بڻجن تن سان پنهنجو لاڳاپو نه سمجهه. جيڪي ڪم ڪاريون ڪرڻا اٿي سي ڪر ۾ ٿل هيءُ ڪي هيءُ ڪري ٺهڻ لاءِ چاهيا نه رکن نه پرور ٿي ۽ نه پرور ٿي ۽ جي مڙج ماڻهن ۽ سنگ ڪندي آسنگا جو آئند ماڻهن، ٿر ٿي هوندي اثر پڌ جو رس چڪن ۽ سر ۾ هوندي آسرو اوستا جو اڻڇ ماڻهن ۽ سنسار جي لاهين چاڙهين اڻٽالھ هاڃي لاپ، نه سڪ، مان اُٻان، بهلائي ڪٽلائي، پيماري، چڱيلائي، ڄمڻ مرن ۾ سڃاڻا جو رس وٺن. آلهيءَ ريت ساڳيءَ جو لر لپ ۽ امر پڌ پراپت ڪرين. اهوئي ساڳي پڌ آهي جنهن کي امرت چئجي ٿو. اهوئي ساڳي پڌ آهي جنهن کي موڪي چئجي ٿو. اهو ساڳي پڌ پراپت ڪرڻ لاءِ ڪيڏانهن نه پنڪڻ جي ٽهرج ناهي. هيءُ نه پنهنجو سروب هٽڻ ڪري سرڌا پراپت آهي. سچن! ٻيو ڪجهه ڪرڻو

ڪولهي. رڳو ساوڌاليءَ سان پاڻي سرءُ سمي سرءُ اوستا
کان ليارو لڳي ڪرڻو آهي ۽ سڀني ڳالهين جو ڏسندڙ
ٿي رهڻو آهي.

اولهن انڙمڪي اڀياس ڪرڻ جي ڪري ۽ ڏيهه
پاڻا کان بلڪل ليارو رهڻ ڪري سوامي جن جي ورتي
آئي پهر رسمي ۽ آند سان ڀرپور رهندي هئي. الهه
ڪري جڏهن ستسنگ ۾ ڪٿا ڪندا هئا ته ڌيان ڏيئي
ٻڌڻ وارن ستسنگين کي اهڙو نه رس ۽ آند ايندو هو
جو سرير جي سڌ ٻڌ پلجي ويندي هين. هو ڏهاڙي
ستسنگ جي مهل کي پيا ٽڪيندا هئا جڏهن وڃي رهو سڄو
آند وٺون. سنسار لاءِ ائين سمجهندا هئا ته سڄوئي
گهٽي، ڇڪتاڻ ۽ ڪت پٽ سان ڀرپور آهي. اها ستسنگ
جي گهڙي آهي جنهن ۾ سنسار جي ٻڌڻن کان چڻي من
کي وسرام وٺايون ٿا. جڏهن رات جو گهري لند ۾ سرير
جون سڀ ٽڪاڻون پڇي پون ٿيون ۽ سڀني الڳ ۾
ٿين سر شڪتيون ڦوڪجن ٿيون، تڏهن ستسنگ ۾ من کي
لولي اچي ٿي ۽ ٿري سيمتل ٿي پوي ٿو. ڪيترن ڏينهن
تي سوامي جن ٿورو سمو ڪٿا هلائيندا هئا، تڏهن به
ستسنگي ڏاڍيءَ سڪ مان ستسنگ ۾ ايندا هئا ۽ پيا
سوامي جن جي ٻولڻ جي مهل کي ٽڪيندا هئا. ست سري
۱۰۸ سوامي هيٺراج صاحب ۽ سوامي ڀرمانند صاحب جن
جي جنم آندو اٿو ورهين تي پهرين ٿين ڪي ڀري
ستسنگي آهن جي جيون تي ڳالهائيندا هئا ۽ پڇاڙي ۾

هڪ موٽر وانگر آهي. من آلهيءَ موٽر جي مٿس آهي.
 ساڳي آلهيءَ موٽر جو ڊرائيور آهي. جيئن ساڳي
 آلهيءَ هٿ ۾ هٿنڊل هوندو، تيئن جيئن هٿ جي پالڻا
 جا جبل جي لاهين ۽ چاڙهين وانگر آهي، سا تمام سڪ ۽
 آرام سان سمجهڻ لڳي ٿي. ائين ڪرڻ سان توکي ڪو به
 وڪار نه وڌائيندو، ڪو به مسئلو متايندو، ڪو به شڪ
 نه هيسائيندو ۽ ڪو به ڪم توکي چڪر ۾ نه ڦاسائيندو.
 پر پوئين هيءَ آهي ته سسار ۾ تون ٻئي وٽس پر سڀ
 ڳالهه جو ساڳي ئي گذار، اڻڻالڻ جيڪي ٻيو ٿئي ٿين جو
 ڏسندڙ ئي ره. جيڪي ارستائون اچي پڙهجن تن سان
 پنهنجو لاڳاپو نه سمجهه. جيڪي ڪم ڪاريون ڪرڻا اٿن
 سي ڪم ۾ ئي هيءَ ڪي هيءَ ڪري ٿين لاءِ چاهيا
 نه رکن ته پرور ٿي ۽ پرور ٿي ۽ جي مڙج ماڻهن، سنگ
 ڪنڊي اسنگنا جو آئند ماڻهن، ٿوري هوندي اُتر ٻڌ جو
 دس ڇڪين، سو ٻو هوندي آسرو اوسا جو اوج ماڻهن،
 سسار هي لاهين چاڙهين اڻڻالڻ حاجي لاپ، نه سڪ،
 مان ايمان، ٻيلائي ٽٽائي، بيماري، چڱيلائي، جنم مرڻ
 ۾ سميتا جو رس وٺين. آلهيءَ ريت ساڳيءَ جو لولپ ۽
 امر ٻڌ برابر ڪرين. اهوئي ساڳي ٻڌ آهي جنهن کي
 امر ٻڌ چئجي ٿو. اهوئي ساڳي ٻڌ آهي جنهن کي موڪي
 چئجي ٿو. اهو ساڳي ٻڌ برابر ڪرڻ لاءِ ڪيڏانهن نه
 پٽڪڻا جي ٽهڙج ٿاڻي. هيءَ نه پنهنجو سروب هٿ
 ڪري سرڌا برابر آهي. ستن! ٻيو ڪجهه ڪرڻو

سنسار جي سروب باب ٻڌائيندا هئا ته هيءُ جيڪو
 هيڏو سارو جڳت تنهنجي اڳيان ڪڙو ٿيو بيٺو آهي سو
 رڳو تنهنجي من جي ڦرڻي مان لهيل آهي. سواءِ ڦرڻي
 جي ٻيو ڪجهه نه آهي، اها ڳالهه پڪي ڪري سمجهه.
 من جي اندر ئي سنسار جو لڪاڻو آهي. من کان ٻاهر هن
 جي ڪجهه هستي آهيئي ڪانه. جڳت جي سروب باب
 سوامي جن هڪ سندس پڇن سري اندر جي آلاپ ۾ چيو
 آهي، جو ڪن ۾ جڳت جو آناه بوجهه من مان لاهي من کي
 هاڪو ۽ ستتر ڪيو ڇڏي. اهو پڇن هيٺ ڏجي آيو.
 جڳهه سڄوئي آهي تنهنجي خيال جي هڪ ڪلپنا،
 خيال تنهنجي مان سمورو جڳهه ٿيو آهي روڻما.
 ۱. خيال جي خالي مصالح مان ٺهيو سنسار سڀ،
 دائري دل جي اندر هيءُ ٿي رهي ساري دنيا.
 ۲. خيال ئي صورت ڌري ٻوليون بڻيو آهي ڌار ڌار،
 خيال آهي پنٺ پستڪ اکر ٽڪ ۽ لکنا،
 ۳. ترشنا تلوار سان سڀ جا رلائي رند ٿو،
 ٿي ڪري ويران ساري وسنهن ويرت واسنا،
 ۴. چاهه ڪيرائي وجهي ٿي برهم ڀد تان جيئو ڪي،
 خيال جي پڇڙي ۾ پڇڙي آه صورت چاهنا،
 ۵. جڳت ساگر مان اهوئي شير نريءَ پار پيو،
 خيال کان خالي ٿيو جو ٻوڏ تياڳي ترشنا،
 ساڪي ڀد جي ڪٽن ۾ سمجهائيندا هئا ته هيءُ سربار

ٺٺي تي شڪتيءَ سان ٻڌائڻ کي سولهن ۽ سڳند
 ملي ٿي. تون تي سڀني دس جي ڪاڻ آهين ۽ ٻڌائڻ
 کي دس سان پوين ٿو. تون آند جو آڪت ٻڌار آهين.
 سنار ۾ جيڪو آند آهي سو ٺٺي جي ڪري ئي ٻاسي
 ٿو. تون سڀ ۾ سڃاڻ آهين. تون جڳت جو آدم، مذبح
 ۽ الله آهين. تون سدائين هڪ ڇٽو آهين. سرور ۽
 سنار جي ڪٿڙي ۾ اوستا ٿي وڃي ٿي تو ۾ ڪا به
 گهر ٿي اچي سڳي. تون سدائين آست، اڄل ۽ آڏول
 آهين. ٺٺي ڪنهن ۾ دستوءَ جو لپ اٿو ٻه ٻاڙ ٿي ٺٺو
 سڳي. ٻٺي جي ٻاڙ جي جاڳ ۾ هڪ ڪري ٻاڙي هڪ
 جو ٻيو ٻيو ٻاڙي. تون ئي حد ستا آهن پر تو ٻاڙي
 هروڙو حدن جي اندر ڪٿي اڙايو آهي. تو بنا نه ٻيو
 ڪجهه هو، نه آهي ۽ نه هوندو اها ڳالهه سڳي ڪري.
 ٺٺي آڏو، آڏو، آست، دستور، آيو مائر ۽ آلهي
 ستا ۽ ڪٿي ٺٺي شيءِ لهج، ڪرڻ، پر آلهي،
 دين، نه ڪي ۽ حد ڪيل اوستا جيئن تو ٻاڙي ڪوڙي
 مروت سان نه چٽايو آهي جيئن سنار ۾ هڪڙو ٿي
 دهن ۽ ٺٺي ۾ نه جو آست نه اهندو، ٺٺي ڪري
 اٿيان جي شد مان آت ۽ سڳي ٺٺي ٻٺي واستو سرور
 ٺٺي سڳي ۽ ٺٺي ڪري ۽ سدائين آند جي ڇٽو ٿي
 هوندو دهن.

ٺٺا روپ آڏول هيءَ، فرين اڄل آڪند،
 پڙل آپڪو سڳت هو، ڪوپ بوشه آر ڏند.

آهين نه ٿار، نه ٻڌو آهين نه ٻار، نه چاڪ آهين نه بيمار،
 نه عاشق آهين نه معشوق، نه ڏاهو آهين نه ڀڙڪ، نه
 سهڻو آهين نه مڪوجھو، نه سنهو آهين نه ٿلهو، نه چڱو آهين
 نه لهڻو، نه اُجرو آهين نه ميرو، نه سڪي آهين نه دڪي،
 نه پڳت آهين نه ويراڳي. تون لاهن سڀني کان الڳ، ساڪي
 ست چمت آندو روپ آهين. جيڪي من جي ڪلپنا
 دواران تو پاڻ کي ڪلپت ۽ اُن هوندي وستو سمجهي
 وڪيو آهي الهيءَ جي لسچي بند پلائڻ ۽ ميسارڻ کان پوءِ
 جيڪا سٺا مائرو ستو ٻڃي ٿي سوئي تنهنجو واستو سروي
 آهي، جنهن جي نه آد آهي ۽ نه انت، اها سڀ کي ڇڏي
 ٿي پر اُنکي ڪير به ڄاڻي ٿو سگهي. پنهنجو آڌار تون
 پاڻ آهين. توکي ٻيو ڪو به آڌار ڏيڻ وارو نه آهي. تون
 ئي سڀني جو آسرو ۽ اُجهو آهين. سڄي جڳهه جي ڪار بار
 تنهنجي ئي آسري هلي ٿي. تنهنجي ئي آسري ۽ شڪتيءَ
 سان سڄو جڳهه پر ڪاشمان ٿئي ٿو.

چ چشم ويچار دي کول ويڪان،
 ستا مائرهيءَ تيدڙا روپ پياري،
 تيري آسري هوي ووهار سارا،
 بنا تيري نه رنڪ نه ڀڳ پياري،
 تون هي آسرا ڪل جهان دا هي،
 تون هي امر آڪند انڀ پياري،
 هيءَ راج وچار تون آپ تائين،
 تون هي سچدانند سروي پياري.

مون همترو اوج مالبو، مدهنجا هي مت مالمت، بوه آهن
 مان ڪو بيارو مويو پوي نه وٺو روح راڙو ڪرين،
 مدهنسون همترون چانون، محل ۽ ماڙيون، پسون،
 ٿاڏيون ۽ مونرون، ڏن بدنامت ۽ لوڪر چاڪر (پادڪه)
 بوه آهن مان ڪاشي ۽ جوڙي لئي، اچي، وڙي اوا
 لاس لئي نه ڏک ڏو ٻولي اوا وٺو هاء ڏهڙا مچائين.
 ٽيهن عي ڪاهين نه علم عي ساراه، لئي اوا
 پورو مان ملتي نه ڏاڍو تڙين او، هي ٿا ٿيئي اوا ڪو
 مان لاهي وٺي نه مدهن تي اهو وجهي اوا ڪاوڙهو
 اوين، جي سڀو چڱو پلواهي نه خوش پو لهن، هي سار
 آهي نه ڏکي لو لهن اوا ڪي هراجهي، اهڙي ۽ ريت
 سڀو چڱي نه اڏسائون لهن پسون لهن کي بدناميون
 سمجهي وٺو آهن ۽ جن جن وسين جو سڀو سان لاڳاپو
 آهي لهن کي پنهجو پو پو لهن ڪرين.

لاهرج هي ۽ آهي نه چئن ڪور پڙو پنهجي وام مان
 چاوو ڪڍي انکي ٿا لهندو آهي ۽ لهن اهر لي لاهي
 مرلڊر آهي، لهن لو پنهجي تي من مان ڪلپنالون ڪري
 پنهجي لاه چار پکڙي آهي ۽ آهي ۽ پري پکڙي پکڙي
 مري لوه، راسن پرايو پنهجو سڀو نه آهي ۽ نه آهي
 عي وسو پنهجون آهن، لهن آهن مڙي کان لهن لاهو
 ۽ لاهو آهن، لهن ا سڀو آهن، من، نه مسئل آهن
 نه رهي، نه چن آهن نه پڙي، نه ڪل آهن نه ٽوڪر،
 نه ٽلي آهن نه لوڪر، نه ڪاهي آهن نه ٽالي، نه اڀر.

۳. فضيلت ٿي نه رتا ٿي سمجھ ٿي فرض پالڻ جي قوم جي پيار سان تازو اسانجي دل جو پن پن ڪر.
۴. جڳت جي ڀر ڀر ڀر ڀر ڀر رھون ٿي کير ڪنڊ ايشور، سُريلو دلربا وانگر اسانجو ساز ٿن من ڪر.
۵. دنيا ۾ ٻوڏ گل وانگر رھون رھڻي مٺي نرمل، رکي نت شرن پنهنجي ۾ اسانجو سڦل جيئون ڪر.
- آتم گيان جي پرستگ ۾ اهڙا ڪپاٽ کولڻ وارا ۽ سولي ۽ ديت سمجھ ۾ اچڻ وارا اُپديش ڏيندا هئا جن مان پنهنجي واستو سرويپ جو چتر چٽ ٿي چٽجي ويندو هو ۽ ٻڌلڙن کي کڙڪ پوندي هئي ته اسين سچ پچ ڇا آهيون ۽ پليڪي کان پاڻ کي ڇا سمجهي ويٺا آهيون. پنهنجي اُپديشن ۾ سمجھائيندا هئا ته هي جيو! تون اڳيان جي وس ٿي پنهنجي من مان ٿي ڪلپنا ڪري پاڻ کي هڪ هٿرادو ۽ من گهڙت هستي لشي ڪري ويندو آهين. سرير جي سنگ ۾ اڙجي پاڻ کي سرير مائر چوڻو ۽ حد ڪيل ڪٽي سمجهيو اٿئي ۽ سرير جو جيڪو نالو، ڌرم، جات، ورڻ، آشرم ۽ ڪل آهن تنهن نالي، ڌرم، جات، اڻيادڪ وارو پاڻ کي ڪٽي پاليو اٿئي. من جي ڪلپنا جي ڪري پيو وڦلين ۽ ائين سمجهين ته منهن جو عقل ۽ علم هيترو، منهنجو شان، مان ۽ نالو هيترو، منهنجو عهدو ۽ درجو هيترو، منهنجي پڄندي ۽ هلندي هيتري، مون گهڻي ڇڱا ڪم ڪيا، مون ساڌن ساڌيا، مون شهر جا گهڙا ڀريا،

۶. هيٺ اکين کي رکو ۽ هٿ نٿ سادي هلو،
 ڌرتي مائتا جو ڪري درشن اڪيون ڀوٽ ڪريو،
 ۷. ٻاھرين سوييا ڏسي، جهاتي اندر ڀايو اوهين،
 ٿيو اوهين موٽ اٺهي ۽ تي، سونهن کي جنهن جو ڌڻو،
 ۸. ڀوڌ جيوت برهمچريه بن آهه سڀ اڪيار ٿي،
 ظابطو ڊرهيز ڌاري، سڦل جيوت کي ڪريو.
 هڪ ڀيري سمر راشٽريه سنگهه وارن لنڊن ڇوڪرن
 کي سندن اڳواڻ جي ويٺي ڪرڻ تي ستسگ اشرم ۾
 پرائه جو سوڀر برهمچريه ٿي ويا ڪيائون ڏٺائون. اُپديش
 ڪندي اچي پالن مان اڪيچار لاپ ۽ اچي ڪنڊن مان
 لهائڻ لڳا. تڏها ۾ ڏٺو ته ڏولي ڪٽڻ ڪيائون جو ڇوڪرن
 جي لنگڙين ۽ ڪڇڙين دلين تي چڻ چتر هڻجي ويا.
 النڪان اڏ ۽ پاران ٿا جو شهد سڌو ۽ اوج رهي بھل لاءِ
 اچار مائون.

پريو پيارا اسانجي دل جي
 چڙهاري کي گلشن ڪر،
 وساميل دل جي ديبڪ ڪي،
 پنهنجي رحمت سان روشن ڪر.

۱. دماغي سوجهري سان گڏ دلي قوت اسان کي ٿي،
 اُچا آدرش پالن جو اسان ۾ چاه پيدا ڪر،
 ۲. وڌيڪ چنڊ جي ڪلا وانگر ادب جو سوجهرو دل ۾،
 گلشن جي گلن سان سهڻو اسانجو باغ جوڀن ڪر.

ضروري آهي ته هيءَ ساڌن من، وڃن ۽ ڪرم ٿيندي
سان پالجي. جيئن لالڪه جي چڪ هٿن سان وڌ ڇڙهي
وڃي ٿو، تنهن سڻسنگ سان برهمچرين ٿوڙڻا ڪري نه وڌ
الدر ۾ ڦٽائجيو وڃي. هن ساڌن ڪمالن سان جيوست جي
سڃي هوج ماڻي سگهجي ٿي ۽ هن ساڌن بسا جيوست
سهوري اجائي ۽ ٿولي آهي. سوامي جن برهمچرين ٿي
هڪ سندر پڙهن سري الدر جي آلاپ ۾ چيو آهي جو هن
هيٺ ڏجي ٿو:-

برهمچريه آهي اصل ۾ بدن جو ٽوڙي ٿيندو،
جان جو آهي جياپو، سمجهه جو ساڻي سڳو.

۱. اوت اُنجي ۾ رهڻ سان، ٿي صحت شائتي ملي،
عام جو آهي آجهو ۽ تندرستيءَ جو تڪيو.

۲. ٿيا جتي لڄهڻ مثل ۽ وير پيشم جي سمان،
برهمچريه جي پالنا سان جيتيو جن جڳهه سڄو.

۳. رڳن ۾ رت کي وڌائي، هاضمو ٺاهي درست،
بدن کي گلشن ڪريئو، تيج ٿئي سڀ کان تڪو.

۴. تيج بل ٻڌي وڌائي، ڌيان شڪتي ٿوڌي،
مغز مٿيا سان ڀري ٿو، سو جهرو ٿئي ڪيان جو.

۵. تامسي آهار ٿياڳي، سنگهه ٻڇري کان بچو،
ڪار درشتيءَ کي ڇڏي، نت رام درشتي ڌاريو.

گذاري ٿو. باقي پاسي وري جنهن هن جو پوريءَ رست
 هالن ڪيو آهي سو سدائين لرويو، ٽڙيل مک ۽ ڀرسن چم
 وهي ٿو ۽ ٻين کي به مٽج ۽ آلود وڌائي ٿو. هنجي سر ٻر
 ۾ اڻ ميو ٻل ٿئي ٿو، جنهن ڪري پاڻي وسڪار ڪرڻ
 ۾ هنکي ٽڪرائي ٿئي ٿئي. هنجي ڪرائي ٻهڪندي
 وهي ٿي. هو ڪم ڪار ڪرڻ لاءِ تمام آساهي ۽ اوڇ
 وهي ٿو ۽ ٻين کي سهايتا ڪرڻ ۾ به سندس دل لڳي
 ٿي. هن جي ڏٺاڻ شڪتي اهڙي اولهي ٿئي ٿي جو
 ڪجهه به جهٽڻ، سڪڻ ۽ سمجهڻ ۾ هنکي ٽهڻي سولائي
 ٿئي ٿي ۽ سڀڪنهن ڪم ۾ لڪڙي لڪڙي آڻي ڪري
 سگهي ٿو. ڇم جي اڀڪاڱر ٿا سٺي هٿ ڪري هو
 هر ڪنهن ڳالهه جي ٿهه ۾ ڪهڙي، ٽوٽي والڪر ٺهي هڻي
 هن مان هاڃي لاپ سوچي ٻڌائي سگهي ٿو. انهيءَ ڪري
 ٽن کوجنا اڏا ٽن انڃاد ڪرڻ، ليون رٿون وٺڻ ۽
 ٽڪا ٽڪا مسئلا حل ڪرڻ ۾ سولار وٺي ٿو ۽ ماڻهن کي
 لهرس ۾ وجهيو ڇڏي. هر هنجي به ٻالڻ مان ٻرمار لڪ
 واڌاري ۾ به ٽهڻي سهايتا ملي ٿي. اهڙو ماڻهو من ۽ اندرون
 کي پنهنجي وس ۾ رکي سگهي ٿو. من جهٽ اڀڪاڱر لپڻ
 ڪري آڻڪ آڻي به ڪري سگهي ٿو. آخر ڪيان جي
 پوريءَ رست سمجهڻ ۽ آڻڻ ڪرڻ ۾ ۽ اڳي ڪهڙ ڪنهن
 ٻروڙ ۾ هنکي ويهر ڪاڏي لڳي. ٽالهر هيءُ آهي
 به هر هنجي به ٻالڻڙو ماڻهو جنهن پاسي به پاڻي لڳائي ٿو
 پاسي من ماني آڻي ڪري سگهي ٿو. ٻر رعو تمام

جيڪا وڃنا وڃي آهي تنهن ۾ هن لالا لالا رکي، روپ،
 سپاهه رکي اليڪتا جي بازار مچائي آهي. ائين ڄاڻي پوءِ
 نه ڪنهن تي آڱر رکڻ آهي پر پوءِ ئي چتر ڪرڻ. هيءُ
 اوستا ڏسي ويتر پر پوءِ جي مهما ڳالڻ گهرجي نه ڪئن
 نه هر هڪ کي لالا سپاهه ڏيئي پنهنجي آشچريه ليل لڳائي
 اٿس ۽ ڏسي ڏسي هر ش ۾ اچڻ گهرجي. الهي ۽ رب
 سدائين مٿاڇري تان درشت ڪٽي سڄي درشت ڌار جي
 ۽ سڙڻ پچڻ کان بچي سائو ڪهڙو مڙجي.

سوامي جن ائينهن ورهين جي ڄمار ٽائيسن پورن
 پرهمڄاري ٿي رهيا هئا ۽ اچي ڪري ٽن من کي ٿرو پوءِ
 نيجسوي ۽ بلشت رکڻ ۽ هر ڪنهن ساڌن جي سڌ ڪرڻ
 ۾ گهڻي سهائتا ملي هين. تنهن ڪري پرهمڄريه کي سرپر
 جي پورن رکيا ۽ مالڪ اٿي ۽ لاءِ املهه پڌار ڪري
 سمجهندا هئا. پنهنجي اڀڀڻن ۾ پڻ هن ساڌن کي سرپر
 جي چڱيلائي، پل ۽ نيج جو مکيه ۽ شرومڻي رکي
 ڪري بتائيندا هئا. بار بار سمجهائيندا هئا ته اهوئي
 سرپر جو ٿو ٿئي ٿيو آهي. جيڪڏهن الهيءَ جي پالنا نه
 ٿي ته سرپر جا سڀ الڪه ويندا سڀل ٿيندا. پوءِ نه اڀر
 جو ڪم چاهه سان پڇندو ۽ نه پرمارت پريه لڳندو. جوين
 هولدي سرپر جهڙو ٿيو ٿڪيو ۽ سگهوئي لڙل ٿي پوئتي
 ٻوڏو ويندو. هاضو ٿي لو ٿيو وڃي. سپاهه ورڇڻو ٿيو
 پوي. ڪاوڙ، نيسو ۽ ساڙ واند ۾ اچيو واسو ڪن. من
 مان سرهائي لوپ ٿيو وڃي. چم سدائين اداس ۽ مايوس.

چڙو پاڻمان سموري پريست ڪڍي پرماتما ۾ لڳائي آهي.
 جڏهن هڪ مهاڀرڻ جو اُمولڪ وڃن آهي:-
 پريو دا ڪي پاوڻا، اڌروُن پڙندا اڌروُن لاوڻا.
 سوامي جن سرويپ گيان جو ڪٿن پنجن ستين ڏينهن
 ڪندا هئا. اهڙيءَ ريت پڳتي ۽ انترمڪتا جو رس نه
 ڪنهن ڪنهن مهل وٺائيندا هئا. سندن اُپديش گهڻو ڀيرو
 پنهنجا آچرڻا اوچ بڻائڻ ۽ اُن سان گڏ آهار ۽ وهوار ڪي
 شت ڪرڻ، تندرستيءَ جي سنڀال ڪرڻ ۽ برهمچريه
 پالڻ آي هوندو هو، ڇاڪاڻ ته هو سمجهندا هئا ته ستسنگين
 کي گهڻي گهرج انهن ڳالهين جي آهي. ديا، ميناج،
 پوئڙا، سنٽوڪ، ڌيرج، لڙت، شانتي لڙياد ڪ اوچ ڪٿن
 جو لين لين سمجهاڻين سان ڪٿن ڪندا رهندا هئا. انهن
 ڪٿن مان ڪن بابت چوند وڃن جي هو بار بار چولدا هئا
 سي ٿوري ۾ هيٺ ڏجن ٿا. پوئڙا جي پُرسنگ ۾ چولدا
 هئا ته جنهن ماڻهوءَ کي ٻئي ۾ اوکڻ ڏسڻ ۾ اچن ٿا تنهن
 کي سمجهڻ گهرجي ته اڃا منهنجو ردو پوئڙ نه ٿيو آهي.
 پوئڙا جي ڪسوٽي لاهي آهي ته ٻئي ۾ ڪوبه پاپ ڏسڻ
 ۾ نه اچي. سنٽوڪ جي پُرسنگ ۾ سمجهائيندا هئا ته منس
 کي ”ڪڀي ڪڀي“ جو روڻ لڳو پيو آهي. جنهن الهيءَ
 ”ڪڀي“ کي ڪڀي ڪڍيو آهي سوئي مهاڀرڻ آهي. هو
 پڳوان کان اهوئي ور گهري ٿو ته مان سدائين ائين سمجهان
 ته مون کي ڪجهه نه ڪڀي. شانتيءَ تي ڪٿن ڪندي
 ٻڌائيندا هئا ته شانتي اهو دلپ پڌارت آهي جنهن جو

ڪم ڪر ٿا ورجي جي پرستاس ڪريو ۽ ٺهر جي
 ٺاهين سان مرڪندڙ مڊين سان ورتو نه ٿو هان جو ٺهر سرءُ
 ٻڌجي ويو ۽ اوت ۾ پرمارت سڏ ٿئي. ”هن ٻاس
 ۽ مليون ٻچن نه سري اندر هي آٺ ۾ جهو ال.

گهر پنهنجي کي ٺاهيو مندر

۱. سڀ ڏانهن ڌار ٻيو ٻيو درشتي،

منهن رکو هر دم مرڪندڙ،

۲. گهر جي وڏي کي ڀانيو ٺاڪر،

گولي ٻيو ٺهيو گهر اندر،

۳. ٻيو سمان نه آهي ڀڳتي،

ٻيو سان ڪريو گهر کي سندر،

۴. سرهائيءَ سان ڪريو شيوا،

ورتن ساري جئن ٿئي وٽندڙ،

۵. ۱-وڏ سر ۾ سو گهر آهي،

مڪسپ جو جت آهي مشڪندڙ.

پر مالما کي ٻاڻ لاءِ وري وري سمجهالندا هون

گهر ٻار چڙهي بن الڙا بريت پنڪڙ نه آهي، لڪي

اولهاري ۾ اٿئي ٻاري ان جي وچ ۾ هٿو آهي، لڪي

سياري ۾ برف جي چٻي تي سماڙي لڳائي آهي، لڪي

هڪ ٻالهن مٿي ۽ هڪ ٻالهن هيٺ ڪري ورهين جا

۱. هڪ هڪ ٻه ٻه ٻه آهي، هتي نه ٿا سڏو سٽو آهي

ستسنگ آشرم ۽ سار سڪيانئون

ساذارڻ ٻڌيءَ وارن کي به سمجهڻ ۾ اڻ ڪاٺي نه ٿيندي هئي. ڪن ڪن سنڌي ٻهاڪن کي اهڙيءَ ريت ڀڄي ڇيڏن ڪندا هئا جو انهن مان ويدانت جي مهاوڪين اٿوا گوڏ شلوڪن جو ارت پيو چئندو هو ۽ ٻڌن ڌڙن جا ڪپاٽ ئي کلي ٻولدا هئا. گرهست ۾ رهي سنسار ۾ ڪئن ورتجي جئن ارت ۽ ڀرمارت ٻئي سڌ ٿين، ان ئي وقت به وقت اُترائتو اُپديش ڪندا هئا. پهر ياتين آهار شد رڪٽ لاءِ ڀر ڀر لا ڪندا هئا. چولدا هئا ته آهار ساڻو ڪهڙو ڪري انجو ڀر ڀاڙ وري وهندو ئي پوي ٿو، جنهن ڪري وهندو به ساڻو ڪهڙو ٿيڻ لڳي ٿو. هو ڪڏهين به ارت ۽ ڀرمارت کي ڌار نه سمجهندا هئا. فرمائيندا هئا ”نه دڪان، آفيس اٿو بي ڪمائيءَ جي هنڌ کي هري دٿارو ڪري سمجهڻ گهرجي ۽ جڏهين اوڏانهن وڃجي ته ائين سمجهجي ته هري درٻار ۾ وڃان ٿو. لاهيءَ سبب ڪري آڳاٽي سمي کان اهو رواج هليو اچي ٿو ته واپاري لوڪ پنهنجي دڪان کي شوق جو آسٽو ڪري چولدا آهن ۽ ڪيترائي پرائم جو دڪان ئي چڙهڻ مهل پاڻيءَ جو چنڊو هڻي لهندا آهن. جيڪو به گراهڪ اٿو ڪوبه ٻيو ڪمائيءَ جي هنڌ اچي تنهنڪي گوڏ جو روپ اٿو آتم سروب پرڻيت ڪري ساڻس ڀر ڀر پاڻيءَ ۽ سڃائيءَ سان وهندو ڪجي اٿو ورتجي. گهر کي لاڪر جو مندر ڪري پالنجي ۽ گهر جا پاڻي ان مندر جا لاڪر ڪري سمجهن. جئن لاڪر مندر جي شيوا گهڙي ڀر ڀر سان ڪبي آهي تنهن گهر

هند تي ڪٿن اچي سگهيو؟ هنن جي انهن سمجهڻ جو
 ڪارڻ اهو هو جو انهيءَ سمي غلچ اڃا پورو وڌيو ڪونه
 هو ۽ ستسنگ جي آستان وارو پلاٽ سڀني پلاٽن کان پريرو
 هو. پر جڏهن جوڳيءَ جي مدر مرلي ٻڌي واسينگ لالڪ
 ۽ وڏن لڻ ڪهندو ڪهندو اچي آئي پر گهٽ ٿيندو
 آهي اٿا جڏهن موليدو پڳوان جي بئري ٻڌي ڳوٺيون،
 گوال ۽ گالون ڪٿان ڪٿان ڪهي اچي ڪنا ٿيندا هئا،
 تن سوامي جن جي وچن روپي مدر مرليءَ ۽ ٻي اهڙي ڪا
 آڪرشن شڪتي هئي جو ڪيترائي ستسنگي پنڌ جي
 پرواه نه ڪري پري پري هڻن لڻ ڪهي لڪ مار ڪبت،
 هيراڀاد ۽ ڪاري ٿڙدي جي پريان رهندڙ ستسنگي نه
 هڪ به ميل پنڌ جا لتاڙي اچي ڳوٺي آهنگ سان موهن
 جي من موهندڙ مرلي ٻڌندا هئا. پلا ڪل ٿوروئي ٻڌو
 اچڻ لاءِ ڪنهن کي ٿورو اٿا لياڙو موڪليندو آهي. سون
 اٿا چالديءَ واري زمين ٿوروئي ڪنهن کي چوائي
 موڪليندي آهي. نه مون وٽ اچو. جڏهن ڪوڙي ڏن
 جي ڪمانڊ ڪاٺ منڇ سڄي سمنڊ پار ڪرڻ لاءِ سندرو
 ٻڌي ٿو، تڏهن هن سڄي ڏن جي ڪلي ڪرڻ ڪار
 پريسي ڪي ميل لتاڙي اچن نه اچرج ٿي ڪهڙو!
 گورو مهاراج جن بيهجي اڀريشن ۾ سدائين ڪرم،
 لپتي، ٻڌتي ۽ گيان جو ڪٿن بشارت ڏيئي سان ڪندا
 هئا. ويدانت فلاسافي اهڙي نه سندو ۽ سولي سنڌيءَ
 ۾ درشتائين ۽ پرمائن سان ڪولي ڪولي سمجهائيندا هئا، جو

چاڙهي ڏندا. پهرين پهرين ستسنگ جي آستان لاءِ سهايتا جو الڳ جيڪو ڀرپور سو سري ستگورن ۽ پنهنجن جي پوتر هٿن سان پنج سو روپين جو الڳ ڀري پئسا پوءِ سيڪريٽري ڏانهن ڏياري موڪلياڻون. پوءِ ستسنگين غريب توڙي شاهوڪارن، وڏن توڙي ننڍن، ار توڙي نارين چندا چاڙهيا. ستگورن جي اهڙي ديا ٿي جو جهت رقم وڌي چڙهي ويئي ۽ بارهاڪو ٿي ويو. پئسن گڏ ٿيڻ تي آستان جي اڏاوت جو ڪم هڪ ليڪيدار کي ڏنو ويو ۽ اڳي سنڀال جو ڪم شري رانجهومل سيڪريٽري هڪ شرڏالو ستسنگي شري ڪلا پراءِ شامداس جي مدد سان ڪندو رهيو. گورو مهاراج جن پٺ پنهجي ملهائڻو سمجهي اچائي پيا لنگهائي ڪندا هئا. نيٺ جڏهن آستان ڪٺا ڪرڻ جي پوڳي ٺهي ويو تڏهن ۳ سيپٽمبر ۱۹۴۱ع جي ست سري ۱۰۸ سوامي هيمراج صاحب چڊاڪاشي جن جي ورسِيءَ جي شپ ڏينهن تي وڏي ڌار ڌور سان هڙن، جپن، ڪيرٺن ۽ ستسنگ ڪري اڄو مهوريت ڪيو ويو ۽ اُنئي ”ستسنگ آشرم“ نالو رکيو ويو. جن جن پريمين هن شپ ڪاري لاءِ ٿورو ڪي گهڻو پاڻ پتوڙيو هو سي پنهجا لايا سجايا ڏسي گڏ گڏ ٿيڻ لڳا، جن آندڙ جي اڀڄرا سندن سيني جي سنگهاسن تي اچي اراجمان ٿي آهي.

جڏهن ستسنگ جي آستان لاءِ قلع ۾ پلاٽ ور لوڻي ويو، تڏهن ڪيترن ستسنگين ۽ ستسنگياڻين پي دل من هنيو ته ستسنگ لاءِ ايترو ڀري اڪيلائي ۽ اوچھڙ جي

۾ هڪ ڏکيائي سامهون آئي ٿي. اها هيءَ عئي نه هرهڪ
 پلاٽ اٽڪل ڇهه هزار چورس فوٽن جو هو، جنهنجي ولڻ
 ڪري پٽ جي پئسن توڙي جيڪڏهن جوڙاڻا بابت وڌيڪ خرچ
 ٿي آيو. الاهيءَ ڪري دٻالو ستگورن کي نوڊن ڪئي
 وڃي نه لوهان کي نه پنهنجي گهر لاءِ جاءِ گهريل آهي،
 جيڪڏهن لوهن قلع ۾ جاءِ جوڙاڻا چاهيو ۽ پلاٽ مان
 ڪجهه ڀاڱو الاهيءَ ڪم لاءِ ڪٽندا نه ٻيو اسان جي ڏکيائي
 منجهي ويندي. سوامي جن ويچار ڪيو ته قلع ۾ گهر جي
 جاءِ پاڻ کليل، هوادار ۽ اڻڪالڻ واري ٿيندي، تنهنڪري
 هنن اها ڳالهه جهٽ سڳار ڪئي ۽ پلاٽ جو ٽيون
 ڀاڱو وٺڻ ڪيو. ليٽ ٽاريج ۱۰ آڪٽوبر ۱۹۳۹ع تي
 ٿي واريءَ جي شپ پرڳ ٿي قلع ۾ پلاٽ نمبر ۴۷ شرعي
 وگهول جو ٽرام ستسنگ منڊل جي سڳرپٿيءَ جي
 نالي خريد ڪيو ويو. اٽلان ۴۱۰۸ فوٽ ستسنگ اسٽان
 لاءِ رکيا ويا ۽ ۲۰۵۴ فوٽ گورو مهاراج جن پٽ ٿي
 پنهنجي لاءِ ڪيا ۽ ان تي پنهنجي گهر جي جاءِ
 نه پنهنجي خرچ سان ٺهرايائون. ستسنگ جي جاءِ تي خرچ
 پٽ جي پئسن سميت ٻهڙائين اٽڪل ۲۰ هزار روپيه
 ڪٽيو ويو. الاهيءَ مهل ٽائين ستسنگ منڊ ۾ ڇڪا ڪٽي
 ٿيل مڙي هٿي سا پٽ جي ولڻ لاءِ مس پوري هئي.
 پر هن پرڪار جي شپ ڪارڻ جي سڏيءَ ۾ ڪرڻار
 سهائي ٿئي ٿو. سو ستسنگين کي اهڙو ٿير آساهه اچي
 ڇاڳو جو ستيا جو سندرو ٻڌي ويا هڪ ٻئي پٺيان چنڊو

رهندو هون. جسودا لواس ۾ جڏهين ستسنگ ڪندي
 ڏهاڪو مهين کان به وڌيڪ سمو لڙي ويو، ڏهين
 ستسنگي سڄين جي شرڏالو هڙدن ۾ گهڻي ويڳ سان
 سنڪلپ آيو ته گهڻي ورهيه ٿيا آهن جو هڪ هنڌان
 ٻئي هنڌ ڌرماڻو ڄاين ۾ ستسنگ پي ڪيو اٿئون ۽ جڏهين
 ٻوئين پيري ڪا ڌرماڻو جاء نه ملي سگهي ڏهين ٻي
 واهه نه ڏسي سواي جنجي گهر واري ۽ جاء ۾ ئي ستسنگ
 کڻي ڪيو اٿئون. هو تمام ڊيالو آهن ۽ ڪن ڪونه ٿا
 ٻرهن کي ڏکياڻي اوس ٿيندي هوندي. تنهنڪري
 هٿن ويچار ڪيو ته چونه پنهنجي هڙسيءَ سان پاڻ ۾
 پٽو ڪنو ڪري ستسنگ لاء ڪا ٺهيل ڪيل جاء ولون
 اٿوا ڪو پٽ وٺي اٿي ستسنگ لاء جاء جوڙايون، جنهن
 ڪري وري وري جي لڏ پلاڻ کان چٽي پٿون ۽ پنهنجي
 سهنجي به ٿئي. سسگهوئي اها رت مٽينجنگ ڪاميٽيءَ
 ۾ آندي ويئي جتي هڙلي اها ڪراء پاس ڪئي.
 سوامي جن پريڙيدنت صاحب جي ڌيان تي آندو ته جاء
 وٺڻ ۾ مکيه ويچار اهو رکڻ گهرجي ته منجهس سوچهر و،
 اس ۽ هوا چڱيءَ ريت هجن. ٻهر يائين شهر ۾ ٺهيل ڪيل
 جاء هٿ ڪرڻ لاء گهڻو آدم ڪيو ويو پر ستسنگ جي
 گهرج سارو وڏي، کليل ۽ گهريل سهنجي واري جاء هٿ
 ڪانه اچي سگهي، اڪو اهڙو پلاٽ ڏسڻ ۾ آيو. تنهنڪري
 نيٺ سوامي جن جي آڳيا پٽاند ر قلع ۾ پلاٽ وٺڻ جو به
 پڇايو ويو، جتي آلهي سمي پلاٽ ليلام پي ٿيا. پلاٽ وٺڻ

ستسنگه آشرم ۽ سار سڪياڻون

پريمين جو پرشارت پورن نيٺ وڃي ڦلدايڪ ٿيو،
 قلع اندر ڪوٽار اڃا سان ستسنگه جو آستان اڏيو،
 ڌرم ارٿ ۽ ڪام موڪش جا ويا خزانا خوب کلي،
 من واپڻ ڦل پاڻي هرڪو ستگور تان مستان ٿيو.
 مٿي ڏيکارو ويو آهي ته هيٺائين ستسنگ ڏرمالو
 جڳهن ۾ لهندو رهيو ۽ پورا سال ۴ ورهه پالي ٿيڪمداس
 نالڪرام گولس اسڪول ۾ به مليو، جڏهين اسڪول وارا
 اسڪول جي جاءِ وڌيڪ سمي لاءِ ٺهائي سگهيا، انهن
 ستسنگه ڦيرائي خاطر بدن واري گهڻي ۽ ۾ سوامي جن جي
 رهڻ واري جاءِ خودا لواس ۾ ڪيو ويو. مٿين ۴ هڙ
 مهل توڙي سڄو سيارو دٻالو ستگور و بيهجي رهڻ جا
 ڪمرا به ستسنگ لاءِ والدا ڪري ڏيندا هئا. ستسنگ
 جي بجلي آڏو ٻي جهڪو خرچ لهندو هو ان جا پٽ
 باغ ۾ پيدا هئا ۽ آڇ ٿيڻ تي به ڪڏهين نه ورتائون.
 هنن ٻالهن جو پريمي ستسنگن کي ڳڻڻو وڻجڻ لهندو

۶. ذوق آهي ستسنگين جي هن مٿان آسيسانت،
ساد سنگت جو رهي سندر سچو شيوڪ بڻي.

اڄ به سري سندر شام جو منوهر مڪڙو ۽ وڻندڙ
لچڻ ڏسي ستسنگي اها آشا پيا رکن ته هيءُ به جڳت ۾
وڏي هوادي هڪ اوچ مودلي ٿيندو.

- بود ۾ ڀرجي آيو، جيءُ آيو
 ۱۰. مات پتا جا سڀ گڻ ڌاري،
 پريتم پاڻ ٻڌاريو، جيءُ ٻڌاريو
 ۱۱. داسن داس جو آخر سڌڙو،
 ڀريوءَ پاڻ اونايو، جيءُ اونايو
 شريمان ذوقيرام نارائڻداس محسنيءَ سوامي جن ڏي
 ٻالڪ جنم جي واڌائيءَ جو پتر موڪليو جنهن جي اثر ۾
 سوامي جن کيس هيٺيون شمع لکيو.
- مشڪندي پوپو آيو مورت ڌري هيءُ موهڻي،
 گيان آنند جا خزانن پاڻ سان آيو کڻي،
 ۱. شانت ۾ ٽپسي بڻي هي گريپ ڪٿيا ۾ رهيو،
 گريپ مان نڪتو ڪندو هي اوم اوم جي ڌني،
 ۲. هر نئين ٻالڪ ۾ ظاهر پاڻ آهي پرماتما،
 مورت ٻالڪ جي آهي ان سبب سڀ کي وڻي،
 ۳. هر نئون ٻالڪ آهي شڌ، سڌ، يوگي ۽ رشي،
 موهه ممٽا کان رهت نچ آمانند جي مڻي،
 ۴. ساڄ شيوا لئه سندس ٿو ڪيو سوڌو تيار ٿئي،
 سچ پون پوٽوي ورڻ سڀ ڪن خوشامد ٿا ٻڻي،
 آد سنگور جي ديا سان گيان ۾ نٿ ٿئي مڱهن،
 تياڳ ۽ ٽپسيا جي بڻجي مورت ٿي هيءُ موهڻي،

١١١

پڙهڻ

۱. اڄ سپاڳو سو ڏينهن آيس
روپ ننڍي ۾ پريو آيو، جيءَ آيو
۲. وريون واڌايون چڻي طرفن،
گيت خوشيءَ جا ڳايو، جيءَ ڳايو
۳. برهم روپ سري هيمراج جي،
گلشن گيان لڳايو، جيءَ لڳايو
۴. سنگور پرمائنند سوامي،
واه جو باغ سجايو، جيءَ سجايو
۵. مهاڳيانئي بوڌراج جي،
شيوا سان بهڪايو، جيءَ بهڪايو
۶. ستي ديويءَ جي گم ۾ گوهر،
عجب نظر هڪ آيو، جيءَ آيو
۷. سن اوڻيه سو ايڪيتاليه،
پنجويهين مارچ آيو، جيءَ آيو
۸. منگل رات ڏهين لڳي ۽
بائيتاليهين منٿين ڄائو، جيءَ ڄائو
۹. شام رکيو ويو نالو،
گرهن جڻن بتايو، جيءَ بتايو
۱۰. سنگي خبر ٻڌي هيءَ،

ڏيندا هئا، تنهن ڪري هنڪي چيائون ته ”ڇڏو ڇاڪاڻ
 جي آڻا ڀرون ٿيندي، دلچاء ڪريو.“ ٻلا هتي نه رڳو
 سنڪلپ جي وٽس هئي ”سٺ وڃي پائي ٿي، بلڪ جاء
 به هيندي. سوليڪ تي ورهيه جي ٽيڪا مهيني جي ۲۶
 تاريخ سنبت ۱۹۹۷ لڙا ۲۵ مارچ ۱۹۹۱ جي منگل ڏيندي
 رات جو ۱۰ بجي منگرون جي ٿور به هڪ مهاسنڌر
 هالڪ ٻرڪهت ٿيو. ڄمڻ پيل جاسنڌس ڇهري به ڇڪ
 ۽ مک به مرڪ هئي ان مان سٽهين به آيو ۽ هيءُ هڪ
 وڏو ٿوري ۽ ٿيڇوي ٿيڻو آهي. هڪ نه مارچ مهيني
 به اڳتي اڙمالا سٺ رات کي جڙين به آئي، ان ٿوري
 وٽن ٿيڻ، ڇيڙ جهنگ، بهارن ۽ ميدانن جي ٻوٽن ۽ نونين
 ويندي جنار جي هر شيءَ کي ٽوڙ ٽوڙ ۽ ٽوڙ ٽوڙ
 ٿيو، وري ڇو هيءُ بهاريءَ کي بهاريءَ به آڻيندڙ موهيندڙ
 هالڪ ٻڌايو تنهن نه ستن ٻوٽن جي هڙدن کي هڪڙي
 ڌڙش به آڻي ڇڏيو. آهيءَ سٺي سوامي جن ۽ ٻوٽن
 ٿيڻيءَ ۽ حيدرآباد به جڙوڻا لاس به رهندا هئا. سٺڪ
 به آهيءَ جاء به ٿيندڙ هو. ڇهين ڏينهن چئي ٿيڻي وئي
 ۽ سٺڪ جي جاء کي ٻليءَ به سٺڪارو وٺو. شري
 ۽ گهول جيترو سٺڪ منڊل جي سٺڪاريءَ چئي
 جو هيلينڊن ٻڌن لاهي سٺڪ به ٻڌو. چئيءَ جي ڪري
 سٺڪ به ٻڌو وڃي وٺو ۽ ٿورن کي نه ٿان ٿان وڌو
 هالڪ جو ٿان چئيءَ موجب سٺڪ ٿان ٿان.

پينگهي ۾ پيارو

سادوء جي کاڌي پيتي ۽ ٻي شيوا جو ڪم توهان ڪ
ماتا سرهائيءَ سان اها شيوا ڪرڻ لڳي. سادوءَ جڏه
۲-۳. ڏينهن. ماتا جي ٻر ۾ سان شيوا ۽ سڄو پاڻ ڏنو ٿڌو
سوامي جن کي ولد ٿا ڪري چيائين ته ڏن آهيو اوهين
ڏن آهي توهنجي ڌرمپتي. ماتا کي به هت جوڙي
چيائين ته مولڪي ڪميا ڪجو جو مون اوهان کي هلاڪي ۽
وڌو. مون جيڪي ڏسڻ گهر ٿو ٿي سو مون اوهان ۾
ڏنو ۽ پڇاڙيءَ سوڌو نه وسرلدم. ٻي ڏينهن ستسنگ ۾
پنهجو ڪجهه وياڪياڻ ڪندي اها ڳالهه به آندائين ته جي
ڪڏهين گرهست جي اندر مون اڄ ٿاين ڪو آدرشي
جوڙو ڏنو آهي ته اهو آهي سوامي جن جو.
سوامي جن جي وهانءَ کانپوءِ ۵ ورهيه کن لڳي ويا پر
گهر جي اندر اٿس جو ڪو واڌارو نه ٿيو. هن ڳالهه جي
ڪري سندن ويجهن ماڻهن ۽ ٻرين ۾ ڪجهه چڻ پڇڻ
ٿيڻ لڳي. نيٺ سندن ڪن ويجهن ستسنگياڻين کين وري
وري ويٺي ڪئي ته ڪرپا ڪري اسان کي هڪ لعل
پنهجي وندر لاءِ ڏيو. سندن چاچيءَ به ٻه ٽي پيرا کين
لعل جوڙي چيو ته مرڻ کان اڳي اها آس اٿر نه اوهانجي
ر ۾ اوهان جو لعل پينگهي ۾ جهڙو لندو پسان. اها بيڪ
هان کان مڱان ٿي جا ڪرپا ڪري ڏيو. سوامي جن
ڪي ڳالهه کي ٺاري ڇڏيو. نيٺ هڪ جهولي ۽
پاڻ واري ستسنگياڻيءَ کين گهڙي سڪ سان لاهي ۽
لاءِ ليلايو. ڪورو مهاراج جن هنجي ڳالهه کي مان

ځيائون؟ ٻئي کي چيائون ته تون ڏکيو ٻڌهجي ٿا ته رسولجي
 ٿا ته ۽ منهنجي ٿا ته ته لاهج. جڏهن مالا ستي ڏويءَ
 جي موني اچي جو سمورو پورو آيو ته لاهج ٻئي کي سمجهائي
 ڇڏيائون ته رسولجي جي ٿا ته ڪنهن سان نه ڪم. مالا
 ستي ڏويءَ موني اچي ٿي ٻئي کان پڇا ڪئي ته ”ڪنهن
 سڀ ڪم ڪي به هليو نه ۽ ڪاڏو ستيءَ وٺي ۽ ڇڏي“
 سان لاهي ڏيئي ٿي ۽ ڪنهن وٺي ٿي، ڪا ٿي ته وڏائي
 نه ڪانه ٿي؟ ٻيا چيائون کي ڇڏي ٿي سو اها ٿا ته
 ڪري نه ڪنهن! ٿي ته ڪوت ڪوت ڪا به ڪس ٿي
 مان پتو پيو ته اهي ٿي ته ٻين سوامي هن ڪجهه نه
 ڪاڏو نه ورتا به آهي. لاهج سندس دل کي ڏاڍو ڏکيو
 آيو ۽ اهي ته ٻين کان وٺي پڪي ٿي کان ٻان پوي
 ڇڏيائون.

آئيءَ (پيمان) جو اڏو ڪار ۽ شيوا نه ڪو ٻي
 کان سگي. هڪ ٻي هڪ اڏائين ساڙو سوامي سڀني
 صاحب سوامي هن وٽ اچي رهيو. سوامي هن سندس
 ٻن مان رسولجي ٿا ته جي شيوا ڪندا رهيا. هڪ
 ٻين اهيءَ ساڙو کي هردي م سڪلپ آيو ته ٿا ته
 نه ڏکيو ٿا ته شيوا ٿا ته ڪنهن سندن نه منهنجي
 ڪا مڙهي آهي. سو سوامي هن کي چيائون ته ڪري ڪري
 اوهن هڻي نه ڪريو ۽ رسولجي اڏاڻه جي ڪارائي
 ٿا ته مالا کي ٿي ٿي ٿي. سوامي هن ساڙو جي ٿا ته
 سڄي ورتي ۽ ڪهر به اڏا ڪيائون ته اڄ کان وٺي

لاء ٻار ٿي ڪندا هئا پر جڏهن ته اهي ڳالهون ڪين وٺنديون
 نه هيون ندهڪري ڪين پهرائين ته ناري ڇڏيندا
 هئا. جي ڪڏهن ڪو ستنگي وري چوندو هون ته
 هنڪي دلاسي ۾ رکندا ايندا هئا ۽ هن جي گهڻي زور
 ڀرڻ تي روئي کائڻ سڳار ڪندا هئا. اتي کاڌي جي
 اندر جيڪي ساديون اڻوا هلڪيون شيون هونديون هيون
 سيئي گرھڻ ڪندا هئا. جيڪڏهن ڪو ستنگي ٻيهر
 ۽ وٺي پاڻ سان ٻين شين ورتائڻ لاءِ به چوندو هون ته هن
 جي پرستيا لاءِ انهن مان ٿورو ٿورو کائيندا هئا. اهو سندن
 لير هوندو هو ته جڏهن به پنکڻ ۾ کائيندا هئا تڏهن
 ٿورو کائيندا هئا جنهنڪري پنکڻ کان اڳيئي روئي کائي
 والد ٿي ويندا هئا.

هڪ ڀيري ماما ستي ديويءَ جي موڪل لاءِ سندس
 مائٽن گهر ڪڍي پر هن وڃڻ جي نه ڪئي، ڇاڪاڻ ته
 سمجهيائين ته هڪ نه ٻئي ديو جي شيوا کان لراس رهندڙ
 ٻيو ته پٺيان اهڙو ڪوماڻهو به ڪونه هوندو جو سندن
 روئي ٺاهڻ لڀياد ڪجي شيوا ڪري. پر مائٽ موڪل
 گهر نڌا رهيا ۽ هڪ ٻيو به ڏياري موڪليائون، اهيءَ لاءِ
 نه گهر جي بهاري ۽ چنڊ ڦوڪ به ڪري، سوامي جن لاءِ
 رسوئي ٺاهي ۽ سندن شيوا به ڪري. ليڪ ماما ستي
 ديوي سوامي جن جي آڳاٽا ڪرڻ تي ڏهن ڏينهن لاءِ
 بيڪي ويٺي. ڪندا ويسا ته اهي ڏهڻي ڏينهن سوامي
 جن ڪجهه به کاڌو نه واپرائيو، رڳو پاڻيءَ تي ارواھ

من جي سنجر لاءِ سوامي جن اُڀراس جا ڏاڏا ڪوڏيا
 هوندا هئا. اولهاري جا مهيا رڳو هڪ ويڙو منجهند جو
 کائيندا هئا ۽ رات جو رڳو کير پيئندا هئا. تنهن کان سواءِ
 هشتي ۾ هڪ ڏينهن ٻه ڪجهه ڪهن کائيندا هئا. جڏهن
 لڙميون اينديون هيون تڏهن چار پنج ڏينهن ڇڙو ٿي
 جي لڙي ۽ رس ۽ کير تي لڙي ڪندا هئا. ڪڏهن
 ڪڏهن وري ۱۵-۱۵ ڏينهن ساندو رڳو ٿي آهار ڪندا
 هئا. هنن جو راتوئي مٽو هو جيڪو مهاڀر ش سڌاڻ جو هو.
 پيا جيئن ٿا کائڻ ڪاڻ، مان کان ٿو جيئن ڪاڻ.

سوامي جن کي سادو کاڌو وٺندو هو ۽ سادي ۽ اڇا
 کاڌا پسند نه ٿيندا هئا. تنهنڪري وٺڻ سڌاڻ سادو کاڌو
 ٺهندو هو. لڳا ٿاڏن تي سيڪيل کائيندا هئا. بصر ۽
 نور سان سندن واهو نه هوندو هو. ڪڏهن به پاڻ کير
 ۾ الين نه چيائون ۽ اڄ هيءَ ڪي هيءَ پاڇي لاهڻو.
 جيڪو نه کاڌو ڪهن کائڻ لاءِ ملندو هو سو ٻيهر سان کائي
 ايندا هئا. ٻرمانا جي لپا اڇري جو سوامي جن جي سڱ
 ۾ رهڻي مانا مٽي ديويءَ ۾ به اڇري سمر تي اچي وڃي
 جو جنهن ڪڏهن بيهي کير ۾ هڪ ويڙو نه کاڌي کان
 نه ٽارو، سا اڄ پتي ديوي جي پوري پوءِ لڳي ڪرڻ لڳي.
 آها! ڇا لڳي هڪ حڪومل ڪاٺا واري ڪٺيا، ڇا لڳن هي
 ڪنن وٽ!

ڪيترائي سوامي جن کي کير ۾ هلي روني کائڻ

لاء پزار ٿا ڪندا هئا پر جيئن ته اهي ڳالهون ڪن وٽنڊيون
 نه هيون تنهنڪري ڪيئن به پهرائين ته ناري ڇڏيندا
 هئا. جي ڪڏهين ڪو ستنگي وري چوندو هون ته
 هڪي دلاسي به رکندا ايندا هئا ۽ هن جي گهٽي زور
 پراڻي روئي کانڻا سٽڪار ڪندا هئا. اتي کاڌي جي
 اندر جيڪي سادون اٺا هلڪيون شيون هونديون هيون
 سڀئي ڪرڻ ڪندا هئا. جيڪڏهين ڪو ستنگي پري
 ۽ وٺي پاڻ سان پين شين ورتائڻ لاءِ به چوندو هون ته هن
 جي پرست لاءِ ائين مان ٿورو ٿورو کائيندا هئا. اهو سندن
 نير هوندو هو ته ڇڏهين ته پنڪت به کائيندا هئا ڏهين
 ٿورو کائيندا هئا جنهنڪري پنڪت کان اڳيئي روئي کائي
 والدا ٿي ويندا هئا.

هڪ ڀيري مانا ستي ديو ۽ جي موڪل لاءِ سندس
 مائٽن گهر ڪئي پر هن وڃڻ جي نه ڪئي، ڇاڪاڻ ته
 سمجهيائين ته هڪ نه پتي ديو جي شيوا کان نراس رهندڙ،
 پيو ته بلبلان اهڙو ڪو ماڻهو به ڪو نه هوندو جو سندن
 روئي لاهڻ لڳاڻ ڪجي شيوا ڪري. پر مائٽ موڪل
 گهر لڏا رهيا ۽ هڪ ڀيرو به ڏياري موڪليائون. انهيءَ لاءِ
 ته گهر جي بهاري ۽ ڇنڊ ڦوڪ به ڪري، سوامي جن لاءِ
 رسوئي لاهي ۽ سندن شيوا به ڪري. ليڪ مانا ستي
 ديو سوامي جن جي آڳيا ڪرڻ تي ڏهن ڏينهن لاءِ
 بيڪي ويٺي. ڪندا ويسا ته اهي ڏهڻي ڏينهن سوامي
 جن ڪجهه به کائڻ نه واپرائو، رڳو پاڻيءَ ئي پراڻو

من جي سنجڻ لاءِ سوامي جن ابواس جا ڏاڏا ڪوڏيا
 هوندا هئا. اولهاري جا مهينا وڳو هڪ ويلو منجهند جو
 کائيندا هئا ۽ رام جو وڳو ڪير پيئندا هئا. تنهن کان سواءِ
 هفتي ۾ هڪ ڏينهن بند ڪجهه ڪين کائيندا هئا. جڏهن
 نوڻيون اينديون هيون تڏهن چار پنج ڏينهن ڇڙو ڦٽل
 جي گوريءَ ۽ رس ۽ ڪر ٿي اڻ رواءِ ڪندا هئا. ڪڏهن
 ڪڏهن وري ۱۵-۱۵ ڏينهن ساندھ وڳو ڦل آهار ڪندا
 هئا. هنن جو اهوئي متو هو جيڪو مهاڀرڻ سڌاڻ جو هو.
 پيا جيئن ٿا کائڻ کائڻ، مان کان ٿو جيئڻ کائڻ.

سوامي جن کي سادو کاڌو ملندو هو ۽ سواڊي ۽ اڇا
 کاڌا پسند نه ٿيندا هئا. تنهنڪري وٽن سڌاڻن سادو کاڌو
 لهندو هو. ڦاڪا ٺاڏڻ تي ميڪيل کائيندا هئا. بصر ۽
 ٿور سان سندن واهڻو نه هوندو هو. ڪڏهن به پاڻ گهر
 ۾ ائين نه چيائون ته اڄ هيءَ ڪي هيءَ پاڻي لاهڻو.
 جيڪو به کاڌو کين کائڻ لاءِ ملندو هو سو ٻيهر سان کائي
 الندا هئا. ٻرمانا جي ليلا اهڙي جو سوامي جن جي سنگه
 ۾ رهڻي مانا ستي ڏيويءَ ۾ به اهڙي سمر ٿي اچي ويئي
 جو جنهن ڪڏهن پڪي گهر ۾ هڪ ويلو به کاڌي کان
 نه ٺاهيو، سا اڄ پتي ڏي ويئي پوري پوءِ لڳي ڪرڻ لڳي.
 آها! ڇا لڳي هڪ ڪومل ڪاٻا واري ڪيا، ڇا لڳن هي
 ڪن ڊوڪا!

ڪيترا ستنگي سوامي جن کي گهر ۾ هلي روني کائڻ

غلام همت آنرڪم زير چرخ ڪبود،
زهرچہ رنگ تعلق پزيرد آزاد آست.

تن مهاپرسن جي همت حوصلي کي ڇا چوان،
با ادب قدم ۾ تنجي ٿو پنهنجي سر کي ڌريان،
ٿا ملن سڀ سان رلن آڪاس جي هيٺان رهي،
پر سدا نرليپ نيارا ٿا رهن گل ڪنول جان.
هن جيتوڻيڪ باهران سڀ ورتارو ڪيو پي، ڇا
اسڪول جي اوڪري ڏيڻ، ڇا آئي وئي کي منهن ڏيڻ،
ڇا گهر جو ڪم ڪار ڪرڻ، ڇا گهر ۾ پاليل گاء جي
ٺهل شيوا ڪرڻ، ڇا گهر لاءِ قلع ۾ لئين جاءِ جوڙائڻ ڇا
ٻاهر جي ستسنگين جا لڪيڙهه رستي هوليچارا مٽائڻ، پرسندن
ڇٽ سڀ کان آسنگ هو ۽ هر ڪنهن ڪريا جي پوري
ٿيڻ تي آريءَ جيان ٻنه اچو ۽ اُجرو.
بولت چالت بڻت اوڻت

بيٺوت کات هون سوڌت سواسي،

اڻڀر تو وهار ڪري سڀ

پيٽر سڀن سمان جو پاسي،

يڪر تير پٽال ڪو ساڌت

مارت هي پڻ ڦير آڪاسي،

مندر ڏيه ڪريا سڀ ديکت

ڪوئڪ پاورت گيانِي ڪو آسي.

لمو لي بنا چوڻ جي پيو ٿيندو هو. پوءِ چون ٿا ڇا چون؟
 گهر ۾ آئي وئي کي مالا اهڙو نه آدرستڪار ٿيندي
 هئي ۽ اهڙي نه ٻرير ۽ پاڻوھ سان آلهن سان وريندي
 هئي جو هو دل تي دل ۾ سندس ساراهه جا ٻڪ ٻا
 ڀريندا هئا ۽ اهڙو ورتاءُ وري ڏسڻ لاءِ ٻيا وڃيائيندا
 هئا. له ٿو وري کيس اهڙي جو چڻ له جي ٿو پوي
 ساکيات روپ ڌاري آئي آهي. سندس اکيون سدائين
 ڌرتي مالا جي روشن ۽ ٻتي ٿو جي ٻوٽن ڇون ڪن
 ۾ کتل. جهڙي هئي پاهران بنا لال ۽ ڏيک ويڪ جي ۽
 سادي سُڍي ٿوڙي هئي اندر جي ٿوڙ ۽ اڄل.

ٻنھجي ٻتي ٿو کي آڻر رنگ ۾ رڻل ڏسي ۽ سيار
 کان سندن ورتي سٺل پسي. هيءُ پاڻ ٻر سن ٿيندي هئي
 ۽ اهڙا اُٻاءُ وٺندي هئي جو پاڻ سوامي جن لاءِ هڪ هڪ
 ٻڙجي پيئي. سوامي جن جيتوڻيڪ باعمران گرهسب آشرم
 ڌارن ڪيو هو، تڏهن به هو ڪنول ٿول وانگر گرهسب
 جي گهٽ کان سدائين آجا هوندا هئا. ٻلا گرهسب جي
 گهٽ کي ڪهڙي شڪتي جو سندن ٻلو ٻڪڙي سگهي؟
 چندن تي به ڪڏهن لالڪ جي وڌ جو اثر ٿي سگهي
 ٿو ٿو جواهر به ڪڏهن ٻاڻي ۽ ٻر پسي ٿو ٻري سگهي
 ٿو؟ هنن کي نه هو سڄي راس ڌاري ۽ وانگر ٻنھجو ٻارم
 پورو ڪري ٻين لاءِ درشتالھ ٻڙڻو. جئن هڪ ٻارسيءَ
 واري چيو آهي:-

کٽي ڌارن کٽي جو هرڪو ڏندين آگر يون ڏيڻ لڳ
من کي چنڊل بڻائيندڙ، سنتوش ۽ شانتِيءَ جي سمجڻا کي
لتائيندڙ، آبي ۽ اهڪار کي اُٿاريندڙ ۽ ڇت کي چنڊ
جي چڪيا ۾ جلائيندڙ مٽين کي هن لاهي کٽي ڦٽو ڪيو
سوامي جن به سادگيءَ جي وڏائيءَ تي هيٺيان سندر وڃن
چيا آهن.

خوف خطري ۾ وجهن ٿا سون هيرون جا مٽيا،
تي سدا من کي رکي نريءَ اڳوڻدر سادگيءَ؛
زيورن ۾ آهه سڀ کان سهڻو زيور سادگيءَ،
ٿو رهي قايم سدا مٽيو وٺندڙ سادگيءَ.

ڇا جا پٽ پٽيهر ڇا جا ڪين خواب، سڀني کان منهن
موڙي کٽي پاڻکي سڃي شيواڌارڻ بڻائين. ڀلا هن کي
مٽين ۽ اُچن وسترن سان ڪم ئي ڪهڙو؟ هنجي جيوت
جو آدرش ئي هو پتي شيوا. پوءِ پيءُ ڳالهه ڏانهن سندس
ڌيان ڇڪجي نه ڇو؟ هن سهاڳڻ شبد جو سچو ارت
بودن ديت پرورڙبو هو.

سامي سائي ڄاڻ سهاڳڻ سچڻ جي،
جنهن پرچايو پرينءَ کي اري پنهنجو پاڻ؛
سنسي ري شيوا ڪري سڪ صبورِيءَ ساڻ،
پوري تنهنجو پاڻ خاوند خالي نه ڪري.

سو هن ديويءَ سون ۽ جواهرن جا باهريان مٽيا لاهي،
انهن جي بدوان کٽي حياءَ ۽ هيٺائين، مرڪ ۽ ميناج،

پينگوي ۾ پيارو

هو صاحب سڌين جو اڳيئي جتي،
نصيبان هيءَ نونڌ به پهتي آئي،
تسي ميل محبت جو مڪمل طرح،
اچي پهتو هڪ ديوتا پڻ هتي.

هڪ نه گورو مهاراج جن اڳيئي هئا سڀني سڌين ۽
گنن جا پندار، وري جا هيءَ سڄي لونڌ گهر ۾ آلي ڪئي
لڏيون آباد، تنهن نه گهر جو روپ ئي ڦيرائي ڇڏيو، جن
سون جي منڊيءَ تي جواهر جي ٺڪ ڇڙ جي ويئي. سرڳه
جي محلاتن ۾ اهن سڪ ۽ پوءِ سرڳه کي لڙيل ۽ لڙائين
ڪندڙ ۾ هتي هئا شوا ۽ سادگيءَ جا سامان من کي
هلوان ۽ لڙائين ٻڌائيندڙ. پوءِ سرڳه جي محلاتن جي هن
گهر سان ڀمت ڪئن ڪجي؟ ستي ساوڙيءَ وانگر ڀتي
ديو جي سادي جهوڙي هن. لونڌ ديويءَ سرڳه جي
محلاتن کان سرس ٻڌائي ڇڏي. هتي اچڻ سان هن اهاڻي
آڊلر لائ ۽ ڏيک وٺي لوڪر هڻي، اهڙي نه سادگي

هٽڻ ڪري سندن واٽي ۾ به رس پڙجي ويو، جنهن ڪري
 پڙهندڙن کي ڏاڍي رسدائڪ لڳندي آهي. هنن کي
 سندن وچن دل سان لڳندا آهن ۽ سندن پرمارڻڪ پريم
 کي وڌائيندڙ آهن.

کي پڄاڻ وارې، وشين ۽ وڪارن کان آڄو ڪرڻ وارې،
 سنسار جو سڄو سروب تائڻ وارې، خيالي مولتھارا مٽڻ
 وارې، پاڻکي سدائين پرڦل ۽ ٿڙيل رکڻ جي پر بر لا
 ڪرڻ وارې ۽ انٽرمڪي اڀياسن پر لڳائي پر مالر پنڌ تي
 بهڄائڻ وارې آهي. الهي ۽ ڪري سوامي جن جا شاستر
 چڱياسن کي ڏاڍو بهارا لڳندا آهن. هي شاستر پڙهي ڪي
 پريمي نه ڪٿان ڪٿان ڪهي اچي سوامي جن جو درشن
 ڪندا هئا. سندن ڪهڙي ۽ ڪي رهڻي سان پتي اچڻ
 ۾ پتجي ويندا هئا. انهن چوڻدا هئا ته جيڪي پڙهيون
 سو سچ پچ اکين سان اچي ڏٺوسون. سندن واڻي نه رڳو
 هندن کي چڪ ڪڍي پر ڪي مسلمان به اُنکي پڙهي
 سندن چرلن ۾ سڀس لوانڻ لڳا. هن جو ڪارڻ اهو آهي
 جو سوامي جن منڍ کان ئي پنهنجي ورڻي کي ٻاهر مڪتا
 کان هٽائي اندر جي پاسي لاڙيندا ويا. الهي ۽ لاءِ هٽي
 ايترو نه پريم ۽ امنگ هو، جو جنهن نهن ريت سان پنهنجو
 سمو نچائي الهي ۽ پاسي لڳائيندا هئا. ايترا نه اولها ۽ گچ
 ممي تائين اهي اڀياس ڪيائون جو آبي کان بند آڃا تي
 ويا ۽ سندن ورڻي سدائين آتم آڪار رهندي هئي. ٻين
 ڳالهين کي جيڪڏهن منهن ڏيڻو پوندو هون ته ٻاهرولي
 ريت ڏيندا هئا ۽ اُن کان جلد آڃا تي پنهنجي پاڻ ۾
 مڪهن گذاريندا هئا. سندن اڀڙ نه اهڙو اوج ۽ آکاڙ ٿيو
 جو ڪنهن نه پر مارڻ ۽ ڳالهه ڪي کولي سمجهائڻ ۾ ڪين
 ٿيندي هئي. سندن ورڻي سرڙدا رستي

سان من پڇي اندر ڏانهن لاڙو ڪري ٿو ۽ اڀاسي
اٽل مڙج جي پينگهه ۾ جهولڻ لڳي ٿو.

ڪوٽا

هن جو هر ڏينھن ٿو رڳو رڳو ڪي راحت سان پري،
فرش تان من ڪي ڪٽي ٿو عرش کان اڇلي پري،
ٿو سڄي سڌ ٻڌ وڃائي جيوڙ جوئي جڳت جي،
ڀاڻ پنهنجيءَ آڙيءَ ۾ ٿو ڏسي مورت سڄيءَ
جو مڙو مستان ٿو هن جي اچي ويچار سان،
سو گهڻو آهي پري ورنن ڪرڻ وائيءَ ڪنان.
”سڄو ساڻي“ بستڪ جو سوامي جن جو ٿورو اڳ جو
ڇڄيل هو ۽ ٻه ڀيرا اڳي جهڄي به چڪو هو سو سال ۱۹۳۹
۾ نيون ڀيرو جهڄيو. سڄ پڇ ”سڄو ساڻي“ آهي به سڄو
سات ڏيڻ وارو. هيءُ بستڪ ماڻهن کي ايترو نه وڻيو
آهي ۽ ايتري نه اللاءِ چڪ ٿيندي رهي آهي جو هيٺائين
ڪيترائي ڀيرا جهڄي چڪو آهي ۽ ڏيس ڏيساٽر هڃو
ڦٽلاءِ ٿيو آهي. نه رڳو ايترو پر ڪيترن پريمي پرن وري
پنهن جن پيارن مٿن جي لمت چپائي ورهايو آهي.
ڪن بوڪ سيلرن موڪل وٺي چپائي پاڻوٽ وڪري
لاءِ رکيو آهي. بستڪ ٿيندي سائيز جو هڃڻ ڪري ڪيئي
۾ وجهي سگهجي ٿو ۽ ڪنهن مهل به گهرج پوڻ تي
منجهانل مدد وٺي سگهجي ٿي.
ماڻهو ڪهڙي به دڪن جي اولهي درياهه ۾ لڙهندو

۳۶. ٻوٽ ڀڄڻ نر ٻاڻ جو وائيءَ سان ورنن ڪٽڻ ٿئي،
ذوق سان ڀر سٽر آهي بي خودي بي خيال جو.

سال ۱۹۳۸ع ۾ سوامي جن جي اڳاڏا آيتو مان ”الدر جو
آلاپ“ نالي ڇپڻ جو ڪم ٿي لکري لروار ٿيو. جهڙو
آهي هن ڪتاب جو نالو لکڙو ٿي آهي منجهس ڀريل اڃيا لوهه
جهڙي ۽ رست ڪهڙا سري ڪرڻ ڀڳوان جي هردي جو
گهٽ آهي، لکڙي ۽ رست الدر جو آلاپ سوامي جن جي
الدر جو آلاپ آهي. هنجي مڌر آلاپن جي ڪوڙاچ ستل
وويڪي ڪي جاڳائي امر جيوت جو آند چڪائي ٿي. هن ۾
هر ڀر ڪار جي جهڪاسوءَ جي آئيءَ لاءِ ڀرمارف جي
پيچري جون لمروار منزلون وڌل آهن. هيءُ ڪم ٿي
هردي مڌو، برهمچري، ويراڳي، سڌاچار، ڀرما ڀڳتي،
سهن شلتا، جاڳو ٿا، خيال جي فلاسفي، آلمر گيان ۽ ڀر ڀڄڻ
جا آلاپ آلاپي ٿو. جيتوڻيڪ هيءُ ڪتاب ڇپڻ ۾ آهي،
جيئن ڏانهن ڪن ماڻهن جو لاڙو گهٽ ٿيندو آهي، پر
ڪو ٿا جهٽ سمجهن پر اچڻ جهڙي آهي ۽ منجهس ڪمائيءَ
جون واٽون ايتريون ۽ اهڙو نه سوليون پتائل آهن ۽ سندس
وڃڻ ۾ ايترو نه رس ۽ لاڀ ڀريل آهي جو ڀرمن ۽
اڀاسين ۾ تمام ڀارو ٿيو آهي ۽ ٿوري سمي الدر لاکس
ڏاڍي چڪ ٿي آهي. هيءُ ڪتاب ماڻهن جي لاڀ لاءِ
ڪورمڪي اکرن ۾ نه ڇپايو ويو آهي. ڪو ٿا جي ڀور ٿا ۽
آيتو جي رسالو جي ڪهڙي ڳالهه ڪجي! هنجي وڃڻ

۱. ۾ اکیلو آهي ٿيسين روئي ٿو، پر جائين اُتان لکتو مس
 نه رٿڻ لڳي ويو. ٿڻ جو اڪانت جي ڪنڊ ڇڏي
 ۾ وڃي وهي ٿو اُنکي چون پڇتائڻ پوي؟ اڪانت جي
 ڪنڊ کي ستسنگ ۾ ڪپڙ جي خزان کان نه وڌيڪ ملهائڻو
 ڪري چولدا هئا. ستسنگين کي پُڙڻا ڪندا هئا ته ساري
 ڏينهن ۾ ڪول ڪو سمو پڇائي اڪانت جي هُڇ ماڻيو.
 اڪانت رات سندن آلم ويچار هيٺين پڇڻ ۾ پُڙيل آهن.
 ڪنڊ ۾ اڪانت جي، ٿي ويه ڌاري ٽُڙ ٿي،
 مڪبتن سڀني کان آهن، اڪانت جي ڪنڊ موهڻي؛
 ۲. ۱. بچ وڻي گوشو وڃي، اڪانت ۾ ويٺو جڏهين،
 تڏهين اُنجي مونهن ۾، گلزار جي ٻهڪي مٽي؛
 ۲. برڪتون اڪانت جون، ٻڌ سڀني کان ويهي وٽس،
 بوندجنهن برڪت ڪري، ويٺي منجهس موٽي بڻي؛
 ۳. گذر ڪر اڪانت ۾، پرساد ڪاڻ سنئون جو،
 آتماند پيءُ آمريت، ڪوهه سڀني ۾ کڻي؛
 ۴. رات هڪڙي منهن لڪائي، ڇنڊ گوشي ۾ رهيو،
 ٻئي ڏهاڙي کان وڌڻ، اُن ۾ لڳي جوتي گهڻي؛
 ۵. هڏن جي پيڇري بدن ۾، ٿي گيان جي جوتي رهي؛
 سالڪن کي سچ برابر، ٺاه ٿس وِستي وڻي؛
 ۶. نظر ۾ آڪاش جي، مورت رکي ٺهاري جڏهين،
 ميٽر ۾ اڪانت جي، مورت ڏني مون مرڪڻي؛

۳۶. ٻوڏ ٻڌ نرباڻ جو واڻيءَ سان ورنن ڪٽڻ ٿئي،
ذوق سان پر سٽر آهي بي خوديءَ بي خيال جو.

سال ۱۹۳۸ع ۾ سوامي جن جي اڳاڏ آليو مان ”الدر جو
آلاب“ نالي ٻچن جو گرلڪ لکري لروار لرو. جهڙو
آهي هن بستڪ جو نالو ٺهڙو ٿي آهي منجهس ٻارل اُجهالو.
جهڙيءَ ريت ڪيتا سري ڪرشن ٻڳوان جي هردي جو
گهٽ آهي، ٺهڙيءَ ريت الدر جو آلاب سوامي جن جي
الدر جو آلاب آهي. هنجي مڌر آلابن جي ڳاڙج ستل
وويڪ کي جاڳائي امر جهڙو هو آند چڪالي ٿي. هن ۾
هر پرڪار جي جهڪاسوءَ جي آڻيءَ لاءِ پرمارڪ جي
پهچري جون لهر وار منزلون وڌل آهن. هيءُ گرلڪ
هردي مندو، برهمچري، ويراڳي، سداچار، پريما ٻڳتي،
سهڻ شيلتا، جاڳو ٿا، خيال جي فلاسفي، آلم گمان ۽ پرم ٻڌ
جا آلاب آلابي ٿو. جهڙو ٿيڪ هيءُ بستڪ ٻچن ۾ آهي،
جنهن ڏانهن ڪن ماڻهن جو لاڙو گهٽ ٿيندو آهي، پر
ڪو ٿا جهٽ سمجهن ۾ اچڻ جهڙي آهي ۽ منجهس ڪماليءَ
جون وائون ايتريون ۽ اهڙو نه سولون بتايل آهن ۽ سندس
وچن ۾ ايترو نه رس ۽ لاپ پريل آهي جو پريمين ۽
اڀاسين ۾ تمام پيارو ٿيو آهي ۽ پوري سمي الدر لاکس
ڏاڍي چڪ ٿي آهي. هيءُ بستڪ مائالن جي لاپ لاءِ
گورمڪي اکرن ۾ نه جهايو ويو آهي. ڪو ٿا جي پور ٿا ۽
آليو جي وشالتا جي ڪهڙي ڳالھ ڪجي! هنجي ويراڳا

۶. خيال پٺيان ڊوڙندي وٽرت ويٺي ساري عمر پٽڪنا ۾ ٿس ٿيو نقصان ڪيڏو مال جو.
۷. بحر مان ٿي لهر ٿئي ۽ لهر مان لوڏو اچي، آه هي ڦوٽو سڄو سنسار سنڌ جي چال جو.
۸. آپ مان ٿو آهر اُڀري آهر مان ڦرڻو ڦري، ٿو ٿئي ڦرڻي منجهان آرڻپ جڳه جنجال جو.
۹. خيال جي ڦندي ۾ ڦاسي جيو مدام ٿو سهي، حال جئن بچڙو ٿئي ٿو راند ۾ فت بال جو.
۱۰. جيو ٿي ڦرن جي وس ۾ ٿو ائين بيحال ٿئي، دل اندر چل ٿو اچي توڏو وڏو پون چال جو.
۱۱. ورت جڏهين ٿي شيءِ آنند جي ويجهو وڃي، من کي سچ پچ ٿو لڳي جهٽ موچڙو مال جو.
۱۲. ٿي اڃا جڏهين اُٿي گمراه ٿو من ٿئي تڏهين، چل ٿئي ٿو جيو کي آوڻ ڪنڀن وٽال جو.
۱۳. خيال جي آڌار کي سوچي سڃاڻڻ سان صحيح، مات من ۾ ٿي اچي ٿئي خاتمو ٿو خيال جو.
۱۴. مات ۾ اسٽرويعي ٻڌ گنگو نت مات جي، مات مان ئي ٿو ملي آخر اُتر سڀ سوال جو.
۱۵. آتما ۾ ڪا اڃا اُڀرڻ ائين آهي غلط، سچ جي هستيءَ منجهه پاسي بحر جئن بينگال جو.

ساڪر۔ ڀلي هيءَ پيٽري سون ڪئي، بري لوهي ڪئي جان؛
دوئون ٻنڌن روپ هيءَ، ٿيا ڳوڙهي سڄان.

اڪري ورتيءَ کي وڃيٽا ڏانهن وڃڻ کان روڪيل
ڏسي، اوهانجي ريتريڪا جي اُٿر ۾ ڪجهه به سٽر جو بيان
ڪو ڏجي. فقط ايترو ممڪن ۽ ٿيڻا هاس ڪجهه وڃڻ اوهان
هي شيوا ۾ عرض رکي سگهان ٿو. ان مان دل ۾ مراد
حاصل ڪندا ۽ سٽر طاهريءَ بدلي سٽر اندرونيءَ جو
رس وٺندا.

سٽر آهي جڳت جو سڀ سٽر پنهنجي خيال جو،
خيال بن پيو روپ ناهي جڳت ٻائيٽال جو؛
۱. سٽر ٻاهر جو ڪندي ويو سٽر هردي جو ڀلي،
براهمن جي بدلي ڄڻ روشن ٿيو چنڊال جو؛
۲. سٽر ٻاهريل ڪجي پرمڻ هجي هردي اندر،
گڏهه جي هستيءَ ۾ ٿئي روشن ٿڌهن گوپال جو؛
۳. نيتروڪجن مرڪليل نسيجي نه ڪجهه ٻاهر اندر،
ٿو ائين اڻيڙ اندر ٿئي ڀل سچي ننگيال جو؛
۴. درشت کليل ڀل هجي پرمڻ هجي نر آسري،
پد انهيءَ ۾ جيئو ٿئي ٿو روپ خود رکيال جو؛
۵. جاڳرت ۾ جو سمهي سو يوگين ۾ آهي اُٿر،
اندريون چٽي وڃي ڪري ٻوٽال جو

دل جي مٿاڇري تي واڻي ۽ سنڪلپ جو شور نظر اچي
 ٿو پر سندس ٽري ۾ سدائين مات جو راڄ جاري آهي.
 جڏهين نظر مٿاڇري تان ڪڍي اندر وڃي ٿي تڏهين
 مات کانسواءِ نه ڪجهه سڃڻي ٿو ۽ نه ڪجهه رهي ٿو.
 جيڪي به لاپ ٿيڻو آهي سو اُتي ئي هٽل مان. دل
 جي سمند جي فقط مٿاڇري تي ٿاڦوڙا هٽل مان ڪجهه
 ڪين ورتندو. اُبل ماڻڪ جي پراپتي نه ٽري ۾ ئي هٽل
 سان ٿئي ٿي.

سالها در طاعت بي عمل بؤدن سؤدنيست.
 ساعتني بي خود شدن ظاهر گُند رازنهان.

ارت - ورهين جا ورهيه ٻاهرئين چپ ٽپ ڪرڻ
 مان ڪجهه ورتو ڪونهي. رڳو هڪ گهڙي هردي جي
 ٽري ۾ ئي هٽي آبي رهت ٿيڻ سان ڪجهه راز پٿرا ٿي
 پون ٿا.

الهيءَ حالت ۾ سٽر جي ٻن ٻن شين ۽ حالتن جو وڌيڪ
 ورتل ڪرڻ کان دل رکجي رهي آهي. لام روپن کي
 چاهي ڪيتري به کڻي گيان جي پوشاڪ پهرائجي نه به
 گڏهه آخر گڏهه ٿي رهي ٿو. کڻي ڪيمخاب ۽ اُطلس
 پهريل هجي. رواجي طرح سڀ هنڌان کڻ ڪٽل جو اڀياس
 سٺو آهي پر طالب جنهنڪي دل جي ٽري ۾ ئي خوديءَ
 جو آئندو وٺو آهي ان لاءِ اها وڌيڪا به ٿيڻا پوڻ آهي.

دل خالي هي خالي آهي. اعل بر نه آهي هڪ آما.
 اهو ئي جدا جدا روپن ۾ ٻاڙ ٻي رهيو آهي. ٻي وستو
 آهي ڪا. لڏهن دل ۾ ٻيو ڇا سمائجي سگهندو؟
 دل هي خالي سار ئي اوهائي ٻي ٻي جو هڪ لڳو آهي
 مگر دل هي هر ڪنڊ ۽ ٿار ۾ هڪ مات جو آلاپ علي
 ۽ هو آهي. اهو آلاپ بدلجي ڪنهن وڌيڪ ۾ جي
 صورت وٺي ٿو چاهي. ڇا مات آڪاس جي صورت
 ۾ آڏ کان سڀني کي وڌي وڌي آهي سا سڀ کان ملي
 معارف ٿي ٿي.

۽ ٿول سائي ۽

هرچم در عوام الناس نا معلوم هست
 عارفان آن ذات را بينند حرجا بي گمان.

(لفظہ توحيد)

ارڪ - جنهن وسوء جي ساڙون ماڻهن کي ڪاڏي
 سڏ نه آهي، تنهن وسوء کي ڪيائون نرسندڙ جتي ڪي
 ٻورن پس ٿا.

لشس توحيد هي لفظ (ايڪتا جي راڻ) ۾ مات ۽
 گر شديءَ کان مٿي ٻيو ڪوڙو آلاپ ٿي سگهندو؟ اصل
 ۾ نه دل ٿي آهي لفظ. هن مان هر وقت ٻي ٻي
 واريءَ مات جو سر آلاپي رهيو آهي. ڪٿي ڪا راڻ
 ۽ مڃڻي ٿي ٻڌجن ٿا. جڏهن سمجھ جي مڃڻي ٿي
 هئا جو ڪوڙو آهي مگر ٿري ۾ مات ٿي مات، تن

ٿيل لاءِ چوڻ ۾ ايندو آهي ته اٻر اها شڪتي آهي جو جنهن به ڦٽ ٿرڙي ۽ ڪي لڳائجي پوءِ ڪيتري به ڪٽي جهولي چولهجي ته به جهت پٽ آرام اچي ويندو. سوامي جن آلهي ۽ ٿيل جون ڪجهه شيشيون ڀري ڪٽي آيا هئا. اُهي جي پيڙهي نه ساڳي ۽ ڪرامت واري ڪري چولدا آهن. اُهي مندر ۾ جيڪو مهاڀرڻ رهندو هو سو وڏي ۽ ڪلا وارو هو. هنن سوامي جنڪي سڃاڻي سندن ڏاڍو ستڪار ڪيو ۽ هنن سان اهڙو نه سڻيند ٿي وٺن جو ٻئي سال ميلي جي سمي تي (جو ۱۲-۱۲ مهيني ٿيندو آهي) هنن کي پيڙهي لڦافه ۾ وجهي پُرساد ڪري موڪليائون. هتي پُرساد پيڙهي ۽ جو ڏيڻ ۾ ايندو آهي. هيءُ اُستان بلڪل رمڻيڪ ۽ ڇت کي چڻ ڏيڻ وارو آهي. ٿر لاوليءَ مان ٿي سوامي جن پالڊيجريءَ ۾ ارڙو گهوش جي آشرم ۾ ويا، جتي جو سارو سنڌ سماءُ ورتائون. پوءِ موٽي حيدرآباد آيا.

هڪ جهولي ۽ اڀياسي ست سنگي شريمان ذوقيرام نارائنداس جنهن جو سوامي جن سان خط پٽ جو رستو هوندو هو تنهن لهن سٿرن جو ورتالت کائڻ پڇيو جنهنڪي هيٺيون اُتر ڏنائون.

۳۱ جنوري ۱۹۴۰

اوهان ٻنهن جي لرميل سڀاءَ جي وس ٿي سٿر جو ورتالت گهريو آهي. پيارا! هن پيري نه ڪجهه به ڪين ڪيو ويو، لڪي سٿر بابت ڪجهه لکڻ تي قلم هلي ٿو.

۶. جڳت جي سڄي راس منڊل ۾ ويهي،
 رڇاڻان ٿوهر روپ ۾ راند ۾ جبر.
 ۷. نرالا ڌريا ٻوڏ مون روپ آهن،
 شوهر جي آهي سڀن ۾ اکر گر.

ان کان پوءِ سوامي جن وري ٻئي ورهه ڪشمير
 گهمڻ ويا ۽ موٽندي مسوري امرتسر مان ٿيندا آيا. سال
 ۱۹۳۸ ۾ لاهور ۽ ڪلڪتي گهمڻ ويا. سال ۱۹۳۹ ۾ جڏهين
 گهمڻ لڪنا اڏهين بمبئي، لاسڪ، گوداوري، ٻولا ۽
 ڪڇ ڪار جو سفر ڪيائون. ڪڇ ڪار ۾ هڪ مهال
 رهندو هو جنهن جي ڏاڍي هاڪ هئي، ان جو درشن
 ڪيائون. اٽڪا پوءِ ٿرڙولي ويا. اتي به هڪ اڻڇ ڪوئي
 وارو مهال رهندو هو جنهن جي ستنگ جو لمولو هوندو،
 جيڪي به ستنگي ايندا هئا سي مائٽي مائٽ ۾ ويهي،
 من کي ابڪار ڪري مڙج مائيندا هئا. هيءُ ستنگ جو
 لمولو سوامي جنکي ڏاڍو وڻيو ۽ اٽڪا ٿرڙولي پهنجي
 ستنگ ۾ ڪرڻ ڪار ڪتا سمهت ٿي ۽ منت
 شانت ۽ ۾ رهڻ جي آڳا ڪئي هوائون. ٿرڙوليءَ کان هو
 آرڻاڄل ڀرمت ٿي چڙهي ويا جو ڏاڍو اٽڪا ۽ جبل
 جي چوٽي سڏي هئي ۽ سڀئي پاسا هڪجهڙا هئا. ڏاڍي
 ڏکيائيءَ سان مٿي چڙهي سگهيو آهي. سوامي جنکي به
 سڙا به ڪلاڪ چڙهڻ ۾ لڳا. اتي جي رواج موجب هنن
 هٿ ۾ ڪپو ۽ ساري مندر کي ٻر ڪرما ڏنائون. هٿن جي

نه هر پٽر ۽ پٽر، لڏي ۽ لهر، ٻهاڙن ۽ غارن، وڻن ۽
 ٻوٽن ۾ پريو پسيو آهي؛ ڪٿن نه ساوڪ ۾ کين سولهن
 جو سلطان، جيان ۾ اسٽرلا جو مارڪان، ايڪانت ۾ سنسان،
 لهرن ۾ جولان، پکين جي ٻولين ۾ اومر جو ٿان، ماڻهن ۾
 مڙج جو مڙخان، ٻن ٻن ۾ پيار جو پيمان ۽ ٿر ٿر ۾ ٿرلوڪي
 جو آڌشتان ڏسڻ ۾ آيو آهي؛ ڪٿن نه ٻين جي چرپر مان
 ۽ جهڙڻن جي جهڙ جهڙ مان شوهر جو مڌر آلاپ ٻڌو
 اٿن، ڪٿن نه اهو منو سر ٻڌي سر ٻر کي پلائي ويراڻ
 روپ ڌارن ڪيو اٿن. جنهن مهل آلهي مڙج ۾ آيا آهن ان
 مهل هيٺيون منوهر شبد سندن مڪار وٺ مان لکيو آهي.

شوهر شوهر، شوهر شوهر، شوهر شوهر،

مڇي وڻو ۾ ٿي شوهر جي ڀر ۾ جهڙ.

۱. گهنگهن نام ۽ روپ جا پاڻ پائي،

نچان ٿو ڪري مان شوهر جي چم چم.

۲. ستارن ۾ بهڪان ٿو سچ منجهه ڇهڪان،

وهان مان ئي جهڙي ۾ جل ٿي ٿو ٿر ٿر.

۳. ٻهاڙن تي برفاني پوشاڪ پھري،

وڃان ناچ برسات ۾ مان ٿو جهڙ جهڙ.

۴. دنيا ڏرڊ ۽ ڏک جو ساگر سڄوئي،

منهنجي نظر جادو سان ٿئي جهٽ ٿو گم چم.

۵. ڪٿي پنهنجي ننڍا ڪٿي ڪريان اُستنت،

مڇائي مون آهي سڄي پاڻ ڌم ڌم.

ڪوٽا

پرم پد بهچڻ ليءَ يڪتین سان ڀريل پنڊار آه،
 پنڊ ۾ برهمڻڊ جو سارو ڏنل وستار آه،
 سُر نساھ ڪشمير جو پر سُر آهي دل سندو،
 رنگ ۾ بي رنگ جي ڏيدار جو اظهار آه،
 ساڪي ٿي سنسار جي وهنوار ۾ ڪٽڻ ورتجي،
 سهج ۽ سولي نموني ۾ ڏنل ويچار آه،
 هر سمي هر جاءِ هر شيءِ ۾ پسو برماٿما،
 اهڙي آتم گمان جي يڪتن سان سو ٿمڻار آه.
 هن ڪرنت ۾ ڪشمير جي ٻارا اٽڪ ڏنگ سان ورن
 جبل آهي، جڳيا سين جي ڪٻاڻن کي کولڻ واري آهي.
 هر هڪ اڀاسي ۽ موڪه پد کي چاهيندڙ پريمي جي پڙهڻ
 وٽان آهي، جو اُهيءَ جي ويچارڻ سان موڪه پد جي ٻالڻ ۾
 گهڻي سهايتا ملي ٿي. هنجي هدايت سان گڏ گراهڪ
 ورتي ان ٿي ٿي جا چنڊ کي گندگي مان ڪڍي ٿلار
 ۾ کنيو وڃي. دکن جي اڙاه مان ڪڍي سکن جي ساگر
 جي موج ولاني ٿي. ٻاهر مڪتا جي گهڻ مان ڪڍي
 اُتر مڪتا جي سڀج ٻلنگ تي سهاري ٿي. آڳوڻو ٿلار
 ستل من سجاڳ ٿيو بوي. اُنک اُنک اُنک سان پرڄيو اچي.
 دوم دوم هرش سان پرڄيو وڃي. من آبي رهند ٿي مور
 جهان پسو ٿي. هيءَ ٻارا ڪندي ستڪورن هر هڪ وسوءِ
 ۾ ڪٽي ڪٽي برماٿما جو درشن ڪيو آهي، ڪٽڻ

گورو گاديءَ مٿان گورمڪ

پڌاريو اڄ پڌاريو اڄ

تخت کي ٽيڇ پنهنجي سان

سينگاريو اڄ سينگاريو اڄ

۱- ڪري هيءَ سوال سنگت ٿي

سڄيءَ سڪ ڀرير شردا سان

پياري نام جو امرت

جڏهاريو اڄ جڏهاريو اڄ

۲- ممٽ مايا سڃا سنسنا

ستائن ٿا سدا چت کي

امر آبديش پنهن جي سان

نواريو اڄ نواريو اڄ

۳- سوين جي ستسنگي پياسي

رهن ٿا پاڻ پڳڻيءَ جا

انهن کي ڀريم جو پيالو

پياريو اڄ پياريو اڄ

۴- وڃي وڃ سیرم وهندي

سڄي ست سنگ جي پيڙي

ٻڌيءَ ٻل ٻاجه پنهنجي سان

اُڪاريو اڄ اُڪاريو اڄ

ڪراچي

۱۷- آگسٽ ۱۹۳۵ شام

منهنجا ڀاراءُ ديوان صاحب

'پتريڪا' لوهالجي سوامي بوڌ واج صاحب جي ايديشڪ گورو جي آسپاس جي سگوري خبر پهچائڻ واري ملڻ تي ڏاڍي خوشي ٿيو. هيءَ گورو پاڻي هڪ ڀرمارڪ پڌ آهي جنهن جا سوامي جن پنهنجي ڪنن جي ڪري ئي اڌ ڪاري آهن. مان لوهالڪي ۽ سڀني ستسگين کي لاءِ پنهنجون واڌائون لڳو ڏيان. ڪرپا ڪري منهن جي سرهالسيءَ جو سماچار سوامي جنکي ڏجو ۽ منهنجي سڄي ڀرمار ٿي آهي ته شل پورن ستگورو ڏيو جي ڏاڙهڪ يادگيري ۽ هنن ۾ اٽل شردا جو ڇت سوامي جنجي دستڪ ٿي پهڪندو رهي ۽ شل هو هن پورن سستا جو جهاز پنهنجي سموري سگوري جيون ۾ اهڙي سڻلنا سان هلائين جنهن مان سنڌ ۽ ٻين ملڪن جي مڻن جو اُرمه ۽ ڀرمارڪ جو ڪلياڻ ٿئي. مونکي ارمان آهي ته هيءَ لينڊ پٽر مونکي ڏيڻ سان پهتو آهي. تنهن هوندي به لئين سمجهندا ته منهنجي آڻا ۽ دل هن آڻو ۾ حاضر ٿي آڻو ملهائي رهي آهي. سري ستگورو ڏيو جن پنهنجي پورن موجودگيءَ سان هن سگوري ڪاريءَ جي ٻڪ اڳواڻي پيا ڪندا ۽ پنهنجي آڻڪ هٿن سان هيءَ شپ ڪاريءَ واس پيا ڪندا.

آمين آمين

شب پاڻائن سان ۽ سڌو توهان سان توڙا

KARACHI

17th August 1935 Evening

My Dear Diwan Sahib,

I was greatly delighted to receive your letter conveying auspicious news of the installation of Swami Bodhraj as Upadeshak Guru, a sacred position which he meritedly deserves. I offer my congratulations to you and all the satsangis. Please convey my happiness to Swamiji with the sincere prayer that the crown of sacred memory of and abiding faith in the Puran Sat Guru Dev may glorify Swami Bodhraj's head and may he steer the ship of the holy mission prosperously throughout his propitious life to the temporal and spiritual amelioration of human beings in Sind and other countries.

2. I am sorry that the information has been received late for me. Consider my soul and heart present and enjoying the function.

The holy presence of Sri Sat Guru Devji will surely be presiding and performing the blessed ceremony with spiritual hands.

Amen-Amen

*With best wishes, Ever with you**Your own self*

Doulatrai.

وڻي سگهندو؟ اوهان کي سڏ آهي ته پيرين پوڻ مهل
وڏا ”ڇت“ اکر ڪم آڻيندا آهن. ”ڇت“ اکر جو ارمه
ڇا آهي؟ وڪارن کان چٽ، ديهه امان کان چٽ، سڄو
ڇوٽڪارو آهي. پيرين پوڻ جو پورو پير وڃن رهو آهي
ته پاڻي اڻوڻن ۽ آبي کان آڇو ڪجي. الهيءَ پير وڃن کي
پهچڻ لاءِ پرشارت ڪريو. اڻوڻي سڄو پيرين پوڻ آهي.
جيڪڏهن مستنگي پائر منهنجي الهن بن وڃن ته
اولايندا ته مون کي ڏاڍي پرستيا ڏيندي.

پوءِ پنداري جو ڪم چالو ٿيو. اهل مستنگين پير
سان پرسان پائي پنهنجي ٽن من کي پيرين ٻڌايو. بي ڏيهن
تي شهر جي گهر جالو ۽ جڏن کي ۽ وڏي اسپتال ۽ چرين
جي اسپتال جي سمورن ۽ اٽلڪ آشرم جي هالن کي
کارايو ويو.

هن اٽلڪ وڏي وڏيڪ شوپيڪ بڻالڻ لاءِ سڀ سري
۱۰۸ سوامي هيمراج صاحب چڏاڪاشي جنجي وڏي سهر
پوڄبه مهاراج ملڪ دولتراء صاحب جن، جي الهيءَ وٽ
ڪراچي ۽ هرا، ٽن کي چرن گهمالڻ لاءِ ڏيئي وٺي هڻي،
پر سنجوڳ اهڙو بڻيو جو هنن کي ڏيند پير مهل تي پهتي
ته سگهيو، جنهن ڪري هو اٽلڪ تي اچي نه سگهيا. هنن
سوامي بوڌراج جنجي گرو آستانا تي جيڪو سرهائي ۽
آسرواد جو پير ديوان ٺهرايو ڏانهن الڳريءَ ۾
ڪرڻا ڪري موڪليو هو اهو هن هيٺ ڏجي ٿو. هالن
جي سمجهڻ لاءِ ان جو سنڌيءَ ۾ ترجمو نه آهي هيٺان

ستگور ديو سوامي پرمالند صاحب جن به اس پس
ائين ڪري ڏيکاريو.

۲۔ گورو آيديش جو من کي هر ريت سو جهرو ڏيندڙ
آهي سو سيڪنهن ٻار ٻڌي، لندي وڏي کي هردي
پر هندائڻ گهرجي. ستگورن جي سکيائن جو سار اهو آهي
تہ پنهنجي هردي کي سڄي پاڻ سان ڀري پراڻي مائر
کي پرمائڻ روپ لسڄي ڪڇي. سري شاستي سرور پر
بط فرمايل آهي:-

جڳه پستڪ به پائن وچاريو، ايڪو رام لکيجي.
الهيءَ ڪري وڃي واهڙو جو پاڻ من مان ميساري
سڀني کي آئڻ رام سمجهي ورتل گهرجي. گورن جو سڄو
شيوڪ اهو آهي جو پنهنجي وڃي سان به آئڻ پيا
وڃي پيار ڪري ٿو ۽ پرکيا جي باهه پر سون والگر
چمڪي ٿو.

۳۔ پڇاڙيءَ ۾ منهنجي اوهان سڀني ستسنگي پاڻون
کي وينتي آهي تہ منهنجي نالي جي جڳه ڪڏهن به
ٻڌايو. گورن جي جڳه پر ئي منهنجي جڳه آهي.

۴۔ ٻي هيءَ به منهنجي وينتي آهي تہ ڪو به ستسنگي
مون کي پيرين نه پوي. مون کي اها ڳالهه تمام اڻ وڻندڙ
لڳي ٿي. سڄو پيرين پوڻ اهو آهي جو اهنگار جي ڪنڌ
کي جهڪائي آڻو وڃائجي. جو گورن جو آيديش ڪمائي
ٿو سو پيرين پوڻ بنا نه ٿو ساگر مان نري پار پوي ٿو،
پر جيڪو آيديش ٿي ٿو هلي سو پيرين پوڻ مان به ڇا

آي هيڏي وڏي مڙ اڳيان ڳالهائي سگهان ٿو. مان هڪ
 ٽي ٻارن جي ڪاليءَ جيان هوندو هوس جنهن جو مله
 ڏيڙي نه آهي، پر اهڙي ڪالي نه ڇڏين ڪنهن ڪارڀر
 جي هٿ ۾ اچي ٿي، تڏهن هو پنهجي ڪارڀريءَ سان
 هنڪي ٽهڙي لاهي اهڙي روپ ۾ آئي ٿو جو پريءَ جي
 لائي سان سڏجي ٿي. پوءِ جا ڪالي ڪنهن ڪس ڏيڻ
 واري ڪاڌ هڻي تنهن مان آهي مٺا مٺا سر ۽ آلاب لڪرن
 لا جي پڌو هردو پيو لڙي ۽ پڌو جي وڌيڪ ۽ وڌيڪ
 چاهيا پيئي ٿي، تن مان پهرائين بنا اڻڄاڻ ۽ ڪورو
 هوس. جڏهن پوءِ ستگورو روپي ڪارڀر جي
 شرڪ ۾ آيس ته هنن مهر ڪري مولڪي هر پرڪار جي
 آبديشن، اڀاسن، گهڻ ڳڻڻ ۽ ڪڙي پڌن پڌاڻ ۽ انهن
 موجب هلڪ ڪرائڻ سان ٻي لاهي هاڻوڪي روپ ۾
 آندو. جڏهن سري رامچندر مهاراج جي چرلن جهڙو
 مائو ٿي اهلڪا پٿر مان پري پئجي پيئي تن مان ستگورو
 جي چرلن ۾ رهڻي ڇڏي پٿر مان مٽجي سندن شيوا جو
 اڏڪاري بڻيو آهيان. اها سڀ سندن وڏائي آهي.

مردمه را آب خنوا مي دهند،

خاک را خورشيد بُوري مي کند.

ارد :-

ستگورو امرت پياري جان مردن منجهه وجهن،

خاک کي سورج جيان هستي ڏيئي پرڪاش ڪن.

پيٽا رکي ڪورو ڌار ڌار ڪيو. ان کان پوءِ ڪيترن ٻين
ستسنگين به ائين ڪيو. ڪي شرڌالو ستسنگي سڄن سري
بوٽراج چئجي ساراهه ۾ ڌار ڌار سرن ۾ ڪوٽا ۽ شبد ٺاهي
آيا هئا جي هن اُٿو ٿي ڳايا ويا. ستسنگين جي چاهنا ٿي
سري بوٽراج چئجي ڌرمپتي سندن ڀرسان سنگهاسن ٿي
وهاري ويئي. هيءُ دل اُٿاريندڙ ۽ رومانچ ڪڙو ڪندڙ درشيه
ڏسڻ وارن کي جيڪو آندو آيو اُنجو ڪير ڪٿن ڪري؟
جن ستسنگين کي هن اُٿو ڏسڻ جو ڀاڱو پڙ پيو سي اهڙو
آندو دايڪ سمو ڀلائي نه سگهندا!

پوءِ سري بوٽراج جنکي ارداس ڪئي ويئي ته ڪرپا
ڪري پنهنجي ٻوٽر مڪارولڊ مان ڪجهه وڃڻ ٻڌائي
ڪرلارڪ ڪريو. تنهن تي جيڪو هنن ڀاشڻ ڪيو تنهنجو
ٽائپرچ هيٺ ڏجي ٿو.

”ڀاڳوان ستسنگي سڄنوا! ستگور شيوا ۽ آگيا جي وس
ٿي ۽ ڪيترن ٻين پري ستسنگين جي ٻار ٻار چوڻ تي مون
هيءُ شپ ٻنڌڻ ڀاڱ ٿي ڪيو آهي. سري ۱۰۸ ستگور ڏيو
سوامي پرمالند صاحب جي اُٿت ڪٿن جا پندار هئا اُنهن
جي سنگهه ۾ رهي جيڪا مون سندن مهمي ڄاڻي آهي سا
مڪه سان ورلڻ ڪرڻ کان مٿي آهي. منهن جو سپاءِ اڳي
ڪناري ڪنيا وانگر هوندو هو. ايترو لڄارو هوندو هوس
جو عام ماڻهن ۾ پورو ڳالهائي ڪين سگهندو هوس. هيءُ
سپا ستگورن جي ڪرپا آهي جو پنهنجو پرڪاش مون
لڪڙ جي ڏئي دواران ٻڌو ڪيو اٿن، جنهن ڪري ٺر ٺر

جڻڪي مڃايو ۽ ۱۸- آگسٽ ۱۹۳۵ آرٽوار ڏهاڙو ڪورو استاينما جي آئسو لاء وڪيو ويو.

آلهيءَ ڏينهن جي جشن جو وسار ڪهڙن اکرن ۾
 ڏولن تي سگهندو؟ ڪٿان ڪٿان جا ستسنگي اچي گڏ
 ٿيا. سڀ سنگهه جي جڳهه کي ڪن ڪن ۽ جهنڊن سان چڱيءَ
 ريت سينگارايو ويو ۽ ڏومپ واس ۽ ٻين اهڙين سرهاڻين
 سان سگندڻ ڪيو ويو. سري بوڌراج جنجي سنگهاسن
 کي سينگاري آڏيڪ لاهولي جهلڪايو ويو. هر هڪ ٻريءَ
 پنهنجي پنهنجي ٻيڙيءَ ۽ شرڏا جي وس تي بي سجاوٽ
 ڪئي. ٻيا جو ڪم ٻار ۽ لڳي ٿو سو ڪهڙي ۽ اُنڪ ۽
 هر ش مان ڪيو وڃي ٿو! آلهيءَ ڏينهن ستسنگهه ۾ ابترا
 نه گهڻا ماڻهو اچي گڏ ٿيا جو ٿر چٽڻ جي نه جاءِ هئي.
 هن آئسو تي شهر جا ٻه ڪيترا ماڻهو سڄڻ آيل هئا. آلهيءَ
 شپ ڪهڙي ۽ ٿي سري بوڌراج جن سنگهاسن تي السن ٻئي
 لڳا جن ڏيولائن جو ڪورو ورهيسه سنگهاسن تي ڏسڻ
 ۾ ايندو آهي. آئسو تي ڪيترن ستسنگي سڄڻ جهڙوڪ
 شريمان ٽهراڻ بصرمل، شريمان ڏانڊومل ڪالچند، شريمان
 ٽاڪرداس آسودومل، شريمان لڪراج خوبچند، سيوهڻ
 مان آيل شريمان وشنداس، شريمان وڪيول جيوترام ۽
 شريمان چارام ٽيٽولمل سري بوڌراج جنجي ڪن، آليو ۽
 جرنلر تي پنهنجي پنهنجي لاهولي سندر ۽ دل پڄايندڙ
 وڪيول ڪيا. پوءِ منڊل جي ٻڌان شريمان ٽهراڻ بصرمل سري
 ٻڌا

سڄي سڳ کان لراس ڪرڻ سري بوڌ راج جن ليڪ ل
 سمجهيو ۽ سڳي کي مان ڏيڻ اچڻ ڄاڻي، ڀائي روجرام
 پرمالند جي ڌرمائو جڳه جا ستسنگين هت مڪئي هئي
 ان ۾ ستسنگ ڪرڻ سڳ ڪار ڪيو. سندن هاڪار ٻڌي
 ستسنگين جا ڪومال هر دا ٽوڙ لڳا. هنن اسانل کي آب،
 ٻڌي کي شاب (جواني)، ڪنگال کي مال ۽ وڇڙيل کي
 وصال ملي ل اٿڪان وڌيڪ هن لاء پي ڪپڙي سرهائي
 لپي سگهي ٿي، تن ستسنگي به ڏاڍي هرش ۾ اچي ويا.
 ڪيتري سمه کان پوءِ من موهن جي مڌر مولي ٻڌي
 ستسنگين ۾ تنهن سر جوئي آئي ۽ گد گد ٿيڻ لڳا. ڪجهه
 سمو ستسنگ ڀڄي ۽ جاء ٿي ٿيندو رهيو، جنهن کان پوءِ
 ڀائي ولرام پيرومل جي ڌرمائو جڳه ۾ ٿيڻ لڳو. اٽڪاپوءِ
 وري شهر جي ڀر سڌ ڏاڍي ڀوش ڀائي ٽالڪرام مينگهراج
 جي ادار ٽان سندن سر ڳواڻي پت ڀائي ٽيڪمڊاس
 جي ڀائي اسٽابن ڪيل جو ڪرڻ جي اسڪول ۾ مولي
 ڀر جي گهٽي ۾ ٿيندو هو. اتي ستسنگ چڱي سمه ٿاين
 ٿيندو رهيو.

ستسنگي سڄن هاڻي آسء ۾ پڄي لڳا ٻالھ ٻاڻ ۾
 وري وري ڇلائڻ لڳا ل سري بوڌ راج جنکي ڪورو گديءَ
 تي وڌاري. ليڪ هنن کي به ٿي پيرا وٺي به ڪمالون
 پرنس ٻالھ کي ٻڌو اڻ ٻڌو ڪري ڇڏيو. هڪ ڀيري
 جيتوڻ لهن ڪرڻ جي ٽيرج ڪپڙي آهي، جڏهن
 ستسنگي ڪرڻ ڪرڻ ۾ سٺي ۽ ڀت علي رهيو

اوستا ڏسي ڪجهه مهل نه وڌي ويچار ۾ پئجي ويا ۽
 کين ٻئي ڳالهين جون ڳريون ٿي لڳيون، پر ستم ٿي هن-
 سن ست سنگين کي ڪي آلت ۽ دلاسي جا وڃن ٻڌائي
 جڏهن ڪئن ٿاري ڇڏيو. ست سنگين کان وري نه رهيو
 نه ٿيو. تورا ڏينهن رکي هو وري پاڻ ۾ گڏيا ۽ ٻڌي
 ڪري پنهن جي روءِ سوء ست سنگ لاءِ هڪ ڌرمائو
 ڳجهه هٿ ڪيائون. پوءِ گهڻا ست سنگي ميڙ ڪري
 سري ٻوڌ راج جن وٽ آيا ۽ اچي لمانائيءَ سان وينتي
 ڪيائون ته اسان ٻيو ڪو ڇاڙهو نه ڏسي ست سنگ لاءِ
 جڳهه نه ڪئي آهي. هاڻي جڏهن وڻيو تن اٿي هلي ستسنگ
 ڪريو ۽ اسان جي ويڳاڻن ۽ سڪايل هر دن جي سڪ
 پوري ڪريو. سري ٻوڌ راج جنڪي هيءَ ڳالهه ٻڌي
 اسچرچ وٺي ويو ۽ چيائين ته منهنجي مڃتا بنا هيءَ توهان
 ڇا ڪيو؟ ائين ڪڏهن ڪين لهندو. توهين ڪرڻا
 ڪري انهيءَ ڳالهه، تان لهي وڃڻ ۽ جڳهه ڏيڻ کي موٽائي
 ڏيو. منهن جي لاءِ هروڀرو اڻ وڻندڙ اوستا اڳين نه
 ڪريو. هيءَ جواب ٻڌي ست سنگي ويچارا ته هڪاڪا
 ٿي ويا. پهر يائين ته ڪجهه ڳالهائڻ اڪلين ٿي، پر پوءِ
 دل ٻڌي سري ٻوڌ راج جن کي وينتي ڪيائون ته اسان
 جڳهه هٿ ڪرڻ ۾ ڏاڍي مٿاڪت ڪئي آهي. اسان کي
 لراس نه ڪريو. جهڙا سياڻا ڇاڏا آهيو تهڙي اسان
 تي ڏاڍا ڪريو. ڪجهه مهل رڊ بدل هلندي رهي. نيٺ
 گهڻن منهن ميڙين کان پوءِ هيڏي ميڙ کي موٽائڻ ۽

ڇا ڪوڪل ۽ مٿرا پر بيا ماڻهو ڪونه هوا ۽ پوء نه
 سڪوڻ ۽ ڪوال ٻال ڇو ڪرڻ جي پٺيان ڇر يا هوا؟
 تنهن ڪري نه ٻا ٻالي اوهين مندر پر حلي ڪٿا ڪريو
 ۽ اسان جي من جي پياس پوري ڪريو. سري ٻوڏ راج
 جن ڪن پر پر پري وائيءَ سان چيو ته بيارا! مندر پر ڪٿ
 پٽ آهي تنهن ڪري ئي مندر پر ڪٿا ڪرڻ کان پاسو
 ڪرڻ مون ليڪ سمجهيو آهي. مون کي ڪرڻا ڪري
 ان لاء نه چئو. ويچارا ست سنگي، سري ٻوڏ راج جنجي
 وڃن جا پر پياسي، ڪيستانين سندن وڃن کان والجهي
 رهي سگهندا؟ سو ڪجهه ڏينهن ٿرسي وري پاڻ ڪٿا
 ٿي وڻ آيا ۽ اچي پرار ٿيا ڪيائون ته مندر پر برار
 ڪٿ پٽ آهي ۽ اٿي توهان کان ڪٿا ڪرڻ پڇندي نه
 ڪانه، تنهنڪري اسان جي مٿو ڪاٺا پوري ڪرڻ
 لاء ڪرڻا ڪري اٿي ڪنهن هنڌ ئي سٽنگ ڪريو.
 ٿڌهين نه به سري ٻوڏ راج جن هنڪي سمجهايو ته اهڙيون
 ڳالهون ڪرڻ ليڪ نه آهن. نه سٽ سنگ جا اُستان لهن
 لاء توهان کي مندر پر سٽنگ پراپٽ آهي، تنهن کانسواءِ
 جڏهين جڏهين مون وقت اچو ٿا ٿڌهين وڃن وٽس نه
 ٿي ٿو اهو بس آهي. هنن پر ڪي اهڙا نه سٽ سنگي
 هوا جنڪي نه وڃو سري ٻوڏ راج جنجي وڃن وٽس ٻڌڻ
 جو وجهه ڪونه ملندو هو پر درشن نه پراپٽ نه ٿيندو
 هو. انهن ڪن گهڻو ليلو ۽ سندن اکين مان پر پر وڃان پاڻي
 وهي آيو، پسل هرندي وارا سري ٻوڏ راج جن هيءَ

سري ٻوڌ راج جن تہ پاسو وٺي اُسنڱ گهارڻ لڳا
جيڪي پريمي ۽ شرڏالو ست سنگي سندن وچن روپي
منوهر مرلي ٻڌي موٽ ٿي چڪا هوا آهي مات ڪري
وهن تہ ڪئن! هنن جا سڪڙائي وچن سندن ساري ڏينهن
جي اُڪاوت لاهي ڇڏيندا هوا، سندن اداس من هرش
۽ بگساهه سان پري ڇڏيندا هوا، سندن دڪي هرڊن جا
سور سميتي ڇڏيندا هوا ۽ سندن اليڪ چنتائن کي چڪچور
ڪري ڇڏيندا هوا. آهي ويچارا سري ٻوڌ راج جن جي
ڪٿا بنا ڏاڍو اداس ٿيڻ لڳا ۽ پاڻ کي ائين سمجهڻ لڳا
جنن وڇڙو ڳانءِ بنا. پلا پاڻي ۽ کان سواءِ مڇيءَ جو جياپو
ڪئن ٿيندو؟ ليڪ آهي رهي نه سگهيا ۽ سري ٻوڌ راج
جنکي گهر وڃي ويٺي ڪرڻ لڳا تہ ڪرڻا ڪري وري
پنهن جي ڪٿا چالو ڪري اسان جي اسائيل هرڊن جي
اُڄ لاهيو. هو کين لاهائي ورندي ڏيندا هوا تہ پنهنجي
مند ۾ ڪٿا ٿيندڙ آهي جا توهين ٻڌو پيا ۽ لاهو بس
آهي. تنهن تي ڪيترن ست سنگين چڱي ڏٺو تہ اسانکي
انهيءَ ڪٿا مان اهو رس نٿو اچي جو توهان جي مان
ايندو هو ۽ نه من تي ڪو چنڊو پوي ٿو. اسانجي دل
تہ اوهان سان ئي ٻڌجي ويئي آهي. هاڻي وري ٻي ڪنهن
سان ٻڌون؟
دل جو دلبر هڪڙو سوين ڪين ڪجن،
دل به تجي تنهن هڪ کي مرسوين سڏون ڪن،
آهي چلولا چئجن جي درد ۾ لائين دوستي.

ڪمائي نه هتي ۽ هتي جو - ڇو سڪ پائي ۽ ڪئن سندن
وڙاٽ سمان ورتي سڪو پيس جي سيج تي سمهي ها ،
جنهن مان ”آلر اميرت“ جهڙو آندميءَ گرمت جهڳٽ جي
جهوليءَ ۾ پوي ها ، جنهن کي پڙهي ۽ هندائي ڪئين
نه لارڻن پنهنجي جيون کي چوڻي هيءَ بڻائين ها ، ڪرسمس
۽ ڪسڪ جا ڪپڙا لڳ ڇلن ۽ لڙمان بڻجي ملائڪن
کان مٿاڻون پند پرايس ڪن ها ، سسار کي ڏرم ، ارڻ ،
ڪام ، موڪش جا چارئي پدارت مٿس ۾ ملن ها ، جهڳٽاسو
جهڙ هن اميرت کي پاڻ ڪري ، تن من ۽ سسار جي سڀني
پدارتن کي پلائي ، آٿا ۾ اسٽف ٿي ۽ شالڪ جي سٽل
سروڙ ۾ سنان ڪري اجر امر بڻجن ها ۽ اليڪ اسان
جون خشڪ دلون پگهي ، ڀرمر ، شرڏا ، لمرڻا لڙياد ڪ
دري سمهدا جي رنگين ۽ سڳندي ٻوٽن سان ساڻون
۽ سرسبز ٿين ها ۽ ڪئن ”مائڪ ورڻ مالها“ جهڙو
موٽين سان مڙهيل ، اڪٽ گبان سان ڀريل ، اوج عمل جي
سڙڪن سان سٽيل ، سج ۽ ڪوڙ کي ڪوٽي ۽ ٽي پرڪا
لاءِ ۽ پنهنجي اوستا جي امتحان وٺڻ لاءِ ، جهڳٽاسين کي
مٿي ۽ مٿي چاڙهي ڇڏڻ لاءِ آٿاه ۽ اٽڪ ڦوڪيندڙ ،
ڪام ۽ ڪنڇن مان ساوڙان ڪندڙ ، آٽڪ مارڻ ۾ سٿر
رهس هٿ اچي ها ، مطلب نه ڪئن سري اوڙاج جن
جهڙي ڪو ملتا ، سوڀا ، رنگيني ۽ سڳنديءَ سان ڀريل
گل مان اليڪ جهڳٽاسين روپي پوٽرا واس وٺي ارڻ ۽
سڌ ڪن ها .

سري ٻوڌ راج جن ته پاسو وٺي آسنگ گهارڻ لڳا پر
 جيڪي پريمي ۽ شرڙالو ست سنگي سندن وچن روپي
 منوهر مرلي ٻڌي موهت ٿي چڪا هوا آهي مات ڪري
 وهن نه ڪئن! هنن جا سڪداڻي وچن سندن ساري ڏينهن
 جي اُڪاوت لاهي ڇڏيندا هوا، سندن اداس من هرش
 ۽ بگساهر سان پري ڇڏيندا هوا، سندن دڪي هرڊن جا
 سور سميتي ڇڏيندا هوا ۽ سندن ائڪ چنتائن کي ڇڪچور
 ڪري ڇڏيندا هوا. آهي ويچارا سري ٻوڌ راج جن جي
 ڪٿا بنا ڏاڍو اداس ٿيڻ لڳا ۽ پاڻ کي ائين سمجهڻ لڳا
 جنن وچڙو ڳانءِ بنا. ڀلا پاڻي ۽ کان سواءِ مڇيءَ جو جياپو
 ڪئن ٿيندو؟ نيٺ آهي رهي نه سگهيا ۽ سري ٻوڌ راج
 جنکي گهر وڃي ويٺي ڪرڻ لڳا ته ڪرپا ڪري وري
 پنهنجي ڪٿا چالو ڪري اسان جي آسائيل هرڊن جي
 اُچ لاهيو. هو کين لاهائي ورندي ڏيندا هوا ته پنهنجي
 مندر ۾ ڪٿا ٿيندڙ آهي جا توهين ٻڌو پيا ۽ لاهو بس
 آهي. تنهن تي ڪيترن ست سنگين چڻي ڏنو ته اسانکي
 آلهيءَ ڪٿا مان اهو رس نٿو اچي جو توهان جي مان
 ايندو هو ۽ نه من تي ڪو چنڊو پوي ٿو. اسانجي دل
 ته اوهان سان ئي ٻڌجي ويئي آهي. هاڻي وري ٻي ڪنهن
 سان ٻڌون؟

دل جو دلبر هڪڙو سوين ڪين ڪجن،
 دل به ٽجي تنهن هڪ کي مرسوين سڌون ڪن،
 آهي چلو لا چئن جي در در لائين دوستي.

ڪمائي نه هئي ۽ هتي جو سڄو سڪ پائي ۽ ڪنهن سندن
وڙاڪ سمان ورتي سڪوڀڄ جي سڀڄ ئي سمهي ها ،
جهن مان ”آمر امرت“ جهڙو آندميءَ ڪرمت جڳم جي
جهوليءَ ۾ پوي ها ، جهن کي پڙهي ۽ هنڊائي ڪنهن
لر لارون پنهنجي جهڙن کي چوليءَ ۾ پٽائين ها ، ڪرسم
۽ ڪسنگ جا ڪپڙا ليڪ چلن ۽ لڙمان پٽي ملاڪن
کان مٿائون پڌ پرايم ڪن ها ، سنار کي ڏرم ، ارڪ ،
ڪام ، موڪش جا چارئي پڌارڪ مشڪ ۾ ملن ها ، جڳياسو
جهڙ هن آمرت کي پاڻ ڪري ، ٽن من ۽ سنار جي سڀني
پڌارن کي پٽائي ، آما ۾ اسٽ ٿي ۽ شام جي سڀيل
سروڌر ۾ سنان ڪري آجر آمر پٽجن ها ۽ اليڪ السان
جون خشڪ دليون پکتي ، پرپر ، شرڏا ، نمرنا لڳياد ڪ
دٻري سمهڙا جي ولڪين ۽ سڳندي ٻوٽن سان ساڻون
۽ سرسبز گهن ها ، ڪنهن ”مالڪ ورت مالها“ جهڙو
هولين سان مڙهيل ، اڪٽ گيان سان ٻريل ، اوج عمل جي
سڙڪن سان سڀيل ، سڄ ۽ ڪوڙ کي ڪسوٽيءَ ئي پرڪڻ
لاءِ ۽ پنهنجي اوستا جي امتڪان وٺي لاءِ ، جڳياسين کي
مٿي ۽ مٿي چاڙهي ڇڏي لاءِ آساه ۽ اُمڪ ٽوڪيندڙ ،
ڪام ۽ ڪنهن ٿان ساوڙان ڪندڙ ، آلمڪ مارڻ ۾ سڄر
دعبر هٿ اچي ها ، مطلب نه ڪن سري اوڙاج هن
جهڙي ڪوملنا ، سولها ، ولڪيني ۽ سڳنديءَ سان ٻريل
ڪل مان اليڪ جڳياسين روپي پڙا واس وٺي ارڪ ۽
پرمارڪ سد ڪن ها .

سري ٻوڌ راج جن ته پاسو وٺي آسنگ گهارڻ لڳا
 جيڪي پريمي ۽ شرڌالو ست سنگي سندن وچن روپ
 منوهر مرلي ٻڌي موٽ ٿي چڪا هوا آهي مات ڪري
 وهن ته ڪئن! هنن جا سڪڙائي وچن سندن ساري ڏينهن
 جي اُڪاوٽ لاهي ڇڏيندا هوا، سندن اداس من هر ش
 ۽ بگساه، سان پري ڇڏيندا هوا، سندن دڪي هر دن جا
 سور سميتي ڇڏيندا هوا ۽ سندن اليڪ چنتائن کي ڇڪڇور
 ڪري ڇڏيندا هوا. آهي ويچارا سري ٻوڌ راج جن جي
 ڪٿا بنا ڏاڍو اداس ٿيڻ لڳا ۽ پاڻ کي ائين سمجهڻ لڳا
 جئن وڇڙو ڳانءِ بنا. ڀلا پاڻي ۽ کان سواءِ مڇيءَ جو جياڻو
 ڪئن ٿيندو؟ نيٺ آهي رهي نه سگهيا ۽ سري ٻوڌ راج
 جنکي گهر وڃي ويٺي ڪرڻ لڳا ته ڪرپا ڪري وري
 پنهنجي ڪٿا چالو ڪري اسان جي آسائيل هر دن جي
 اڄ لاهيو. هو کين لاهائي ورندي ڏيندا هوا ته پنهنجي
 مندر ۾ ڪٿا ٿيندڙ آهي جا توهين ٻڌو پيا ۽ لاهو بس
 آهي. تنهن تي ڪيترن ست سنگين چڻي ڏنو ته اسانکي
 آلهيءَ ڪٿا مان اهو رس اٿو اچي جو توهان جي مان
 ايندو هو ۽ نه من تي ڪو ڇنڊو پوي ٿو. اسانجي دل
 ته اوهان سان ئي ٻڌجي ويٺي آهي. هاڻي وري ٻي ڪنهن
 سان ٻڌون؟
 دل جو دلبر هڪڙو سوين ڪين ڪجن،
 دل به ٿجي تنهن هڪ کي مرسوين سڏون ڪن،
 آهي چلو لا چئجن جي در در لائين دوستي.

ڪمائي نه هئي ۽ هتي جو - ڇو سڪ پائي، ڪنهن سندن
 وراثت سان ورڻي سڪو پيم جي سڀڻ تي سهي ها،
 جنهن مان ”آمر امرت“ جهڙو آندميءَ گرنت جهڳڻ جي
 جهوليءَ ۾ پوي ها، جنهن کي اُڙهي ۽ هنڊائي ڪنهن
 لاردارن پنهنجي جيتون کي ڇوڙي مٽي ۽ پٺاڻن ها، ڪرسمس
 ۽ ڪسنگ جسا ڪجڙا ليڪ چلن ۽ ارمان پڙهي ملاڪن
 کان مٿاهون پد پرايم ڪن ها، سسار کي ڏرم، ارڪ،
 ڪام، موڪش جا چارئي پدارت مٿس ۾ ملن ها، جهڳاسو
 جهڙهن آمرت کي پاڻ ڪري، ٽن من ۽ سسار جي سهي
 پدارتن کي پلائي، آما ۾ اسٽي ٿي ۽ شام جي سڀڻ
 سرويڙ ۾ سنان ڪري آجر آمر پڙجن ها ۽ اليڪ اسان
 جون ڪشڪ ڏليون پگتي، پرپر، شرڏا، لهرنا اڻياد ڪ
 ديري سمجندا جي رنگين ۽ سڳندي پوئس سان سامون
 ۽ سرسبز ٿين ها، ڪن ”ماسڪ ورڪ مالها“ جهڙو
 موئين سان مڙهيل، اڪت گيان سان اڙيل، اوج عمل جي
 مڙڪن سان سڀڻ، سج ۽ ڪوڙ کي ڪڙي ٿي پڙڪ
 ۽ ٻننجهي اومتا جي امتتان وٺڻ لاءِ، جهڳاسين کي
 مٽي ۽ مٽي جاڙهي چڙهي لاءِ آساءِ ۽ اٽڪ ٿو ڪيندڙ،
 ختم ۽ ڪنڇن ٿان ساوڏان ڪندڙ، آٽڪ مارڻ ۾ سچر
 جسپرست اچي ها، مطلب نه ڪن سري پوڏراج هن
 حقيقت ڪو مٽا، سوپا، رنگيني ۽ سڳنديءَ سان اڙيل
 ڪنهن جهڳاسي، ويهي پوڏرا واس وٺي ارڪ ۽

جو عمل ستسنگ جي اندر ئي ڪرايو وڃي ها، ڪئن پوءِ
 آسٽن ۽ سماجڪ ستاري جي منبدين جو مالڊاٽو منڊجي
 ها، ڪئن ڏکين ۽ درد مندن جي دڪ دور ڪرڻ لاءِ
 دوائن جو پربند بڻجي ها ۽ ڪئن هر مهني ۽ هر شيوار
 تي هوم ۽ هون سان اور جو اڪند جاپ چيچي ها ۽
 ڪئن سري اوتراج جن جو ڪشمير جي ستر تي وڃڻ
 ٿئي ها، جنهن مان ”گيان ياترا“ جهڙو جواهرن سان
 جهنگهيل شاستر لکري لزار ٿئي ها ۽ ويدالت، جو
 ڏکين سنسڪرت شبدن ۾ اڪل هو، سو سرل ۽ سهڻي
 سنڌي ۽ ۾ سڀشت ريت سان پرگهت ٿئي ها ۽ ڪئن
 سندن اندر مان آتمڪ، آلوڪا ۽ اميرت پريل آلاپ ”الدر
 جي آلاپ“ جي روپ ۾ روڻا ٿين ها ۽ اهڙو رميڪ
 گرلٽ ان هن جي روڻن کي لوارڻ وارو، اندر جا سڀ
 اسرار، ڪولڻ وارو، ويدن جو لچوريل ٿت سارو ۽ ٿت
 گيان جو اڪت پندارو پريمين جي پليءَ پري ها ۽ ڪئن
 سنسار کي ”سچو ساڻي“ جهڙو سچو ساڻن سهج سڀاڻ پراپت
 ٿئي ها، ڪئن هر هڪ ست سنگي گهر ۾ ويٺي، ستسنگ
 جو اميرت پئي ها ۽ هر سنڪت سمي سڌيو سهايو، سڪن
 ۽ سچي آند جو ڏاڪ، سدائين سان رکڻ لائق، اوت
 ۽ پرمات جي يڪتئين سان ٽٽار، پگتيج ۽ گيان جو هيءُ
 پراور پندار، ڪئن عام جي اڳيان اچي ها، بارهن پيرا
 هيءُ بندر گرلٽ ويو آهي ڇاڇي ۽ سچن ستسنگين جي
 سيني ۾ ويو آهي سماڇي، سندن هڪ ئي وچن ڪو

دېست چواهر کټي مٽي ۽ پر ٻيو هجي، توڙي راجا جي مڪت
پر لڳل هجي، ٻيئي هنڌ ساڳي ۽ جهلڪ سان چمڪي ٿو،
تڏهن سري بوڌ راج جن به راجه دليڪ کان لبارا، پنهنجي
لج مٽي ۽ پر متوارا نظر آيا ۽ چيائون ته اسانکي اڳڪاٺ
۽ الترمڪا جو آئي آنددايڪ سنگهاسن ملو آهي.

بالڪن کي اڳتي هلي پڙهڻ سان لسجي ٿيندو ته هن
دېست وچنا وچڻا پر به ڀڳوان ڪا ڀلائي ڀري هئي. ڀلا جي
سري راءِ چندر جي راج ڪڍي ملهه هل ڪيڪڙي جي ڪڍي
ٿي ڪمٽي سوار نه ٿئي ها، نه ڪئن هيڏو سارو راءِ مانڻ
وڃي ها، ڪئن ڪروڙن جا ڪشت ڪڍجن ها، البڪ
پٽس پاڙن ٿين ها، ڀڳتن جي پڙ لهي ها، داسن ڪي
نه دشمن ڀراپس ٿين ها، دشمن جي دل جو سنگهار ٿئي
ها، دٻو ٽائڻ جي ڌر جو جٽڪار ٿئي ها، تنن جيڪڏهن
سري بوڌ راج جن به اڳڪاٺ ۽ اڀرامتا اختيار نه ڪن ها،
نه ڪئن سرڌاو ۽ سڪايل مستسڪين جي کين مڃائڻ ٿي
شهر جي ڌار ڌار پاڙن ۽ گهٽن پر مستسڪ جو پرچار ٿئي
ها، ڪئن ڪلهوڙن جي قديمي ڪومت پر ٿون مندر لرواد
ٿئي ها، ڪئن قلع جي بياپان واري سڄي ۽ پڙ پالڪ ڀومي
مستسڪ جي سڪائڻ جو پنج روپ پاڻي پي پر ڦٽل ۽ آباد
ٿئي ها، ڪئن اٽي جي آسپاس جو هر هڪ ڀرهي ستڪورن
جي سکيا جي سڳندي ڦهليل ڏسي، مستسڪ پر چڪڙي
دلشاد ٿئي ها، ڪئن ٿون ٿون ڀرپورن کي ڀرمارڪ جي
پنڌ پر لڳايو وڃي ها، ڪئن مستسڪ جي سندو سڪياڻن

چولديو آهي سو هر پرڪار جي مڻيا سان پُوشت ۽ الهِي
پد لاءِ پورن اڌڪاري آهي.

سال ۱۹۳۳ جي پڇاڙيءَ ڌاري سوامي جن جو سر پر
وري ڪجهه ڏي لو ٿيڻ لڳو ۽ سال ۱۹۳۴ جي منڍ ۾ سنڌ
مان ٿورا ڏينهن چرن گهمائي اچڻ کان پوءِ هنن کي
سر پر جي سات جو سهڪار ڏينهن ڏينهن گهٽجندڙ ڏسڻ
۾ آيو. الهِي ڪري هنن کي ويچار اٿڻ لڳا ته پنهنجي
وديهه کان پوءِ پنهنجي مشن جي مندرن جي سنڀال لاءِ
هدايتون ڪري ڇڏجن. مظفر پُڙه جو مندر، جايون ۽
زمينون نه ستگورن جي شخصي نالي تي ۽ سندن حوالي
هيون. انهن لاءِ کين ويچار آيو ته شري رامانند، جنهن
کي اسان ڪيتري سمي کان پنهنجي شيوا ۾ لڳايو آهي،
سو مندر جو ڪم ڪار سٺي نموني سنڀاليندو ٿو اچي ۽
سندن پريٽ پنهنجي مندر ۽ رسيلي واسِي سان ڪٿا
ڪيڙڻ ڪري ستسنگين کي پرسن ڪندو رهيو آهي ۽
پورن گور پڳت، گڙوان ۽ ڪيالي ۽ هر پرڪار جو گه
انهن ڪري اهو مندر اڻيادڪ ان جي حوالي ڪجن.
ليڪ اهڙو ڀڪو سنڪلپ ڪري تاريخ ۱۶ مارچ ۱۹۳۴
جي مظفر پُڙه جو مندر، جايون ۽ زمينون ۽ انهن نه نسبت
سڀ پرڪار جون هدايتون ۽ نصيحتون شري رامانند جن
جي نالي وسيعت جي طور تي لکيائون، پر ان ڪاغذ ۾
اڃا به ڪي ڳالهون سوچي ويچاري لکڻيون هيون،
جنهنڪري پنهنجي صحيح ان تي نه پائائون اڙتالت

سندن وڏن جون داسيون بڻجي پيون . سندن آليو جي
 ڪلا جي وري ڪهڙي ڳالهه ڪجي ! اها به وڻي بهج
 جي چندرمان مان وڌندي وڌندي پڙ وڻماسيءَ جي ڪلا کي
 پهچندي . روز جي مستڪر ۾ اڇڙا ته آسڙهه اڀدش،
 آکاڻيون ۽ اڀدش لعل ٿين لمولي ۾ لڙت ڪندا هئا ، جو
 ٻڌلڙ ڏندين آڱريون ڏيئي چولندا هئا ته ڇا لڳي هيءُ
 ڳيڙو جتان، ڇا هن ۾ ٻڙيل آهي آناڻه اليو جي شڪتي ۽
 گمان ! سري پوڌراج جن جي ورتي ڳهڻو سمهه اترمي
 وهڻ ڪري سندن واڻيءَ ۾ اهڙو نه ميناج ۽ رس ٻڙيل
 هو، جو ٻڌڻ سان مستڪين جو روم روم ٻڙيل ۾ ٻڌڪالمان
 ٿي ويندو هو ۽ ٻڙيل ٻيا ويندا هئا . انهن سمن ڪري
 ڏهاڙي ليڻ واري مستڪر ۾ به مستڪي هر روز ڪٿان
 ڪٿان ڪٿي مستڪر ۾ ڪهڙي آناڻه ۽ آنگهه سان اچي
 اميرت وٺي ڪٿا جو رس پاڻ ڪندا هئا ۽ سندن
 تعداد ويندو هو وڌندو . سري ۱۰۸ مستڪور ڏيو سوامي
 ٻرمالند صاحب جي پنهنجي بيماري شش کي سڀ ڳالهه ۾
 آسڙهه آڻي ڪندو ته ۽ مستڪر جي ڦلاري ڏيندو
 ڏيندو وڌيڪ بيماري ٿيندي ڏاڍو ڀڙس ٿيندا هئا
 ۽ کيس ڳيڻي لپيڻ جي ڪندڙ سان ڏسندا هئا . پنهنجون
 اچي ڏاڍا تون مستڪين سان بيماري ڪندا رهندا هئا ،
 تڏهن سري پوڌراج جي نتيجي لکيل چين ۾ نه اشاري ۾
 نه هئا . جيئن پوءِ ٿين سندن هردي ۾ پورن رهن
 رويو نه سندن ڪم جو اڀديشڪ گورو اسان

کيس ائين به فرمايائون نه اسان جي وڏيهه ٿيڻ تي پرگهت
ڪري الهن موجب همت ڪجو. سري بوڌ راج کي ٿورنهي
سمي کانپوءِ ڪٿا ڪرڻ بابت ۽ ٻيا آلتريڪ پيد ٿيا لکي
هو ڪلياڻون.

د ٻو اڃا سان سوامي جن جي سرپرڪ ڪشت پر ڦيرو اچڻ
لڳو ۽ ڪجهه سمي اندر سندن سرپر اڪليف کان بالڪل آجو
ٿي اڳي وانگر نيڪ ٿي ويو ۽ هو پنهنجي ڪم ڪار کي
منهن ڏيڻ لڳا ۽ سنڌ پر مستسگين جي ٻرڻ ٻرڻ ڇڪ ٿيڻ
تي دستور موجب پنهنجا سڳورا چرن گهمائيندا رهيا.

هيڏا الهن سري بوڌ راج جن جي سڀني پاسي وڌيڪ
التي ٿيڻ لڳي. پر مائڻ ٻرڻ جي ٿار نه اڳيئي لڳل هين.
الهيءَ ڪري جيڪو سمو اچندو هون سو الترمڪي ٿي
لڳاتار اولها اڀياس پيا ڪندا هئا ۽ هڪدم جي مهران
پر ٿيون هڻي، ويندا هئا اڪيچار آمله ماڻڪ هٿ
ڪندا. ليڪ رام جي رنگ ۾ اهڙو نه رنگجي ويا، جو
کين ٽن من ۽ سنسار جا سڀ پڌارت ڀڄي ويا ۽ جيڏا الهن
ڪيڏا الهن پر ڀتم ٿي پر ڀتم ٿيڻ لڳا. آتم سرويپ جا
سنسڪار، جي گورن جي سنگ، پر رهندي منڍ کان وٺي
کين پوندا رهيا هئا ۽ هيٺائين ٻڪا ٿي چڪا هئا، ٽن
جي اڀياس ۾ ورڻي ورائڻ سان هنن کي سڀ آتما جو
چمتڪار اڌالت پنهنجي پاڻ جو ڀسارو ڀسڻ ۾ آيو ۽ الهي
اڀياس کي وڌائيندي وڌائيندي آتما ۾ رستيءَ جي مڙج
ماڻڻ لڳا. هاڻي شالتي، ٿرپتي، آسنگتا ۽ ٻر سندا سر وڌا

ٿلن ٿور مان مست هستان ٿي،
ڏيڻ پراڻ سمجھڻ سڄڻ ٿان ٿواب .

انهيءَ رات سري بوڌراج پنهنجي مڙسٽ رهي،
ڪٽي ۽ آلمڪ اٿي ۽ جي ڪري سڀني مستڪن ۾
شرومڻي پئجي چڪو هو. تنهن کان سواءِ سوامي جن
سندس ڪٿا ۽ آيت جي هاڪ ڄڻ بسوءِ ٿي وڌيڪ
ٻڌل ۽ رهندا هئا. هنن جي ڌيان تي آيل هو ته مستڪن
ڏهري ڏهري وڌي ڏيڏ سؤ ڪن ڏهاڙي مستڪن ۾
اهڙو آهي. مستڪن جي اهڙيءَ رڙ ٿي مان هنن لڳو
لڳا ٿي سري بوڌراج جي ڪٿا ڪيتري قدر نه رسدايڪ،
موهندڙ ۽ آيت سان پُر پور ٿيندي ويئي آهي. انهيءَ
ڪري سندس چيف هيڪاري باغ بهار ٿيو. هنن مڙي ٻااھن
جو سوامي جن تي ڄڻ روءِ ٿي گهڻو پڙ پاءُ بولدو رهيو
۽ ليڪ سري بوڌراج جي يوگتا جو چتر سندس چيف تي
چٽجي ويو. ڄڻ ٻڌيو، اڪاوان، ڪوان ۽ ستيوان گماشتي
لاءِ سيڪ جي اندر ۾ سنيهه ۽ سمنان آڻين ٿيندو آهي ۽
هن جي پوري قدرداني ڪرڻ لاءِ وجهه پيو ڳوليندو آهي،
الو ڄڻ سئيل ۽ لائق پتر کي سندس پتا سڀ ڪجهه
سؤ ٻڌڻ چاهيندو آهي، تن سوامي جن کي به سڀاويڪ چاهيا
آڻين ٿي ته سري بوڌراج جيڙي پُر پور يوگيه شش لاءِ
ڪجهه اوس ڪرڻ گهرجي .

ڪجهه مهينا اڃا لهر يا ٿي ڪمن ته اوچتو سال ۱۹۲۳

۾ سوامي جن جي سر پُر ۾ ڪجهه ڪشت اچي آڻين ٿيو،

۵. لنگهي ٿو آڱر مان جڏهين ٿئي ٿو سون نچ ٿڌهين
 ڪرين جي قرب ڪنڊن سان گلن جي ٿئي سيجا تنهنجي
 ۶. وساري ڇڏ وڃن سڀئي سهارو جي نه ٿئي توکان
 وسارڻ، دل جي دردن لاءِ آهي وڻندڙ دوا تنهنجي
 ۷. پيهي اڱنيءَ منجهان سڀڻا جا نڪتي صاف پوئڙي
 ڳلا جي آڱر ۾ هتي ٿي پريڪيا ٿئي اها تنهنجي
 ۸. ٻڌي آواز ننڍا جا سدا ڪر دل پنهنجي سرهي
 ته نٿئي ٻوڏ ڇنڊ وانگر هي وڻندڙ ڪلا تنهنجي.

آهين اي ديوي نون ۽ ڌن آهن تنهنجا ڀاڳ ! توکا
وڌيڪ هن سنسار ۾ ٻيو کير ڀاڳي شالي هوندو ؟
چننامڻي ملڻ کان پوءِ به ڪنهن شيءِ جي درڪار رهي
ٿي ؟ اي ديوي ! تنهنجي هن يوگ کي ڏسي سرڳ جون
ديويون به تنهنجي ريس ڪن ٿيون .

هن سنسار جي آندڙ ڀانت ڀانت سياون وارا جيو رهن
ٿا . ڪي سڌا ۽ سرل نه ڪي کوٽا ۽ ڪريل ، ڪي ٻڙ ٻڙ
ڪندڙ نه ڪي هڻن ڌار بندڙ ، ڪي چنچل نه ڪي اُڇل ،
ڪي آشاوان نه ڪي ورڪت ۽ ساوڌان ، ڪي گڻ گراهڪ
نه ڪي اوگڻ واچڪ . سو جڏهين ڪن اوگڻ لڙ سندن
ماڻهن کي هن وهانءَ جي سڌ پيئي تڏهين هنن سري
بوڌ راج جن جي جيءُ ڀري ڳلا ڪئي . پر هنڪي لندا ۽ ساراه
سان ڪهڙو پريو جن ؟ سورج جي ڪو ڳلا ڪري نه ڄا ،
جي ساراه ڪري نه ڄا . هو هر سميه پنهنجي جوتئي سان
پرڪاشمان آهي . سري بوڌ راج جن نه اٿئي پهر پنهنجي
هردي جي سندر باغ جو پيا ستر ڪندا هوا ۽ ايڏالهن
ڌيان نه ڪو نه هون . هڪ ڏينهن سندن هڪ شرڌالاءِ
اچي ڪين ٻڌايو ته ڪيئن نه ماڻهو وهانءَ جي ڳالهه ٿان
توهان جون ڳالهيون پيا ڪن ۽ ان سان گڏ اسان کي پڻ
پيا لڳائين . تنهن تي سري بوڌ راج جن مشڪي کيس
چيو ته پيارا ! هتي اٿڪ اوٿار ، رشي ، مني ، سڌ ، ساڌو
۽ مها پرش آيا پر لندا جي لگري بيماريءَ کي لڳهو سار
ڪري نه سگهيا . اهي سڀ ڪنهن نه ڪنهن ڳالهه ۾ اوڪن

بجهائي هئي، ڪيترن ئي دڪن جا دڪ ڪاٽيا هئا،
 ڪيترن جي هيٺين جي ٽپت لورڻ ڪئي هئي، ڪيترن
 جو پيهنجي ست اُڀرڻ سان اُڌار ڪيو هو، ڪيترائي
 سندس درشن ڪري گدگد ٿيندا هئا ۽ ڪيترائي سدس
 وچن جي منور مڙي ٻڏي ٻليار ويندا هئا، اهڙي ڀر
 ڀر جي ٽپت درشن ۽ شيوا ڪرڻ جو هن ڀاڳوان لولڻ
 کي وجهه مليو. شايد هن ديويءَ به ٻار ٻڌي والگر ڪا
 ڪن ٽپتا ڪئي هئي. جڏهن سندس ماما پتا جي ٽپت ڀاڳ
 هئي ته ڪو پوڪيشور ٿاڻي مليئون تنهن لولڻ نه آندو پر
 اهڙي ور ملڻ لاءِ ٻي سڌون ڪيون. اڄ هنجي منوڪامنا
 سڌ ٿي. ڏسو هن سچي لولڻ کي ڪهڙي نه اوج سمع
 آئي! ٻين شاهوڪاري ڪيائين والگر ٿين ڪين چيائين
 ته ڇا منهنجو شاهوڪاري شان، ڇا هڪ سادي سڌي
 ماسٽر جو درجو ۽ مان! ڪٿي آهن منهنجي گهمڻ لاءِ
 موٽرون ۽ گاڏيون، ڪٿي آهن منهنجي شيوا لاءِ داسيون
 ۽ ٻانهيون؟ ڪٿي آهن منهنجي لاءِ شيشمر جا پلنگه ۽
 سنگمرمر جا محتلف، ڪٿي آهن منهنجي لاءِ هيرا، پڪراج
 ۽ ڪيمڙاب؟ ڪٿي آهن منهنجي کاڌي لاءِ چٽيه پڪاڻ
 جا کاڌا، ڪٿي آهن منهنجي ولدن لاءِ سرلدا ۽ ٻاجا؟
 جهڙيءَ ريت ٻار ٻڌي شڪر ڀاڳوان کي سادي سڌي
 روپ ۾ ڏسي به هڪي سچي دل سان پنهنجو پاڻ اُڀرڻ
 ڪيو هو، تنهن هن سچي لولڻ نه سري ٻوڏراج جن جي
 سادي سڌي ڏسي به ڪن پاڻ سمرين ڪيو. ڏن

پوڄنيہ مهاراج ملڪ دولتراء صاحب جنڪي هن ڪار به
 سڳورا چرن گهمائڻ لاء گهڻي پريم پاؤسان ويٺي ڪئي
 ويٺي سي پٺ ڪري ٻا ڪري هن اٿس به ٻڌاڻا هنن کي
 سڀا جو پڙڌان صاحب بڻايو ويو. آها! اهو ڪهڙو نه سندر
 ۽ سڀاڳو ڏينهن هو. سڀا به وينڊ سڀني پرنهن ۽ استرڀن جون
 دليون هرش ۽ آندڻ ڪڙڻ ۽ ٽڙڻ لڳيون. سندن رڳ رڳ
 مان پريم جي ڌارا وهڻ لڳي. جنهن سري پارپتي ۽ شڪر
 پڳوان کي ۽ مانا سڀتا سري رام چندر مهاراج کي، تنهن
 سڄي نولڌ سري ٻوڌراج جنڪي سڀا جي وچ به اچي ورمالا
 پائي. سري ٻوڌراج جن ۽ نولڌ ديويءَ کي گلن جي
 هارن ۽ پٻن هارن سان جهنجهيو ويو. هيءُ سرشت جوڙو
 سڀا جي وچ به هرڻ ڇرج جي ليج ۽ ٻاڪرم سان بهڪيو
 پي ۽ هردي جي ساٿو ڪتا، ڪوملن ۽ نرملن جي ڪري
 شوپيڪ ۽ آندڻ ڏاڪ پي لڳو. پوڄنيہ مهاراج ملڪ دولتراء
 صاحب پائي ليڪراج جن وارو ڇپايل پترو سڀا به پڙهي
 ٻڌايو جو سڀ ٻڌي ڏاڍو پرنهن ٿيا. انڪالپوءِ ست ڌرم
 سمرتيءَ آؤسار ۽ ويدن ۽ سمرتن جي اچارن سان سڀني
 ست سنگين ۽ پٻن حاضرڀن جي روبرو هيءُ ٻولڻ وواهه
 جو ڪارج راس ڪيو ويو. سري سڄو ساڻي پستڪ جنهن
 جو ٿورو ڀاڱو ڇپايل هو سو سڀا به وينڊ مڙلي ماڻهن به
 ورهايو ويو. پڇاڙيءَ به پوڄنيہ مهاراج ملڪ دولتراء صاحب
 ۱ پٻن جوڙي کي آسيس ڪئي ۽ سڀا سڀا پٻي ٿي.
 جنهن ست پرنهن ڪئين جڳياسين ۽ پريمين جي پياس

الدر جي آلاپ اچڻ تي سري بوڌ راج جن هن
 ساڻوڪ سببڌ کي سڻيڪار ڪيو ۽ وڃ وارن ماڻهن لاءِ
 شپ سماچار ڀائي ليڪراج ڪي ٻڌايو. ڀاڻو ٿا ته اهڙي
 سماچار ملڻ تي ڀائي ليڪراج ۽ سندس ڌرمپتيءَ کي
 ڪهڙي نه سرهائي ٿي هوندي؟ سندن پرستار جو ڀار
 نه رهيو. سڄي گهر ۾ شاد ماليون ۽ جشن ٿي ويا.

ڪن ويجهن سٺ سنگين کي هن ڳالهه اچڻ ۾ رڌو
 ۽ سري بوڌ راج جن کان پڇيائون ته هي ماڻي برابر ڪرڻو
 ٿا ڇا، جي هائو نه ويهي ويهي توهان پنهنجا ويچار ڪن
 ٿيڙايا؟ هنن ڪن ٻن سان سمجهايو ته ٻيڙا! مهاڀرشن
 جو چوڻ آهي ته جيڪي سهج سڀاءَ ۽ نورتن بڻجي اچي
 ٿو اهو سڀ کان سٺو ۽ سکڻائي ٿيندو آهي. هن سببڌ
 سان نه اهي ساڳيون ڳالهيون اچي لاڳو ٿيون. وڏي ڳالهه
 ته ڀائي ليڪراج واريءَ ڌر استائين ته هر ڪه هاريو هو جو
 هوءَ لاهيءَ ڳالهه ٿان پتيءَ مڙڻ واري نه هئي. تنهنڪري
 مولڪي الدر واري چيو ته اهڙي سهج ۽ ساڻوڪ آڇ
 سڻيڪار ڪرڻ گهرجي.

ليٽ ۱۵ مئي ۱۹۳۵ع ٻڌر جو ڏينهن هن شپ وهانءَ
 جي ڪارج لاءِ مٿرو ڪيو ويو. اهو منگليڪ ڏينهن نه
 آيو. خاطر بدن جي گهٽيءَ ۾ ڀائي ليڪراج جي گهر جسودا
 نواس ۾ سون مستنگي، مت مالت ۽ متر (استري ۽
 ٻرڻ) هن ڪارج ۾ شريڪ ٿيڻ لاءِ اچي کڏ ٿيا.
 سٺ سري ۱۰۸ سوامي هيمراج صاحب جنجي وڏي ستر

پاڻي ليڪراج ۽ سندس ذر مپتيءَ پوءِ ڇا ڪيو جو
 هڪ پٽرو هنديءَ ۾ کڻي ڇپايائون ۽ اهو سري بوڌراج
 جنڪي به موڪليائون ۽ پنهنجي مٿن مائٽن ۾ نه ورهائايون
 پٽري جو تاثير ڪيو هو ته جيئن راجا جنڪ ٻن ڪيو
 هو ته مان پنهنجي ڄاڻڪي آلهيءَ کي ڏيندس جو
 شو مهراج جي ڏال ڏس ٻاڻ کي ٽوڙيندو، تنهن اسان به
 ٻن ڪيو آهي ته:-

مٿن سڳي سنڌڙي جوئي، يوگيه نه ڏنڻ ڪوئي.
 ۱- چمر سيتا جنڪ دلاري، ڪٿي پرڳيا پاري؛

جب ڏنڻ ٽوڙينگا ڪوئي، سيتا لي جاوي سوئي.
 ۲- ٿمر ٺونڌ جسون ڪماري، ڪٿي پرڳيا هيءَ پياري؛
 يوگيه ور ملينگا ڪوئي، ٺونڌ لي جاوي سوئي.

آلهيءَ پٽري کان پوءِ پاڻي ليڪراج، سندس ذر مپتيءَ
 ۽ پاڻي نولراءِ سري بوڌراج جن کي مڃائڻ لاءِ ورور
 ڏيئي ويهتيون ڪيون ۽ ٻن ڪيترن مترن ۽ سنهندين
 هٿان کين گهڙي ڏي. ايو. پلا مهاڀر ش ته آهن قدرت
 جي، ليڪراج جا ڪري بوڌراج جنڪي نيڪ اندر

هوا پنهن جي ڪنڀا لاءِ آڌ ڪاري ور ڇڏي ڳولا ڪندا،
 پر هيٺائين ڪن اهڙو روھت نه آيو هو. اڄ سري پوڌراج
 جنجي چوري وڙهي چندرما کي ڀسي سندن هردي
 وڙهي چٽاڻي بگھوڙا لڳي ۽ اهڙي آند پر اڇي ويا جو
 ڪپڙن ۾ نه ٻيا ماڻن. هنن کي هائي ڪجهه آڻا لي نه
 وڌاڻا اسان جي ڪل پر لڳيا پوري ڪندو ۽ اسان جي
 منو ڪامنا سڌ ٿيندي. هو پوءِ موڪلائي گھر هليا ويا.
 هنن جي چاهيا لي نه سري پوڌراج جنجي سهاون ۽
 اندر وڙلي اڻڇ جي ڀڪيءَ ويٺو سڌ پوڻيون نه چڱو
 ٿيڻ لاءِ هنن ڪجهه ٽپهن وڙي ڪوٺ ڪو ٻڏهن ڪري
 هڪي اڻ وٺ گھر ۾ گھرايو ۽ ساڻس گھانو سڀيند بڻايو.
 هنن هنن کي ڀڪي ٿي نه سري پوڌراج جن برهمڇاري،
 رهڻي وان ۽ اُٺ ٻرڻ آهن ٽڏهن هنن ٻڏهن جو هر ڪ
 هارڻ ۾ ويٺو ٿي ڪانه ڪئي ۽ هن ڏانهن آهي ۽ ٻوٽ ۽
 ٽپهن جي نگاه سان ٺهاريو جنهن سان سهرو ۽ سس ٻڏجي
 سڏر لڏي ڪي ڏسندا آهن. هنن کي آئيني وڇاڙ آيو نه
 هر ڪ نه هاريوسن پر هنن کي مڃاڻ لاءِ نه نه وڏو پٽن
 ڪرڻو آهي، ڇو نه هنن انهن نه ٻڏو هو نه سري پوڌراج
 جن هندنس گرھسم انگڪار ڪرڻ کان ٽٽائيندا رهيا
 آهن جنهن مان شڪ ٻي ڄاڻن نه ڪن سڏاڻن لاءِ برهمڇاري
 ٿي نه رهڻو آهي. سو آهي ڪر کي راس ڪرڻ جو
 ٻار ٻائي لڪراج ڪجهه ٻاڻ ٿي ۽ ڪجهه ٻڏهن جي لاءِ ٻائي
 نولاءِ ٿي رکيو.

مجي ٿي ٿن سري بوڌ راج جن جي موهڻي مورس
 جولي مٿي لالت پسي پائي ليڪراج ۽ سندس ذميهڻي
 جي هردي دؤري ساگر ۾ پوزيم ۽ هرش جون لهرون اٿڻ
 لڳيون ۽ سندن دور دور لسري پيئي. ڀلا جواهر جي
 جهاڪي کي ڏسي ڪنهنجو چپ نه اُن ڏانهن ڇڪيو؟ ڇا
 چمڪي جي ويجهو اچڻ سان سڻي ۽ ۾ هل چل ٿي اچي؟
 هنن جي هيتري هرش جو ڪارڻ اهو به هو جو سندن
 گهر ۾ ڪماري ٺوڌ لالي ڪيا وهان ۽ پوڻ ويلي هئي.
 سڄي ڀڄ جهڙو هو سندس لالو تهڙي ئي هئي سڄي ٺوڌ.
 چٽڪ وڌاڻا منجهس لڙي لڏيون واهي پريون هيون.
 ديوي سميردا جا سڀ ڪٿا هن ڪيا جي الڌر پريور
 هوا. لڄ، جو ڪيائين ڪاڻ سڀ کان سرشت سينگار
 آهي تنهن جو سرورپ هئي. سندس موهيندڙ ڪٿا ۽
 سڃاڻي رهڻي ڏسي پائي ليڪراج ۽ سندس ذميهڻي
 پريون ڪري ڇڏيو هو نه هي ٺوڌ اُن جي ئي پلڙي
 وجهنداسين جو هن جي پوڻ هوندو.

نه تيسين ڪنيا دان ڪنهن کي ڪنداسين،
 نه جيسين ڪو يوگيه رتن هٿ ڪنداسين،
 جو هوندو رڌين ۽ سڌين جو ڌڻي،
 هي ٺوڌ اُنهي کي ئي آڀڻ ڪنداسين.

جيستائين اهڙو اڌ ڪاري ور نه هٿ آيو آهي تيستائين
 ڪيا کي پڙڻا ڪنداسون ڪونه. لاهي ۽ ويچار کان وٺندا

اچي ٻيٺنچي آلدڙ هي ڀياس ٻڌيائيندا هئا. ڀالي لولراءِ
 خوبيند ڪرڻا لائي آئين مان هڪ هو. هيءُ سڄي عيذراڻاڻ
 جي ٻرند مڻاڻيائي ڀائي مولچند صاحب عاج واري جو
 پوٽو هو. کيس عندستان آلدڙ ٻيٺڻا ڪارڻا هئا.
 ستنڪ ڪندي ڪندي هو سري بوڌراج جن جي رسيلي
 ۽ آلياڻ ڪ ڀائي ۽ شامت سرڻپ ۽ لڳسوي مورئي تي
 آڪن چڪن تي پيو هو. منجهس ڏاڍي شردا ڄاڻي هيس.
 سندس راجي اکر هوندا هئا ته سري بوڌراج جن توهان
 وٽ لڪل لعل آهن، جنهن جي ڪن ٿورن کي ڄاڻ هوندي
 ۽ ڪنهن ورلي کي ٻورو ڪڍڻ هوندو. هڪ ڏينهن ٻيٺڻي
 لنڊي ڀاءُ ڀائي ليڪراج سان سري بوڌراج جن جي اوچ
 رڻي، ڪهڙي ۽ استعجي جي مڻا ۾ اچي چٽڪيو. هن
 جي ايتري ساراه ٻڌي ڀائي ليڪراج جي آلدڙ ۾ سندس
 درشن ڪرڻ لاءِ اڪم ڄاڻي. سو هڪ ڏينهن سڄي
 ڪٽنب سميت ستنڪ ۾ اچي لڪيو. هو سري بوڌراج جن
 جي چوڏهنن جي چندرما جيان شامت ۽ سبتل مروت
 ۽ ٻيڪندڙ ڪرائي پسي ۽ سندس اهرت پرنل وائي ٻڌي
 ڏاڍا ٻرسن ليا. ستنڪ سميت ٿيڻ تي به شروينارعا ۽
 سري بوڌراج جن سان ٻرمارت تي سندن ٿوري سمان
 هلي. سري بوڌراج جن جي دل کي وڻندڙ، ٻڌارت ۽
 ۽ لنڊڙن آڻڻ ڀائي ليڪراج ۽ سندس ڌرمپتي شريپتي
 جسودا ديويءَ جي مع ڪي ڳڻو چڪيو. جن چوڏهنن
 جي چندرما کي ڏسي آڏاه ساگر جي لهرن ۾ اٿل نيل

منش گر هست پر رهي ٻرم ٻڌ جي ٻراپتي ڪري سگهي
 ٿو، اُڙ ٿاڻت هيءُ مهاڀرش اهڙو پورٽ بڻجي جهڻ جو
 دوشٽاڻت ڏسي سنسار جا منجهيل منش وري سنئين ڊڳ
 تي اچن. نيڪ چيو اٿن ته جڏهين ايشور ڪو به ڪاريه
 ڪرائڻ چاهي ٿو تڏهين پاڻڪان پاڻهي سڀ ڳالهون ۽
 اوسائون اهڙو روپ اچيو وٺن جو انهي ڪم جو ٿيڻ
 جيتوڻيڪ تمام ڏکيو بلڪ اڻ ٿيڻي جهڙو ٻي ڀليو ويهجي
 تڏهين به سولائيءَ سان سڌ ٿيو پوي. جئن سري رامچندر
 ۽ سيتا ماما جي وهانءَ جو يوگ ٿيو هو ته ڪيئن نه شري
 رامچندر وشوامتر رشيءَ سان گڏجي اچي راجا جڏڪ جي
 دٻار ۾ سهڙيو ۽ ڪيئن نه اُلي ڏس ٻاڻ ٽڪرا ٽڪرا
 ڪيائين، جنهن ڪري وهانءَ جو يوگ بڻجي ويو! سو سري
 ٻوڌ راج جن جي وهانءَ جي يوگ لاءِ به ايشور جي پاسي
 کان هن ريت اچي رچنا ٿي.

سري ٻوڌ راج جن جي رهڻي ۽ آلمڪ اوڇ جي سڳند
 هيٺ ڪستوريءَ وانگر هر هنڌ ڦهلجڻ لڳي. ڀلا هريءَ جو
 سنت به ڪڏهن لڪو آهي؟ جئن ڪيتري به مٿاڪت
 ڪندي سورج ٽريءَ هيٺان ڇڏي ٿو سگهي ٿي هريءَ
 جو سنت به ڪيترن يتن ڪندي لڪي ٿو سگهي.

ڀڳت ڪري پاڻال ۾ پرگهت هوءَ آڪاس،

رجب ٽينئون لوڪ ۾ چڀي نه هر ڪو داس.

سري ٻوڌ راج جن جي ستسنگ ۾ سوين جڳياسو ۽ ڀياسي

ڳالهه چوريندي هئي. پر سري بوڌراج جن کي سڏ هئي
 ته اڃا وهانءَ جو يوگم ڀرور نه ٿو آهي، سو مالا کي
 چوندو هو ته

جڏهن يوگم بڻجي امڙ منهنجو ايندو،

اندر مان اُنهي دم سو آواز ايندو،

نه اُن ٿسٺ اندر ۾ ڪا ڌاريو آوهين،

وقت تي اهو ڪاڄ خود راس ٿيندو.

پر مالا جي اڪبر کي اهي اکر لاهي ٿي سگهيا. هن
 جي ڏاڍي اڳلاڪا هئي ته ٻنهن جسي جيئري اهو شپ
 ڪاره اکين سان ڏسان سو ڪيترن ئي پنهنجي متن مائن
 ۽ سري بوڌراج جن جي مترن کي اڻلاءَ جيانهن. پر جڏهن
 سري بوڌراج جن کيس ۲-۳ ڀيرا ٻيڙا ٻيڙا پاڻ سان سمجهايو،
 تڏهن هوءَ شالڪ رهي ۽ اُن ڳالهه جي چڙ چاڙ ٻيڙا
 ڇڏي ڏنائين.

مالا جي سرپر چتر ڪالپوءِ سري بوڌراج جن جي وڏي
 پاڄائي جا ست سري ۱۰۸ سوامي پرماتند صاحب جن جي
 آڳا موجب ساڻس گهر ۾ اچي رهي هئي سا رهندي
 آئي. پنج ورهيه کن لائين لفظ ڪالپوءِ ايشور اڃا موجب
 سري بوڌراج جن لاءِ گرهه شعاعن ۾ اڳڪار ڪرڻ جا
 اهڃاڻ ڏسڻ ۾ اچڻ لڳا. ايشور چاهيو ٿي ته هيءُ مهاپرش
 به سري رام چندر مرادا پرشور وانگيان گرهه شعاعن ڌارن ڪري
 ۽ اُٻر هنن جيان ڌرم ٿي ۽ مرادا پورو ڪي هلي سسار کي
 سڏ ڪري ڏيکاري ته هن ڪلهڙي جي ڪنن ڪال ۾ نه

شادي

سمي ٽي ٻئي يورم آيو اهو،
 گهڻي دير کان جنهن جو چرچو هيو،
 سرهائي ٿي آڪاش پاتال ۾،
 بسنت خود اچي بود ۾ پاڻ ويو.

اها ڪهڙي ماما هوندي جنهن کي جوان ٻيٽ هجي
 ۽ اچي شادي ڪرائڻ جي اڪير نه ٿيندي هجيس؟ پر
 جنهن ماما کي سري ٻوڏ راج جن جهڙو سُرور ڪم سنڀورڻ
 سهر هوندو سا نه سندس شاديءَ لاءِ سوين ڀيرا وڌيڪ
 واجهائيندي! هن لاءِ الاهي ڪان وڌيڪ سرهائي جهڙي
 ٻي ڪهڙي ڳالهه ٿي سگهي ٿي؟ هنکي نه اوس سڪ
 ٿيندي نه ڪڏهن منهن جو لالڻ ڪرڻ پڪوان وارو مڪت
 مٿي ٿي رکندو ۽ ڪڏهن پنهنجي پٽي ولي اچي گهر
 کي شويائمان ڪندو. سچ آهي ته ماما جي جيون ۾ ٻيٽ
 جي وهانءَ جو اوسر به تمام آندڙ ڏاڪ ٿئي ٿو. سو هيءَ
 سدوري ماما به رڪي رڪي سري ٻوڏ راج سان پيئي مڱي جي

سہاڻا ڪرڻ لاءِ تيار آهن؛ وڳواساڻي ٻر ٻر؛ سُرڙا ساڻ
 هنن جي اوت وٺڻ جي گهرج آهي. هنن جيڪي اڻڻ
 لاءِ اسان کي پوڄايا آهن تن جو وڏي دستار ساڻ ورتل
 ڪيائين. مٿن ٽي پٿر پوڄي ۾ سوامي جن جي
 نالي پکي ڪيو ويو جنهن ۾ هزارين سٺا سٺا
 پوڄن ورتا. ڇڏين سٺن سٺن سنڌ ۾ وٺي آيا، لڏين
 انهن ۾ حيدرآباد ۽ ڪراچي ۽ جي سٺ ٽي مندوڻ ۾
 سوامي جن جي نالي پکي ڪيا.

چڏيو ته اسان جي هيءَ سنڌ جي ڀائرا پڇاڙيءَ جي سمجهند
 سال ۱۹۳۴ ۾ هنن جي ديهه ۾ اچي ڪشت ٿيو جو ڪڏهن
 گهٽ به ٿيندو هو پر بنهه لهي ڪونه ويندو هو. دوا دره
 گهڻو ڪري ڪونه ڪندا هئا. ڏيرج ۽ پرستنا سان د
 سهندا رهندا هئا. مي مهني ۾ روڳ وڌي ويو ۽ انهي
 مهني جي ۱۸ تاريخ منجهند جي مهل پاڻ چيائون ته هاڻي
 اسين سرسڙ چڏينداسون. ڏيڍ بج ڌاري پنهن جا پٺاڻ
 ٻرهر ۾ لين ڪري وڃي ويراٽ ۾ سمايا. هيءَ سماچار ٿارن
 دستي حيدرآباد، ڪراچي ۽ سنڌ جي ٻين شهرن ۽ ڳوٺن
 ۾ پهچايو ويو. جتي ڪٿي ڏک جي لهر چاٽجي ويئي.
 سنڌ ۽ پنجاب مان ڏيس ڏيساٽر جا ڪيترا ئي ستسنگي
 اچي مظفر ڳڙهه ۾ سوامي جن جي درٻار ۾ گڏ ٿيا. حيدرآباد
 مان جيڪي ست سنگي آيا تن ۾ سري ٻوڏ راج به هو.
 ڏاڍي ٻرهر پاڻ سان ڪٿا ڪيائون ۽ پڇڻ پاڻ ٿيندا رهيا.
 آيل ست سنگين مان رڳو سري ٻوڏ راج سوامي جن جي
 وڏائيءَ ۾ هڪ موهيندڙ ۽ دل پڇائيندڙ وياڪيان هندستاني
 ٻوليءَ ۾ برابر ڪلاڪ اٿي بيهي وڌي آواز سان تمام
 چيڊن اکرن ۾ ڪيو، جنهن جو ٻڌندڙن تي تمام گهرو ڀر پاءُ
 ٿيو ۽ کين آسچر به ۾ وجهي ڇڏيائين. هن وياڪيان دواران
 سنڌ ڪري ڏيکاريو ته سوامي جن اسان کان وڃڻي ڪونه
 ويا آهن. رڳو هنن سرسڙ ڪ ڇولو ٿياڳي ويراٽ سرورپ
 ڌاريو آهي. جنهن مهل اسين کين ياد ڪنداسون تنهن مهل
 هو اسان سان ئي پرتيت ٿيندا. هو هر سمي اسان جي

ساري وشو جي ڌار ڌار شهرن ۾ ڦٽليل هوا ٺهن ڪري
هيءَ پتر اُٿي پڙهي ڪن آند ڏي ٻڌو هو.

سري ستگور ديوسوامي پرمالند صاحب جن حوسر ۾
وڏي اوسا جي ڪري سال ۱۹۳۳ کان وٺي ٻلو ۽ لربل
ٿيڻ لڳو. ٺهن هوندي به آغا آلمر پل جي ڪري ٺهن
جي ڪنهن به ڪري ۾ ڏانهن ڪانه آئي. جن اڳي
ڏهاڙي پراڻهه ۽ سالڇهن جو گهمڻ لڪندا هوا ۽ لعل رام
جو مستنگ ۾ ڪٿا ڪندا هوا ٽٽن ٿي راءِ لير پوريءَ
رام پالهندا آيا. پريسي سس سنگين کي جڏهن سوامي
جن جي سر ۾ لربل ٿيڻ جي سڏ ملي، تڏهن هنن سوامي
جن کي وٺي پورو ڪي موڪلو جنهن ۾ هنن سوامي
جن وقت اچي سندن درشن ڪرڻ جي اُبلڪا پرگهت
ڪئي. سوامي جن ويچار ڪيو ته هيترن سارن پگتن کي
مطر ڳڙهه لاءِ ڪهي اچڻ جو ڪم ڏجي ٺهن ڪن
بهتر ٺهندو ته اسين پاڻ وٺن وڃي ڪن درشن ڏيون.
سو ٻنهن جي ڪم جي پرواهه نه ڪري نه سڏ جي
سڙ لاءِ لڪري پيا ۽ حيدرآباد، ڪراچي ۽ ٻين هنڌ
وڃي سس سنگين کي درشن ڏيئي لاهل ڪيائون ۽ ٻنهن
جي امرت ورکا وٺائي هنن جي ٺن ڪي لاريائون.
راءِ سچ آهي ته سڏ برشن کي اهندڙ ڳالهيون چئي سڏ
اڳواٽ پوي ٿي، سو سوامي جن نه سمجهڻ لڳا نه سنسار ۾
سندن نواس جو سمو سمجهي ڪي ويڙيو ٻوڏو ٿو وڃي.
ٺهن ڪري هنن ڪن ٺاهر ويڙين سس سنگين کي ٻڌائي

ست سنگي جي حيدرآباد کان ٻاهر رهندڙ هوا تن کي
ست سنگ ڀرپٽ نه هٽڻ ڪري هيءُ پتر ڏاڍي مڙج ۽
رس ڏيندو هو ۽ جيتوڻيڪ مهني مهني لڪرندو هو
تڏهين به هڪي وڏي وٽ ڪري پائيندا هئا. اڃا
هڪ پتر پڙهي لاهيندا هئا ته ٻئي پتر جي واٽ لهارڻ
لڳندا هئا. ٻيا جنهن پتر به سري ٻوڏ راج جي اوچ آيو
مان لڪل پر سنگ هوندا آهو پتر ڪنهن کي نه موٽ
ڪندو؟ جڏهن کان هنن جي آها آندڙ جي ٿوري وٿر
به بند ٿي ويئي تڏهين کان هو پاڻ کي اُٻاڻڪا سمجهڻ
لڳا. ڪيتريون ئي وليه پتريڪاڻون سري ٻوڏ راج کي
پتر وري چالو ڪرڻ لاءِ لکياڻون، پر آلهي سمي ڪم
هلائيندڙ شيواڌاري نه هٽڻ ڪري، سڀني کي لاچار لاس
ڪرڻو پيو. ٻاهر جا ستسنگي پوءِ به رڪي رڪي پتر وري
ڪڍڻ لاءِ پيا لکندا هئا ۽ ڪي دونهو گڏجڻ ٿي به چولدا
هئا. ليڪ جڏهين پتر جي ڪم هلائڻ جو پڙهندڙ ٿي ويو ۽
شري ڏاندومل خانيچند ۽ شري رگهومل جيوٿرام پريمي
ستسنگين پتر جي چپاڻڻ ۽ وراهڻ لڀاءُ جو ڪم پاڻ تي
ڪيو تڏهين پتر وري چالو ڪيو ويو. سمپاد ڪي لاءِ سري
ٻوڏ راج کان وڌيڪ اڌ ڪاري پيو ڪونه هو، تنهن ڪري
هو هر مهني پتر ناهي ڏيندا هئا. پياسي ستسنگي پتر
کي وري پنهنجي هٿن ۾ ڏسي گد گد ٿيڻ لڳا ۽ سڀ
پر ڪار جا اُڀدڻ منجهس پڙهي لاپ وٺندا هئا ۽ ستگورن
۽ سري ٻوڏ راج جا ڏاڍا ڳائيندا هئا. جڏهن ته ستسنگي

سگهو ساليانو ڪريو. هن اچڻ ۾ پئتي پچو نه هان،
 مانا جن سر ۾ ٿاڳيو؟ ٿڌين سري ٻوڏ راج چيس هانو،
 اچڻ کانڻ هي ڪهڙي ٻالھ آهي؟

چنتا ٿاڪي ڪيڇئي جا آن هوني هوءَ،

اھ مارم سنسار ڪا ٿانگ ٿرني ڪوءَ.

سندس مانا جي سرگواس ٿيڻ کان پوءِ سندس پاڇائيءَ
 جي بيماري نه وڌندي وئي ۽ هوءَ ٻوڏ ٿيڻو سمجھ ڪانه
 رهي. نه مھنا ڪن لھڙا نه هن جو سر ۾ نه چتو. سري
 ٻوڏ راج هي وڏي پاءَ سري وڙھيل جي ڏمھڻي جا
 گھڻي سمي کان کائڻ ڌار رھندي هئي سا ڪڏھن
 ڪڏھن وٽن پئي ايندي هئي. ننڍي ڏيڙائيءَ جي
 نه پھل کان پوءِ هوءَ سندن گھر ۾ وڌيڪ اچڻ لڳي.
 پاڻ گھر ۾ اڪيلي هئڻ سبب ۽ سري ٻوڏ راج جي نه
 اڪيلي ٿيڻ ڪري هن چاهيو ته مان هاڻي ساڻس گھر ۾
 گڏ رھان. هن سٺو وجهه سمجھي سٺ سري ۱۰۸ سوامي
 پرمالڊ صاحب جن کي پئتي ڪئي ته سري ٻوڏ راج
 هاڻي گھر ۾ هڪڙو چٽو آهي ۽ روئي ڪري ڏيڻ وارو
 نه ڪو نه آهي. مون کي ڪرپا ڪري آڳا ڏيو ته مان
 وٺس وڃي رھان. سوامي جن سري ٻوڏ راج کان پڇي
 کيس اهڙي موڪل ڏني. سري چٽو مل پوءِ پنهنجا
 ٻار پڻا ڳوٺ ڇڏي آيو.

پرائمٽر جو اڳي سال ۱۹۱۷ع ۾ ڪڍيو ويو هو سو
 هلندو رهيو ۽ پوءِ بدلي ويو. ڪيترائي پريمي

ڪار ڪرڻ گهڻو ڪري پچندو ڪين هو. اهڙي اوستا
 ۾ ڪم ڪار ۾ مدد لاءِ ماڻهوءَ جي گهرج محسوس ڪئي
 ويئي. الاهي آي سري ٻوڌ راج جي ٻرم شرڌالو ست سنگي
 سري چتومل ٽيٽولمل هالن پراڻن واري سندس ماما جي بيمار
 ٿيڻ کان ڪيترا مهينا اڳي سندن گهرؤ ڪم ڪار ۾ وٺائڻ لاءِ
 پنهنجي ٻارن ٻچن سميت اچي ساڻن گڏ رهڻ لاءِ گهڻي
 ٻرير سان آڇ ڪئي هئي جا سري ٻوڌ راج سو ڪار ڪئي ۽
 سري چتومل اچي ساڻن گڏ رهيو هو. چڏاڪاشي پراڻر منڊليءَ
 جا بالڪ پڻ شيوا ڪرڻ ۾ ڪين گسندا هئا. سري ٻوڌ راج
 جي ماما جي دوا درمل پيئي هندي هئي پر جنهن
 جو داڻو نلگيءَ مان پورو ٿي چڪو هو انکي ڪيترو
 تر سائي سگهيو.

رائو ڏينهن چڪي ٿو چڙهيو ڪال ڪلهن تي،
 سمي سان سپڪنهن کي نيندو ساڻ ڏکي،
 ڌاريو جنهن سرير کي سو اسٽرڪڻ ٺڪي،
 ٿوڙي وڃي ٺڪي ڪو سامي لنڪا ڪوٽ ۾.

ليک هيءَ ڌرم ديوي سشيل ماما سنه ۱۹۲۹ جي
 آڪٽوبر مهيني ۾ ٻرلوڪ پڌاري ۽ وڃي ويراٽ ۾ سمائي.
 جيتوڻيڪ سري ٻوڌ راج کي ماما لاءِ پيار ۽ سنيه هو
 ته به الاهيءَ مهل اهڙو نه ساوڌان هو جو ڪهڙي ڳالهه
 ڪجي! ٻاهر سري چتومل بيٺل هو انکي ساوڌاليءَ سان
 چيائين ته ماما سرير تياڳيو آهي، سندس ڪريا ڪرم جو

جي ويجهرو هن ڪيڏو نه ڪنن آهي! پر هيءُ مالا جو
 سڙت اهڙي اڙڪيءَ ۾ نه گسڻ وارو نه هڻ، لڪي هنجي
 پلائن کي پلائڻ وارو هو. پلا جنهن مالا جي سکيا ۽ آسپا
 سان هو سڄو ”اوڌراج“ بڻيو هو ان جا لورا ڪٿن
 وساري؟ هيءُ ئي مهل هئي جڏهن هو مالا جي پلائن
 جي موت ۾ ڪجهه پير پري سگهيو ئي. سو راتين جون
 راتيون جاڳي پنهنجي مالا جي شيوا ڪندو هو ۽ هيٺائيءَ
 جي ڪري جو کيس ڳڏڙيون اچي بولڊيون هيون تنهن
 لاءِ کيس وري وري پڙون ڏهندو هو. مجال آهي
 اڪه جي پيو شيوا ڪندي کڻي لند جي ڪري اڻوڻجي؟
 ڪنهن مهل کيس رسولا پڇن ٻڌائيندو هو ته ڪنهن مهل
 سڪيادالڪ ڪهاڻيون ٻڌائي سندس دڪن ۽ گڙلدون کي
 مٽائيندو هو. ڪڏهن کيس سر پر جي موه کان اچي
 لپڻ جا پرسنگ ٻڌائيندو هو ته ڪڏهن وري کيس دڪ
 سڪي کي سمان سمجهي، پٺي اوسائڻ ۾ پيرن رهڻ جي
 مڏو مرلي مٽائيندو هو. ڪڏهن وٽس ويهي سري
 سڪمي جو باد پڙهندو هو ته ڪڏهن وري سري گيتا،
 سري مڊاڳوٺ، الوا سري رامائڻ مان کيس ڪي اڌاءُ
 ٽنهي ڏنري ٻڌائيندو هو، جڏهن سندس چنڊ کي دڪ ۽
 پيرا جي مهل وسارڻ رهي. سندس پاڇائي سري رامچند
 جي ڏرمهڻي جا سائڻ گڏ هوندي هئي سا ڪيترن
 تڏهر سڀني لب اچڻ ڪري ڪڏهن بيمار ڪڏهن
 ي هئي ۽ هن کان چئن پوءِ تن گير جو ڪم

جس پٺيان اُڃس، مان پٺيان اُڀان، لاپ پٺيان هاڃي،
 سو جهري پٺيان اولداهي، ڏينهن پٺيان رات، سياري
 پٺيان اولهارو لڀيادڪ، اها ڦير گهير آڏ کان هلندي اچي
 ٿي. جو جهڙو ديهه ڌاري هن سنسار ۾ ستر ڪرڻ آيو سو
 هڪ ڏينهن ديهه کي ٿياڳي پنهنجي پاٿرا پوري ڪري
 هليو ويندو. هن اٽل لير اڳيان ڪنهن نه ڪنڌ جهڪايو؟
 سري رامچندر ۽ سري ڪرشن لڀيادڪ جهڙا اولاد،
 سري ڪبير، سري ٿرلوچن، سري نامديو لڀيادڪ جهڙا
 ڀگت، سري گورو نالڪ، سري گورو گووند سنگهه،
 سوامي رام ڪرشن، سوامي رام ٿيرٿ لڀيادڪ جهڙا اوچ
 مهاٿمائن، سڀ هيءُ ٻاهر يون سر بر چڙهي وئراٽ ۾
 ولين ٿي ويا. هن جڳت جي رچنا ئي اهڙي ڍلڪ ٿي
 رچيل آهي جو ڪنهن جي نه ليجهه رهڻ جي آس رکي
 ٿي سگهجي.

جڻسي جل ٿي بد بدا اُڀڄي بنسي نيت،

جڳم رچنا ٿڻسي رچي ڪم نازڪ سن مپت.

سمو آيو جڏهين سري ٻوڏ راج جي مٺڙيءَ مانا جو
 سر بر ٻوڏي ٻوڏ لڳو. ٺيڪ چيو اٿن ته ”جهو لو ٿيو جهاز
 ست نه جهلي سڙهه جي.“ ٻڌايي سان گڏ هيٺائي آئي ۽
 بيمارين نه پنهنجو منهن ڪڍيو. سندس مانا کي ٻهر پائين
 نه پيٽ ۾ سور ٻوڏ لڳو. پر پوءِ ليڪ اُن سور ڦري
 آڳسار جي دستن جو روپ ورتو. جن کي هن لکري
 بيماريءَ جي جاڻ آهي تنکي سد آهي ته اهڙي بيمار

سپيندڍين جو سرگواس

رام گيو رالوڻ گيو جاڪڻه پيسه پروار،
ڪه ٺاڪ ٿو ڪڇ نهين سڀني چلڻ سنسار.

هيءَ سرشتيءَ جو آئل ٻهر آهي نه هر ڪا وسو ؟
هر ڪا اوستا ٻڌهين هي سمه لي ٿوري ٻڌهين جي اهڙو
اوستا کي ڏاڍو ڪري لي. جو چالو آهي سو اوس هڪ
ڏهين موندو. جو آيو آهي سو اوس هڪ ڏهين هلندو.
جو ٻيو آهي سو اوس هڪ ڏهين دعدو. جو ٽيو
ٽيو ٻيو آهي سو اوس هڪ ڏهين ڪڙمانجي وٺندو.
جواح سالو ؟ سرسڙ آهي سو سڀالي سڪل ؟ لوڻ آهي.
جواح چاڪو چڱو ٺو آهي سو سڀالي اڳهو ؟ بيمار آهي.
جواح سندو ؟ شوپيڪ آهي سو سڀالي ڪوڙيو ؟
ڪرڙو آهي. جواح سڙو ٻو ؟ چوڏو آهي سو سڀالي
لٽو ؟ عيڙو آهي. جواح ٿلهو ٿيرو آهي سو سڀالي سٺو
سڀڪ آهي. جواح ٿوڙو چوڙو آهي سو سڀالي ٻڌاڻي
هي ڪري ڇڏو ؟ آچار آهي. چڻيون جهون ڏاڍيون آهي
؟ ٻيهر آهي سي سڀالي ڪم ڪرڻ کان جواب ڏئي
نهي ڪي سڪ ٻڌاڻي ڏک ٻڌاڻي ٻڌاڻي ڪئي.

جيڪي ڪو ڪري ٿو، سو پاڻ سان ٿو ڪري. لاهيءَ
 اصول جي اولهي آرٽ کي پروڙڻ سان ماڻهوءَ جا ڪپاٽ
 ڪليو پون ۽ لڙجتن سڙو آئڻ درشتي منجهس اچن ٿيو
 پوي. اها درشتي تمام پوتر درشتي آهي. تڏهين آندڙ
 جون اکيون کولي جت ڪت دئي ٿي بنا ديدار ڪريو.
 لاهيءَ اوج وڌيا پٽاندڙ پنهنجي رهڻي ٺاهڻ دوان
 پنهنجي ٻچي، اولاد کي، ديوتاڙ، حقيقت ۽ ا. . . بدويءَ تي پهچايو.

گپيش اڃا پنجن ورهين جو مس هو ته هڪ ڏينهن ٻليءَ سان والد ڪندي، کيس ڳل تي رهندو پائي ڪڍيائين. مالا پاروليءَ پريان ويٺي سمورو رنگ ڏٺو. پنهنجي ڀاري پٽ کي آندو ڏاڍو اوج سبق سيکارڻ جي ارادي سان اهڙي ڪٽي ليلا ڪيائين جو سندس پوئلڳل مان رت وهي لڪتو. گپيش مالا جي ويجهو اچي ڇا. ڏسي ته مالا جي ڳل مان رت پيو نڪري. اسچر نه ٻڌجي مالا کان پڇيائين ته ”اما توکي هيءَ رت ڪنهن ڪڍيو آهي؟“ پاروليءَ - پٽ! تو ڪنهن هينئر مولڪي رهندو پائو. گپيش - نه اما! ڪڏهن ڪڏهن؟

پاروليءَ - اجهو! هينئر ڪين ٻليءَ کي رهندو پائي رت ڪڍين. پٽ! مان آهيان جڳهه جڳهه. سڀ پراڻي منهن جو روپ آهن. ٻئي جو دڪ سو منهن جو دڪ! مالا پاروليءَ سڙو آندو رشتيءَ جو ڪهڙو نه سندس سٺي، ڳالهين ڪندي گپيش کي سيڪاري ڇڏيو! اها آهي سڙو آندو رشتي، جا هر هڪ منهن کي ڌارڻا جڳائي. آتما کان سواءِ ٻي ڪا هستي آهيئي ڪانه. ڪڏهن ٻالڪي نه ڪوبه دڪ ڏيڻا ٿو چاهي. سڀ روپ پنهنجا روپ آهن. پوءِ وٺو رکجي ته ڪنهن سان؟ ڪروڙ ڪڇي ته ڪنهن تي؟ لڳي ڪڇي ته ڪنهن سان؟ ڏک ڏجي ته ڪنهن کي؟

ڪشي کان ڪمان مان، جو ٿو هڻين مون؛
مون هر آهين تون، متان تنهنجو ئي توکي لڳي.

ٻاڙ کي وساري ڇو پنهنجي ٻاڇي پٺيان پریشان ٿيا
 آهيو؟ جيڪي به ٻاهر پسوڻا سو سڀ آتما جو پساو آهي.
 ناحق منهنجن هن ٻاڙ هوندي اليڪٽا جي پر پنڇ ۾ ڏکي
 ۽ دين ٿي رهيو آهي. ٻاڙ پڇاڻڻ سان ڏئي ۽ جي درسي
 ٻڃي پوي ٿي ۽ هر هنڌ آتما جو ئي جلور ٻاسي ٿو.

دنيا آهي تصوير، منهنجي حسن جي :

نهاريان جتي ٿو، پسان پاڻ کي ٿو!

(سري لڳمه، نوحيد)

سري ستگور ڏيو مهاراج سوامي هيمراج صاحب جن
 جڏهين اڃا ڏهن ورهين جا هئا ته کين ڌرمي سکيا
 پرائڻ لاءِ پنڊت ڀولالائڪ وٽ وهاريو ويو. هو پنڊت
 هو شوق شنيوءَ جو آپاسڪو. هن ٻالڪي به شوق جي مور ٿي
 ڏيئي اچي آپاسا جي وات بڻائي. به ڏينهن هن ٻال رشيءَ
 شنيوءَ جي آپاسا ڪئي ۽ ٽئين ڏينهن ئي کيس اسڪه
 آئر سرويپ جو اهڙو اچيني جهڙو آيو جو اها مور ٿي
 موٽائي پنڊت جن وٽ ڪٿي آيو ۽ کيس آئر آيو جو
 آسچر به لکيو ٻڌايائين. کيس صفا چيائين ته مور ٿيءَ کي
 مان ئي من ۾ ڌاري پوءِ هن جو ڌيان ڌريان ٿو. پوءِ مور ٿي
 وڌي ٿي ڪين هن کي ڌاري سڌ ڪرڻ وارو. سچ پچ
 آپاسا جو ڦل به نه پنهنجي ڀاولا ۽ مشق موجب ٿو ملي،
 پوءِ چوله ٻاڙ کي پروڙ جي جنهن جي آڌار کانسواءِ ڪا به
 شيءِ هستي ۽ جي صفح ٿي اچي ٿي سگهي.

جڳت پوڄ مانا پاروئي ۽ جو پر سنڱه اچي ٿو نه جڏهين

ڪٿي! سڄي ڀڄ ۾ سڪ سروب آهي ۾ ڀڄو آيا.

هڪڙو وائڙو ستر ڪندي اچي هڪڙي وڻ جي
 نين ٻڙيءَ جي ڪڏوٽ سڙيو. ٻاڙيءَ ۾ ٻياري جا ڏسي
 ۾ ڪٿي ٿري ۾ هڪڙو هيرو ٻيو چمڪي. هڪ وڇهي
 هيري کي ڪٽڻ ۾ هٿيائين. ٿيڻو ئي هٿ هلايائين پر
 هيرو هٿ تي ۾ اچيس. ايتري ۾ اچي ڪو ڏاڏا اٿان
 ڏٺڪيائو ٿيو. وائڙو ۾ جي ٻاڙي ٻڙي اٿي ڏاڏا معي وڻ
 ڏانهن ٻڙيو ۽ ڏٺائين ۾ هيرو ۾ آئي هڪ ٿاري ۾ ٽنگيو
 ٻيو آهي، جئين هو ڏٺو ٻاڙو ٻيو ڪڏ ۾ ٻوي. ٻو ۾ وائڙو ۾
 کي اچي ۾ منجه ۾ وائڻ ڪيائين ۽ سندس دل جي
 پر ٻڙيءَ ۽ وڇر کي وڇي هيرو هڪ ڪري ڏٺائينس.
 سڄو هيرو ۾ آهي آيا، نئين جو ٻاڙا. ان جو ٻاڙو سنار
 روپي ڪڏ ۾ ٻوي ٿو ۽ ٻيو ٻڙي ٻاڙ کي ڇڏي سنار
 جي ٻڙي ٻوي ٿو پر ميس ڪجهه ۾ هٿو. سڄي هڪڙو
 جي اُڀرڻ سان کيس آيا روپي هيرو ٻاڙ ۾ کي ٻرايس
 ٿي ٿو. اي دوستو! ٿو هين اهو سورج اهو جنهن جي
 جوت جڳ هروڙ وٺي نيني آهي. ٿو هين اهو ساگر
 اهو جنهن ۾ ٻيون سنار هروڙ وٺي ٻڙي ٻڙي آهي،
 ٿون چنڊا جڳ چانڊني، ٿون ڏيپڪ جڳ روپ؛
 ٿون ساگر جڳ لهر شي، ٿون سورج جڳ ڌوپ؛
 ٿيرو روپ اڏول شي، ٿريءَ اڇل اڪند،
 ٻول آپکو سَهڻ شي ڪوپ موش ار ڏند.
 (سري ادوهه سٺا)

رشي لاهي ۽ اُپنشد جي هڪ شرطي ٻڌائيس ٿو جنهن مان
اها سندر سڀيا ملي ٿي ته سرپر ۽ پدارتن جي چٽو لا پدران
پنهن جي آتما جو چمنن ڪريو. سنسار جون ڪوڙيون
ڳالههون ٻڌڻ کان منهن هڙي، ساڳي سروب آتما جو ڳيان
ٻڌو. مٿيا سمجھڻ ۽ چٽ پنگر پدارتن جي ڦرڻ کي اُٿارڻ
بدان امر آتما جو ڌيان ڌريو. جيڪي هيٺائين سرپر
جي درشتي سان پي ڏٺو اٿو سو سڀ آتما جي درشتي
سان ڏسڻ سکو.

سنسار جي پدارتن ۾ سڪ رلي ۽ مائر به ڪولهي. ڪو
سڪ جي ڪلپنا ڌن ۾ ٿو ڪري ته ڪو وڌيا ۾، ڪو
وري سائنس ۾ ته ڪو حڪومت ۾. اهڙي ريت ماڻهو
پنهنجي پنهنجي ۾ به پدارتن ۾ سڪ جي ڪلپنا ڪري،
سڄي آند سروب آتما کي وساري ويٺا آهن. هن مان
پرڙي ٿو سگهجي ته هيءُ سڄو مالڊاڻو خيالي ۽ من گھڙت
آهي. جا شيءِ هڪڙي جي خوشيءَ جو ڪارڻ آهي سا
ٻئي جي دک جو سبب بڻجي پيئي ٿي ۽ جا شيءِ هڪ
مهل سڪ ڏيندڙ پيئي پاسي ساڻي پيءُ مهل دک ڏيڻ لڳي
ٿي. لاهيءَ هوندي به اڳيان جي زور ڪري ماڻهو وري
وري پيو ڪوڙن پدارتن ۾ سڪ جي ڪلپنا ڪري.
ڪڏهن مالها ڦيرڻ ۾ خوشيءَ جي ڪلپنا ڪري ٿو
ڪڏهن نيرت پيڻ ۾، ڪڏهن پاٺ پڙهڻ ۾ ته
ڪڏهن مڻ ڌارڻ ۾، ڪڏهن سنگت ۾ ته ڪڏهن
ڪالت ۾، ڪڏهن خوب ڪاڻ پيڻ ۾ ته ڪڏهن ورتن

لہام چھولي ۽ وڏي پر وڏي پر هدار ٿيڪ ايسند بر
پر سنگ اچي ٿو نه رشي يا کڙو لڪ جڏهن بندر نئي ٿو
نڌهن پنهنجي هي بهي استرين مئري ۽ ڪالاهنيءَ کي
سڏي چوي ٿو نه منهن جي سموري ملڪيت باق بر
وراعتي ڪار ۽ مان هاڻي سنڀاس ڌار ٿا ڪندس، تنهن تي
مئري جنهن کي ڪجهه روپڪ جي پڙهه آهي سا ئي
پيس ل ”رشي! زامن بدار ٿن ملڻ ڪري مان اُتر ٿي
سگهندس؟“ نڌهن رشي اتر ڏلس ٿو ”بلڪل نه!
مؤت جي دڪ کان آهي لڻ لا آهن گيان کان سواءِ هو
ڪو مار نه آهي ڪو نه.“ مئري نه به چويس ٿي نه
”هن بوي اهڙو مال ملڪيت ۽ روپي آهن اتر گيان ڏيو
جو مون کي مؤت کان چٽائي سگهي.“ رشي نڌهن کيس
آبدش ڪري ٿو ”استري بتيءَ کي بيار ڪري ٿي، نه
بتيءَ لاءِ پر پنهنجي لاءِ بتي استريءَ کي بيار ڪري
ٿو، نه استريءَ لاءِ پر پنهنجي لاءِ بتي بتي کي بيار
ڪري ٿو، نه بتي لاءِ پر پنهنجي لاءِ ماڻهو ڏن کي
بيار ڪري ٿو، نه ڏن لاءِ پر پنهنجي لاءِ ماڻهو ديوتائن
کي بيار ڪري ٿو، نه ديوتائن لاءِ پر پنهنجي لاءِ. (هو
باق جهن جي لاءِ سڄي ڪجهه بيار و لڳي ٿو تنهن کي ٿو
چڱي آيا، هر آبادي، آجر، اُتر، شد ۽ گيان سرؤپ
آهي. (هو آيا ٿي درس ڪرڻ بوکيه آهي، (هو آيا
ٿي سرؤپ ڪرڻ بوکيه آهي، (هو آيا ٿي من ڪرڻ
۽ (هو آيا ٿي لڏياس ڪرڻ بوکيه آهي.

ٻل به کيس. جڻڻ نه ڏٺي. هيءَ جيوت آهي مرنو ۽ جو
 ڪرڻ. انهيءَ هولدي به هيءَ بقا جو خيال ڪري ٿو ۽
 دل تي دل به پاڻ کي اُمر مڃي ٿو. ڪنهن وڏي بيماريءَ
 ۾ ڦاٿل هولدي به هن کي اُمر جياپي جو اهڙو ته آسرو
 آهي جو مرنو ۽ کي ڪجهه به نٿو ليکي. هيءُ منس پاڻ
 سڪ سروب آهي ۽ آبناشي آند جو پندار آهي، پر انهيءَ
 ڳالهه کي نه ڄاڻي پاڻ کان ٻاهر وڃڻ ۽ پدارتن لڀاءُ
 جي پياپان ۾ اڻ هولدي سڪ لاءِ واجهائي ٿو، جي سراسر
 چن پنگر ۽ ناسوت آهن. سندس حقيقت به انهيءَ هرڻ
 وانگر آهي جنهن کي پنهنجي اندر مان ئي ڪستوريءَ
 جي سڳند اچي ٿي پر انجي ڄاڻ نه هئڻ ڪري ڪستوريءَ
 جي ڳولا ۾ وڃي ٿو جهنگ جهانگيندو ۽ بن پٽڪندو. هماغ
 (آل پکي) ۾ وري اها برڪت آهي جو جنهن جي مٿان
 سندس پاڇو پوي سو بادشاهي ڪمائي! هو به پنهنجي
 وڏائيءَ کان اڻ واقف هئڻ ڪري ايتري آڪاس ۾
 اڏامندي سدائين پريشان ۽ سرگردان آهي. منس جي
 به هو بهو اهاڻي حالت آهي. سمورو سڪ پاڻ ۾ ئي
 ڀريل اٿس پر هيءُ وڃي سڪ کي پاڻ کان ٻاهر ڀڄڻ
 ۾ ڳوليندو ۽ انهيءَ کوجنا ۾ هن ڌرتي آڪاس هڪ
 ڪري ڇڏيو آهي.

جڏهن هو هرڻ هماغ، سرگردان سنسار ۾:

هو ڀڳ نه ٿوري پڙهين، هو ٿر سرتري نه ساءُ.

ڳالهه ته ڏکڻي پر سنگه هوندي به اٿئي تمام سولو ۽ سڀشت
۽ سڀني جي سمجهڻ پوکڻ ٻڌائڻ ٻڌائڻ کي وڏي
آشچر ۾ وجهي ڇڏيو ۽ سندن ڪهاڻت کولي ڇڏيا.
گهارائڻ کي انهن به لڳي ٿو ته هن پنهنجي سروب
کي ڇڏي ۽ رهي ۽ جڏهن جو ٿيڻ چالو ۽ ايترو ڪيو آهي ۽
سندس ورتي آيا جي رنگ به ڏل آهي. هيءُ واپڪار
ٻين واپڪارن والڪر ڌار ڀڳتي ۾ ڇڏيل آهي. منجهس
وڌائڻ جو سار سڀايل آهي ۽ پڙهڻ ۽ ويچارڻ سان
جڳاسو ۽ جي هٿن تي اڪريو وڃي ۽ هو پاڻ کي
سڀ ڇڏي آندو سروب آيا پر بس ڪرڻ لڳي ٿو. ائين
ڳڻي مان مکيه پاڻا هيٺ ڏجن ٿا جنهن مان پاڪ به
پنهنجي ڇو پنهنجي ڇو لاپ وٺي سگهن ٿا.

”هيءُ منهنجي ڀليڪي کان انهن پوڄائي ته مان هيءُ
سرپر آهيان، منهنجي ڇو لالو، ورڻ، آسرو، ڪل، ڌرم
۽ جاس ڏاڻي آهي، مان هنن ڪي هنن ويچارڻ، سڃاڻڻ
۽ ڪرڻ وارو آهيان، مان شاهوڪار اٿو غريب آهيان،
منهنجي چوڻ هي اٿو هو حالتون آهن اڳياد ڪ. پر سڄ
اها آهي ته هيءُ انهن مڙي ڳالهه کان لپارو، ساڳي، شد
آمر سروب آهي. هن جي اندر مان به اهي اشارا ٻيا اچن
ته هيءُ پنهنجي ڇو سروب موجب پاڻ کي اڳي ۽
آندو سروب پيو وڃي پر ان جي کيس ڪل ئي ڪانه
ٿي پوي. هن لاسو ۽ جڳم ۾ جيڪڏهن کيس ٻڌا
ڪرڻو نظر نه اچي ته نا اميدي ۽ مابوسي هوند هڪ

ڪي آگيا ڪيائون ”نه انهن کي سنڌيءَ ۾ مڪمل ڪري
 ناهي بيهاريو ۽ آتم گيان جي وشي ٿي وياڪياڻ ٺوهين
 پاڻ ٺاهيو ۽ اهو سميلن ۾ ٺوهين ڏجو. هن مان پڌرو
 ٿيندو ته سوامي جن منجهس آتم گيان جو پر ڪاش پر جلت
 پسي ۽ کيس هر طرح آڌ ڪاري سمجهي اهو ڪن ڪم
 هنڪي سڏايو، نه ته آتم گيان جهڙي اوچ وشيءَ تي هيڏي
 وڏي سيا اندر ڳالهائڻ ڪا جهڙي نهڙي ڳالهه نه هئي.
 سميلن جي تاريخ کان هڪ ٻه ڏينهن اڳي سنڌ ۽
 پنجاب جي ڌار ڌار شهرن ۽ ڳوٺن مان ست سنگي گهڙي
 اٺاڪه سان اچڻ لڳا. ڪل ۳ سو کن ست سنگي اچي گڏ
 ٿيا. هنن لاءِ شهر ۾ ڌار ڌار هٿن تي جايون هٿ ڪري
 ڪئمپون لڳايون ويون هيون جن ۾ هنن کي رهايو ويو.
 هنن جي کاڌي پيئي ۽ ٻئي سهنج سڪ جي پر بند لاءِ
 ڪيترائي شيواڌاري ست سنگي والٽيئر ۽ ڪئپٽن ڪري
 رکيا ويا. سميلن ۾ وياڪياڻ ڪرڻ لاءِ بندر جي لڳو لڳ
 ڊاڪٽر ناراجند جي اسپتال جي ڪمپائونڊ ۾ هڪ وڏو
 منڊپ کڙو ڪيو ويو جتي ۳ ڏينهن ساندو وياڪياڻ ٿيندا
 رهيا. سري ٻوڌراج سوامي جن وٽان مليل آگيا موجب
 آتم گيان تي پنهنجو ٺاهي تيار ڪيل وياڪيان ڪٽڻ ڪيو.
 ڪلاڪ کان ڪجهه سمو مٿي هو وياڪياڻ ڪندو رهيو.
 هن اڻپاڙوڪ جوان جنهن نموني هن ڳوٺ وشيءَ کي ايڪاگر
 ڇت ٿي کولي ڇڻي ۽ ريت ورلن ڪيو ۽ ڪيئي يڪتيون
 درشتائت ۽ پرماڻ ڏيئي پنهنجو آشوس ڪيو ۽ وڏي

جاري ٿيو آهي تنهن ڀر ۾ ڪي به ذور ڪڍي. سو الهيءَ
 رت جي بڻ ڪري سال ۱۹۲۹ع جي فهردي مهيني ۾
 ست سري ۱۰۸ سوامي پرمالند صاحب جن کي حيدرآباد
 ٻڌارڻ لاءِ ٻڌار ٿيا ڪڍي ويئي. ڊپالو سنگور ڏيو ٻڌهن
 جي ٻارنهن جي گهڻي ڇڪ جي وس ٿي حيدرآباد ٻڌاريا.
 هڪ ڏينهن پراڻهه جو چئن لک لير موجب سوامي جن
 گهمڻ لاءِ لکڻا ٽن ساڻن چاليهه کن سسٽ سنگي سنڌ جي
 ڌار ڌار ڳوٺ وارن سميت هئا. وجهه ڏسي سميلن هي
 مکيه اڃا ڌاريندڙ سسٽ سنگي شريمان ذوقيرام نارائنداس
 روڙڙيءَ واري هئي رت سوامي جن جي اڳيان رکي.
 سوامي جن سڀني حاضر سسٽ سنگين کان هن ٻاٻس رابا
 ورتا، جي هن ڳالهه کي پسند ڪري رت سان شامل ٿيا.
 سوامي جن به هن رت کي پاس ڪيو. سميلن جي تاريخ
 ۲۹-۳۰-۳۱ مارچ ۱۹۲۹ع مقرر ڪئي ويئي ۽ سنڌ ۽ پنجاب
 جي سڀني سسٽ سنگين کي لينڊ پٽر موڪليا ويا ۽ ٻيا هر
 پرڪار جا ساليانا سميلن لاءِ ڪيا ويا. سميلن جي آڇيان
 ڪاميٽيءَ جو چيئرمين هو راءِ صاحب ديوان ڪرمچند
 ليلارام هنگوراڻي ۽ جنرل سيڪريٽري هو شريمان مسٽر
 جهتمل ميوارام لوتائي.

سميلن ۾ وڻاڪياڻ ڪرڻ لاءِ سوامي جن ڪن چولڊ
 سسٽ سنگين کي مقرر ڪيو ۽ انهن جي يوڪتا موجب ڌار
 ڌار وڻيون چولڊ يون. اهي وڻاڪياڻ سوامي جن باڻ اڙڏو
 ٻوليءَ ۾ سنگيپ ريس لکي ٿيار ڪيا ۽ سري ٻوڏراج

چداکاشي سميلن

وئون واس گڏجي ڪنا پوئتر ٿي،
 ٿيون مست محوئيت جي امرت کي پي،
 سڃي گور جي سنمڪ ويهي سڀ سنگي،
 ونڊيون پريم هر ۾ مستان ٿي.

ست سري ۱۰۸ سوامي هيمراج صاحب ۽ ست سري
 ۱۰۸ سوامي پرمانند صاحب جن جي امرت واڻي ۽ جي
 بنسري ٻڌي ڪيترا سنڌ ۽ پنجاب جا سڄن پوش سندن
 شرن ۾ آيا هوا، پر اڄ تائين اهڙو ڪو اوسر نه ٻڌيو هو
 جنهن ۾ سڀ ستسنگي پاڻ ۾ گڏ ٿيا هجن ۽ سندن ميل
 ميلاپ ٿيو هجي. ڪن پريمي ست سنگين جي چاهندا ٿي
 ته هڪ سميلن حيدرآباد سنڌ ۾ سڏائجي جنهن ۾ سڀئي
 ست سنگي هڪ هنڌ ڪنا ٿي پراڻي پاڻ ۽ ميلاپ جي
 دؤج ماڻين ۽ گڏوگڏ گيان چرچا پاڻ ۾ ڪري جنهن جي
 آڀياس، آيو ۽ آئيءَ جون وار تائون هڪ ٻئي کي ٻڌائي
 جنهن جو اندر ولي واڌارو ڪن. الهيءَ سان گڏ هيءَ به
 اٻلاڪا هئي ته چداکاشي اکر ٻڌي ڪيترن ماڻهن جي
 دلين ۾ جو سنسو اڻهن ٿيو آهي ته هيءَ ڪو لئون پست

ڳالهيں لاءِ سڪايل ٿي ٺياريندا هئا. سري بوڌراج نه ساڳيو پر نه ٻڪاري هئڻ سان ڳالهيڻدو هو جنهن ڪري هنن جون دليون وڌيڪ پرهر پر ٻڌجي ويهيون هيون. ڪي اهڙا نه ست سنگي هئا جي سڀ سنگ پر سندس زميلن ۽ دل ٻڌائيندڙ وڃڻ جي منجهس مرلي ٻڌي مٿس موهه ٿي پيا هئا. ڪلاڪن جا ڪلاڪ سندس ٿيڻ جي ڇوڦڙيا ٿيندا هئا ته من ساڻن جو درشن ٻڌائين ٿيون ۽ هن جا به وڃڻ ٻڌي ٻنهن جي هٿين کي لاريون. جڏهن سري بوڌراج جو مڙو پسنڌا هئا ته هنن جي پوسنجا چوڙا نه رهندو هو ۽ ٽوليا نه سماليا هئا. سندن منهن مان ڪواڪر نه اڪلندو هو پر شيوا جي آڳاٽا مله لاءِ سڪايل ٿي پيا ٺياريندا هئا. سري بوڌراج ٽنهي ٽنهي هنن پر اهڙا مسڪار وڌا جنهن هنن جو پرهر ٿري پرمالما پرائڻ ٿي. آرتوار الڙا موڪل جي ٽنهن ٿي پرائڻ جو سوچڻ سنڌائين ٿيڻ جو لهر هوندو هو ۽ ڪي راني پريمي سڀ سنگي ۽ سڀ سنگي ٻالڪن جي ڪل ويهارو کن ٿيندا، ٿيڻي آساه سان ساڻس گنجي ويندا هئا. رات ٿي پرمالما جي ليلا جو ڪٿڻ اٿوا پي پرمالڪ وارا ٿا لاپ ڪندا ويندا هئا.

به سندس منهن ۾ گهنج اٿو ڪاوڙ نه ڏسڻ ۾ آئي. ٻئي
 کي ڏڪارڻ نه پنهنجي جاءِ رهيو پر ڪنهن جي اوڳڻ
 اٿو گهٽتائيءَ جي ڳالهه به ڪڏهين سندس واٽان ٻڌڻ ۾
 نه آئي. هو چوندو هو ته اُنهن اُنهن سان پاڻ وڌيڪ پُرم ڪرڻ
 گهرجي جيڪي مهاندي اٿو. سياڻو جي ڪري وڻندڙ
 نه لڳندا هجن. سندس ورتارو اهڙو هوندو هو جو سڀني
 کي عوهي وجهندو هو. هر ڪنهن جي اها چاهنا ٿيندي
 هئي ته سري ٻوڏ راج وٽ اڃا به ويهيءَ وڃ وٺان. انهيءَ
 ڪري کاتس ڌار ٿيڻ ڏکيو پيو لڳندو هو. شري رگهول
 جيو ٿرام، شري چتومل ٿيٿولمل، شري ايسر داس ليڪومل
 شري رنچند ريلومل، شري دهلائومل باشومل مندر
 لواسي ۽ ٻيا ويجهه ستسنگي جن سان گڏجي هو ڏهاڙي
 شام جو گهمندو هو اُنهن کي ڪنهن ڏينهن جي ڪڏهين
 هو نه گڏ ٻو هو نه هنن جو هر دو ڪومائجي ويندو هو.
 جڏهين به هو مندر ۾ ست سنگهه کان پري ڪنهن مهل
 ايندو هو ته سڀ مندر لواسي پنهنجو ڪم ڇڏي سرهائيءَ
 وچان اچي سندس چوڌاري مڙندا هئا ۽ گهڻي لمريءَ
 پُرم پاڻ سان ساڻس ملندا هئا. ست سنگي ٻاڪه انهيءَ
 کان هڪ وڪهڙي وڌي ويندا هئا. هو لڪا ڪندا هئا
 هم لڪا ٿر، اما لڪه عرش ۾ پُر جي ٻوڙي ايندا هئا
 سري ٻوڏ راج وٽ. جڻ ڪو وڏي ڏچا ملي اٿن. ڪپڙن
 ۾ نه ٻيا مايندا هئا. چرن ولدا ڪري سندس اڳيان پُرم
 ۾ بيهي ويندا هئا ۽ ٺهڻ لپڻ سان هن ڏانهن پُرم پُرم

هولندو هو تنهن کي سري بوڌراج پاڻ سان گڏ آسڻ ٿي وهڻ لاءِ چوندو هو. هو ستسنگي شردا ۽ مان وچان هٿ ڪوڙي ائين ڪرڻ کان تائبندو هو پر سري بوڌراج لبث هن کي مڃائي پاڻ سان وهار بندو هو. متان من گهمند پر پري لائين نه سمجهي نه آءُ ٻين کان وڏو آهيان ۽ انهيءَ ڪري مولڪي وڌيڪ مان ڏٺو ويو آهي انهيءَ کي روڪڻ لاءِ هو اها هٿس وٺندو هو. ڪوٽ ڪندڙ ستسنگي اچڻ پر پٽهي من پر چوندو هو نه ڇا ڏجي سري بوڌراج جي اوسٽا ۽ ڇا ستسنگين جي اوسٽا، گڏ هن به ڪيتري نه لڙمالتا جي واٽ ٿو وٺي! اهو ڏسي سري بوڌراج هر هڃي شردا هيڪاري وڌيڪ ٿيندي هئي. ٻين هنڌ به جتي ستسنگين سان گڏو هو اتي انهن سان پراڻيءَ پر وهندو هو. جي ڪڏهن ڪو ست سڱي آڏو ستڪار جي ويچار کان کاتس هيٺ پيو وهندو هو نه اها ڳالهه هن کي نه وٺندي هئي ۽ جيسين هڪجهڙائي نه ٿيندي هئي تيسين مات ڪري نه وهندو هو اٺوا لاجار اٺان اٿي ويندو هو.

سري بوڌراج ساڪيات پريم جي مور ٿي هو. سدائين پيو مر ڪندو هو. ننڍڙا ٻالڪ جن جو هردو سپاوڪ شڌ، لٽاپ ۽ لڌڪم ٿيندو آهي اهي سندس پريميءَ سپاءَ ڏسي چئن سڪ وچان ساڻس مليون مليون ٻوليون ڪندا هئا ۽ کين چيئر لڏا هئا تن کيس مڙج ايندي هئي ۽ هنن کي وٺندڙ ڳالهون ٻڌائي وٺندا ٿيندو هو. ڪڏهن

ڳڻڪي جو نالو تهڙو آهي سچ پچ منجهس ڀريل آتـ
سڳند ۽ سوييا جو اڃيالو.

ڪجهه ورهين کانپوءِ ست سري ۱۰۸ سوامي پرمالند
صاحب جن هڪ گرنت ”گيان پنڊار“ نالي رچيو جنهن ۾
ٻار ٻڌي، نر ناري، گرهستي نياڳي لايادڪ کي پنهنجو
پنهنجو ڌرم پالڻ لاءِ ڌار ڌار سندس سڪيائون ڏنل آهن.
اھو پستڪ بہ سري بوڌراج سهڻي ۽ سنڌي ۽ ۾ ترجمو
ڪري سنڌ واسين جي سڀوا ۾ رکيو.

سري بوڌراج اسڪول جي وئڪيشن ملڻ تي اڄو
ڳچ پاڳو گهڻي پيرا پنهنجي ستگورن جي ڀڙن ۾ سندن
دربار مظفر ڳڙهه ۾ وڃي رهيو هو. اُتي هنن جي شيوا
ڪرڻ سان گڏوگڏ هنن وٽ ڪوٺ ڪو اڙڏو ٻولي ۽ ۾
گرنت بہ اڏين ڪندو هو، گورو مهاراج جن بہ هنن جي
استتي ڏسي پنهنن جي اڳاڏاڻي وڌيڪ ۽ وڌيڪ
امنڱ سان کوليندا هئا ۽ سڙوپ استتي ۽ جون ولڪين
يڪتيون کيس ڏسيندا هئا. الهي ۽ ريت سري بوڌراج جي
الترڪ اُتي بہ ڏينهن پوءِ وڌندي وئي.

جڏهن سري بوڌراج ڪنهن شرڌالو ۽ پريمي ستسنگي ۽
جي سڪ سان ڀريل ويٺي ۽ تي سندس گهر ڏينهن جو
ستسنگ ڪرڻ لاءِ ويندو هو تڏهن هن سان ڪجهه ويجهو
ستسنگي مرد ۽ بالڪ بہ ڀڄڻ ڪرڻ لاءِ ويندا هئا. ڪوٺائيندڙ
ستسنگي هنڪي وهڻ لاءِ سپاويڪ سندس آسڻ ڌار وڇائي
ڏيندو هو. ويجهن ست سنگين مان جيڪو هڪ بہ جهولو

سري نوڌ راج کي هن بستڪ جي پڇاڙيءَ ۾ سڀ
سري سوامي هيمراج صاحب، جس جي سند ۽ سنيهن ۽
سڪيانن جو سار نه سڪيه ۾ آڻڻو هو تنهن لاءِ هن سوامي
جن جي اوج اوج گرشن کي جڳي رهيس سوڌي انهن جو
نت اڇوڙي ڪڍيو، جنهن کي هيلين پنجن ٻائڻن پرور هائي
اڀر سوامي جس جا سنيها ۽ سڪيائون هن رهيس ڏٺيون.
(۱) عملن جو سڌار (۲) اور جسوا ڪند اچار (*) اڌول
يائمر ال جي براهتي (۴) قدرت ۾ قادر جا ڪر شما (۵)
ناباب لڪتا.

پورئين ۾ رهڻيءَ کي سڌاري اوج ۽ سڪدائي بطايل
لاءِ سوامي جن جون بتايل سند وائون ڏسيائين. پئي ۾
اور جي اڪند اچار جي آناهه اڀا ڏيکاري پريمين کي ان
۾ پرورد لپ لاءِ ڪهڻو آساهه ڪيائين. نئين ۾ لوڪن
کي پنهن جي سروي جي سهشت سوجهي ڏيئي هنن کي
بدي بطيل کان باز اچي سنيهن وانگر ڪر جنا ڪري پنهن
جي آلهه جي لڙپتا جو نعرو هڻڻ لاءِ للڪار يائين. چوئين
۾ پرمالما جي مها آسچريه ليلا جي رنگيني ڪسي وچتر
لمولي چٽيائين. پنجن ۾ سوامي جن جا چوڪ چوڪ وچن
۽ لڪتا پرشن ۽ اٿرن جي روپ ۾ لاهي بهار يائين.
اٺر جيتوڻڪ تمام گورن اکرن ۾ آهن نه به انهن ۾ آرڪ
گهاگهر ۾ سمن سمان سابل آهي. اهو سمورو پرسڪ
ستڪ جي پڇاڙيءَ ۾ وڌائين ۽ اڄو ڌار ڀڻڪو نه ڪيائين
سڀ ٻالو ڏکيائين ”روحاني گلدستو“. جهڙو آهي

آگيا مان تي سري ٻوڌ راج ترجمو ڪري سولي ۽ لڄ
سنڌي ۽ ۾ آندا .

سوامي جن کي ليک لکيا هوا جن ۾ ٽئين روشنيءَ
وارن ماڻهن کي سميت ڏيڻ ۽ سنجين مارڻ تي ڇڪڻ لاءِ
اٺائين آکاڻين جي روپ ۾ سندس سکيائون ڏنل هيون .
سري ٻوڌ راج آهي نٺ سنڌيءَ ۾ ترجمو ڪيا ۽ انهن تي
”گيان ويراڳ“ ڀاڱو پهريون، ٻيو ۽ ٽيون نالا رکيا ويا .

ٽنهن ڪالپوءِ سري ٻوڌ راج کي ست سري ۱۰۸ سوامي
هيمراج صاحب جن جي جيون چر تر لکڻ جي آگيا ٿي .
آها ! ڪهڙي نه شرڏا، سڪ ۽ دلي پاوا سان هڪ چت
ٿي ويهي هيءُ بستڪ لکيو اٿس ! ڪهڙي نه آشچريه رنگ
۽ ڀنگ سان ۽ اولهي آليو مان سوامي جن جي جيون جو
آڪٽ فوٽو چٽيو اٿس ۽ ڪهڙي نه چيڊي، سهڻي ۽
دل پڄائيندڙ سنڌي ڪتب آڏي اٿس ! هن سمي ڌاري
هو ڪوٽا ۾ گهڻو چتر ٿي چڪو هو ٽنهن ڪري هيءُ
رڄا ڪوٽن جي درستيءَ ۽ ويچارن سان ڀريل آهي ۽
ڪوٽا به ڏاڍي اوچ ۽ منوهر لکي اٿس . جنهن هڪواريءَ
الهه بستڪ کي پڙهيو آهي تنهن جو پڙهڻ سان ئي روم
روم ٿريو آهي ۽ منجهس پرماتمر پريم جو ڊيڪ ٻريو
آهي . ڇا لڳي هيءُ سڌو سادو ۽ لماڻو لڙجوان ۽ ڇا سندس
لکڻي ۽ آليو ! سڀني بستڪ پڙهي پي سندس اوچ آليو
۽ آتم شڪتيءَ کي ساراهيو . سڀني پي ڏانهن پريم ۽
شرڏا سان لهاريو .

اڻيانڪ عهدي اکرڻ ۾ ڏيئي الجي اکرڻ جو آرٽ ۽ ٻوڙ
 سڄي جو آرٽ ۽ انهن سان لاڳاپو رکندڙ سکيائون سڀئي
 سنڌي ۽ ڏکڻي اکرڻ. انهن جي هيٺان وري ڪڪڻ
 جي ڏانءِ وٽان، وٽندڙ ۽ اُترائينون اڪاڻيون وڌيون اُٿل.
 انهيءَ ريت بستڪي کي اهڙو نه منوهر ڪري بيمار ٻائڻ
 جو ٻائي بولچند کي ڏاڍو پسند آيو ۽ هن انکي ڊرسي
 ڪتاب ڪري اسڪول ۾ رکيو. اُنڪالوءَ جنهن جنهن
 الهيم بستڪي کي پڙهيو آهي تنهن کي ڏاڍو وڻيو آهي ۽
 الجي لاهيدڙ جي آسچر نه ڏاڍي ۽ لکڻيءَ جي وڏائي
 جي واه واه ڪرڻ کان رهي نه سگهيو آهي.

ڪوٽا

سنڌي سهڻي ۾ سارڪتاوولي سنگور سوڌي ٺاهي آه،
 اڻيو وارا آرٽ ڏيئي سا سولي ۾ سمجهائي آه،
 سهجي سا ڪوسمجهي تنهنکي پريم سان جي هو پاڻ ڪري،
 آکاڻين ۽ عجب ڪهاڻين سان سا خوب سڃاڻي آه.

سٺ سري ۱۰۸ سوامي هيمراج صاحب جن جا پيا نه
 سڀ پرڪار جا شاستر رچيل هئا، رڳو استرڻ ۽ ڪٽائڻ
 لاءِ ڪو ڏاڍو بستڪ ڪونه هو. انهن لاءِ شاستر ٺاهي
 ڏيڻ خاطر مستڪم سٺ سري ۱۰۸ سوامي پرمالند
 صاحب جن کي وڻي ڪئي جنهن تي هنن استرڻ لاءِ
 ”استري پيش“ ۽ بالڪن لاءِ ”ڪٽيا مڪيا“ نالي شاستر
 ڏيڻ جي اڻڻي مان عهديءَ ۾ رچيا. اهي بستڪ به

پستڪ ٺاهيو ويو جنهن جو نالو رکيو ويو ڀارت ڊرپن .
هن ڊمٽيڪ گرت جي پڙهڻ سان چڱي ۽ ريت سڌ ٿيندو
نه سڄو ستر ڪٽڻ ڪجي ۽ سرشتي ۽ جي هر هڪ شيء
مان گڻ گراهڪ ٿي ڪٽڻ سکيا پرائجي . گرت جي ساراهه
ڪرڻ ٿيندو سڄي کي ڏيائي ڏيکارڻ هيءُ ترجمو سري
بوڌ راج هڪ مندو ٿي اهڙو نه ايتو جي اولهائيءَ سان ڪيو
آهي جو ڪيترا ليکڪ ۽ گرت ڪار ڪيس ساراهڻ کان
رهيا نه سگهيا . جن ڀاڱوان سڄي جي نگاه مان هيءُ پستڪ
لکڻو سي پاڻ ائين چوڻ کان نه رهيا . نه هن ۲۲ ورهين
جي ڳهرو جوان ترجمي ڪرڻ ۾ ڪيڏو نه ڪمال ڪيو
آهي ۽ ڪهڙي نه چولڊ ، سريلي ۽ منوهر سنڌي ڪم
آندي اٿس .

سري سار ڪتاو لي جا آڳي ڏکسي هندي ٻولي ۽
ڪوٽا ۾ ٺهيل آهي الڪي تمام سليس ۽ سندر سنڌي ۽ ۾
لکي ڏيڻ لاءِ پاڻي بولچند نولارام مئنيجر ”نولارام گزلس
اسڪول“ ۽ پريزيڊنٽ ”ست ڌرم سڀا سوامي هييمراج
صاحب چڊاڪاشي حيدرآباد“ سري بوڌ راج کي پريڙا
ڪئي . پاڻي صاحب جي مرضي هئي ته اهو ڳيتي ۽ جو
سندر پستڪ ٻالڪين کي پنهنجي اسڪول ۾ پڙهائين ، جڏهن
هنن ۾ سندر ويچارڻ ۽ ڌرمي ڀاؤ جو ٻج ڇڻجي . سري
بوڌ راج سرهائيءَ سان اها سيوا سٽيڪار ڪئي ۽ گهڻي محنت
ڪري پستڪ کي تمام سولي سنڌي ۽ ڏاڍي وڻندڙ
نموني ۾ ٺاهي تيار ڪيائين . اُٿر ٻهريائين اصلوڪا چند

اڻڻال لالي بستڪ جو ٻارن کي سڌا چاري بڻائي لاءِ تمام
 ڪارائتو آهي ۽ ٽون مستڪن لاءِ پڻ ڪمائتو آهي ۽ اهو
 سري ٻوڏ راج سڀني سنڌي ۽ ۾ ترجمو ڪيو ۽ مٿس
 ٻار کيا نالو رکيو ويو. اهو بستڪ سنڌ واسين کي اهڙو نه
 بيمارو لڳو جو جلد جلد کڻي وڃڻا ڪري ڪيترائي ٻارا
 ڇڄي چڪا آهن. ان کان پوءِ سري ٽلوار مالي بستڪ
 جنهن جا پورهان ۽ چمن سنڌي ۽ ۾ ”آلر ڏيڍار“ جي
 لالي سان اڳڙي پرگهت تي چڪا هئا اُتي رهيل ٻن
 چمنن جن مان هڪ آلر گيان ۽ ٻيو گيالوان جي اوستا
 ٻاسٽ پڙهڻ آلر جي روپ ۾ کڙڻ نموني لکيل آهن انهن
 کي سري ٻوڏ راج سڙي ۽ وڻندڙ سنڌي ۽ ۾ ترجمو ڪيو
 ۽ اهو سڄو بستڪ پوءِ گڏي آلر ٽلوار جي لالي سان
 پرگهت ڪيو ويو. هيءُ بستڪ جڪياسن ۽ اڀاسين لاءِ
 اهڙو نه ڪارائتو، ۽ ڏاڪي وار اڀڊ پٽن، پڪٽين
 ۽ کڙڻ وهڻ سان پڙيل آهي جو هو ان کي هٿين جي
 هار چمان ڪري ساند پندا آهن. ان لاءِ گهڻي گهر لڳ
 ڪري وري وري ڇڄي چڪو آهي. ڪيترن ئي ڏور
 هي منڊلين وقت اهو بستڪ ڏسڻ ۾ ايندو آهي ۽ هو
 الڪي گهڻي چاهه سان پڙهي ويڃاري لاپ وٺندا رهندا
 آهن. سري آئيد هند گولت مان پڻ ڪجهه ڀاڱو سري
 ٻوڏ راج سنڌي ۽ ۾ ترجمو ڪيو ۽ اڳو ٿورو ٿورو ٺڪر
 ڪري ماعوار پڙهر پڙهر وجهندو آيو. جڏهن اهو پٿر
 بند ڪيو ويو تڏهن ان مان اُهي ٺڪرا گڏ ڪري هڪ

پستڪ ٺاهيو ويو جنهن جو نالو رکيو ويو ڀارت ڊرپن
هن ر مٿيڪ گرت جي پڙهڻ سان چڱي ۽ ريت سنڌ ٿيند
نه سڄو ستر ڪٽڻ ڪجي ۽ سرشتي ۽ جي هر هڪ شي
مان گڻ گراهڪ ٿي ڪٽڻ سکيا پرائجي. گرت جي ساراه
ڪرڻ ٿيندو سڄي کي ڏيائي ڏيکارڻ هيءُ ترجمو سري
بوڌ راج هڪ مڏو ٿي اهڙو نه ايتو جي اولهائيءَ سان ڪيو
آهي جو ڪيترا ليڪ ۽ گرت ڪار ڪيس ساراهڻ کان
رهي نه سگهيا. جن ڀاڳوان سجن جي نگاه مان هيءُ پستڪ
لکڻو سي پاڻ ائين چوڻ کان نه رهيا. نه هن ۲۲ ورهين
جي ڳيرو جوان ترجمي ڪرڻ ۾ ڪيڏو نه ڪمال ڪيو
آهي ۽ ڪهڙي نه چولڊ، سريلي ۽ منوهر سنڌي ڪم
آڏي اٿس.

سري سارڪتولي جا اڳي ڏکي هندي ٻولي ۽
ڪوٽا ۾ ٺهيل آهي انکي تمام سليس ۽ سندو سنڌي ۽ ۾
لکي ڏيڻ لاءِ پاڻي بوليچند تولارام مئنيجر ”تولارام گرلس
اسڪول“ ۽ پريزيڊنٽ ”سٽ ڌرم سيا سوامي هيمراج
صاحب چڊاڪاشي حيدرآباد“ سري بوڌ راج کي پري را
ڪئي. پاڻي صاحب جي مرضي هئي نه رهاو ليتي ۽ جو
سندر پستڪ بالڪين کي پنهنجي اسڪول ۾ پڙهائين، جن
هنن ۾ سندو ويچارن ۽ ڌرمي پاڻ جو ٻج چٽجي. سري
بوڌ راج سرهائيءَ سان رها سڀوا سٿيڪار ڪئي ۽ گهڻي محنت
ڪري پستڪ کي تمام سولي سنڌي ۽ ڏاڍي وڻندڙ
نموني ۾ ٺاهي تيار ڪيائين. اُپر پهرائين اصلوڪا چند

ایشال نالی بستک جو وارن کی سدا چاری بٹالٹ لاء نام
 کارانتو آھی ۽ تون ستسک لاء بٹ کمانتو آھی ۽ اهو
 سري بو ذراح سڀئي سنڌي ۽ ۾ ترجمو ڪيو ۽ مس
 بال کيا نالو رکيو ويو. اهو بستڪ سنڌواسين کي اهڙو نه
 پيارو ٿيو جو جلد جلد کڻي وڃڻ ڪري ڪيترائي ٻيا
 ڇهجي چڪو آهي. ان کان پوءِ سري نلزار معالي بستڪ
 جنهن جا پهريان ٻه چمن سنڌي ۽ ۾ ”آئر نديار“ هي
 نالي سان اڳيئي پرگهت ٿي چڪا هئا اتي رهيل ٻن
 چمنن جن مان هڪ آئر گمان ۽ ٻيو گيانان جي اوستا
 بابت پڙهڻ آڻي روپ ۾ کڻڻ لڳو. لکيل آهن انهن
 کي سري بو ذراح سڏي ۽ وٺندڙ سنڌي ۽ ۾ ترجمو ڪيو
 ۽ اهو سڄو بستڪ پوءِ گڏي آئر نلاري ۽ هي نالي سان
 پرگهت ڪيو ويو. هيءُ بستڪ جڳيا سين ۽ اها سين لاءِ
 اهڙو نه ڪارانتو، ۽ ڏاڪي وار اوج ايندڙن، بستڪن
 ۽ کڻڻ رهڻ سان پڙهڻ آهي جو هو ان کي هٿين جي
 هار جيان ڪري ساند پندا آهن. ان لاءِ ڪيئي گهر ٿين
 ڪري وري وري ڇهجي چڪو آهي. ڪيترن ئي ڏور
 هي منڊلن وٽ اهو بستڪ ڏسڻ ۾ ايندو آهي ۽ هو
 انکي ٽهڻي چاهه سان پڙهي ويچاري لاپ وٺندا رهندا
 آهن. سري آئيد هند گولت مان بڻ ڪجهه ڀاڱو سري
 بو ذراح سنڌي ۽ ۾ ترجمو ڪيو ۽ اڇو ٿورو ٿورو ٺڪر
 ڪري ماعوار پڙهڻ پتر ۾ وجهندو آيو. جڏهين اهو پتر
 بند ڪيو ويو تڏهين ان مان آهي ٺڪرا کڻ ڪري هڪ

۳- حال ۾ ره خوشحال سدائين،

ميٽي چيڻڌ مستقبل ۽ ماضي.

۴- ٻوڏ مڱهن ره نٿ نچ سگه ۾،

ڪڏهين نه ڪر ڪجهه آزي نيازي.

اهڙي ۽ ريت ۾ ٻين پريڪول (اڻ وڻندڙ) ڳالهين جو
ڀڻ من تي پرياءُ ٿيڻ نه ڏيندو هو ۽ سدائين سرچٽ
دهڻ جو جتن ڪندو هو، جهڙي ۽ ريت ڪنهن مهل
ڪٿان لنگهڻ تي ڪپڙن تي ڪنا چنڊا لڳي ٻولدا هئس
اٿوا ڪپڙا ڦاٽي ٻولدا هئس اٿوا سرير جي ڪنهن الڳ ڪي
ڌڪ لڳندو هوس اٿوا سرير ۾ پيو ڪو ڪشت ٿيندو
هوس اٿوا ڪنهن پريڪار جو نقصان ٿيندو هوس نه ڌيرج
ڌاري اوڏالهن ڪوبه ڌيان نه ڏيندو هو، بلڪ چٽ ورئي ۽
ڪي آلهي ۽ پاسي کان هوڙي ڪنهن نه ڪنهن اولهي ويچار
اٿوا ڏئي ۽ ۾ رليائيندو هو جئن آيل اوستا پلجي وڃي ۽
من الجي ڏنگ کان بچي پوي. اهڙين اوستائن ۾ من ڪي
اوس ڪيد ٿيڻو جنهن کان چٽ لاءِ هيءُ ڪارائتو اپاءُ آهي.

ست سري ۱۰۸ سوامي هيमराज صاحب جن جا ڪيترائي

شاستر اڙدو ٻوليءَ ۾ رچيل آهن. ست سري ۱۰۸ سوامي

پرمانند صاحب جن وٽان آڻيا ملڻ تي سري ٻوڏراج

آلهن مان ڪي شاستر سنڌين جي لاپ ڪار سنڌيءَ ۾

ڌيري ڌيري ترجمو ڪيا. هن جي سنڌيءَ ۾ لکڻي

ڏاڍي سندر وڻندڙ ۽ چيڏي هئي. پهر يائين تعويد

ڇا چوڪري جو ٿوھ جوڀن، ڇا سندس ويجهڙائيءَ ۾
 ڪمل وهانءُ، سندس آسون من جون من ۾ ئي رهجي
 ويون، ان ڪري لڳ ٿا ڪالڊار جن ۾ سري بوڌراج
 چيس ته ”اھي سڀ اڳيان جون ڳالهيون آهن، مهل ئي پاڻ
 سنڀالڻ گھرجي، جي ڪڏھين ويچار ٿو ڪجي ته نه ڏک
 ڪرڻ لاءِ سڀ ئي ڪوڏ ٿو ملي ڇاڪاڻ ته سسار ۾
 اهڙا مريو ڪيئي ٿيا هوندا ۽ ڪيئي ٻيا ٿيندا، دڳواسان
 سان اهڙي اوستا ڪانه ٿي آهي، هڪي رواجي ڳالھ
 ڪري سمجهڻ گھرجي ۽ جيڪي پرمالما جي طرفان اچي
 ٻڌجي تنهن کي منو ڪري پوڳڻ گھرجي.“ ڏن آهيو سري
 بوڌراج! ڏن آهي نوءلجي نروھ اوستا، ڏن آهي
 نوهالجي آسڪتيءَ کان اچي چم ورتي ۽ ڏن آهي
 نوهالجو جبل جهڙو حوصلو! جوان ڀاءُ جي لارڪ ۽ اوچتي
 مريوءَ جي گھڙيءَ ۾ نه نوهين نرسنديھ ڏاڍا ساوڏان
 آهيرا هن بابھ پاڻ هيٺين هڪ لنڊي ڪوٽا چئي اٿس
 ڇا سري اندر جي آلاپ جو هڪ ٻڃن آهي:

بڻيءَ تي ره پيارا راضي،
 هاريل ائين تون ڪنندين بازي.

۱- سڙھ ٿي سھ مبر ڪري سڀ،

رڪه دل هر دم پنهنجي تاري.

۲- هر حالت ۾ ڌرتون ڌرج،

ڪا نه ڪڏھين غوطو غازي.

وڌيا لاءِ آڏي پاڪ هون. هن وقت ست سنگي سڄي ست
شاسترن جو ويچار ڪندا رهندا هون.

سري ٻوڏ راج جو لنڊو پاءُ شري سندس جو ڪراچيءَ
۾ ڪسٽمس آفيس ۾ ڪلارڪ هو سو شادي ڪري ٻنهن
جي استريءَ سوڌو ڪراچيءَ رهڻ لڳو. اڃا ۸-۱۰ مهينا
ڪراچيءَ وٺي مس ٿيا هئس ته اوچتو سري ٻوڏ راج کي
ڪراچيءَ مان سندس چالاڻي جي ٿار اسڪول ۾ پهتي.
هن ٿار پڙهي اوڏي مهل کيسي ۾ وجهي ڇڏي ۽ کيس
ڪوبه لهر لوڏو نه ٿيو، ڇو ڪا رواجي ڳالهه ٿي آهي.
جڏهن ريسيس ملي ٿڏهن هو ڪلاس کان ٻاهر اڪتو
۽ سري ڏانڊومل خالچند آبپچنداڻي جو ساڳئي اسڪول ۾
چوٿين درجي جي سي پارت جو ماستر هو سو کيس گڏيو.
هو مندر ۾ سٽنگ ۾ ايندڙ هو ۽ اُتي سري ٻوڏ راج جو
سنگ ڪٿي اڃا ٿورو سمو ٿيو هوس پر ٿڏهن به هن ۾
چڱي شرڏا ۽ پريم هوس. سري ٻوڏ راج اها ٿار سري
ڏانڊومل کي پڙهڻ لاءِ ڏني جا پڙهي هو گهوڙاڻجي ويو
۽ ڇو هنجي هٿن مان ڪجهه ڪري پيو. هنجي اها
اوسڻا ڏسي سري ٻوڏ راج هن کي چيو ته ”ڏانڊومل!
ڇو لهڪار جي ويا آهيو؟ ايترو ويچار ڪرڻ لاءِ ڪو
ڪارڻ ٿي ڪونهي.“ ٿڏهن سري ڏانڊومل جنهن جي
دل پڙجي آئي هئي تنهن پلڪڙو منهن ڪري چيو ته
”سائين! هيءُ دل ڌار بندڙ ماريو آهي، ڪو جهڙو نهڙو
نه آهي، وري انجو سماچار به اوچتو ئي اوچتو مليو آهي؛

پرل: ٻاهر مڪي ڪم ڇڏي سڄي شيوا ڪرڻ، ٻاهر مان
 ٻرڻ سا ڇڏي ايتور ۾ سڄو وشواس ڌارڻ اڻيادڪ پنهنجي
 آڻيوان مان لاهي ڏيندو هو جي منڊليءَ جا ٻالڪ مندر ۾
 ڏاڍي اساه سان ڪري ڏيکاريندا هئا. الهن ڪيلن ۾
 جنسي اوستا چٽي ڏيکارڻ سان سڀ سنگين ۾ اڃو سنو
 ٻرڻ لڳندو هو ۽ لوان لوان ٻرهي سڀ سنگ ۾ اڃو لڳندا
 هئا. ڪن سان پاڻي شوپنيڪ بئالڻ لاءِ ٻار لڻا جو ڪ
 سندر ٻچن ٻالڪن کي لاهي ڏنو هوائين جو هيٺينءَ ريت آهي.

گنن جي ڪري شال گل گل ٿيان،

مٺي ٻول واري مان بلبل ٿيان.

۱- ڌڻي مهر سان ڪر مونکي مڻ عطا،

نهنو نمائو رهان مان سدا.

۲- سدا شال سڀ هونتي ٻرسن رهن،

خوشيءَ سان آسيئون دعائون ڏين.

۳- رهان ٿي مان مندر جو شيوڪ سڄو،

مهر هونتي مالڪ اهاڻي ڪجو.

هيءَ سڌاچار آشرم ٻار ڇار ووهه هلندو رهيو جنهن

۾ ٻالڪن ڪهڙي مڻ پرايا. اُنڪالپوءِ وڌيڪ سمو آشرم کي

هلائڻ لاءِ ماڻهن جو ٻورو ڄاهه نه ڏسي سگهيو ۱۰۸

سوامي ٻرمانند صاحب جن الهيءَ کي ڦيرائي سڀ وڌيا

آشرم ڪيو جنهن جو اڏاڍيڪ مسند بوليچند ڪيولرام کي

ڪيائون جو اڳيئي سڌاچار آشرم ۾ رائج وڌيا ۽ ڌرمي

۽ سنسڪارن سارو ڏيندا هئا ۽ پڇاڙيءَ ۾ پاڻ لڙو ڪري
 سمجهائيندا هئا. جي ڪڏهين ڪنهن ست سنگيءَ کي
 ڪا شڪا ٿيندي هئي ته هن سان به مٿيون لير لاڳو
 ٿيندو هو. گهمڻ لاءِ لڪڻ مهل اهو لير بڻائي ڇڏيو
 هوائين ته سڀئي هڪ ڪلاڪ شالتيءَ ۾ هلندا ۽ اهو سمو
 بت سڌو رکي اوم جو اچار اٿو ست سنگ جي سڪيائن
 جو من ڪندا هلندا. بالڪن کي سپاويڪ گهمڻ جو گهمڻو
 چاهه ٿيندو آهي، ويتر جو هن نمولي سڄو سڄو ڏينهن
 سري بوڌ راج هنن کي گهمائيندو ۽ وندرائيندو هو، تنهن
 ڪري آلهيءَ سميه ۾ جيڪا پرمارڻڪ وار ٿا هلندي هئي
 تنهن ۾ هو چٽ لائي ڌيان ڏيندا هئا. هن پرڪار جي
 پرشارت سان قل اهو لکيو ته ڪيترائي بالڪ پاڻ ۾
 سنا ڪڻ ڌار ڪري سڄا سڌا چاري بڻجي پيا. ٿوري
 ئي سميه کان پوءِ سري بوڌ راج هنن بالڪن جي هڪ
 منڊلي ٺاهي جنهن تي لالو رکيائين ”چڏاڪاشي پرائر
 منڊلي.“ آلهيءَ منڊليءَ جي سنڀال لاءِ هڪ منڊرلواسي
 ست سنگيءَ کي مٽيڇر ڪري استاين ڪيائين. منڊليءَ
 جو مکيه ڪم هو ست سنگ ۾ ڀڄڻ ڪيڙڻ ڪرڻ ۽ ساز
 وڃائڻ، ست سنگ ۾ پاڻي پيارڻ ۽ وڇڻو هڻڻ ۽ منڊر
 جي ٻي شيوا ست سنگ جي شيواڌارين سان گڏجي ڪرڻ.
 سري بوڌ راج ورهيه ۾ هڪ به پيرا ڌرمي ۽ اوچ سڪيائن
 سان پريل ڪيل جهڙوڪ ڪريئين کي ڪيڻا، وشين ۽
 اوگنن کي ڇڏي. سنا لڳڻ ڌار ڪرڻ، سنسن ۽ ڀرمن سان

ڪري هنن کي هيٺين ڳالهين بابت سوليون ۽ ڪارائتوبون
 سڃاڻون ڏيندو هو. (۱) پنهنجي ٻيءَ ماءُ اوڙي وڌڻ
 کي آڳاٽا پالڻ ۽ شيوا سان پر سن رکڻ، (۲) پاڻ ۾ ميل ميلاب
 ۽ ايڪو ڪرڻ ۽ هڪ ٻئي کي ڪم اچڻ، (۳) پنهن جا
 فرض ڪهڙا ڪهڙا آهن ۽ انهن کي پالڻ جو پڪو ڀرڻ
 ڪرڻ، (۴) چٽي، بڙي ۽ ٻين لشڪار شين کان پاسو
 ڪرڻ، (۵) سرڙ کي لڙو ۽ ٻوان رکڻ لاءِ هلڪو
 پراڻا پام، ڪشرون ۽ بوءِ آسڻ ڏهاڙي ڪرڻ، هنن کي
 لاءِ ڪشرون لڳاڊڪ سڃاڻيندو هو. پر همچر به پالڻ
 جي اوشڪتا هنن کي تمام پڳي، رست، وري وري
 سمجائيندو هو. آخر ۾ جي ڪمن جي اڀاس تي پوريءَ
 رست ڏيان ڏيڻ لاءِ هنن کي اُتاهه ڪندو هو. مندر
 ۾ رهندڙ ستسگين سان گڏجي بالڪن کي ساري ۾ ۽
 اولهاري ۾ جهڙالڻ ڏينهن تي گهڻو ڪري هر ڪنهن
 آرٿوار تي ڪجهه ميل بند ڪري ڪنهن نه ڪنهن ڳوٺ
 ۾ گهمائڻ وٺي ويندو هو جتي سڄو ڏينهن گذاريندا هئا.
 اُتي مٿيون سڃاڻون ڪين پڪيون ڪرائيندو هو ۽ انهن
 موجب پنهنجي رست ڪيٽائين لاءِ اُڻو ٺهن بابت
 نه کائن پڇندو هو. سڀ سڱ ۾ ٻڌل سڃاڻن بابت کائن
 پرشن پڇندو هو ۽ هنن کي چوندو هو ته انهن سڃاڻن
 بابت الڙا ٻي ڪنهن نه پر مارڻڪ ڳالهه بابت ڪنهن کي
 نه ڪجهه پڇڻو هجي ته هو اُهيءَ بابت پرشن پڇي. پرشن
 ٺهڻ تي سڀئي ٻالڪ اُهيءَ جو اثر پنهنجي پنهنجي ٻڌي

۶. مفا سينڙو ڪري پنهنجو، ڪير جان ڪنن کي سرلو.
سپن ڌرم جي بنسبن ۾، ٻڌم هڪ راڳ روحاني.
۷. نه ڪنهن کان ٻوڌ رک نفرت، وسي سڀ منجهه ٿوسائين.
نرالن شمع دانن ۾، آهي هڪ نور نوراني.
- ست سنگين جي بالڪن ۾ لنڊي هوندي کان سنا
سنسڪار چٽ ۽ سڌاچار جو سلو آئين ڪرڻ جي ويچار
سان ست سري ۱۰۸ سوامي پرماتند صاحب جن سال ۱۹۲۱
۾ ست ڌرم مندر ۾ هڪ سڌاچار آشرم کوليو ۽ سري
ٻوڌ راج کي الجوسپر ٿيندڙ آستان ڪيو. الاهيءَ آشرم
۾ ٻارن کي هر پرڪار جي ڌرمي وديا، راڳ وديا ۽ ٻاجو
۽ ڌڪڙ وڄائڻ سيکاريا ويندا هئا ۽ هنن جي هلت چلت
تي چڱو ڇوڪو ڌيان ڏنو ويندو هو. الاهيءَ سان گڏوگڏ
هنن کي وهنوار ڪو وديا لاءِ حساب ۽ انگريزي به سيکاريا
ويندا هئا. هو آشرم ۾ پرائهه جو سوڀر ايندا هئا ۽ رات
جو ستسنگ سمائت ٿيڻ تي گهر ويندا هئا. وچ جو سمورو
سمو آشرم ۾ وڻيت ڪندا هئا. سري ٻوڌ راج کي لنڊي
ٺهيءَ وارن ۾ شپ سنسڪار ڦوڪڻ جو چاهه هوندو هو.
الاهيءَ ڪري اسڪول ۾ پنهنجي ڪلاس اندر ڇوڪرن
۾ وجهه وٺي اهو ٻج چٽيندو هو. پر هن آشرم جي ڪلڻ
تي هن سمجهيو ته الجي بالڪن ۾ سنا ڪڍڻ آئين ڪرڻ
لاءِ اسڪول کان وڌيڪ وجهه آهي. تنهن ڪري هن
الاهيءَ پاسي لاڙو رکيو. بالڪن کي ٻئي ٿئين ڏينهن گڏ

آلھن کي سد يو سد پاوئا سان ڏسندو هو. جيڪڏھن
کٽي آلھن جي متن سان ڪي مع پيد ٿولدا تہ هوا تہ
آلھن کي باسي رکي آلھن مان ڊڳو ٿڳ جو پاڻو گرھن ڪندو
هو. هڪ ڀيري ٻريمي سسڪين جي وينتيءَ تي سند
جي ڪن شھرن ۾ سندس وڃڻ ٿيو. اُلمان هڪ شھر جو
ٺلو خبر پورو ٿاڻن شاھ هو. اُتي سسڪ ۾ اڇڙو ٻر سسڪ
لڪتو جنھن ۾ آري سماھين جي ڪن متن ۽ ڪن کي ايترو
تہ ساراھائين هو ٻڌندڙ آسچرہ ۾ پئجي ويا. سندس
سد پاوئاڻن جا ويچار ھنن شيد ۾ پرنل آھن جو سري
الدر جي آلاپ ۾ آيل آھي.

ٽوڪي اي دل! صلح ڪل جي، ٻڌايان اڄ تہ نشاني؛

نظر ڪڍ گراھڪي جي رڪ، لپيئي لعل لائاني.

۱. مبرسڪ ڪرست کان پيارا، حلیمي ھلت ھندن کان؛

آھنسا ٻوڏ مت کان سڪر مسلمانن مان مھماني.

۲. سنائن ڌرم مان شرڏا، تہ آرين مان دليري سڪر؛

پرارتنا ياؤ برھمڻ کان، سڪن کان سبق قرباني.

۳. شيعن کان ڀاءُ بزرگ جو سئين مان مانڻ ۽ مروت؛

درشتي دوش ڌوئي سڪر، قرب قانون قاد ياني.

۴. اصل مذهب جي نيشاني آھي، شپ ڪڍڻ جي رھڻي؛

مچايو مٺ ۾ آھي، مذهب ڳوڙ ڳھم ساني.

۵. اصل آدم آھي ذاتي، ڇڏي ڪنھن پارسي پاڻي؛

پسي جو جوت سڀ ساڳي، اُھو بيشڪ آھي گياني.

تيري وري پيري پوڻ لڳا.

هڪ لڙائي ۽ مهما ڪرڻ ۽ وڃي مڻيا سري بوڌ راج
جي ستسنگ جي اها هوندي هئي ته ڪڏهين به سندس
ڪٿا به ڪنهن به ڌرم، مت متاثر آڻو سڀا سماج جي ڪنهن
جو ڪو وڃن نه لکتو. ڪڏهين ڪڏهين ڪنهن سڀا
سماج جي ڪن ڪن ڳالهين کان ڏيس به چڙهيو اٿندو هو
تڏهين به هو اهڙين ڳالهين به پلجي به نه پوندو هو. هو
سڀني ڌرم ۽ سماجن کي سمنان جي درشت سان ڏسندو
هو ۽ هنن کي هڪ پر ماڻها جا مت ڪري ڀائيندو هو.
مسلمانن جي پيغمبر کي حضرت محمد، يهودين جي نبي ۽
ڪي حضرت موسيٰ ۽ ڪرستان جي اولياءَ کي حضرت
عيسيٰ ڪري چوندو هو. ڪڏهين به گهٽ لالي سان
انهن کي نه سڏيائين. ساڳيءَ ريت هندن جي اولادن کي
سري رامچندر مهاراج، سري ڪرشن ڀڳوان ۽ ڀڳوان ٻڌ
۽ سندن مهاڻائن کي ڪوسوامي نلسيداس، جڳت گورو
شڪر آچاري، ڀڳت ڪبير صاحب ۽ شاه صاحب ۽ سڪن
جي ڏهني گورن ڪي گورو صاحب جي لالي کانسواءِ
ڪڏهين به نه سڏيندو هو. گورو لالڪ ڏيڻ کي جڳت
گورو ڪري چوندو هو. انهن مڙلي اوليائن، اولادن،
مهاڻائن ۽ گورن جا چرتر ۽ واڻيون ۽ سڪيائون پنهنجي
ڪٿا به درشتائن ۽ پر ماڻن وانگر ڪم آڻيندو هو ۽ ڏاڍي
ساراهه ڪندو هو. انهيءَ مان سڏ ٿيندو ته هن جي دل
۾ ٻين مت متاثرن لاءِ ڪوبه پيد پائو ڪونه هو، بلڪ

ڪنهن مهل ٻيو ڪو هار آڻيندا هئا جي سري ٻوڙ راج کي
 پيري ٻوڙ مهل پائيندا هئا. جڏهن سري ٻوڙ راج ڏٺو
 ته وري وري جهلڻ سان به مستڪي لٿا رهن ٿڌهن
 مستڪ جي پريءَ سهار لمانائيءَ سان ويٺي ڪيائين ته
 توهانجو پيري ٻوڙ نه لهي ٿو، نه مولڪي وٺي ٿو. ستڪورن
 کي پلي پيري ٻوڙ ڪريو جن کي ٻوڙ جڳائي ٿو.
 پلائي ڪري مولڪي ڪڏهن نه پيري نه پيو ۽ نه هار
 ٻاڻو. ڊگهو پري کان اوم لاء ڪندا ڪريو. اهڙيءَ پس
 مستڪ به هڪ ڀيرو نه پر ۳-۴ ڀيرا چيائون ۽ لپڪ هڪ
 پيري نه اڪين به پاڻي آڻي مستڪين کي لبلالائون نه ڏيا
 پالي پيري ٻوڙ بند ڪريو ته مان به ڪو رسو
 ولندس. تنهن تي مستڪين بي وس ٿي ڪجهه مهينا پيري
 ٻوڙ بند رکيو. پر اها ڳالهه گهڻي سمي لاء ڪٿان ٿي
 ٿي سگهي؟ پلا جن کي هو ڏهاڙي آسرو جا پالا پر
 ڪري پياريندو رهندو جن مان اهڙو رس پيو ايندو
 جو سرير جي سڌ نه پلجي ويندو ۽ مڪهن تي آندو ويندو
 رهندا، سي قدر داليم وچان هن جا چرن چمڪ کان پالڪي
 ڪئن لا روڪي سگهن؟ چئن سائوڙ جي لڪي درياھ
 جي الڙ روڪجي نه سگهندي آهي، انکي روڪڻ لاء
 ڪهڙا به زبردست بندالجي اڳيان ٻڌايو ته انهن کي لپڪ
 پجي ٿو ڳاٺ ڪري اڳتي وڌندي. آهي، تن شرڏا جو
 ويڪو نه ڪيترن روڪن سان روڪجي نه سگهو ۽ ساڳئي
 آسار سان وري جاڳي اٿيو. آهي. ڪاٺل مستڪي ٿوري

ڪرڻ ڪالپوءِ ستسنگ سان اهڙو ٿي ٻڌجي ويندا هئا جو
 ٿي جا ٿي ٻڌجي ٻولندا هئا. ڪي ستسنگي
 ٻوڏ راج جي مندر کان پري رهندا هئا پر سري
 جو سمي ٿيڻ تي وڏي پنڌ جي پٺ واه، نه ڪري به
 ستسنگ ۾ سئون پائيندا ايندا هئا. هن ڳالهه جو ڳجهه انهي
 ۾ هوندو هو ته سري ٻوڏ راج جي اتر رهي وان ۽ ساڌن سيل
 هٿ ۽ ڇت جي اڪاڱر سان ڪٿا ڪري ٻڌڻ
 ٿي ڪٿا جو اهڙو پراڻو ٿيندو هو جو آند ۾ اچي ويندا هئا.
 سري ٻوڏ راج جي ڪٿي وري اهڙي سندر ۽ چيڊي
 ٻوليءَ ۾ هوندي هئي جو ٻڌڻن کي تمام وڻندي هئي
 ۽ سمجهڻ ۽ پڙهيل پڙش نه اچڻ ڏاڍو قدر ڪندا هئا.
 ٿي ٿي ستسنگين ۾ سري ٻوڏ راج لاءِ سک ۽
 سرڌا ڏاڍي آئين ٿيندي ويئي؛ تانجو ڪي ستسنگي پاڻ
 کي روڪي نه سگهيا ۽ پريم پاڻ سان پڙجي کيس ستسنگ
 ۾ پيري پوڻ لڳا. هو هنن کي چوڻ طرح چوڻ ۽
 جنهن تي هو ڪجهه ٿيڻ روڪيا به هئا پر آند ۾
 منگ هٿ ڪري وري به دل نه رهندي هين ۽ ساڳيو
 ٿي وانگر پيري پوڻ لڳندا هئا. سک نه ٻين به گهڻن
 ستسنگين کي پيري پوڻ لاءِ ٿيندي هئي پر سري ٻوڏ راج
 جي جهل جي ڪري ٻيا پاڻ پليندا هئا. نيٺ الهن جي
 ٿي به جهل ڪانه ٿي ۽ هو به مٿو ٿي پنهجو منور
 روڪڻ لڳا. ڪي ستسنگي پاڻ سان گلن جا هار ۽

سدائين ويراڳ ڀريل هوندو هو. لاهي ڪري ڪٿا جو
 ڪهڙو نه پرسنگ هلندو هو نه اُٻر ويراڳ جا وڃن اوس
 ايندا هئا، جڏهن لڄ ويراڳ جو پرسنگ هلندو هو تڏهن
 چلڻي ماڻا، سهندڻن، مٿن ۽ ڀوڳ ڀڌار ٿي جي ڪوڙي
 ڏيک، مٿاڙي ۽ اُٿرتا جو چٽ اهڙو نه جٽائيءَ سان
 چٽيندو هو جو ٻڌندڙ ٿڌا سڪارا پيا ڀريندا هئا ۽ سندن
 ورتي سنسار کان ڪٿي ئي اڀرڻ ڏي چڪڻي ويندي
 هئي. سندس اسٺ جي اسٺ رڳ جي ڪهڙي ڳالهه ڪجي!
 مجال آهي سرير جي ڪنهن نه انگ کي جو ڪٿا هلي. هل
 ٿورو ئي نٿي چري؟ سندس سرير ٻهاڙ والڪر اُڇل رهندو
 هو. جن منجهان سرير بند لڪري وئي آهي. آسچر نه
 جي ڳالهه اها هئي جو چٽ اهڙو نه ايڪائڙ ڪري ڪٿا
 ڪندو هو جو اکيون نه ڪونه چٽيندو هو. ستسنگ مان
 هڪ ڏينهن نه ڪڏهن ڪونه ڪسانين. جي ڪڏهن
 ڪا ٿوري دلچسپ ڪجهه سرير ۾ ٿيندي هيس اٿا
 ڪن مهينن ڪالو ٻس ٿيندو هوس نه نه اٿي نه لڳي
 ستگور آڳيا کي سامهون رکي ستسنگ ۾ اُڀرڻ ڪرڻ جي
 شيوا اوس اچي ڪندو هو. لڪو ڪهڙو ڪم ڪار ان جي
 ڪري لاهي شيوا کان ڪڏهن نه ڪٿو. سندس اميرت
 پري ٻاڻي ريلي ۽ آندڻا هڪ هڪ ڪري ستسنگي
 ٻڌي ڪڍ ڪڍ پيا ٿيندا هئا ۽ هڪ چٽ ئي ڏان ڏي
 وارا نه مڪهن ٿي ويندا هئا. جيڪي پري ٿين ۽ سٺين
 ستسنگ ۾ ايندا هئا اهي ڪجهه ڏينهن سالدو ستسنگ

پروڙو نه هاڻي سري ٻوڌ راج جي هردي مان اڳيان جي
اولهه لڪري ويئي آهي ۽ اڳي جاءِ تي ڳيان جو سورج
پر ڪاشمان ٿيو آهي. ٻڏهين کان وٺي هنن کيس ست ڌرم
مندرجي اڀديشڪ جي سنگيا ڏني ۽ لکپڙهه توڙي ڪن
ڳالهين ۾ هن لاءِ اهو بد ڪم آڻيندا هئا. ستسنگين ۾
نه الهيءَ ڳالهه جي پڌراني ڪري ڇڏيائون جا ٻڌي هو
مد ڪڍ ٿيڻ لڳا.

ڇا پتا جي اها چاهيا نه ٿيندي آهي ته منهنجو پتر وڌيڪ
۽ وڌيڪ گهڻو ٻڌجي؟ ساڳيءَ ريت دٻالو مستگور ڏيو سوامي
پرمانند صاحب جن چاهيو ٿي ته سري ٻوڌ راج اهڙو نه لاکيڙو
لعل ٻڌجي جو پاڻ نه پوءِ ساگر کان لنگهي پار پوي پر سندس
اوت ۾ آيل ڀاڳي جيو نه ٿري وڃن. سو هنن سري ٻوڌ راج
جي اڃاڪر ٻڌي ڏسي کيس ڳوڏ ڳيان ۽ سهج اوستا جي
ڳجهن ۽ رهسي سان گهاٽل مابل ڪرڻ جو ويچار ڪيو.
ڄڻ ويچار وان پتا پنهنجي اڌڪاري پٽ کي ڌيري ڌيري
ويٺو آهي پنهنجو ڌن، مال ۽ پنهنجي ڪاروبار سونپيندو
تڏهن هي به ويا سري ٻوڌ راج کي پنهنجو اُڪت آتم ڌن
دان ڪندا. پنهنجي ڳوڏن ۽ ٻين اوچ ڪوٺيءَ وارن
مهائمانن جي رچيل گرڻن جو سار پٽ کيس سمجهائيندا
ويا ۽ ڪجهه ڏينهن رکي انهن گرڻن مان سوال پٽ کائڻ
پڇندا هئا. الهيءَ ريت ڄڻ سري ٻوڌ راج ويو اوچ وڌيا
ڪي گرهن ڪندو تڏهن سوامي جن به ويا کيس وڌيڪ ۽
وڌيڪ پيد ۽ ڳجهه سليندا. ڀلا ڇڪور به ڪڏهن چاهيندو

اُپديشڪ آو سٿا

جو مٿن ڪو مٿن وچ پاوي شيءِ .
 تون مٿن دي وچ ملاوي شيءِ ؛
 مٿن تون چوڙي آپ سماري شيءِ ،
 سو هيٺان پڙجهن هارا شيءِ .

سري بوڌراج بر آلم ڪيان جا سسڪار ٻڪا لينا بي
 ويا ۽ الهن جو قل پر گهٽ ٿيڻ لڳو هو . ان ڪارڻ سگهڻي
 سڀ سري ۱۰۸ سوامي بر مالند صاحب جڏهن حيدرآباد
 ۾ بٽاريا لڏهن پنهنجي لڳايل ٻوٽي کي پرڻڪ ٻي
 سڄي ماليءِ والگر پنهنجي پور هڻي کي ٿاڀ پيل ڏسي
 برستا وڃان سري بوڌراج کي هارڊڪ آسرواد ڏيڻ
 لڳا . ٻڌاڻي اوستا ۾ ڪنهن کي نه سرهائي ٿيندي ؟
 جنهن جنهن کي اسين پاليون ٿا ۽ ڪي اکر الڙا سٿون
 سڳارون ٿا اهو جڏهن اهي ساڳيا اکر پوريءَ ريت
 ۱۰۸ ٻوٽن ۾ اسان کي ڪٽڙو نه آندو اچي ۽ تن
 ۾ پري سري بوڌراج جي اوج وڃان
 لڳر ڪي ڏسي ٿا ۽ نه ٿا ٻڌن .

ڀدار ٿي جو منوهي ۽ ڀر ۾ مٿيا ۽ اڻ ٿو ڏو ڀاسڻ لڳو. هر
شيءَ ۾ پنهنجي آتما جو درشن ٿيڻ لڳو. مان ۽ هو ۾ پيد
نه رهيو. هر هنڌ سر ڀاءُ ڏسڻ ۾ اچڻ لڳو.

ي - يار تي غير نه رهيا ڪوئي،
جڏهه آپ نئون آپ سنڀاريا مٿن؛
دويت روپ ڀرينج نه رهيا ڪوئي،
جڏهه اڪ نئون اڪ وڇاريا مٿن؛
پيد ڀاڙ ڀاڙو ڏا ناس هويا،
جڏهه ست نئون ست چٽاريا مٿن؛
هيمراج نه اوچ نه نيچ ڪوئي،
جڏهه سرو هڪي برهم ٺهاري مٿن.

(سري لغمه نوحيڊ)

سوامي جن جي اڙدو شاسترن چشمن طهارت، نعمت، نو عيبد،
آئيند هند، آفتاب حقيقت ۽ مڪاشف پارسيءَ جو اڀاس
ڪري سگهيو. انهن شاسترن سان گڏ ٻين ويدانت جي
اوج وڀار وارن مهاورن جا لاهيل بستڪ چٽو روڪ
ديوان صائب، ديوان حافظ، مولانا رومي، عمر نظام،
شمس ابريز ۽ نيا نيا ٻڙهندو ۽ وڀارهندو رهيو. سڀ
سري ۱۰۸ سوامي بزمالند صاحب جن سان سندس لکڙه
اڙدو ٻولي ۽ اکرن ۾ لبدي هئي جنهن مان به کيس
انهن اکرن سمجهڻ ۾ چڱي هئي آلي.

سڀ سري ۱۰۸ سوامي بزمالند صاحب جن جي
ستسنگ ۾ آتم گمان جا پرسنگ سري بوڙاج وري وري
ٻڌندو رهندو هو. انهن کان سواءِ ڪيئي هي مهل الوا
سالجهن جو به سوامي جن اترڪي سڀ سنگين جي گڏ
ٿيڻ تي سدانت ڪتاکش شاستر ديوان سروب گيان جو
اوج لملي ڪئن ڪندا هئا، من جي لرمنا ۽ چم جي
گڏ اڀڪار ٿا جي ڪري هي گيان جا اوچا سنگار
سري بوڙاج جي اندر ۾ جهت جهت واسو ڪندا ويا.
ويتر جو هو ويدانت شاسترن جو اڀاس ڪندو رهندو هو
انهن سندس اودنا جو انڪار به اڏائي ڇڏيو ۽ منجهس
گيان جو سورج ٻرلڪش چمڪڻ لڳو. ديهه اڏاس روپي
پوت ٻچ پائي پڳو. ديوپت جي وڀارن جي ٻڙي اڏوڻ
جي آگاه ساگر ۾ ٻڙي وڃي. چئن لند مان سڄا ٿيڻ تي
سڀني واري سرشتي جي موهي تن هنڪي سنار ۽ انجي

۱. آهن قدرت جي پستڪ ۾ مڙئي پنڃ پرت تنون جا،
پڙهڻ انهنجو ڏکيو ناهي ڪبي ٿي چاهنا تنهنجي.
  ۲. بتي جي گهرج ڪجهه ناهي ضرورت علم جي ڪانهي،
آرت انهي جي سمجهڻ لڏ ڪبي بس پاونا تنهنجي.
  ۳. وڏو پستڪ آهي قدرت اُنادي گيان سان ڀريل،
وگهن انهيءَ جي سمجهڻ ۾ وڏو آه واسنا تنهنجي.
  ۴. پڙهين جي ڀوڌ ڀرتي سان ڪليل هيءَ ويد قدرت جو،
تم سڦلي سهج ۾ ٿيندي سموري ساڌنا تنهنجي.
- ست سري ۱۰۸ سوامي هيمراج صاحب جن جا رچيل
شاستر گورمڪي ۽ آڙڌو اکرن ۾ آهن. انهن مان گورمڪي
سري ٻوڌ راج کي اڳيئي ايندي هئي جو هوندي هوندي
منڙي مانا کان سڳيو هو. انهيءَ جي آڌار تي سوامي ج
جا گورمڪيءَ ۾ گرنت جهڙو ڪ اڌويت سڌانت، سڌانت
پنچڪ، سڌانت ڀرڪاش، هري پورن مال، شالتي سروي
۽ ست ترم سمرتي آڌين ڪيائين. آڙڌو ٻوليءَ اکر
جي سڪڻ لاءِ پارسي، جا اسڪول ۾ پاڙهندو هو تنهن
مان مدد مليس. جڏهن اسڪول ۾ ۴ درجي انگريزيءَ
تي ڪيس رکيو ويو تڏهن شاگردن کي پارسي به پاڙهڻي
ڀوندي هيس. اسڪول ۾ پڙهندي به پارسي سندس
اڳيئي سڪيل هئي پر انهيءَ کي گهڻو سمونري چڪو هو
تنهنڪري وري پارسيءَ جو ڪجهه اڀياس ڪرڻو پيس،
جو ٿوري سمي ۾ ڀورو ڪري ورتائين. انهيءَ ريت

الن پريست ٿيندو هو نه جيئن ان شاستر جو ڪرڻا ڏوڍ
روپ اڏاري هو رهنه کيس سولو ڪري سمجهائي
رهيو آهي. جيڪو شاستر پڙهندو هو آهيءَ جي وچ وچ
پر انکي ويٺو ويچاريندو هو. موڪل جي ڏينهن تي ڪو
ٻيو شاستر کڻي پري پاهر لکري ويندو هو ۽ ڪنهن
نظاري واريءَ جاءِ تي اڪيلائيءَ ۾ ويهي شاستر نه
ويچاريندو هو ۽ لامل آڪاس جي ليائي الڙا وهندڙ ڏهاڙهه
هي سڃاڻي الڙا سڃاڻي سارڪ جي خوشنمائيءَ سان چمڪ
ڪي ٻرس ڪندو هو. اتي ويني هڪ مهل عينون پست
اڇاڙو اٿس:-

چڏي سنگ ۽ ساٿ بي تاب ٿيان مان،
اڪيلو وٺي اوت وڻ وٽ رهان مان،
هجي ٻوڙ تنهنجو هجي يا ته پوئتي،
انجي ذوق ۾ ٻوڙ قائم رهان مان.

ڏوڍ هي پستڪ پڙهڻ جو کيس ڪٿو چاهه هوندو
هو ٻاڏ چوندو هو ته هن الڙو ئي سڀ شاستر سمائل
ٿين. ڏيکون هتي پڙهڻ جي ڪنهنڪي انگل آهي. هن
ننه هڪ ڪوٽا چئي اٿس ها سري الڙو جي آلاپ
۾ پير ڪري وڌل آهي.

تنهن ڏينهن تي سندس پستڪ سڄي مڌ ڪاٻا تنهنجي،
ويچارڻ - ان انجي کي ناس ٿيندي ڪاٻا تنهنجي.

سچ سڃاتو جن سي ڪوه ڪريندا ڪوڙ کي،

مرڻه ترشنا جي جل ۾ ساهي ڪين رهن؛

رتا رنگ رهن نسدا سپيرين جي.

هري لام پان لنو لڳڻ ڪري سري ٻوڌ راج جو پريم
 ٻين سڀني پاسي گهٽجي رڳو گهرج مائر وڃي ٿيو.
 سر پر جي کاڌن تان به سندس چاهه گهٽجي ويو. ماءُ جي
 هٿ ڪري ورت رکڻ ۾ سندس ويچار اوس رکڻو ٻوڌو
 هوس پر ٿڌهين به جيڪو ابواس رکڻ جو وجهه ملندو
 هوس سو هٿان نه وڃائيندو هو. سندس ننڍي ڀاءُ
 سنتداس کي ڪراچي ڪسٽمس آفيس ۾ لوڪري هولدي
 هئي ۽ جڏهين اسڪول جي اولهاري جي وٽڪيشن
 ٿيندي هئي ٿڌهين سندن ماما گهڻو ڪري سنتداس
 وٽ ڪراچي ۲۰ ڏينهن کن وڃي ٽڪندي هئي. سري
 ٻوڌ راج کي چولدي هئي نه تون پنهنجي سڙن جي گهر
 ۾ روئي کائڻان ۽ پر هو چولندو هوس نه آءٌ ست سري
 ۱۰۸ سوامي هيمراج صاحب جن جي مندر ۾ کائيندس.
 جڏهين سندن ماما روالي ٿي ويندي هئي ٿڌهين ڪنهن
 وٽ به ڪو نه کائيندو هو ۽ الهيءَ ڏينهن کان وٺي ابواس
 ڪٿي رکندو هو. جڏهن مور ڪڪرن جي گجگوڙ ٻڌي
 بود ۾ اچي ويندو آهي تڏهن سري ٻوڌ راج کي به ابواس
 رکڻ جو وجهه ملڻ ڪري ڏاڍي پرست ٿيندي هئي.
 ۱۲-۱۰ ڏينهن ورت رکي وري پاڻکي هلڪي ۽ ٿوري

- ۱- بره جو چڙهيو عرش ۾ آفتاب،
ويو دل مان انڌڪار ٿي هاڻ چڪچور.
- ۲- دوائون، قلم، مس، پنا پوڻيون سڀ،
ڀڳا سيئي ڪوڙا قلمدان چڪچور.
- ۳- نه شيشو صراحي نه پيالو بچيو ڪڇ،
نشي ۾ گتيوال ٿيو پاڻ چڪچور.
- ۴- نه پيائي رهي نڪي ايڪتائي،
سڄي ٿي ويئي ٻوڏ چڪتاڻ چڪچور.

هن سمي لاءِ سري ٻوڏ راج جي ايتري قدر اٽي ٿي
چڪي هئي جو جهڪ جي ڀن ڀن اوساڻن ۾ ٻاڻڪي اسٽر
رڪي سگهندو هو. جهڙيءَ ريم ۾ ٿويءَ ٿي ڪهڙي
نه جوالا اڳن ٻر گهٽ ٿئي ٻر آڪاش جي اسٽر ٽا ڪي ٽر جيترو
نه ڏالمان ڪري ٿي سگهي ٿن سسار جي ٿڌي ڪوسي
کيس چالمان ڪري ٿي سگهي. جئن ٿل ٿي ٿي ٻاڻي
ٻوڏ سان اوڏي مهل ٿي سڪي ويندو آهي ٿن سندس
جهت روپي ٿل ٿي ٿي ڪار واسا روپي ٻاڻي ٻوڏ
سان جهٽ سڪي ٿي ويو. جهڙيءَ ريم رليا ڪي ڏسي
شڪ منيءَ جو هر دو وڻڪ مائر نه ڊالوادول نه ٿيو ٿن
سسار جا اٽڪ موهندڙ ڀدارت ڏسي آهن ڪي گرهن
ڪرڻ لاءِ سندس جهت ۾ رٿيءَ مائر چڪ آهن نه ٿيندي

هئي.

ٿي ويئون. هاڻي امرت جي ڌارا سر ۾ وهڻ لڳي
جنهن ڪري سارو سر ڪنڇن (سون) وانگر ڇمڪڻ
لڳو ۽ چيئن رس جو پندار بڻجي پيو. نيچ پاڻ آڪار
وٺي سندس سيني جي سونهري سنگهاسن تي ٻراجمان
ٿيو. جوڀن مٿجي بالڪڍي جي روپ ۾ آيو. ساري سر ۾
۾ سينتلا چاٽي ۽ آندڙ شائتيءَ جو ڀر پور پندار بڻجي پيو.

عجائب اسرار گوروءَ لکايو گيات سان،

ڌرتي چڙهي آڪاس تي لکيو دستون ڌار،

اچي جاڳايو پاڻيهي لڏو لڏو اونڪار،

ساڪي سرجڻ هار سامي ڏسي سڀ ۾.

ڪنڊلني شڪتي جي کٽ جو ورتالت سري بوڌراج

ٻولي جي ڀريان لولائولا شهر ۾ هڪ ٿياڳي ۽ مهاودوان

سادوءَ سان گيان چرچا ۽ پنهنجي ايباسن جي ڳالهه هڪ

ٻئي سان هلائيندي ڪيو هو. سال ۱۹۲۸ جي پڇاڙيءَ

ڌاري هو جڏهين بمبئي گهمڻ ويو هو تڏهين اُتان ٻولو

۽ اُلجي ويجهو لولائولا به وڃي ڏنا هوائين. انهيءَ سادوءَ

جو لولائولا ۾ آسرم هو جتي اها وارثا لاپ ٿي هئي

سري بوڌراج ۾ جڏهين ڀر مائر ڀر ڀر جو ويڳو اجهل هو

تڏهين هينئون شبد اُچارڻ هوائين جو سري اندر جي آلاب

ار لالند آجها جاب هن جي ردي براسٽ ٿي ويو، پر پوءِ
 سان اٽري لٽو لڳايائين جو کيس اٽائي لوري لڳي بيٺي
 هوندي هئي. ڪڏهن ڪڏهن هيءُ گهر کان ٻاهر نڪري
 جيڪب لاءِ جو جيل جي ڀرسان اوله پاسي آهي اتي
 ايڪالٽ ۾ پر پوءِ سان رنگ لڳائي وڃندو هو. هڪ ڀيري
 سهائي رام جو هٿن هو اتي ڀرپور جي ڀرپور ۾ سماڏي
 لڳائي ويٺو هو تن هڪ لالڪ هورڀان هورڀان سندس
 سر ڀر ٿان چڙهي سندس ڳچيءَ ۾ لپيڻجي پيو. سماڏيءَ
 مان اٿي ڪالپوءِ ڏٺائين ته لالڪ سندس ڳچيءَ ۾ هار وانگر
 پيو آهي. لالڪ کي ڀرپور سان ڳچيءَ مان لاهي پاسي ڪري
 ٻاڙ گهر ڏانهن هليو آيو. واه ڀرپور لپيڻجي وڌائي ٽولاءِ
 پٿر پٿر ڳچيو پون، وڌ ڀر پٿر لالڪ موٽين جو هار ۽ سمير
 ڀرپور ڪڍول جي ٽولن جو ڀر ڳچيو پوي ۽ اٽاه ساگر
 جو جل ٽانگهو ٿيو پوي. لڳاتار نام جي اڀياسن جو ٿل ٺهو
 لڪتو جو سندس منهن ڀر اڇوڇ ڇڙڙي مٿيا ڀر گهٽ ٿي.
 سندس هٿ چٽ ۽ ڳالهه ٻوليه مان شائتي، ڏيرچ، ميناج،
 ڀر سٺا ۽ آسنگتا نڪندا رهيا. اڀياس مٿل آسٽ اٽو ته
 لڀر هوندو هوس جو مجال ڪوانگ چري اٿوا اڪ چيبي.
 وڏي ڳالهه ته لام سهرن جي اواهي اڀياس ڪرڻ ڪري
 سندس ڪنڊلي شڪ ڄاڳر ٿي جا ڏيري ڏيري
 چڙهندي لاهيءَ کان هوندي ڀر، هوندي کان ڪٽ ڀر ۽
 ڪٽ کان ڀرهر لڌر اٿوا دسمي دٿار وڃي پهتي.
 ڪنڊلي شڪتي کلڻ ٿي سر ڀرجون سڀ ڪليون بلڪالمان

ڇت ٿي چنڊا ڇاڙهيائون. ٿوري ئي سمي اندر ڳچ جيتري رڻم گڏ ٿي ويئي. پوءِ جاءِ لاءِ ڳولا ڪري اڀرلدي ڪڍي ٻر ٻاڪٽر ٺاراچند جي اسپتال جي لڳو لڳو اڳئين ٻرهم چريه آشرم واري وڏي جاءِ سڀ سنگ لاءِ پسند ڪئي ويئي ۽ سوامي جن کان بحال ڪرائي سال ۱۹۱۹ ۾ خرڻ ڪئي ويئي. آلهي ۽ جاءِ ۾ تمام گهڻي ڦير ڦار ڪرائڻ جي ڪهرج هئي جا پڻ ٿورن مهينن اندر ڪرائي آندو نالو سڀ ٿورم مندر سڀ سري ۱۰۸ مهاراج سوامي همراج صاحب پنداڪاشي رکيو ويو. سڀ سنگين مان هڪ سڀا نالي سڀ ٿورم سڀا پڻ استاڻن ڪئي ويئي جنهن جو پري پري ڏست پائي اولچند ٿولا رام ۽ وائيس پري پري ڏست پائي حشمراءِ ڇيلا رام مکيه ۽ هڏ ڏوڪي سڀ سنگي ڇوڻا ڇوڻا ويا. هنن ٻنهي پري پري سڌن پورشن مندر جي سموري ڦير ڦار جو ڪم پنهنجو ملهائڻو سو ڏيئي پنهنجي سر ٻنهي ڪرايو ۽ ٽن من ٽن سان مندر جي ڇوڻا ڇوڻا ڪامتا سان ڪئي. هاڻي سڀ سنگ هن مندر ۾ ٿڌ ٿڌ لڳو ۽ ڪٿا ڇو ڪم اچي وانگر سري اوڏراج پري ۽ آساهه سان ڪندو رهيو. ٽئين هنڌ سڀ سنگ ٿڌ ڪري ٻيهر پائڻ سستنگي ٿورا ايندا هئا پر سري اوڏراج جي آلياوڪ ۽ رسدايڪ ڪٿائن جي ڪري سگهوئي انهن جو تعداد وڌي ويو.

ڇئن ڇئن سري اوڏراج اڀاس ڪندو ويو ٿڌ ٿڌ ٿڌ ٿڌ ڪيس آيو ٿيندو ويو ته جيسن اندر ٻر اڇائون اڃا ٿينون آهن، جيسن من ڪي ڪي ٻاهران آسرا ۽ اوڙن آهن،

پَر پَر پڇي پَر لڻ هڻم هنجون هارين،

سڄڻ جي سارين تن رويو وهامي راتري.

جنهن کي ڪڇيءَ کان ئي پَر جي لولي پَر پي هئي
۽ جو نندي هوندي ئي پَر جي گود ۾ پليو هوندي
جي هاڻي هڪ هڪ لاڙي لينهن جي لالي پڇي پڇي
هئي. هڪ هو پَر هر چريه جو اڪيچار پل، ٻيو هو لام جو
نشو اجهل تنهن چڻ سون ۾ سڳندي گڏي ڇڏي.

هيل ٿاين ست سنگ لاءِ جڳهه پنهنجي نه هڻڻ ڪري
ست سنگ هڪ جاءِ کان ٻي جاءِ تي ٿيندو رهندو هو.
نيٺ هڪ ڏينهن مکيه ست سنگين کي ويچار آيو ته هن
پتڪا کان سٺو ٿيندو ته سڀ ست سنگي گڏجي ڇنڊو
ڇيرو ڪن جنهن مان ست سنگ لاءِ ڪا جاءِ وٺجي ۽
ٻاڻڪي ٿاڻيڪو ڪجي. پلا اهڙي شپ سنڪلپ کي ڪا
آڻڪائي آڏو اچي سگهي ٿي؟ رڳو اُٻر پڪي ارادي جي
گهرج آهي. اهڙن اُٻر ڪارين لاءِ پاڻ ۾ مائتا سهاڻ ٿي
آهن کي راس ڪريو. پلا اها ڪهڙي ڳالهه آهي جنهن
لاءِ پريمي جن سندرو ٻڌن ۽ پَر مائتا اُٻر سهايتا نه ڪري؟
هنن پاڻ ۾ صلاح ڪري پنهنجو ويچار ڪٽي ست سنگ ۾
پَر گهٽ ڪيو ۽ سڀ ست سنگي اڻڇي پنڀرائي ڪرڻ لڳا.
پوءِ ست سري ۱۰۸ سوامي پَر مائند صاحب جن سان لکپڙهه
ڪري جاءِ وٺڻ لاءِ آگيا گهري ويٺي جا هنن نه به ڏني.
سڀ ست سنگي اها ڳالهه ٻڌي ڏاڍو پَر سن ٿيا ۽ اُدار

لاء سدائين ٻيو وڃيائيندو آهي تن هيءَ نه رات جي اچڻ
جي رات ٻيو ٺهڻو هو.

پني رٿڙي اچي چمڪن ٿاري،
جاڳه سنڌ جنا ميري رات پياري.

(گورو گرو گرو صاحب)

جنهن سري ڪرشن پڳوان گيتا ۾ چيو آهي ته جا ٻين
مڙهي لاءِ رات آهي سو بوليءَ لاءِ ڏهن آهي. هن سڄي
بوليءَ کي نه نس پس ائين ٻڌندو هو. پر اتر جي ٻولهي
هي ٿار وڃان هن جي اکين ۾ ٺنڊ پوري ڪانه هوندي
هئي. ٻلا جنهن جي هردي ۾ ٻولهي اچي پير ڪوڙيا اٿي
ٺنڊ ۽ آرام اچي نه ڪن؟

اکين آلس ڇڏيو نيٺن ٺنڊ به ناهي.

عشق عالي جا به آيو جڏهن ڪرڻي ۾

رات جو ڳچ ٻاڳو سڻي جي سڪ ۾ لڙندو هوس.
سدس هردي ۾ سڱور جي مورلي پراڄمان هئي. دل
جي دڪ دڪ سان اور جو اچار چالو رهندو هو. سواءِ
ٻرين جي پٽار جي يو ڪي ڪين اجهندو هوس. انهن
ٻڙن ۾ پراڻ ٿي اٿندي هئي. پراڻه ٿي ئي اسڪول
لاءِ ٺهڻ. آها! ٻين کي ڪهڙي سڌ نه هئي پر اتر جو پتلو
ڪهڙيءَ رات ٺو رات گهاري.

سڳهن سڌ نه سورجي ته گهايل ڪئن گهارين،

دل پاسو پست ٿي وڌو وڙيل نه وارين.

پڄندي ڳجهي ۽ طرح شيوا ڪندو هو. شيوا ٻابت سندس
سندر ويچارن مان ڪي هيٺين لئڙي ڪوٺا ۾ پڙيل آهن.
شيوا آهي سندر ڳهڻو.

۱. هڏ هلائڻ ۾ سڪم آهي،
ٿوٽ ٿيڻ مان ناهي ورڻو؛
۲. شيوا مان ٿئي تن من سرهو،
پورهئي ۾ ناهي ڪجهه مهڻو؛
۳. پريم ڀري دل سان ڪر سڀ ڪجهه،
جو جو ڪم توکي آهي ڪرڻو؛
۴. رام روپ جي پانڌين پائي،
هر مندر ٿئي ٿو لئه رڌڻو؛
۵. شيوا ۾ ڪر پل پل سڦلو،
ڀوڌ شيوا آهي اُمرت جهڙو.

جو ست لام جو ٻوٽو ست سري ۱۰۸ سوامي پڙ مالند
صاحب جن سري ٻوٽراج جي هردي جي ڪيت ۾ لڳايو
هو اڃي پڙ گهور لهڻ ۽ اٽڪي آسائڻ لاءِ هي ۽ سندرو ٻڌي
بيٺو. جيڪو به سمو والد ڪاٿي ۽ جو ملندو هوس تنهن ۾
پنهنجي گهر واري ۽ جاءِ ۾ ماڙي ۽ ٽي اڌران ٽاڙي پائي
ويهي لام جو اڀياس ڪندو هو اٽوا ودياليه اسڪول جي
پريان ٽڪري ۽ ٽي ايڪالت ۾ ويهي لام سان من جوڙيندو
هو. پڙ پنهنجي پڙ پتر سان پڙ ڪرڻ جو سڀ کان سٺو
سمو هن لاءِ هو رات. سو جڏن چڪور چنڊ جي لڪرڻ

شيوا ٿيندا هئا ٽنهي جي ڪرڻ ۾ ڪڏهن ڪنهن ڪندا
 هئا. ڪنهن جي اندر جتي ڪيس ليل هئا اتي ۽ ڪلاڪ
 ٻن کان پوءِ بيمار جي اوستا حاجت لاءِ وڃڻ، سندس
 دوا درمل جو پر بند ڪرڻ ۽ پنهنجي شڪتيءَ سارو
 سندس ٻين ڪنهن جي پورائي ڪرڻ، هنن ٻنهن جو
 ڪرڻو ڪري سمجهيو. ڪير ۽ دوائن جو خرچ ڪندو،
 ننڊ مان ڪيو ويندو هو. اهڙي سمي ۾ جڏهن هزارين
 ماڻهو ڪالرا جي ڊب وڃان شير مان لڏندا پي ويا تڏهن
 هي ماڻهجي مڙس سر لڙيءَ تي رکي بيمارن جي شيوا
 ڪندا رهيا. جيتوڻيڪ هن بيماريءَ جي ڪري سسنگي
 ٿيندي ويا تڏهن به سڀ سنگ چئن جو ٽن چالو هوندو
 هو. جڏهن هيءَ سموري سڌ سڌ سري ۱۰۸ سوامي
 پرمالند صاحب جن کي ڏٺي وڃي تڏهن هو ڏاڍو پرس
 ٿيا ۽ پرنس ۾ اچي سري بوڌ راج کي سڀني ڪم ڪندڙ
 سڀ سنگين لاءِ ڏيئو ڏنو پٽو لکيائون جنهن ۾ ڄاڻائون
 سڄي سڀ سنگيءَ جو دعويٰ ڪرڻو آهي. اسان کي
 ٿڌي سرهائي آهي جو ارهائ ۽ ٻين سڀ سنگين اهڙي
 اثر ۽ ڪنن ڪار به ڀر دل سان پاڻ ورتو آهي.
 سري بوڌ راج لشڪار شيوا لاءِ سڀ سنگين ۾ ڪٿا
 ڏيارڻ جو اُتاهه ڦوڪيندو هو. هو ڪنهن ٻڌائيندو هو
 ته جيئن مل مٽين ۽ ايمان کي اڏائڻ لاءِ هيءَ ان کي
 ٻڌائيندو. لشڪار شيوا جي آسري مان مالي اٽي ٿي
 سڀني جي ڏاڍا شيوا جو ڪوڏو هوندو هو ۽ وس

خرچ ٿيندو هو. اوله وئي پتريڪا جو چنڊو رکيو ويو. جهڙو هو پتريڪا جو نالو، تهڙو ئي هو منجهس پريل مبالغ. ڇا ڏور نيتي، ڇا ماڻهپي ۽ ڀل مائسائيءَ سان پاڻ سينگارڻ، ڇا پريما پڳتيءَ سان پريو ۽ ڪي ريجھائڻ، ڇا آئبر گيان سان پاڻ سڃاڻڻ بابت اهڙا ٽي سندر ليک سهڻي سنڌيءَ ۾ ٻولندا هئا جن سڀڪو پڙهندڙ انهن کي سولائيءَ سان سمجهي سگهي ٿو. پر ڪار جي اتي ڪري سگهي. جن کي اهڙي سندر پتريڪا پڙهڻ جو وجهه مليو هوندو تن کي جن گهر ويني ست سبگهه پراپت ٿيو هوندو، جنهن مان چڱو سو جهرو ۽ رس آيو هوندو.

ڏيو سنجوڳ، سان سال ۱۷-۱۹۱۸ع ۾ حيدرآباد ۾ اچي ڪالرا پيئي ۽ جهٽ پڪڙجي ويئي. انهيءَ ڪري ڪالرا ۾ ورٽل ماڻهن جي شيوا جي تمام گهڻي گهرج ٿي. سري بوڌ راج جي رت ڏيڻ تي هن شيوا لاءِ شيوا پاء وارن ست سنگين جي منڊلي ٺاهي ويئي جنهن جا ڪم هلائيندڙ هو. ديوان جڳتراءِ ايسر داس شوداساڻي، ڊاڪٽر آسودومل شراف ۽ سري بوڌ راج. منڊلي هن ڪم ڪرڻ ۾ جنبي ويئي. هنن ٽن ڏنهي تي رات ٽن ڏنهي تي پراپت، نه آڏي نه مائجي، مڙس تي ڪاهي پيا شيوا جي ميدان ۾. ذات پات جو ڪوبه پيد نه رکيائون. هندو هجي ڇا مسلمان، پنگي هجي ڇا ڀنڀر، چوٽ ڇا ڇاٽ جو ويچار ڇڏي هي شيوا سر پاڙ سان ڪندا رهيا. ڇا گهڻين ۾ ڇا گهڻن ۾، ڇا اسپتال ۾ ڇا مقامن ۽ مساڻن ۾، جتي به جيڪا

پرماند صاحب هن جي امرت روپي وڃن جو رس
جيترا وڌيڪ ماڻهو پاڻ ڪري سگهن اوترو چڱو. تنهن
لاءِ ٿولد ڏاڍو سنوئي جي ڪڏهن اهڙو ڪو اڀاءُ ڪيو
وڃي جڏهن ساري سنڌ جي جيتا انهن وڃن جو لاپ وٺي.
اهڙي اڇا هر مکيه ڀاڱي وٺڻ وارو سنڌ جو آسافي ۽ لاهو
ڪم ڪندڙ ديوان جهڙا اهر داس شوداساڻي وائيس
پرنسپال ٽريننگ ڪاليج مارمڻ حيدرآباد هو. ليڪ انهن
پرهمڻ پاڻ هر صلاح ڪري رڻا بڻاري نه هڪ ماهر
پتريڪا جاري ڪجي جنهن جي آسري ساري سنڌ کي
سواي هن جي اڀڻن جو امرت رس پاڻ هڪراڻي.
اها رڻا پوءِ سوامي هن جي اڀيان وٺي وئي هن انکي
سر هائيءَ سان سوڀڪار ڪيو ۽ پتريڪا لاءِ ڪجهه ليڪ
موڪلڻ جو ڪم پڻ ٻاڻي ڪيائون.

ٿرور سرور سنت جن چوڻان ٿرسي ميه،
پرسوارٽ ڪي ڪارڻي سنتن ڌاريو ڏيه.

ٻلا مياڻن جو نه ڪم ئي اهو آهي جو سورج وانگر
نه سوارٽ جي وٺن جهڙو جو ٻلو ڪندا ۽ مينگه وانگر
سڀني جي هردن کي پرڦل ڪندا. پتريڪا جي
سمباد ڪئي ۽ هي شيوا سري ٻوڏراج ٿي وئي ۽
مئنيجريءَ جو ڪم ديوان جهڙا ٿي وڌيو ۽ پتريڪا
ٿي ٿالو ٻيهر پتري وڌيو. سنه ۱۹۱۷ع ۾ ٻيهر پتري ۸ پتري
۾ لکري ٿرور ٿيو. جيترو پتريڪا موڪلڻ ٿي ٿيل

بولچند جلد اچي ڪٿا ڪري ته منهنجا پلو آجا ٿين ۽ ڇاڪاڻ
 ته سندس سٺي ڪٿا جي ڪري ست سنگي کيس گهڻي
 اڀا ڏيندا هئا جا ڳالهه کيس اڻ وڻندڙ لڳندي هئي.
 نيٺ ڇاڪاڻ ته ڪالپوءِ ڊاڪٽر بولچند ست سنگهه پر آيو.
 هو اُلهيءَ مهل آيو جنهن مهل سري ٻوڌ راج جي ڪٿا
 چالو هئي. جڏهين هن جي اڻپوءِ سان ڀريل ۽ دل کي
 وهيندڙ ڪٿا ٻڌائين تڏهين ڀرسان تي سري ٻوڌ راج
 کي چيائين ته منهنجي ٻڌ اوستا آهي ۽ سر پر هاڻي گهڻو
 ڪري ليڪ لٽو رهي ۽ توهانجي ڪٿا به درس نه آهي،
 تنهن ڪري اڳتي لاءِ هن شپ ڪاريه جي شيوا اوهين
 پاڻ تي ڪٽو. ست سنگين جي ته دل وٽان اها ڳالهه هئي
 ته نه کيس چوڻ به ڪونه گهڻايو. سري ٻوڌ راج ڊاڪٽر
 بولچند کي آيل ڏسي سمجهيو ته ڀڳوان منهنجي ٻڌي
 آهي ۽ هاڻي منهنجي چند اوس چڻدي. پر وچان ئي ٻي
 ڳالهه ڏسي هن ته ڇڻاڻ لاءِ گهڻائي واجهه وڌا پر ستسنگي
 کيس ڪٿي ٿا ڇڏين. ست سنگين جو ايترو ڀرپر ڏسي
 هن به سندن چوڻ موٽائڻ ليڪ نه سمجهيو ۽ هاڻي ڏهاڙي
 ڪٿا ڪرڻ لڳو. پر هن به ست سنگين کي ويٺي ڪري
 ڇڏي ته ڪرڻا ڪري منهنجي ڪا به وڏائي نه ڪجوهه
 آءُ توهان جو لنڊو پاءُ آهيان ۽ هيءُ توهانجي شيوا ڪري
 رهيو آهيان.

هڪ ڀيري ڪن ٻنهي ست سنگين کي ٻراڻڪار
 جي پاڻا سان ويچار آڻين ٿيو ته ست سري ۱۰۸ سوامي

مکڙي کٽي ڪيٽرو به جتن ڪري نه مان بڙنيل
 دهاڻ ۾ منجهس جڏهين سوڀيا ۽ سڳندي ڀرجن ٿيون
 ٿڌهين پاڻ کان پاڻي پي ٿيو ٻوي اٿوا جئن ٻڪي ٿل ٿين
 ئي سندس سڳند اندر ٿئي سمائجي ۾ ڏوڪيو ٻاهر لڪيو
 اچي ٿن سري بوڌ راج ٻين جي مٿيا کي ڳجهو رکڻ جو
 جتن ڪندي نه ڳجهو رکي نه سگهيو.

ڀڳت ڪري پاڻال ۾ ڀرڳت هوءَ آڪاس،
 رجب ٽينون لوڪ ۾ ڇپي نه هرڪا داس.

هن جو ڀرمار ۾ ۾ جو ڏڪل دوٻيون اڃ جوالا جي
 روپ ۾ ڀر ڪاشمان ٿيو. ٻين ماڻهن کي ڪپڙي سڏ نه
 هيءَ رالين جون رالين جاڳي جالب جو جوڳ ٻيو ٻچالي.
 ڊاڪٽر ٻولچند جي نه اچڻ ڪري هيءَ ڪجهه ڏيهن
 سالهه ڪٿا ڪندو رهيو. ڪٿا مان رس ۽ آند اچڻ
 ڪري سڀ سنگي جئن ٻوءِ ٿن وٺا وڌندا ۽ سڀ سنگن
 جي هڙدي ۾ هن لاءِ شرڏا ۽ سڪ اٿن ٿيندي وئي.
 ٻلا حئي ٿل آهن آلي ڀوئر پاڻي ٿا اچن؟ اٿوا جئن
 جاءِ تي سون ۽ روپي جون ڪاٿيون آهن آلي ڏن چاهيندڙ
 پاڻ کان پاڻي ڪڇي ٿا اچن؟ ڌار ڌار ڏيهن تي الڳ
 الڳ وڻن تي اهڙيون نه مندو ۽ رس ڊاڪ ڪٿائون
 ڪيائين جو سڀ سنگي اٿن ٻيا چاهيندا هئا نه سري
 ”ڌراج ئي ڪٿا ڪندو رهي نه ڏاڏو سٺو. هوڏائين
 ۽ بوڌ راج جي چاهتا هوندي هئي نه ڪٿي ڊاڪٽر

ڊالي مل وارن جي ڪوئيءَ تي ٿيندڙ هو ۽ ڪتا ديوان
 بولچند پنواڻي ڏندن جو ڊاڪٽر ڪندو هو. هڪ ڀيري
 ڊاڪٽر بولچند بيمار ٿي پيو ۽ ڪتا ۾ ڪو نه اچي سگهيو.
 ست سنگي پاڻ ۾ ويچار ڪرڻ لڳا ته ڪتا ڪرڻ تي
 ڪنهن کي وهارجي. ليڪ هن ڳيرو جوان سري بوڌراج
 جي پنهن ۾ مڙيا ڏسي ۽ لياقت سمجهي هنن کيس ڪتا
 ڪرڻ لاءِ ڀر ڀاڙ ڪئي. سري بوڌراج چيو ته مون کان
 گهڻي وڏا ۽ يوگي ست سنگي آهن انهن مان ڪنهن کي
 ڪرڻا ڪري وهاريو. پر ست سنگين وري نه مٿس
 زور ڀريو. هن سنگت جي وري وري چوڻ کي مان
 ڏيئي ڪتا ڪرڻ سوڳار ڪئي. انهيءَ سمي سندس
 آڻ ۱۹ ورهيه کن هئي. هن ننڍي جوان کي ٻهريون
 ڀيرو ڪتا ڪندو ڏسي سڀئي پوري ڌيان سان کيس ٻڌڻ
 لڳا. ڪنهن ٿي سمجهيو ته هن جوان جي اندر ڪو ايترو
 اڀو ڀرل هوندو؟ ڪتا کين هتي چڻا اونداهه مان سو جهري
 ڏي وٺي وڃڻ وارو دٻڪ هو. اڃي سڻڻ سان ستل
 دليون لند مان جاڳڻ لڳيون، تل رڌن کي نار اچڻ لڳو،
 ٻڌلڙن جا ڪپاٽ کلي پيا ۽ آسجڙي سان هن ڏانهن
 نهارڻ لڳا.

هو سندس واڻي ۾ ڪو اُمرت ڀريل،

جو ٻڌڻ سان ٿي مٿيو من جو خلل،

هتي اڀياسين کي اُتاريندڙ ڪتا،

گيان جي تنهن ۾ هتي جوتي جڳيل.

کولي لڙڪ ڪيائون جو ٻڌندڙ ائين سمجهي رهيا هئا ته
اسين ٻرهم جو ساڪيات درشن ڪري رهيا آهيون .

پوري گور ڪا سُن اُڀديش،

پار ٻرهم نڪت ڪر پيڪ .

(گورو گرنت صاحب)

اڙهي پنڌڪ سري بوڌ راج جڏهن ڪٿا ٻڌي رهيو
هو تڏهن کيس اهڙي نه مؤج آئي جو سر ٻر نان پي سڌ
ٿي ويو ۽ ڪٿا جي سايي ٿيڻ جي نه کيس سڳ نه
رهيو. لڳ ڀڳ کيس سڃاڻ ڪيو ويو جنهن تي سندس مک
مان هي وچن لکڪا ”مٿن پي اُٿا هونگا“. اُهيءَ مهل
سندس ٻر سان راءِ صاحب ديوان ڪرمچند لهارام هنگورائي
رٿارڻ اڀدو ڪيشل انسپيڪٽر ان سنڌ ويٺو هو. هن
سندس اُهي اکر ٻڌي کيس چيو ته ”اي ٻرهي! ٻنهي جا
اکر ياد رکجي ۽ مٿان ٻڌائي ڇڏين.“ هن وڏي بي اڳيان
لح وچان ڪڇيو ڪين ۽ امائائيءَ ۾ ڪنڌ کڻي هٿ
ڪيائين. ٻر اڳتي هلي ٿر ۾ ايندو ته ڪٿن نه اُهي
وچن اکر نه اکر سڃا سڌ ڪري ڏيکار يائين. جڏهن سڌ
سري ۱۰۸ سوامي ٻرمانند صاحب جن کي هن ٻالھ جي
سڌ ٻيئي تڏهن هو ڏاڍو ٻر سن ٿيا.

جن اڳي ٻڌايو ويو آهي تن سڌ سري ۱۰۸ سوامي
ٻرمانند صاحب جن جي ٻر ۾ نه سڌ سڌڪ لھ لير سان
..... سال ۱۹۱۵ع ۾ سڌ سڌڪ پائي سترامداس

آپياس ۽ انڌي

سدائين گلزار گورمڪه رهي گيات سين،
 ڪڍيائين ڪلپت سان وڌ ڏيکيد وهنوار،
 سمر ڏنائين سڀ ۾ ساڪي سرجن هار،
 لڏو لڏو اونڪار ساهي جڳي زبان سان.

ست سنگين جي پري ۽ سڪ پري ڪشش تي ست
 سري ۱۰۸ سوامي پرمالند صاحب جن سال ۾ ڪڏهين
 هڪ ڀيرو ڪڏهين به پيرا حيدرآباد سنڌ ۾ پنهنجا سدورا
 چرن گهمائيندا هئا. آلهي ۽ سمي اٽڪ پريمي ڪٿان
 ڪٿان ڪهي اچي سندن وچن روپي امرت پي پنهنجي
 ٿن من جا روڳ مٽائيندا هئا. سري بوڌ راج پنهن جي
 پاڙيسرين کي گهرن ۾ وڃي ٻڌائيندو هو ته سري ۱۰۸
 سنگورو ڏيو جن ٻڌار يا آهن. اوهين سويل ٿي گهر جي
 ڪمن کان والدا ٿي هلي گورن جي امرت روپي واڻي سڻو
 هڪ ڀيري جي وار ٿا آهي ته ست سري ۱۰۸ سوامي
 پرمالند صاحب جن برهم گيان جي وشي ٿي ڪٿن پي
 ڪيو. برهم جو سروي ڏر شتالڻ ۽ پرمالڻ سان اهڙو ته

جي لڙن ۽ گهرجائن جي گهرجن ٻورين ڪرڻ ۾ لڳائيندو
هو. پاڻ پنهنجي رهڻي سادي رکندو هو.

سري پوچراج کي پرماتما جي پرنم جي نار لڳي پئي
هڙلدي هئي ۽ جو سمو پيئندو هوس سو انهيءَ پاسي
جي اڀاسن ۾ لڳائيندو هو. لڏعين ۾ اسڪول ۾ ماسترن
لڙي چوڪرن سان ورڻا مل رواجي ماڻهن وانگر هلند
رکندو هو ۽ ڪو به اڇڙو لمونو نه وٺندو هو جنهن مان
هنن کي رڻي مائر ڪڙڪ پوي نه هنجي دل پرماتما سان
لڳل آهي انرا ڪنهن بد لي پيئل آهي. هيءَ پاڻ اڇڙو
جتن ڪندو هو جتن هو کيس پاڻ جهڙو ڪري سمجهين.
ڏيکاءُ ڪرڻ جي نه هو بلڪل ورڏ هوندو هو. انهن
ڪڏهن ڪو به ڪيائين جو ماڻهن جي منهن تي هڪ
لمونو ۽ سندن پريٽ ٻيو لمونو. ڪڏهن به انهن جي
اڳيان هڪي مهالو ڦيرائڻا انرا اهر ناهن لوه. ڪرڻي نه
پيئي. سندس رهه سڌي سادي هوندي هئي ۽ جهڙو
اندر نهڙو ٻاهر ورتندو هو. اسڪول کان ٻاهر ملڻ وارين
سان به سندس اڃائي ورڻا هئي. شاه عبداللطيف صاحب
پتانيءَ جو هينون پيٽ گهڙو پري هوندو هوس ۽ وري
وري ٻيو چوندو هو.

اندر رلا رليون ٻاهر پٽ پٽولا،

انهيءَ ۾ ڪاٻڙي ٻولي جا ٻولا.

ٻاهر رلا رليون اندر پٽ پٽولا،

انهيءَ ۾ ڪاٻڙي خدا جا گولا.

وياکياڻا ڪندي ڪڏهين ڪڏهين سري پوڄراج جي
گڻن جي ساراه ڪندو هو. هڪ ڀيري سائتيڪي هلت
چلت تي ڳالهائيندي اچي سري پوڄراج جي شالتيءَ جي
ساراه ۾ چٽڪيو ۽ ايترو ته آتساه سان ڀرجي ويو جو
ڇوڪرن کي چيائين ته ”جي ڪڏهين سالت جي ساکيات
مور تي ڏسڻي آڻو ته ڏسو ماستر پوڄراج صاحب کي. مون
به پنهنجي جوت ۾ ڪيترا اٽل ڀرڻ ڏٺا آهن پر ڇا
شالتي ۽ اوچ گڻ هن ۾ ڏٺا اٽل سي ڪنهن ورلي ۾ هوندا.“
ديوان ڀرپڊاس جيتوڻيڪ برهمو سماجي هو ٿڌهين به
سري پوڄراج جي گڻن جي وڏائي هيڏي ساري ميڙ ۾
ڪرڻ کان رهي نه سگهيو. ڀلا ڇا مڻيا سج کان وڌيڪ
ڇمڪيلي ٿي پيئي بهڪندي هوندي تنهن جي ساراه
ڪرڻ کان ڪير پاڻکي روڪي سگهندو؟

اسڪول ۾ ماستري ڪندي پراڻڪار جي پاسي هن
جي چت جو لاڙو ڀليءَ ڀالت هوندو هو. جن ڇوڪرن
جون فيءَ عاف ڪرڻ جون درخواستون مئنيجر صاحب
سويڪار نه ڪندو هو ان مان جنڪي هو آڏو ڪاري سمجهندو
هو تن جون فيون پنهن جي کيسي مان ڀري ڇڏيندو هو
۽ انهن ڇوڪرن کي چونڊو هو ته توهانکي في ڏيڻي
ڪانهي. گهر ڄاڻو شاگردن کي پٺا، پينسلون، ڪاپيون
۽ ڪتاب به پاڻ وٺي ڏيندو هو. ڪن کي ڳجهه ڳوهه ۾
ڪپڙا لهرائي ڏيڻ کان به نه گسندو هو. اهڙيءَ ريت
گهار جو ڪجهه ڀاڱو ڇوڪرن جي الهيءَ سهايتا ۽ پاڙي

ايڪاليف ۾ ٻر مائما سان رهاڻيون ڪرڻ لاءِ ٻري هليو
 ويندو هو. شري ڏاندو مل اڻڀڄندائي جو سندس هڪ
 تمام ٻريهي ۽ شرڏالو سم ستڻي هوندو هو ۽ وڏياليه
 اسڪول ۾ ساڻس گڏ ماستر هوسو آهڙن ڏينهن تي ساڻس
 گهڻو ڪري گڏجي ويندو هو ۽ هي ٻاڻر اندر جي آچار
 ۽ آلمر کيان جي وارنن لاپ ڪندا ويندا هئا. ڪنهن
 ايڪاليف جي هنڌ وهڻ جي جاءِ هٿ ڪري آئي نه سائي
 رهاڻ ويهي هلائيندا هئا. پر جهڙ ۾ سڄ جي سوجھڙي
 جهڪي هئڻ ڪري سري پوڄراج جي ورتي سهڻي
 ٻاهر مڪتا کان چڪڙي اندر ڏي علي ويندي هئي ۽
 جلدي سماڏي آڪار تي ويندو هو. موڪل جي ڏينهن
 کي هيءُ وڏي وقت سمجهي ٻڌندي آئي ۽ جو ٻريءَ
 ريت لاپ ويندو هو. سر پر ڪي مائڪ ۽ آلمڪ واراڙي
 لاءِ هر رڪار جا ساڌن ساڌيندو هو. پرائيه ۽ سالڇهيءَ
 جون ڪيترائيون، پوکي آسڻ ۽ پرائيائيم ڪرڻ ۽ آلمر واپار
 ڪرڻ ۽ سماڏي لڳائڻ سندس ريت جو ريت هوندو هو.
 پر مارڪ جا اوچ شاستر نه وٺس لٽولن لٽولن جا هوندا
 هئا جن جي اڀياس تي هو چڱو چڱو سمجھندو هو.

اسڪول جا ماستر ۽ مئنيجر صاحب سري پوڄراج
 جي سٺي رهڻيءَ جي ڪري کيس گهڻي پريم سان ڏسندا
 هئا ۽ آڏو پاءُ ڪندا هئا. هيءُ نه آلمن سان پريم، لمر تا
 ۽ ميناج سان ور تاءُ ڪندو هو. اسڪول جو مئنيجر راءِ بهادر
 ديوان پريڊاس چوڪرن جي اسيمبليءَ ۾ ڏهاڙي جي

۾ سڪول جو سرشتو ڀڄي ڀولندو. پر ڇوڪرا به پنهنجي ڳالهه کان نه مڙيا ۽ اٽلاءَ ڏٺيندا رهيا. ليٽ پي ڪا واھ نه ڏسي لاچار سري پوڄراج کي وري ساڳئي چوٿين درجي جي اي ڪلاس تي رکيو ويو.

جيڪي ڇوڪرا وٽائس پڙهي اڪرندا هئا تن جو پوءِ به ڇت ڏانهن اهڙو ڇڪي ڏيندو هو جو جتي به کيس ڏسندا هئا اُتي گهڻي سڪ ۽ لتڙت سان ساڻس گڏ ٻا هئا ۽ پنهنجو سماچار به ڪندا هئا.

اسڪول جي مقرر مهل کان سدائين ڪجهه منٽ اڳي اسڪول ۾ پهچڻ، اسڪول جي ڏيوتئيءَ ۾ هر ريت پورو رهڻ ۽ ڪلاس ۾ سمورو سمو ڪم ۾ رڌل رهڻ، اهو سندس پڪو ليبر هوندو هو. اسڪول مان بنا تمام ضروري ڪم جي ڪڏهين به موڪل نه وٺندو هو.

هن کي اندر ۾ پڙهڻ جي لڏو لڳل هوندي هئي، تنهن ڪري اسڪول جي رسيٽس توڙي فري پيرنڊ (والد ڪاٺيءَ جو سمو) ۾ ٻين ماسترن وانگر ٽيچرس روم (ماسترن جي ڪوٺيءَ) ۾ ويهي اويارين لهوارين ڳالهين ڪرڻا آڻا بت شت هڻڻا آڻا ڪل چرچي ڪرڻا ۾ سمو پورو ڪرڻا هن کي به نه وٺندو هو پر هيءُ ٻاهر ڪنهن اڪالت جي جاءِ تي اڪري ويندو هو ۽ اُتي ويهي اندر ۾ ٽيئون هڻڻ سان انٽرمڪتا جو آندو وٺندو هو. جڙڙالن ڏينهن تي اسڪول مان سويل ڀرو موڪل ملڻ تي ڏاڍو پرسن ٿيندو هو ۽ وٺندڙ ڏينهن جي ڪري

جي ڪري اهڙو نه ساڻس ٻڌجي ويندا هئا ۽ ڇو ڄايندا
هئا ته جي ئي سگهي ته اسين هن ماستر وٽ ئي ٻڌندا
رهون. هڪ ڀيري جي ڳالهه آهي ته اسڪول جي مٽي
سري پوجراج کي سندس لياقتن جي ڪري ٽن ورهيه
جي آرٽ کان چوٿين درجي جي اي ٻارٽ مان ٻاڙهي
ٻنن درجي جي سي ٻارٽ جو ماستر ڪري رکيو.
جيڪي ڇوڪرا وٽائين چوٿون درجو اٺين سال پاس
ڪري لکندا هئا تن کي دستور موجب ٻنن درجي
جي اي ٻارٽ ۾ ٺاهيو ويو هو. هنن کي جڏهن سري
پوجراج جي ڏهه ٽيئر ٽيئر جي سڌ ٻيئي ٺاهين هيندا ماستر
کي وڃي چيائون ته اسانکي ٻلائي ڪري ٻنن درجي جي
ٻڌڻن سري پوجراج واري ڪلاس ٻنن درجي ۾ رکيو.
ٻلا ڇوڪرا هن سمورو سال هنن موهن جي مٽي مٽي
ٻڌي هئي تن کي جي وري نه مٽي ٻڌڻ جو وڃهه ملي
نه اٿي ڇڏين ته ڪئن!

ٻڌي مٽر مٽي ٿيا مست جي،
ڏسي چال چستي ٿيا چست جي،
سڄي گل جي سوييا سگندي ڏسي،
وڃن پورن ڪئن پنهنجو دلبر چٽي؟

هيندا ماستر ڇوڪرن کي چيو ته اٿس ڪئن ئي سگهندو؟
اسان ٿو هائجي مرضي رکڻ لاءِ پنهنجا لير واهي ٿوڙا ٻڌائون
ڇا؟ هنن کي نه لاڪار ڪانه جو سمجهيائين ته ڏهه ٽيئر

۱. ڏهه ۽ ڳالهه کي اسانتي ڇڏيو. تنهن کان سواءِ جي ڪڏهن
 اسان توهان جو چوڻ مڃيون به ٿڏهن به ويچار جي
 ڳالهه آهي ته ايترا سارا چوڪرا هڪ ماستر ڪٿن پاڙهي
 سگهندو. ۱. ڏهه ۽ ڳالهه کي مائٽ هيد ماستر جي ڳالهه مڃي
 ڪٿي مٿس ڇڏيندا هئا پر ڪيترائي چوڪرا توڙي سندن
 مائٽ هوڏ ٻڌي بيهندا هئا ته اسانجي ويٺي هروڀرو
 مڃيو. ليٽ ڳالهه اڻستاءِ ويندي هئي جو ڪن چوڪرن
 جا مائٽ کليو ڪلايو ڇڏي ڏيندا هئا ته جي ڪڏهن توهين
 اسانجي ڳالهه کي مان نه ڏيندا ته لاچار اسين چوڪرا
 توهانجي اسڪول مان اٿاري ٻي اسڪول ۾ وهاري ڏينداسين.
 هيد ماستر هن ڳالهه مان اسڪول کي ڀڄي جو ڌڪ لڳندو
 ڏسي سياڻپ ڪري مڙي ويندو هو. ۱. ڏهه ۽ ڪري ڇا
 ٿيندو هو چوسري پوڄراج جي ڪلاس ۾ ٻين ڪلاس کان
 چوڪرا امام وڌيڪ ٿي ويندا هئا پر هيد ماستر کي اچرج
 ڏهه ۽ ڳالهه جو لڳندو هو ته سري پوڄراج ڏهه ۽ ڳالهه
 ڏانهن به ڪونه ٿو ڪري بلڪه ٻڙ ڪ به ٻاهر ڪونه ٿو
 ڪري. ۱. ڏهه ۽ ڪري هو پاڻيهي اولو ڪري مڃي مڃي
 ٻيڻ تي واڌو چوڪرا وٽاس ڦيرائي ٻين ڪلاس ۾ موڪلي
 ڏيندو هو. (اسڪولن جو ٻاهر لير آهي ته اپريل مهيني
 پوءِ ڪونه چوڪرو ٻي ڪنهن اسڪول ۾ داخل ٿئي
 ر سگهي.)

چوڪرا جي هڪ ورهيه سري پوڄراج وٽان پڙهي
 ڪرندا هئا سي سندس پير روپي آڪرشن شڪتيءَ

ڪرڻ جو ٿيڻو وڻيڻو ۽ ڪندو هو. تر عمر ڇڏي ورتا. بالڪ
ڏانهن سندس تمام ٿيڻو ڏيان ڇوڏو هو ۽ آءُ ڇوڪرن
کي حلد جلد سکيا ڏيندو هو ۽ اٽلي بالڪ مان ۽ ٿورڙا
مان نقصان عمن جي دلين تي چڱي ريت ڇڏيندو هو.

هو ڪجهه روحيه وڌيڪه اسڪول جي ترقي ۾
عيد ماستر تي وڃيو. انڪيٽو عمن کي بدلي ڪري وڌي
اسڪول ۾ آندو ويو جتي کيس چوٿين درجي مٿان وڌو
ويو. اسڪول جي اليڪشن ۾ سندس ڪٿڻس جو نتيجو
ساراهه جوڳو ايندو هو ۽ هر ڪجهه سال کيس تمام سٺا
ريوارڊ ملندا هئا. ٽيهن کان سواءِ ساليان امتحان ۾ نه
چوٿين درجي جي سڀني ٻالن کان سندس ٻائي جو نتيجو
ٿيڻو ڪري ٿو ۽ ٻئي وڌيڪو هو. سندس ٻار ۽ عمن جي
اڻڄ ڏيک ۽ امتحان جي سٺ نتيجن جي سادگي ۽
سندس اتر ۽ عمن ۽ ڌارمڪ وڻيڻو کي ڏسي ڇوڪرا
جي ٽيون درجو پاس ڪري لڪر لٽا هئا اهي ٿوري
سندن مائٽ ڏانهن ڇا هيندا هئا ته اسان جا ڇوڪرا ڇوڪرن
درجو سري پوڄراج وٺڻ ۽ ٻئي ۽ آءُ ڪيترا ڇوڪرا
مائٽن کان عيد ماستر ڏانهن چئوڻ لڳائي ايندا هئا ته
ڪيترن ڇوڪرن جا مائٽ ٻار عيد ماستر کي اچي چوڻا
هئا ته اسان کي سري پوڄراج جي ٻار ۽ عمن ڏانهن
پسند آهي. ٽيهن ڪري اسانجي ڇوڪرن کي سندس ڪٿڻس
۾ وڃاريو. عيد ماستر انهن کي سمجهائيندو هو ته اوهان
ميرنالي ڪري اسڪول جي جوڙجڪي ٻالين ۾ نه هئو

ماڻهڀوئي منش کي ٿو خاڪ مان ڪيميا ڪري
 آه ري اخلاق جي انسان ڀرندن کان پري .
 ڇو ڪرن کي وري وري گلابي گل جو درشتانت
 ڏيئي سمجهايندو هو نه جئن گل جي سرهاڻ، سولهن
 ۽ ڪو ملتا ڏسي هر ڪو منش ڏالهنس چڪڙي وڃي ٿو
 ۽ پري سان هٿ پائي کيس سنگهي ٿو ۽ پاڻ وٽ ساڍي
 ٿو بلڪ الهن گطن جي ڪري هو ڏيوتائن ۽ مهاتمانن جي
 ڳچي ۽ جو هار بڻجي ٿو ٿئن توهين نه پاڻ پري، لمر ٿا ۽
 شيوا جا گڻ ڌار ڪري ٻين جا لاڏ لا ۽ ڳچي ۽ جا هار
 بڻجو. جي پڙهيا ۽ ڪڙهيا نه نه ائين سمجهو نه ٻي پوکيو
 پر لطيفو ڪاله ۽ جي ڪڙهيا پر نريا نه نه ائين سمجهو نه
 ٻي لطيفو پر ان نه کاذو. جي اوهان ۾ رهڻي آهي نه
 اوهين ڪٽنب، ديس ۽ جاتي ۽ جي شيوا ڪري پنهنجو
 ۽ پنهنجي اسڪول ۽ ڪُل جو مان مٿي ڪري سگهندا.
 مارل پير ٿڌ (لپتي سکيا جي سميه) ۾ اليڪ پر ڪارن جون
 اٽل سکيائون ڏيندو هو. جئن منجهن آگيا پالن، ڀل مالنائي
 سڃاڻي، لهناڻي، پري، شيوا ۽ ديس، پگتي آڌ ڪ گڻ
 اٽل ٿين. ڇو ڪرن جي سر پر ڪ سگهائي ۽ ڏالهن ٻڻ چڱو
 چوڪو ڌيان ڏيندو هو. پاڻ چوندو هو نه چڱيلائي آهي
 نه ماڻهو پنهنجا ٿوڙي ٻئي جي پلائي ۽ جا ڪم پورا ڪري
 سگهي ٿو پر بيمار ماڻهو ڪم ڪرڻ نه چٽو پر نه رڳو پاڻ
 پيڙا پوکي ٿو بلڪ گهر وارن مٿن مائتن ۽ مٿن لاء نه آڀدا
 بڻجي پوي. ڇو ڪرن ۾ ڪثر ٿن ۽ والدین جو چاهه اٿن

مات نہ ابرو کٽيندا هو ۽ ڇينو قبر و هنن م هڪن آه .
 جي جو ڪر ڪا ٿي ۽ ٻا ٻين گهر جي وٽان جو چوڻ ٿو
 آڻ ٿو ڪري ڇڏيندا هو ۽ ٻڌڻ ڪر ٿو ٿا ٿا
 مٿي ۽ ٿي ڪري ۽ ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي
 ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي
 هو نه جو ڪر ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي

ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي
 آهي ڪري ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي
 هو ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي
 ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي
 ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي
 ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي
 ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي

ڪري ڇا ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي
 ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي
 ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي
 ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي

وڏا ڪر ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي
 ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي
 ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي
 ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي
 ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي
 ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي

اڳيئي ڪجهه ڪٿي ٿيل عتي سو جو ڏٺائين ته مهج سڀاء
 ماستريءَ جي آڇ ٿي آهي جنهن ۾ مان سولائيءَ سان
 پنهنجي آدرش کي پوئجي سگهندس ۽ جنهن هيڊ ماستر
 کي مان خيلاءَ مان جي لڪاءَ سان ڏسندو آيو آهيان اهوئي
 جي نه ٿل ٻرس ٿيندي، سو اوڏي مهل ئي هيڊ ماستر
 جي آڇ کڻي سويڪار ڪيائين. ٿورن ڏينهن ۾ ٻئڪ جي
 لوڪري ڇڏي اچي وڊهاليءَ هاء اسڪول ۾ ماستري
 ڪيائين.

سندس مٿن مائن ۽ ڪوٽڪيون جي چاٽا هئي ته سري
 پوڄراج کي روليو يا بي ڪنهن سرڪاري کالي ۾ لوڪري
 وٺائي ڏجي جنهن مان بئو نه وڌيڪ ڪمائيندو ۽ مان
 ۽ ڊر جو وڌندو ويندس ۽ پڇاڙيءَ ۾ پيشن نه ملندس.
 پر سري پوڄراج سڀني کي ٻيهر ۽ ٿڙب سان چيو ته ”مون
 کي ماستريءَ جي لوڪري سڀ کان وڌيڪ وڻي ٿي
 ۽ بي ڪنهن لوڪريءَ ڪرڻ جو مولڪي وٽيار ڪونهي،
 تنهن ڪري منهنجي لاءِ ڪو آدم نه ڪندا.“

سري پوڄراج ماستري ڪرڻ لڳو ۽ پنهنجي ڪلاس
 ۾ اهڙو نه سندس انتظام ڪيائين ۽ چوڪرڻ کي ٻيهر ۽
 ميناج سان اهڙو نه وس کڻي ڪيائين جو ٻيا جهولا ماستر
 نه سندس ساراڻو ڪرڻ لڳا. سندس ساٿو ڪ سڀاء جي
 ڪري چوڪرا ڪڏهن به اهڙو نه ٿيو ته هليا جو ڪنهن
 کي لڪڻ هڻڻ يا بيءَ ڊيمٽ مارڻ جو کيس سبب ملي.
 پاڙهڻيءَ جي اهڙي نه آئي انڪل هيس جو ڏکيا ۽

مئٽر ڪي ٻاس ڪرڻا کان پوءِ سگهو ئي کيس ڪراچيءَ
 ۾ ڊپٽي سٽيٽري ڪمشنر جي آفيس ۾ ڪلار ڪئي. جتي
 ڪيتي جاءِ ملي. اتي پوري ٿيڻ تي کيس عهدو آباد
 جي اسپر بل بئنڪ ۾ ڪلار ڪي ملي. پر ايشور جي عن
 کان اهڙو ڪو سنو ڏنڊو ڪرائڻو هو جنهن ۾ سٽيٽر ٿا
 هتي ۽ ڪم نه ڪهت عجي ڄڻ هتي، انٽريڪ آفسي نه
 ڪندو رهي. سو هڪ ڏينهن سالجنهن جو چئن بئنڪ مان
 بي موٽو نه منهن ۾ وڌايو اسڪول جو هيڊ ماستر گڏجي
 ويس. سماچار وٺڻ کان پوءِ هيڊ ماستر چيس ته مون کي
 وڌيڪ سرهائي ٿئي ها جي ڪڏهن اوهان جهڙو هوشيار
 ڇوڪرو وڌيڪ وڌيا ٻارن ڪري ڪنهن اوچ تي
 پهچي ها. سري پوچراج کيس چيو ته منهنجي گهر وٽ اوسڻا
 مولڪي اهڙي موڪل ٿئي ڏئي ۽ راهيءَ ۾ ئي ايشور
 منهنجي پلائي سمجهي آهي. اڌر پور ٿا لاءِ نه ايتري وڌيا
 اس آهي. تنهن تي هيڊ ماستر چيس ته جي ڪڏهن
 ائين آهي ته پوءِ پلا اسانجي اسڪول ۾ چو نه اچي ماستري
 ڪريو، جو سٽيٽر ٿا وارو ۽ اوچ ڏنڊو آهي؟ مان سمجهان
 ٿو ته اوهان جهڙن رهڻي وان برشن سان نه رڳو اسانجي
 اسڪول جو مان مٿي ٿيندو پر اسڪول جي آفسي نه
 ٿيندي. بئنڪ جي اوڪريءَ ۾ ڪڏهن ڪڏهن
 اڪائونٽ ملائڻ لاءِ گهڻي مٿاڪت ڪرڻي پوندي هئي
 ۽ اوڪري نه وڌيڪ وقت ڏيئي پوندي هئي تنهن
 ڪري سري پوچراج جي بئنڪ جي اوڪريءَ مان دل

پرورت جو پسارو

جنهن کي سچ پلي سامي ڏنوسگورو،
 سو رهي اڀپ جڳت ۾ توڙي ملڪ ملي،
 ساڪي ڄاڻي سڀ ۾ بنا چاه چلي،
 جڏن جهاڙ هلي ڌروھ ٿاري جي ٿيو ٿي.

سري پوڄراج سال ۱۹۱۳ ۾ جڏهين ۱۷ ورهين جو
 هو تڏهين بمبئي بولبورستيءَ جو مئٽرڪ امتحان پاس
 ڪيائين. پنهنجي پڙهڻيءَ ۽ مڙي مانا جي آڱيا کي ڏيان
 ۾ رکي هن وڌيڪ ودعا وٺڻ لڳو سمجهو ۽ ان باوجود
 سڪلپ بند لاهي ڇڏيو. هڪي جو سگورو ڏيو مهاراج
 جن کان مها مئٽر مليو هو اڳي ڪمانڊ ۽ برهم ودعا جي
 اڀياس ڪرڻ جو هن هڪو ارادو ڪيو. پلا هڪي نه هو
 سڄو امتحان پاس ڪرڻو جنهن جي پاس ڪرڻ اڃاڻا ٻو
 ڪرا. امتحان ٿو رهي.

آهي علم آڪري عشق ۾ رڪاوٽ،
 نه هرگز ڪري دور دل جي ٽڪاوٽ
 علم سو سچو جو پسائي پريتر،
 ٿئي بند مستان ساري مٿا ست.

مان ڦيرائي ٻوڏ راج رکيو جنهن جو آرٿ آهي ”گيان جو راجا“، هو به سچ ٻچ ائين. ٻيلا جنهن تي ستگوروءَ جي ڪرپا آهي ئي سو ڇا ٿو ٿئي سگهي؟ ٻورن گورن ليڪ ڇيو آهي.

ڇار ڪي پٿري ڀرم گت پائي،
ننڍڪ ڄامه سنٽ سهائي.

(گورو گرنت صاحب)

اها ستگوروءَ جي ڪرپا آهي جا شش ڪي اليڪ وشن روپي لالڪن جي ڏاڪن کان بچائي ٿي. اها ستگوروءَ جي ڪرپا آهي جا هردي جي اندر ڀرمائڻ ڀرير جو درياه وهائي ٿي. اها ستگوروءَ جي ڪرپا آهي جا ڪن ۾ من ڪي سماڏيءَ جي موج ولائي ٿي ۽ الحد جو سريلو ساز ٻڌائي ٿي. اها ستگوروءَ جي ڪرپا آهي جا شش جا سڀ ڪليش ڪاٽي جنم مرڻ جي ڦيري کان ڇڏائي ٿي. ستگورو آهي ڪرشن ۽ شش آهي مرلي. جهڙي ستگورو مرليءَ ۾ ڦوڪ ڦوڪي ٿو اهڙو آلاپ لڪري ٿو. ستگورو جي ڪرپا جي وڌائي ڪير لکي اٿو ڪير ٻڌي سگهي؟ سو اڄ ستگوروءَ جي ڪرپا سان سري ڀوج راج گيان جا راجا بڻيا ته ان ۾ آسپريه ٿي ڪهڙو!

مڻهن جي مڻها ۽ من جي اوستا ڪجهه اڏوڻ تي ڏسڻ ۾ آئي. ٿورا مان پير جي ڏيک جي چوڪ وڌيڪ ڀرجيل ڏسڻ ۾ آئي. هر هڪ ٿاڙي روپي مڪڙي ۽ ٻر آلود جي سڳندي ۽ شائتيءَ جي سوپا پاسڻ لڳي. ڄڻ ”لاڪه لڙي لڙ لڙ لڙ“ ۽ ٻن ۾ سري پوڄراج لڙ لڙ لڙ ٿي ويو.

من پيچي ستگور کي پاس،

ٽس شيوڪ کي ڪارج راس.

جڏهن سري پوڄراج جي ورڻي جا هيٺا ڏور ۾ سمائجي ويئي هئي سا ٻاهر آئي ڏهن ورڻي سوامي جن کي پاڻ سان ڀرجي ۽ وڏيڪالڻن. سوامي جن کس ڄڻو نه اچاڻ اسين ٺهنجي اچڻ جو اُپراءِ سمجهي چڪاسون ۽ ٺهنجي آڏو جي سڄي سڪ ۽ سرڌا ۾ ڀر کي واپسون. پوءِ کيس وڏيءَ اُٺسار ۾ جو اُڪت خالو ڏان ڪيائون. اهڙي آمله ڏان کي پاڻي سري پوڄراج کي اها اُپاءِ ڀر سٺا پراپڻ ٿي ڄا ڪنگال کي ڏن ملڻ سان، پکي کي روڻي ملڻ سان، اڃايل کي پاڻي ملڻ سان، اُگهي کي سگهائي ملڻ سان، سڄيءَ کي ٻولڻ ملڻ سان پراپڻ ٿيندي آهي.

ڀرجي ڏنو به ستگور پنهنجي شش کي،

اُٺندي وهندي عشق سان اور انهيءَ ۾ ره،

ٿي راهه رنديءَ جي سڀ ڪجهه سولي سه،

اچي شاهن شه مطلب ڪنئي من جا.

پڙهڻ ڏيک کان پوءِ سوامي جن سندس ٿاڙو پوڄراج

سري پوڄراج کي سڄيءَ سڪ ۽ سرڌا سان سرن ۾ آيل ڏسي، سندس هردي جي ڪيم کي ويراڳ جي هر سان ڪيڙيل ڏسي ۽ پري ۽ آساه سان ست سنگ جي شيوا ڪرڻ ڪري سندس دل روپي ڌرتيءَ کي ڪڇري ۽ ڪڪن کان نرمل ۽ اجل ڏسي، سوامي جن سندس سيني جي ڌرتيءَ ۾ ٻج ڇڻڻ يوگ سمجهيو. ڪجهه منشن تائين هن جي اکين ۾ لهار پيدا رهيا.

شيوڪ آڙاري، آيو گور طبيب ڏي،
تنهن نارنھاري من جي، ديا درشت ڌاري،
تپت ڌرتاپن جي، ڪڻ ۾ نواڙي،
لڏو لڏوسپ ڌاري، سیتل ٿيو ساهي چوي.

بس اکين جي آشچريءَ شڪتي سري پوڄراج جي اکين ۾ سمائي. سري پوڄراج ٽن من ۽ جڳت جي سڌ ٻڌ پلائي. ڪجهه مهل تائين اها اوستا رهي. پوءِ سوامي جن هن جي مٿي ۽ پٺيءَ تي پري جا هٿڙا گهمائي هنجي سڙي ۾ آتم شڪتي روپ بجليءَ جي ڌارا وهائي.

ستگور پرڪ سڄان رکيو هٿ مٿي تي،
مٿي ويٺي. من مون ساهي ڪنچا ٽاڻ،
وسيو مينگهه مهر جو پريا. نيھن نياڻ،
اچي بيٺا پاڻ ستمڪ منهنجي سپرين.

هن اوريءَ مهل اندر سري پوڄراج ڇا ڏٺو ۽ ڇا آيو ڪيو اڄو ڪير ورتل ڪري؟ پر آلهيءَ مهل سندس

ڌارا وهڻ لڳي. سندس سڄي پريون اکيون ڇٽ نه هيئن
چئي رهيون هيون.

آيو مٿن شرن تھاري ستگور
ملي سؤڪ نام هر سوييا چنتا لاه ھماري
اُور نہ سؤجھي دؤجي ٺاھر ھار پڙيو تو ڌاري
ليڪا چوڏ اليڪي چوٽھن نرگس ليھ اُپاري
سد بخشند سدا مھروانا سينا ديھ آڌاري
نالڪ داس سنت پاچي پريو راڪھ ليئو اھ باري.
سري پوجراج جي واٽ تي ماڻھ جي مھر لڳي وئي.
ڳالھائڻ جو جتن ڪندي، ڳالھائڻ نه اُڪليو. اکين مان
پرير جي ڌارا اڳي کان اُڳري وھندي رھي.

روئي ڳل پيو ساھي سيوڪ گور جي،
ڏسي چل مايا جو پاري پڙ ٿيو،
سھجھي رمز سھي ڪري ڪامل ڪرم ڪيو
وئي ٿٽ ويو جٽ پرم پولا ٿونا ڪو.
پلا سچن ستن کان ڪھڙي ڳالھ ڪجھي آھي؟ هو نه
ٿر لوڪيءَ جي ڄاڻڻ وارا آھن. سڀ ڪنھن جي دل جو
ٻاءُ چڱيءَ پر پروڙي وٺن ٿا.

پر ڪي جواھري جتن ھيرو موتي لعل،
پر ٻي پرڪٽ ۾ تئن ڪامل ڪن ڪمال،
ڏسي عاشق اکيون پڇن ڪين سوال،
ڄاڻن سارو حال محبتي مھستان جو.

جس مليئي من هو۽ اند سو ستگورو ڪهڻي،
من کي ڊڊڙا دور هو۽ هر ڀر ڀڌ لهيئي.
(گورو گرنت صاحب)

سو سري پوچراج ست سري ۱۰۸ سوامي پرمالند
صاحب جن پر پورن ۽ سڄي ستگورو۽ جون سڀ وڏا پون
۽ گڻ ڏسي سندن سرن وٺڻ جو پڪو پون ڪيو. ليک
هڪ ڏينهن هي ۽ سنسار سڪ کان وڌل، پڙ پڙ پري جي
رنگ پر دل، پرمالند درشن جو ابلاسي، اُمر پوري ۽ پر
پهچڻ جو پياسي پنهنجي شدردي جي سروڙ پر شرڏا
جو اُمرت پري اڳالت جي مهل وٺي سوامي جن جي
درٻار ڏالهن وڪ وڌايائين.

هئُون آئي دُورَ هُن چاڪي، ڏکي ٿي سَرناءِ؛
آسا رکي چٽ پر، ميرا سڀو ڏک گنوا۽.
(گورو گرنت صاحب)

سري پوچراج جلد اچي درٻار پر پهتو. جڏهين سوامي
جن جي سَنَمَ آيو، تڏهين سندن درشن ڪنديئي سندس
مڪ مان هيٺيان وڃن لکتاب:-

ڏنو مڪ شهنشاه جو، منهنجي هيٺڙي ٿيو قرار؛
وِڙا روڳ سرير جا، ڏسندڙيئي ڏيڍار.
پر شرڏا ۽ اڪير سان سوامي جن جي چرن ڪمن
لي سڀس لوايائين ۽ اُن مهل سندس اکين مان پري جي

آئي ٻوري ڪرڻ لاءِ ستگورو جي ڪئن نه لوڙهه ٿيندي؟
گورو کان سواءِ ٻوڙ مارڻ جي سوکير سوکير ڳالهين ۽
ٻينجي سروب کي ٻورن ڀرتي ۽ سان ٻوڙڻ مهيا ڪن
آهي. گورو ئي آهي جو جهيٺو ۽ جون ٻن ٻن شڪاڻون
لودڻ ڪري کيس آڻڻ گيان سمجهائي ٻينجي سروب
جو ساکيات اٻڙ ڪرائي ٿو ۽ امڙ آبدار ۽ مڙو چڪالي ٿو،
چاڪا نه هون ٿي اوستائين مان لنگهي چڪو آهي. سڄي
گورو جي سڃاڻپ بابا گورو صاحب هينن فرمايو آهي.

ست پوڻن جن جالسيا ستگور ٿسڪا ناه،
ٿس ڪي سنگ سڪ آڌري ٿانگ هون گان.

سري پوڄراج سڀ سنگ لب لبر سان ڪندو رهندو
هو ۽ جهڪو سڀ سڀ سري ۱۰۸ مهاراج سوامي پرماتند
صاحب چڏاڪاشي جڳدراڻاڊ پراچي لواس ڪندا هئا
اهو سڀ نه گهڻي پريم ۽ آگاه سان سندن سڀ سنگ پرم
لب پرم وڃي اُمر ۽ ڏوڪا جو پاڻ ڪندو هو ۽ ٻين
مهالن تي نه هين جو آڻڻ گيان بابا وڃن وٽس سڙڻ
ڪندو هو. سوامي جن جي اُمر ۽ روپي ٻائي ۽ سندن
اوچ رهي ٿي سري پوڄراج جي هردي پرم سوامي
جن لاءِ سڪ ۽ سڙڻا آهن ٿيندي ويئي. سڄي ٻچ هو
جڏهن سوامي جن جي ستم ۽ اُپندو هو تڏهن سندن روشن
ڪرڻ سان هن جا دور دور ٿري پوندا هئا ۽ سندن
من مزح پراچي وٺندو هو.

گوروء جي گود

جي سٺ ڇندا اُڳوهه سورج چڙهي هزار،
 ايتي ڇانڻ هوندياں گور بن گهور اُٺار.
 (گورو گرت صاحب)

اُوت:-

جي سؤ چنڊ ڪن چاندني سورج چڙهن هزار،
 هوندي هن پرڪاش جي بنا گورو اٺڪار.

جڏهين جڳياسو ست سنگهه اچي آو ٿڏهين ڪجهه
 سمي کالپوءِ ڀليءَ پٽ کيس ڄاڻ پويئي ته هن مارڻ تي
 بند ڪرڻ واري جون ڏکايون ۽ مولچهارا لاهڻ لاءِ ۽
 بر ماڻا سان ملڻ جي وامت بتائڻ لاءِ ستگوروءَ جي ڏاڍي
 گهرج آهي. گورو نالڪ ڏيو جن نه فرمايو آهي ته:-

گور ڪيڄئي گور منيڄئي گور ڪا ليڄئي ناءِ،
 گور بن بابا ڏانڪا درگهه ناهين تاءِ.

ڏٺو ويو آهي ته ٻاهرين هنرن ۽ ڪاريگرن سڪڻ به
 نه استاد جي اوس گهرج ٿئي ٿي ٿڏهين هن سوکيه مارڻ

وچهندو هو ۽ ڪڏهن ۽ ڪٿي موڪلي ڏسڻ پرايست
 لهندو. عي کي سڳولي سڄي آيو ۽ اڃا مڻجي آهائا
 ٿڌي پوي لهندي ڪڏهن مان ڪنهن پڙهڻ سڳورو
 هي خبر وٺندس.

ڏيکڻ آهي اهي منهن جي سسار پراي مائڻ جنم
 سڳو ڪرڻ ٿا سڌ سڳو جي اوت ورتي. وڌيڪ ٻاڻ
 آهي انهن جا جن سڌ سڳو جي سڳائي تي هلي جڳرت
 انهي بنارڻي پرچند ۽ آڻڪارو. ٿينڪا وڌيڪ ٻاڻ ٿاڻي
 آهي اهي. جن پرمالها سان پريست جوڙي ۽ اهر ٿوڙ ٿاڻي
 ۽ سسار پر ڪنول ٿل سان رهيا.

دل وٺڻ لاءِ سري پوڄراج کي چيائون ته سڀ ڳالهه کان
 هر ڀيرو بهت نه گهرجي، لکي سدائين مات ۾ گذارڻ
 گهرجي. جيڪو لڙو اڳي ورتندو هئين اهوئي رکي
 پنهنجي مالا کي ڀرڻ ڪر. جڳت ۽ الجي ڀدارتن کي جن
 او لاسي ۽ ڇن پنگر لسجي ڪيو آهي سو تمام ليڪ سمجهيو
 اٿي ۽ اٿل ۽ پنهنجا پاڳ پلا سمجهه. هاڻي انهن جي اپائيندڙ
 اُٺاسي ايشور سان لينهن جوڙ. ڪجهه مهل ويهي مالا ۽
 سري پوڄراج سوامي جن کي مٿو ٽيڪي گهر ويا سوامي
 جن جي اُڀڀڻن ڪالپوءِ سري پوڄراج جو سڀ ڳالهه کان
 ٽهڻ ۽ ڪنهن سان نه ملڻ جو لڙو ڏيڻ ڏيڻ ڏيڻ ڏيڻ
 ويو ۽ سڀ پاسي ٿورو ٿورو منهن ڏيڻ ۽ ڳالهائڻ ٻولھائڻ
 لڳو ۽ ڇت هريءَ سان جوڙڻ لڳو. سندس مالا اهڙي
 ڦريل لمولي کي ڏسي ڀرڻ ٿيندي ويئي. ڳچ سمي
 ٿاءِ جو ويراڳ هنجي اندر ۾ ڏيڻ لڳائي ويٺو هو ۽ هن
 نه الڪي چنگر پڇايو هو تنهنڪري ويراڳ سندس ڀڪو
 سپاءُ ٿيندو ويو. جيتوڻيڪ هاڻي هو جڳت ۾ سڀ سان
 ورڻ لڳو ٿڌهين نه ڪنهن سان پنهنجو ڇت نه ٻڌائين ۽
 سڀ کان چٽل ٿي گذارڻ لڳو. جي ڪڏهين ڪنهن نه
 ڀدارت اٿو لڳ لاڳاپي ۾ هنڪي ٿوري ٿي ڇڪ پائندي
 هئي ته جهٽ ساوڌان ٿي هنڪان ٻه منهن موڙي ڇڏيندو
 هو. هنڪي ڀر مالا جو ڀر اندر ۾ اچي اُٺن ٿيو ۽ پنهنجو
 ڇت اسان وڌيڪ ۽ وڌيڪ لڳائيندو ويو. نيٺ هنڪي
 اڪير جاڳي ته مان ڀر پوءِ جو درشن ڪريان ۽ واجهه پيو

جيڪي سگهي اچي وٺس ايندا هئا تن جو اچڻ به بند
 ڪري ڇڏيو اٿس. سڌي ٿي پوي نه هڪي ڇا ٿي
 ويو آهي. الا جي ڪو ڊپ لڳو اٿس اٿو ڪا ٻڌي وئي
 ويئي اٿس اٿو ڪنهن دڪ ورايو اٿس جو منهن ڏيئي ٿو
 ڳالهائي ۽ نه چٽ ٿي ڪا سرهائي ڏسجيس ٿي. ڇي
 پڇيس ٿو نه اها توکي ڇا ٿو آهي جو ٽهنڊو من ڪنهن
 نه ڳالهه پر ٿو لڳي نه ورلدي اهائي ڏئي ٿو نه ڪٿهه
 ڪونه ٿيو آهي. جي وڌيڪ ڪولڻ لاءِ پڇالس ٿي نه
 ٿڏهن هيءُ ٿريل ٺهونو ٽهنڊو ڇو ٿو آهي نه ورلدي
 ڪانه ٿو ڏي. مالا کي ڏاڍي چورا ڪورا لڳي نه پنهنجي
 بت جو ڪهڙو ٻو ڪريان. ليٽ ويٺاڻ آهي نه
 هيءُ جنهن سڀ سگر پر ويندڙ آهي اتي جا مهاڀر
 سڀ سري ۱۰۸ سوامي پرماتند صاحب هتي آهن، انهن
 سان وڃي هيءُ ورٿائڻ ڪريان ۽ من هنن جي سمجهائڻ
 سان ڇو ڪري جي من ۾ ڪو ڦيرو اچي ۽ اچي وانگر لهي
 هلي. سو هڪ ڏينهن سري پوڄراج کي ساڻ ڪري
 سوامي جن وٽ آئي ۽ هنن سان سموري ڳالهه اورائين.
 سوامي جن نه هئا پر پارڪڙ جن پلڪه پر پروڙي ورتو
 چئن پرمات جي پالڻيڙوءَ کي ويراڳ لڳندو آهي تن
 هنجي اوستا به ٿي آهي ڇا ڪجهه سمي ڪالو ۽ ڀڪي
 پائي ٿي ٿي ويندي ۽ سندس راز ۾ ٺرمڻ جوڻ ٻڪندڙ
 ڏسي سمجهبانئون نه هو اچي هلي هڪ مهاڀر ٻڌو.
 انهن ڄاڻي پرمات ٿيا ۽ هن جي پلي ٿي پانئون. مالا جي

اڪيون پوري اهيئي به پيو پڄائيندو هو. هنڪي لسڃي
 ٿي ويو هو نه هيءُ سنسار به ڪوڙو ۽ چن پنگر آهي. هن
 کي ڪو به جڻاءُ ڪونهي. هنجڻا پڌارت ٻاهران ڏاڍا
 هرڪائيندڙ ۽ اڪن چڪن ڪندڙ آهن، پر آهن سچ ۽ سچ
 آهي ۽ گوليءَ وانگر جنهنڪي ٻاهران ڪنڊ جي چٽ آيل هجي
 ۽ اندر رڳو وڪ ڀريل هجي، جنهن جي کائڻ سان ٺڪ گولي
 اندر ساهه ٻاهر. هنن پڌارتن کي پوڳڻا ڪالپوءِ هيءُ جيو
 انهن جي ڪوڙ کي پر قاسيو هنن جو ٻڌو ٻالھو ٿيو پوي
 ۽ ايشور کان به بي مک ٿيو وڃي. جڻا جيئري ٿي مٿل
 جي آچار ٿيو پوي.

سري پوڄراج جي مانا ڪيترن ڏينهن کان پنهنجي
 پٽ جي هلٽ کي پيئي ڇاچيندي هئي. کيس اُٻو وڏو
 ڦيرو ڏسڻ ۾ آيو، ڇاڪاڻ ته ڏٺائين ته هنجو ڪنهن به
 ڳالھ ۾ ڀر ڀر نه ٿو لڳي. روئي کائڻ مهل به جڻن ڪا پري
 لاهڻي هڃيس تن لاهيو آئي. اڳي جو مون وٽ ويهي
 ڳالهيون ٻولهيون ڪندو هو آڻو ٻڌندو هو سو به ڇڏي
 ڏنو اٿس. رڳو ماني کائڻ مهل هيٺ مون وٽ اچي ٿو،
 باقي پيو سمورو سمو مٿي ماڙيءَ تي اندران ڪڙو پايو
 ويٺو آهي. پٽ ۽ ڪپڙن جي ٺاهه ٺوڙهه جيڪا ٿوري
 گهڻي اڳي ڪندو هو تنهن ڏانهن ڌيان پئيءَ ڪونه اٿس
 ۽ نه ڪپڙن جي آڇائي اجرائيءَ جو ڪو ويچار رکي ٿو.
 جي مان مٿي وٽس وڃان ٿي ته سن ٿي سن لڳي پيئي
 آهي. ائين پيو پالڻجي ته ڪنهن وڏي ويچار ۾ ويٺو آهي.

اُٻان جو ڏپ، ٻيلائيءَ کي ڪٽائيءَ جو ڏپ، جو پن کي
 ٻڍاي جو ڏپ، بسند کي سرڙ جو ڏپ. ٺهڻڪري
 هي من! تون سنار جي ڪنهن به ٻڌارڪ ۾ پاڻ نه آڙاءِ
 جن گورو نالڪ صاحب جن چو آهي:-

پيءُ وچ پيُون ڏهي سدوار،
 پيءُ وچ چاه لڪه درياھ،
 پيءُ وچ اُگن ڪڍي ويگار،
 پيءُ وچ ڌرتي دٻي ڀار،
 پيءُ وچ اُند ڦري سر ڀار،
 پيءُ وچ راجا ڌرم دٻار،
 پيءُ وچ سورج پيءُ وچ چنڊ،
 ڪوھ ڪروڙي چلت نه اُنت،
 پيءُ وچ ست ٻُڌ سُرناٿ،
 پيءُ وچ اُڏاڻي آڪاس،
 پيءُ وچ جِوٽ مڀاڀل سُر،
 پيءُ وچ آوھ جاوھ پُور،
 سڱلڻا پڙ لکيا سر ليڪ،
 نالڪ نريءَ نرنڪار سچ ايڪ.

سري پوڄراج کي مٿيان ويچار ڪيترِي سمي کان ٻيا
 ابتدا هوا، جن مان ليک کيس ويراڳ جي اهڙي ڪا
 جهوري اچي لڳي جو جيڪو سمومندو هوس تنهن ۾

سنسار جا سڀ سنهندي ۽ سامان سڙا سمي جي ڪڇي
 سڳي ۾ پوڻا پيا آهن، جائين سمو ٻڌو نه سڳو ڇڏيو. سڀ
 پاڻ کان پاڻيهي لاس ٿي آلوپ ٿي ويندا. جي ڪڏ هين
 پدارتن ۽ سنهنديين ۾ ڪو سڪ ڀريل هجي ها ته ڇو
 گوپيچند ۽ ڀر ٿرهيءَ جهڙا چڪرو رٿي راجائون راج ڀاڳ
 ڇڏي وڃي ٻن ۾ تپسيا ڪن ها. هنن وقت ڪهڙي ڪمي
 هئي؟ سنسار جا سڀ ساڄ سامان، پت راتيون ستنان،
 لوڪر چاڪر، لشڪر ڪڪر رليادڪ وٺن مٿو هوا ڀر
 هنن منجهن ڪوبه سڪ نه ڏٺو. اٽلواهي سڀ هنن کي
 دڪ ۽ دوکو ڏيندڙ ٿي لڳا. سچ آهي ته جيترو هي پدارت
 وڌن ٿا اوڻو من جو سڪ ڦٽي ٿو ۽ ترشنا جي باهه ڀڙڪو
 کائي اٿي ٿي.

ترشنا آڱر پدارت لڪڙي ڌال ڪاهي ڀڙڪائو،
 ترشنا مڙل نه ترپتي ڪپهون ڀڏپ ڪينڪ پائو.
 (سري شالتي سرور)

ويچار جي ڳالهه آهي ته جڏهين ڪنڍيءَ تي لڳل
 اٿي جي رٿي کانڻ سان مڇي ڦاسيو پوي ۽ نيڪ آڳو
 الت اچي ٿو، تڏهين جڳت جا هيترا پدارت جيرو کي
 ڪهڙي اوڙاهه ۾ وڃي هڻندا؟ هيءُ سارو سنسار ڏپ
 جي مها ساگر ۾ ٻڏو پيو آهي. ڄمڻ کي مرڻ جو ڏپ،
 چڱيائيءَ کي بيماريءَ جو ڏپ، ڀل کي هيٺائيءَ جو ڏپ،
 سڪ کي دڪ جو ڏپ، پوڄن کي روڄن جو ڏپ، مان کي

ڏيندء آتم ڌن کي چيل ول ساڻ ڇيه،
ڏوري له سو ڏيه، جتي تنهنجا سپرين.

آؤ پاڻيء جي لهرن سان آهي. جوڀن جو جلور لڏلڪ
والڪر کن پر جو مهمان آهي. ڌن وڻ جي پاڇي جيان آهي.
جڳه جي جنهن ۾ پدارتھ کي ڄاڇو نه مليا ڏسڻ ۾
ايندو. هي من! هنن مٿيا پدارتن کي پسي ان مورڪ
هنس والڪر پنهنجي جان جنجال ۽ جوکي ۾ اڙائي رهيو
آهن، جو ساگر جي اندر تارن جي پاڇي کي ڏسي ۽ انهن
کي مولي سمجهي ڪن هٿ ڪرڻ جو وڻرڪ جتن ڪري
رهيو آهي.

مٿيا ڌن ڌن ڪٽنب سڀاڻيا،
مٿيا هوميء ممتا ماڻيا،
مٿيا راج جوڀن ڌن مال،
مٿيا ڪام ڪروڙ پڪرال،
مٿيا رت هستي آشوبسترا،
مٿيا رنگ سنگ ماڻيا پيڪه هستا،
مٿيا دروهه موهه ايمان،
مٿيا آپس اوڀر ڪرت گمان،
اِستريڳت ساق کي سون،
نانڪڇپ جيوي هرکي چرن.

(گورو گرنت صاحب)

۶. هئا سونهن ۾ جي مثل چند سورج ،
مٽي ٿي ويئي تن جي سوييا صفائي .

۷. دلين جو آهي ٻوڌ دلبر سچو هو ،
سدا اُن ۾ رک پريت دل جي سچائي .

جيڪي متر ۽ سچا ، ساڻي ۽ سٺندي آهن ، سڀ
پنهجي پنهنجي سوارت سڌ ڪرڻ لاءِ مٺ مٺ ڪري
پيا ڳالهائين ۽ ٽون سائين ٽون سائين پيا ڪن . جيسين
ڪجهه هٿ ۾ هوندو اٿو سوارت پيو لڪر لڏن جيسين
خوشامد جا جهندا ڪٽائي رهندا . جائين مايا ڏئي پٺ تـ
متر نه چڙهيا اٺ .

جب لڳ ڊيڪين سوارت ٺڪسي ، تب لڳ سپڪا پيار ،
جب ڊيڪين سوارت نهين ٺڪسي ، ڪوئي نه ٻڙچي سار .
جب لڳ ٿيري پاس رپڻيا ، سپڪوئي ٿيرا يار ،
نرڌن ڪي ڪوئي ٺڪت نه آوي ، اه ريتي سنسار .
ڪيا ٽون ڪرتا ميرا ميرا ، ٿيرا ڪـوُن ويچار ،
ڪهي هيدهان تج پريت جڳت ڪي ، اپنا آپ سنڀار .
هنن ڪي سچو ساڻي سمجهي انهن مان سڪ جي آس
ڪڍ آهي ٻين کان ٻير گهرڻ . سامي صاحب ٺيڪ چيو
هي تـ :-

ڪوڙو ڄاڻ سنڀه سامي هن سنسار جو ،
اچي ٺڳ بازي ۾ ڪري ويساه نه ويه .

ڪٿي سرُ، ڪٿي مبارڪ ڪٿي اولهاري، ڪٿي سهائي
 نه ڪٿي اولداهي، ڪٿي پيلائي نه ڪٿي ڪٽائي، ڪٿي
 چڱيلائي نه ڪٿي لاڄاڪائي، ڪٿي لاهي نه ڪٿي
 چاڙهي. جو ڪالهه جيسار جو پالڻاهه هو سو اڄ حل جي
 ڪوٺڙيءَ اندر بي وس بالدي آهي. هن کي ڪالهه
 ڪروڙن منهن ٿي لڙائي ڪيو اڄ اهيءَ ئي ڦٽڪار
 ۽ ڏڪار ٿي رهي آهي. سري پوڄراج جهڪ جي هن
 برڪار جي آڱما پائي اوسٿائن ٿي سري اندر جي آلاب
 ۾ هيٺيون شبد چيو آهي.

۱. دنيا ۾ نه آهي ذري ڪا وٺائي،
 چڱي پر آهي عارفن آزمائي.
۲. صبح جو ٿريا گل چمن منجهه جيڪي،
 ڪوٽمايل ڏٺم سي جڏهن شام آئي.
۳. مڪيون جام جنهن ٿي سڳنديون بدن کي،
 ويا جيت ان کي قبر منجهه کائي.
۴. هئو تاج جنهن جي مٿي ٿي جوهرِي،
 اها ڪوپري ڪينئن کائي ڪپائي.
۵. رهيو ڪين نشان ڪنهن جو دنيا ۾،
 وڃي ڪين ۾ ڪين آخر سمائي.
۶. بدن خاڪ ۾ خاڪ ٿي نيٺ ويندو،
 وڌائي نه ڪر انجي ڪوڙي آجائي.

هڪ ٻُڃان ڏيندڙ ۽ اڀو تر ڦڙي مان نه هنجو آڏاڻو آڏو
 وري منجهس ڀريو ڇا پيو آهي؟ منجهانس سواءِ هل مو
 ۽ رت روڳ جي پيو ڇا ٿو ڪري؟ منجهس سدائين گهاٽ
 واڌ لڳي پئي آهي. ڪڏهن ڇاڪ نه ڪڏهن بيمار
 ڪڏهن بلوان نه ڪڏهن ڏڀرو ۽ لڇڪيدار، ڪڏهن
 سنهو نه ڪڏهن موٽو، ڪڏهن ڪرو نه ڪڏهن کوٽو،
 ڪڏهن سندر نه ڪڏهن ڪوجهو، ڪڏهن بالڪ نه
 ڪڏهن ٻڍو. تنهن ڪري سڀ پنهنجا وس هلائي سر ڀر
 مان سنيھ ڪڍڻ گهرجي. جڳت جي مان ۽ وڏائيءَ
 وري ڪهڙي سڃاڻي سمائل آهي؟ سنسار جي عزت
 آهي لعنت، سنسار جو مرتبو آهي مصيبت، سندس
 ڪمال آهي زوال، سندس جمال آهي ملال، سندس
 پيار آهي ڏڪار، سندس ڀاري آهي خواري، سندس
 هوشيار آهي گرفتاري، سندس دلداري آهي بيثرائي.
 هيءُ سارو جڳت اوديا جيئ بازار آهي. رنگ ۽ روپ جو
 دل کي لپائيندڙ گلزار آهي. موه ۽ ممت جي چار آهي.
 هرج ۽ هلاڪيءَ جو پندار آهي. سندس هر رنگ رلائڻ
 وارو ۽ هر رنگ ڦاسائڻ وارو آهي. هنجي ڪنهن به ڪاريه
 کي جتاو يا بيهڪ پئي ڪانهي. هنجون اوستائون هڪ
 ٻئي جي بنهه ابتڙ آهن. ساڳئي سمي ئي هڪ هنڌ وهانءُ
 جا سانڍ سڳڻ پيا ٿين ته ٻي هنڌ مرڻ جي ڪري وري لاپ
 پيا ٻڌجن. ڪٿي ٻين باجا بچي رهيا آهن نه ڪٿي
 هاهاڪار ۽ روج رڙو مچي رهيا آهن، ڪٿي بهاري نه

لڳيون ٻيئون آهن. ڪڏهن ٿپ نه ڪڏهن مٽي ۾ سور،
ڪڏهن ڪڳهه نه ڪڏهن ڀيت ۾ - سور، ڪڏهن ملو نه
ڪڏهن ڪوڙهه جو رولو، ڪڏهن سوري نه ڪڏهن
قبضي، ڪڏهن لهوليا نه ڪڏهن اٿلوثينزا، سدائين
ڪاڌ ڪا اڳهائي لڳي ئي ٻيئي انس.

ديھ تان ملين اٿي بھوت وڪار ڀري،
تاهڙ ماجھ جرا وڀاڌ سرب ڊڪم راسي هيءُ
ڪٻڙن ڪ ٻيٽ پير ڪٻڙن ڪ شرباڻي
ڪٻڙن ڪ آنڪ کان مڪ ۾ ٻيٽاسي هيءُ
اڙر هي اُنڀڪ روڳم نڪ شڪ پڙر رهي،
ڪٻڙن ڪ سواس چلي ڪٻڙن ڪ ڪانسِي هيءُ
اڪسو رھ سربر تانه اپنو ڪئم مانٽ هيءُ
سندر ڪھٽ يامين ڪڙن سڪ واسي هيءُ.

سربر جي سولھن ڏسندي ڏسندي ڇوڪري ليورجي.
ليد اها به ويل اچھو وڃي جو هن ساڳئي سربر ڏالھن
ڪنھن کي لھارڻ نه ٿو وڻي. هر ڪو پوءِ ٻالھين ٻيو
اچي. ٿڌھين هن سربر جي سولھن، سوڀيا ۽ جڳڻائيءَ
لي ڪھڙو ٻانورا هيءُ نه سالو ٿي ۽ جي درياھ والڪر آهي.
اچھو سيارو آيو ۽ درياھ سڪو. چئن ڏينھن جو آهي
چٽڪو. جالھن جوڀن جي سمع پکي، ٽالھن سولھن نه
ٻولان ٻير ڪرڻ لڳي.

ٻلا ايمان ڇا ٿي ڪجي؟ هن سربر جي جوڙ ڇا مان؟

ڪال ٻلاوت ڪال ڀلاوت ،
 ڪال ٻلاوت هيءُ ٻن ڳاڙهيءَ ،
 سمندر ڪال مٽي ٿيڻي پڻ ،
 برهمر وڃار پڙهي جب پاڻي .

هن سرار جو ڪيڙو حال آهي؟ پتر کان نه پورو
 اهڙي نه هڏي ۽ ڀڃا آهي جو ڪيترن پتن ڪندي نه
 هڪ ڇيڙو ٿو رهي .

مصلح ڪچي مان بڻيو جو بدن ،
 ڪندين ڪيترو پيو اُٺي جو پتن ،
 مٽي نيٺ ٿيندو سو هڪ ڏينهن ضرور ،
 سڄو سالڪن جو سمجهي هيءُ ستن .

ڏهاڙي کيس ڪيترا نه سٺا ستاڻا کاڌا ڪاراءِ پر اڃا
 ڇو کاڌو سڀائي ٿي غلام ۽ جيترو هڪي سٺو ستاڻو ڪاراءِ
 اولو مندپالس بيماريءَ جو دڙو ۽ ٽپس ۽ ٽپس وڃڻ جو ڏپ
 ۽ ڏهڪاءُ . ويٺو وڃڻ جي رڃ ۾ لڙهندو . اڄ ،
 بيماري پڳيالي ، دک سڪ ، جگر مرڻ جي ٿيڻ ٿي سدائين
 ٻيو ٿري . مٿاڇرن هن کي مڏا ٿي آهي وڪارن روپي
 ڳوڙن جي ٻيٽ جي ڪڙهه . منجهس سدائين ڪن ۽
 ڪيڙو ڪنو ٿيو ٿي پيو آهي . سدائين وڪارن روپي
 ڳوڙا هن جي سوانن روپي ڳاهه کي بنا ڪنهن وڃار
 جي ڪهاڻيندا ٿا رهن . روڳن ۽ پڙائن جون هن ۾ پلٽيون

جڏي ٻين هن سرڻو روپي گهڙي مان سواس روپي مل
 ڪٽ ڪٽ ۾ گهٽيو ويو وڃي ۽ هڪ ڏينهن ٻيٽ ڪهي ٻورو
 ٿي ويندو. هن سرڻو روپي ٺڪري ڪال روپي ٺاڙ ڪن
 نه ٿي ٿيائي سان چيڙائي ماري ٿو. ارمان وري ٺاڙ
 جو سب منهندي ۽ منگي سب ڪجهه ڏسندي نه
 ٿي وس آهن ۽ ڪجهه ٿا ڪري سگهن. اهي ڪري
 نه مٽائين هن سرڻو سان روپي ۽ جيترو نه موه ٿا ڏکن
 هڪ ٻينجو نه ٿا سڃاڻن.

مستبتي بيمان سدا ڄاڻن پاڻي،
 قصي ڪال ڪاين تي رالو ڏينهان ساڻ،
 وڪي نه روپي ۽ جيترو من ۾ مٿا ماڻ،
 پاهي پڌ نور پاڻ سڀل ٿيو سامي چوي.

هيءُ سرڻو جو ڪال روپي درياه جي ڪناري تي
 جتي ۽ ڪڏي رهيو آهي ٻين جي ڪرڻ ۾ ڪپڙي
 وغيره ۽ چڱي ۽ نه چڱي ڏسو نه هيءُ سرڻو آهلي آهي
 جتي ۽ جي مٽائڻ مان، رهي نه ٻيو ان جي اندر ۽
 وري ٻي نه آهي ۽ منجهه ٿي ٿيو آهي. هجي ساري
 ڪري ٿي جي مٽائڻ اندر ٿي رهي آهي، جنهن ٿي.

ڪال اُٻاوت ڪال ڪپاوت،
 ڪال مٿاوت هيءُ ڪپهه ماڻي،
 ڪال خلاوت ڪال چلاوت،
 ڪال سڪاوت هيءُ سڀ آهي،

هولندو هوئن کي به چن پلڪ ۾ اهڙو نه سوڙهو ڪئي
 گهٽيائين جو پڇاڙي ۽ ۾ آڻ هجي ارمان جا هٿ مهٽيندا
 ويا. هتي ڪنهن جي به دال نه ڀري. ٻيا نه ڪئي ڇڏيو،
 جيڪي جتي ۽ جوڳي، ٽپي ۽ نياڻي، مني ۽ مهنس،
 ساڌو ۽ سنت جن سنسار مان پنهنجي دل ڇڏائي پريو
 سان جوڙي تن کي به سر ٻرڪ ڇڏو ڇڏي سنسار مان
 هلاو ئي پيو. پوءِ هتي رهڻ جي ڪير هام هڻي سگهندو؟

ڪري ڪوڇ ويا سڀئي سنسار مان،
 پير پيڻ ۽ اوليا جن پنهنجا پنٿ ڪيا،
 گيانِي ڌيانِي گرهستي ساهي پنڌ پيا،
 سڀئي غيب ٿيا، توڇا ڄاڻو پاڻ کي.

هيءَ نه درياه جو وهڪرو پيو هلي. جئن درياه
 وهندو وهندو نيٺ وڃي ساگر ۾ سماجي ٿو تن هيءَ
 سوانس روپي سر جو (نڌي ۽ جو لالو) به اوس هڪ ڏينهن
 مريو روپي مها ساگر ۾ وڃي سمائي. هيءَ جيوت
 ڏسندي ڏسندي ائين اوچتو اوڻ ٿيو وڃي جئن پريات
 جا تارا. اڄ ڪي سڀان لجهو نه هن ديه روپي ديهڪ
 مان سوانس روپي ٿيل ڪتو ۽ الڌ ڪار متو. هيءَ سر ٻر
 روپي ڦلواڙي هلي ئي پيئي پراڻن روپي پاڻي جي آڌار
 تي. جائين مريو روپي ماهي ۽ اهو پاڻي بند ڪيو تائين
 هيءَ ڦلواڙي سڪي ٿو ٿي ويندي. جئن ڦٽل گهڙي
 مان ڦڙو ڦڙو پاڻي جو وهي نيٺ گهڙي ڪي نلهو ڪريو

منهنجا پيارا مائت ۽ مٽر هتان هليا ويا، موکي نه هن
سٺار جو سٺل ڪري ڪنهن نه ميل هتان موڪلائڻو
بولدو، چو نه ڪو اهڙو اڀاءُ ڪريان جو مريو کان اڳ به
مري ڪال نه سوچيائين؟

سامي چئي ستت جيي وقت جهڳڏيش ڪي،
موتي ايندءَ ڪينڪي اهڙو هٿ وقت،
ڄاڻي جوڻ جهڳٽ ڪي ڪر سٽي جان ست،
پوءِ رڻندي سن رت، اکين مان عاجز ٿي.

ڏسان پيو نه ڪال رڳو بدن تي پهتجو وار ٿو ڪري
پر بدن بدن ۽ ڳيرو جوانن ڪي نه چوئيءَ کان وليو ڪٿو
دسي، اهڙو نه ٿر دئي ۽ بي قياس آهي جو جيڪي اُٻهر
هالڪ اڃا مڙيءَ جي روپ به آهن ۽ جن وڏي نه سٺار
جا ڪيل لاشا ڏٺا آهن ۽ نه مؤجون ماڻيون آهن تن ڪي
پنهجي چٻي به جهلي جت ڪو چڙي، هيءُ نه ڏسي
ٿو غريب نه شاعو ڪار، نه بدو نه ٻار، نه ٿر نه ٿار،
هر ڪنهن مٿان هلائيندو وڃي پنهنجي ڪاسائڪي ڪٽار،
ڪنهن تي نه ڪهل ٿو آلي، جيڪو ڪنهن سامهون آهي
تنهن ڪي هن گوليءَ جو نشان بڻايو، وڏا وڏا راجائون ۽
هاراجاتون جن جي لالي بدن سان ڪيترن جي ڏورن پئي
ڏڪدي هئي تن ڪي نه هن اهڙيءَ ريت اڏايو جواج
ٿاءُ ڪنهن جو ٿاءُ نشان به نظر نه آيو، وڏا وڏا ٻلوان ۽
چوڏا، وير ۽ بالڪا جن ڪي پنهنجي پڄائن تي ڏاڍو ٻاڏو

ويراڳ ۽ ورونهن

اس سواس ڪر آيو جاوي، سمجھي نانه گنوارا،
 ڪٿ هي سڀ لوگه بناسي، جئن پرياتي تارا،
 پ ني اينئون چلنا اڪ دن، باج رهيا نقارا،
 هواج اھ ٻڌ ڪورچنا، آپ رچي ڪرتارا،
 سمهي سڀ هوت پرايو، آبهي چاڏ بکيڙي
 تون ڪرتا ميرا ميرا، ڪو ڪام نه آيو تيري
 آبهي سمرو هر هر، ڪال نه آي نيري،
 سار جڳت ۾ هي هان، بن سمرڻ سڀ جهيڙي.
 ري پو چراج جئن وڃي ست سنگ جا اُڀد يش ٻڌندو
 جي هنجي ڇت ۾ سڀ ڳالهه کان ڪٽائي ۽ اداسينتا
 بندي. هيءُ سمجھي ويو ته هيءُ سنسار آهيئي
 جي بازار. جو آيو آهي سو اوس هڪ ڏينهن
 جو نهيو آهي سو اوس ڏهندو. هتي هر ڪو
 پنهنجي واري تي بنا چٽاڻ جي هليو ويندو.
 ٿي هماري چل گئي هم بي چلڻ هار،
 اڳر ۾ باقي رهي تانتي لڳي نه وار.

ویراڳه ۽ ورونهن

سواس سواس ڪر آيو جاوي، سمجهي نانه ڪنوارا،
 ديڪت هي سڀ لوگه بناسي، جڏهن ڀرپاڻي تارا،
 سڀ ني ايتئون چلنا اڪ دن، باج رهيا نقارا،
 هيءَ وراج اهو ٻڌ ڪورچنا، آپ رچي ڪرتارا،
 اٺت سمي سڀ هوت ڀرايو، اُهي ڇاڏ بکيڙي،
 ڪيا تون ڪرتا ميرا ميرا، ڪو ڪام نه آيو ٿيري،
 تانتي اُهي سمرو هرهر، ڪال نه آوي ٿيري،
 سمرو سار جڳت ۾ هيءَ مان، بن سمرو سڀ جهيڙي.
 سري پوڄراج جڏهن وڃي ست سنگه جا اُڀد ٻش

ٿن وڃي هنجي ڇت ۾ سڀ ڳالهه کان ڪٽائي ۽

اُنهن ٿيندي. هيءُ سمجهي ويو ته هيءُ سنسار
 اڄ وڃ جي بازار. جو آيو آهي سو اوس هڪ ڏينهن
 ڏنڌو، جو ٺهيو آهي سو اوس ڏهندو، هتي هر ڪو
 پنهنجي پنهنجي واري تي بنا چٽاڻ جي هليو ويندو.

ساڻي هماري چل گئي همر ٻي چلڻ هار،

ڪاڳر ۾ باقي رهي تانتي لڳي نه وار.

پلا جڏهين لالڪ جيڙو ڳيٽڪ ٻراڻي نه مريءَ جو
آلاپ ٻڌي سڌ ٻڌ وڃائي ٿو وهي ۽ هرڻ سُرندي جو
سر ٻڌي اُٻر مکهن ٿيو وڃي لڏهين جي ٻر ٻر جي ٻار
منش مهاڀرشن جي موهيندڙ مري ٻڌي ٻار پلايو نه لاهي
پر آشچريه ٿي ڪهڙو!

سري پوجراج ست سنگ جي شيوا ٽهڻي آساءِ سان
ڪندو رهندو هو. ست سنگ جي لشڪار شيوا جهڙي
هردي کي لرميل ڪندڙ، اُٻان کي اڏائيندڙ، لوپ لالچ
کي لڏائيندڙ ۽ ڪام ڪروڙ جي اٽئيءَ کي شلت ڪرائيندڙ
بي ڪا به شئي سنسار ۾ ڪانهي. هيءُ اُٻر شيوا وڏاڻا جي
ليڪ کي ميڪ هڻڻ واري، اليڪ جنم جي ٿاڻن ۽ ٻان
کي جلائڻ واري، جهن ۽ ٽن جي گهرج کي مٽڻ واري،
ورنن ۽ ليمن جي ڪپ کان آڇو ڪرڻ واري، سڀني
ٽيرن، ٽن ۽ پڪن جو گهر وٺي ٿل ڏيڻ واري ۽ ٻر ٻر
ٻر ٻر جاڳائڻ واري آهي. سو ست سنگ جي سڪ سان
ڪيل شيوا سري پوجراج جي دل کي ٻر ٻر ٻر ٻر
سندس ر دوست سنگ جي رنگ سان چئن پوءِ ٽن رڳو
ٻو ۽ چت سنسار ۽ سنسار جي سڪن کان کڻو ٿيندو ويو.
ڏيري ڏيري هنجي اندر ۾ ويراڳ اچي واسو ڪيو ۽ کيس
سنسار جي ڪا به ڳالهه نه وٺڻ لڳي.

پرمانند صاحب جداگاشي پراچمان هوا. ڏر هر سال اولهاري
 پر سس سنگين جي پورم ۽ سڪ سان چڪ ڪرڻ تي
 پنهنجي ديس مقرر ڪرڻ ۽ پنجاب مان حيدرآباد سنڌ ۾ پن
 اڏائي مهين لاء ايندا هوا ۽ ڏهاڙي سنڌ سنگ ۾ پنهنجي
 امرت وائيءَ جي ورکا وسائي ڪيترن اجاڙ هر دن کي
 آباد ڪندا هوا. سندن وائي اهڙي پريار واري هئي
 جنهن اڪهور لند ۾ ستل سر پون کي ڏولڏاڙي سڃاڻ ڪيو.
 ڪيترن کي ڪمارڪ مان ڪڍي ستن وامت تي آندو.
 ڪيترن وشن ۽ نشن ۾ اڙيل مڻن کي انهن جي ٻنڌڻن
 کان چٽايو. ڪيترن باب آلمانن کي باب کان پلو آجا
 ڪرائي ڏر مانما بڻايو. نه رڳو ايترو پر هن برهم چاري،
 برهم گيالي ۽ برهم لشي پورن پرش جي اڀر مڻن ڪيترن
 جي اندر ۾ سج جي ڪمائي ڪرڻ لاء آشچريه امڪ
 اٿاريو. ڪيترن جي هر دن ۾ برمانم پورم جو مع ۽ چٽايو،
 جن مان سري پوجراج هڪ هو. اهڙا اموڪ اڀر مڻن
 ٻڌي سندس من ۾ ڪهڙيون نه اٿر لڄائون انهن ٿينديون
 همون دل تي دل ۾ چوندو هو ته ”ڪڏهن اهو سمو
 ايندو جو مان مسار ۽ الجي سامگريءَ کي وساري برهم
 جي ڌيان ۾ لين ٿي ويندس؟ ڪڏهن اهو سياڻو ڏينهن
 ايندو جڏهن منهنجي هر دن مان دويت جو دٽيف
 سڌو لاء پڄي ويندو ۽ جنهن ٽنهن ۾ مولڪي اڏوڪ برمانما
 جو درشن ٿيندو؟ اهو ڏينهن منهنجي لاء ڪهڙو نه
 آند دايڪ ٿيندو جڏهن ڪلا ۽ ساراهه ۾، مان ۽ ايمان ۾،

کي الھيءَ ست سنگ ۾ پڪو ڪرڻ وارو هو شريمان
 جهڻوڪل ميوارام لونائي جو انهيءَ سمي ودياليه جي انگريزي
 اسڪول ۾ ماسٽر هو ۽ جهڙوڪو ۽ پڪو ست سنگي هو.
 ست سنگ ڪندي ڪندي سري پوچراج ڏٺو ته
 جي ڪڏهن من جي ميل کي ڪيڏو آهي ۽ ايمان کان
 آڇو ٿيڻو آهي ته ان جو سڀ کان سولو ۽ ڪارائتو آڇ
 لاهو آهي ته ست سنگ ۾ پاڻ سان شيوا ڪجي. سو هن به
 ست سنگ ۾ ڪانه ڪا شيوا ڪرڻ جو به پڇاريو. الھيءَ
 سمي ست سنگ مارڪيت ڪوارٽر ۾ ديوان ديوارام گدومل
 صاحب جي جاني ۾ ٿيندو هو. ست سنگ جي آرٽ ٿيڻ
 کان گهڻو اڳي هيءَ پريهي آئي بهجي ويندو هو ۽ ست سنگ
 جي استان ۾ بهاري پاڻ، گلر وچائڻ، پاڻي پڙڻ ۽ ٻيو
 به جيڪو شيوا جو ڪم هوندو هو سو انهيءَ سان ٻين
 شيواڌارين سان گڏجي ڪندو هو. ست سنگ جي چالو
 ٿيڻ تي پاڻي پيارڻ جو ڪم به ڪندو هو. پر رڳو پاڻي
 پيارڻ به ڏيان نه هوندو هوس. ”هت هاڻ ٻڌل يار ڏي“
 تنهن وانگر ست سنگ جي وچن کي به چت لائي ٻڌندو
 هو. ڏيري ڏيري ست سنگين کان ماهوار چندو اڳاڙڻ
 ۽ انجي حساب ڪتاب رکڻ جو ڪم به پاڻ ئي ڪيائين.
 جلدي پوءِ ست سنگ استان جي بستڪن جي به سهيال
 ڪرڻ لڳو.

ست سري ۱۰۸ سوامي هيمراج صاحب چڊاڪاشي
 جن جي گڏيءَ تي انهيءَ سمي ۾ ست سري ۱۰۸ سوامي

۱. نمونو ڀاڙو کي ڌاري ڪندس شيوا سڌا سڀ جي،
حسد ۽ ساڙ جي آگني صبر جل سان وسائيندس.
  ۲. ڀلائي ڏيه من چٽ ٻڌ مڱهن ٿيندس مان آتم ۾،
رهي نشڪار ڪرم ۾ سڀئي سنتاپ ساڙيندس.
  ۳. اڃا کان صاف ٿي آڃو خيالن کي ڪري خالي،
وڪلين کان بڻي واند وائين من کي مان ماري ٿيندس.
  ۴. سڃاڻي جي ڪمائي سان ڪندس گذران مان پنهنجو،
تمني آهار کي ٿياڳي ستو شد ان کائيندس.
  ۵. سڃاڻي، سيل، جٽ، ست ۽ ڪميا، نورمانتا، ستتا،
انهن گلڙن جو ٺاهي هار پويو کي مان پائيندس.
  ۶. ڇڏي چشڪن ۽ چرچر کي ٿياڳي بحث بيهورا،
ڪڍي سڀ ويڳو تن من جا اڇل آسن لڳائيندس.
  ۷. بهاري ٻوڏ مل من جي جڳاڳي جوت سوهر جي،
سندر گل گيان سان من ۾ مندر پويو جو ٺاهيندس.
- سري پوجراج سوامي همراج صاحب جداڪاشي جن
جي سڌ سنگ ۾ بهرائلس پنهنجي گهٽيءَ واري شري
۽ ڄام سان ٿڌجي ويهندو هو. پوءِ الهيءَ سڌ سنگ ۾
رهي لنگه وارو شريمان ڪندل مل ٿي پيو ٿو ڏاڍا سالي آند
الهي سڌو ۽ سالي جو اڻڌو هو. هو صاحب ستن آڏو
دار ۽ سڄو ستاڙ ڪ هو. سندس اڙچ واپارون جي سڌ
سندس سالي مان له نه پئجي سگهندي. سري پوجراج

جتي خود نه پائي ٿو پائي ٿئي
 مڌيون مال ملڪيت اجائي ٿئي
 ڪرين چونه هستان ڏيئي اُمنگه؟
 مهاڀرشن يوگين ۽ سنتن جو سنگه.

ست سنگه کي ايڏي وڏي مڙيا وارو لشي ڪري
 سري پوجراج اهو پنهنجو اُٿل نير بڻائي ڇڏيو ته ڪهڙيون
 به رڪاوٽون اچن پر ست سنگه جي سيتل سرور ۾
 ڏهاڙي اوس اُشان ڪيو. ست سنگه جي اُڀڻڻ سندس
 هردي تي اهڙو ته سندس چتر چٽيو جو هو ڪڏهن به
 ڪنهن ٻئي سنگه ۾ چڪجي نه ويو.

ٿڌو ساڌو ۽ سنگه پيا سڀ سنگه ڇڏي ويا
 اچي ازغيبِي لڳو لڳو لڳو آتم رنگه
 ممٽا مٽائي من جي سامي رهي نِسنگه
 ڇاڪي گهمي جهنگه، جنهن گهر اڏا سپرين.

ڀاڙ به پنهنجي رچيل شاستر سري اندر جي آلاپ ۾
 هيٺيون پڇڻ اُچارو اٿس، جنهن ۾ ڏيکاريو اٿس ته سڄي
 ۽ ڪي ست سنگه سان ڪيتري سڪ ٿئي ٿي
 مڙيون پر لڳائون ڪري ٿو.
 ڪندي پنهنجي رهت اِلهي ۽

مريادا ۽ نيتي ٻڌائي ٿو ڪير
 سڀئي فرض پالن ڪرائي ٿو ڪير
 رڪي ڪين جڳهه ۾ جڳت کان اسنگهه؟
 مهاڀرڻس يوگين ۽ سنتن جو سنگهه.

[۶]

مفت ۾ ڪٿان روز اُمرت ملي
 ٿو ويدن جو سارو سچو ڪٿت ملي
 سڄي شانتِي ۽ سچو نت ملي
 ڪٿان سڪه سچو ٿو هتي ڪٿت ملي
 ڪري ڪال جو بي اثر ڪير ڏنگهه؟
 مهاڀرڻس يوگين ۽ سنتن جو سنگهه.

[۷]

ڪٿي ڪير ٿو ڪوٽ جنهن سندو
 ڌري نيچ ٿي ٿاج شاهن سندو
 ڏسي ڪير مارڳهه ٿو مڪتي سندو
 بڻائي بندو رڻپ ايشور سندو
 ڏئي ڪير اوچو اُمر پڌ اپنگهه؟
 مهاڀرڻس يوگين ۽ سنتن جو سنگهه.

[۸]

سمي انت جي ڪير سهائي ٿئي
 ۽ ڀو سنڌ تارڻ ۾ راهي ٿئي

مدین جا بندیل در کٿان ٿا کان
 کٿان پاپ پاپین جا پل ۾ جان
 ڏي کیر آتم خماري جو رنگ؟
 مهاپرش یو کین ۽ سنتن جو سنگ.

[۲]

کٿان صحت سالم اکین ۾ اچي
 کٿان روشني ٿي آنڌن ۾ اچي
 اُڏامڻ جي شڪتي جڏن ۾ اچي
 اکت پل ٻڌي نرپن ۾ اچي
 مٿائي وڌاڻا جو ٿو کیر انگ؟
 مهاپرش یو کین ۽ سنتن جو سنگ.

[۴]

بغض جي کٿان باهه سیتل ٿئي
 گندو من هيءُ اوڄل کٿان ٿو ٿئي
 ٻڌي صاف نرم کٿان ٿي ٿئي
 اُڃر منش پرڦل کٿان ٿو ٿئي
 ڇڏائي وشین جو ڀلا کیر سنگ؟
 مهاپرش یو کین ۽ سنتن جو سنگ.

[۵]

کسنگ ۾ ڪرڻ کان بچائي ٿو کیر
 سکيا صاف سهڻي سڻائي ٿو کیر

ڪندڙ ٻيو ڪو نه آهي ته اسٽان پڻ ٿو ٿي ڪونهي .
 سٺ سنگ اها سڙڪ آهي جنهن کان منس بنا ڪنهن ڏب
 ڏاڍو ڇي هلي بوم پڻ ٿي ٻهجي سگهي ٿو . سنتن جي سنگ
 سمان سنگ ڏيندا . ٻيو ڪو نه پڌار نه سبب ٻي ڪونهي .
 ست سنگ اها ڪامڊين نٿو آهي جنهن کان ڇڪي گهر
 سو پليءَ پوي ٿو . سٺ سنگ اهو ڪلپ پڻ آهي جنهن
 جي هٿن وٺڻ سان جيڪا ڪامنا ڪئي سا پوري ٿي ٿي .
 ست سنگت نچ ڪلپتر سڪل ڪامنا ديٺ

آمرت روپي وڃن ڪهڙي تهون ٽاپ هوليٽ .

سٺ سنگ ڇا ڇا نٿو ڪري؟

هسدس

[۱]

پلا زهر کي ڪير آمرت ڪري
 يا سوليءَ کي ٽولن جي سيجا ڪري
 سڀئي سور سختيون ۽ مدماهري
 نه ممڪن کي ممڪن پلڪ ۾ ڪري
 ڪري ڪير گلشن ٿو ٻوڙ پٽ ۽ جهنگ؟
 مهاپرش يوگين ۽ سنتن جو سنگ .

[۲]

ممت موه من جا ڪٿان ٿا مٿن
 پير پڙ ۽ ڀولا ڪٿان ٿا هٿن

سوامي جن جي رچيل شاستون مان ٿيندو هو. ڌيري
ڌيري لاهيءَ سٺ سنگ سان اهڙي ڌل ٻڌجي ويس
جو پلي ڪهڙو به سڀيءَ اٿوا پارو چوڻ ٻوڏو هجي،
ڪهڙو به مينهن اٿوا وڇوڙو چوڻ ايندو هجي، ڪهڙي
به گرمي اٿوا گهٽ چوڻ نٿا ٿيندي هجي، پر هيءُ هڪ
ڏينهن به ڪين ڪٿائيندو هو.

پوي چوڻ بارش کڻي زور سان،

سخت سڀيءَ پارو پوي شور سان؛

مگر هيءُ نه هستان مانجهي مڙي،

اچي مشڪندو چند جيان ٿور سان.

ڏهاڙي سکمي صاحب جي پات ڪرڻ سان گورو
صاحبن جو هيءُ آمولڪ وچن سندس هردي تي اُڪري
چڪو هو.

چار پڌارٽ جيڪو مانگي ساڌ جناڪي سڀوا لاڳي.

سٺ سنگ جي سنسڪارن ٻوڏي ٻوڏي هن لسڇي
ڪيو ته جي ڌرم، آرٽ، ڪارم ۽ موڪش جي موج
ماڻهي آهي ته بس سٺ سنگ تي هڪ جاءِ آهي جتان
لاهي سڀ پڌارٽ سولائيءَ سان ملي سگهندا. سنسار
روپي ساگر مان پار لنگهڻ لاءِ سٺ سنگ کان وڌيڪ اڇاءِ
وارو ٻيو ڪوبه جهاز جڳت ۾ ڪونه آهي. جنم مرڻ جي
قبري کان چٽڻ لاءِ سٺ سنگ سمان ٻيو ڪو اُپاءُ ڪونهي.
سنتن جي سنگ کان وڌيڪ هردي کي سٽل ۽ شد

ست سنگت ۾ پائيتي نرمل آتم ٻوڏ،
 هيءَ راج تڃ آن سنگه ست سنگت ڪوسوڏ،
 سنت ٻڙي ڀرمار تي آتم جانڪا دان،
 تهر متاوين ردي ڪا هيمن ديڪريان.

ڏرمالما بنا ۽ پکتي ٻار ۾ پل مانا جي وڌل شب
 سنڪارن جو ٻر ٻار سري پوجراج تي عام گهڻو ٿيو
 هو، ويتر جو سندس مانا ڏهاڙي کيس مندر ۾ وٺي وٺندي
 هئي ۽ کيس ۾ پڻ ڪنهن نه ڪنهن پکي جا چوڻ رسي
 ٿوئي ۾ کيس ٻڌائيندي هئي ۽ ٿين ڪري سڌي هردي
 وٺي ڏريءَ ۾ مهاڀرشن جي سنگ لاءِ سڪ جو ملو
 آڻيو ٿندي ٿوڌي کان منجهس سڌي سڪ ۾ وڃڻ جو
 گڏو آڻيو ٿيو. اسڪول ۾ جڏهن پنجون ڏر جو انگر ٻڙي
 ۾ چنڊو هو ٿڌين تي سڌي سڪ ۾ وڃڻ لڳو. اهو سڌي سڪ
 سڌي سري ۱۰۸ مياراج سوامي هيءَ راج صاحب چڌاڪاشي
 جي کي منجهس وارن سڌي سنگين جو هو، جو هو ڏهاڙي
 شام جو ٿڌجي ڪندا هئا. سڌي سڪ ۾ ڪٿا ڪيرن

تون انهن جي چار ۾ متان ڦاسين. اهڙيءَ ريت من کي
سمجهائي سري پوچراج گهرايو ڪين، اٽلو وڌيڪ سهن
شيل ٿي سمجهيائين ته چنتا ڪرڻ مان ڪجهه ڪين ورتو.
چنتا تانڪي ڪيڇڻي جو آن هوني هوءَ،
اهم مارگ سنسار ڪا ٽانڪ ٿر نهين ڪوءَ.

هاڻي سندن گهر وڃي وڌيڪ ڀڪائي ۽ سنجم
سان هارڻ لڳي ۽ سندن اروا ڏينهن پوءِ البت ڏکيو
ٿيڻ لڳو، پر مالا دل نه لوڙهي. جيڪي به ٿورو گهڻو
سندس پيو لمبر پٽ ڪمائي ايندو هو انهيءَ مان هوءَ
جڙن کڻ پورائو ڪرڻ لڳي. انهيءَ ريت پنهنجي گهر جي
گاڙي کي پيئي گهليدي هئي. اهڙين ڏکين اوسائين
هوادي به سري پوچراج جو پڙهڻ چالو رهيو. سندس
مالا جي مرضي هئي ته کيس گهٽ ۾ گهٽ مٿر ڪٽاءِ
پاڙ هجي، تنهنڪري سندس پڙهڻ جي خرچ جو به پورائو
ڪندي رهي.

۱. چاهه دنيا جو نظارو دير واريءَ کانسواءِ،
چاهه دنيا مان ٿو ملي بس بيقراريءَ کانسواءِ.
۲. آهه ويرانِي سراسر ٿا چون جنهنڪي وسين،
چاهه دنيا ۾ ٿو بچي ڏس! دير واريءَ کانسواءِ.
۳. منت ۽ محتاجي ٻئي مارڻ آهه مايا سندا،
ڪين پڙيو ڪنهنڪي هٿ ڪجهه زير باريءَ کانسواءِ.
۴. حيف بدبختي ۾ اولانپا ڏين ٿا خود عزيز،
چاهه وٺيو ڪنهن دلبريءَ مان آهه زاريءَ کانسواءِ.
۵. باغ دنيا ۾ رهڻ سرهوجي جاهين گل مل،
رڪ نه گل مان ڪا خواهش خار زاريءَ کانسواءِ.
۶. دم بدم پاڇي مٿل هٿ پائماڻي ٿي رهي،
ڪين ڪجهه آيو نظر ناپائداريءَ کانسواءِ.
۷. گل ٿريا جي صبح جو ويا شام جو ڪڙمائجي،
چاهه ٿيو دنيا مان حاصل شرمساريءَ کانسواءِ.
۸. مير ماهر معتبر مايا منجهائي سڀ وڏا،
ناهه مڪريائڻ ۾ مٿيا ڪا مڪاريءَ کانسواءِ.
۹. ملتن ميلن ملاقاتن منجهان ڪنهن چاهه وٺيو،
خامشي خلوت جي ڪنڊ آهه ٻوڏ خواريءَ کانسواءِ.

شري ٻوڙاج من کي سمجهائڻ لڳو ته اي من! هي
سڀ سببندي ۽ پدارت وڻ جي پاڇي وانگر آهه. اڳيالي
جيءُ کي بدن ۾ ٻڌڻ لاءِ هٿ ڪڙيون آهن، تنهنڪري

پر يڪيائون ايشور پنهنجن ٻارن کان جڳان جڳ وٺندو ۽ ٻيو
 اچي. انهن پر يڪياتن سان سڄن پريمين جو پريم هڪاري
 ڪوٺي آو. سري ۽ وچوڙاج پريمو سٺا سنگار ٻولندا
 وها هئا انهن هن ٻالھ پريمينجي ڀلائي سمجهي ۽ سندس
 دل روپي درياھ پريمسار جي ناستي ۽ ان اسٽرلا جون
 لهرون وري وري اٿل لڳيون. پاڻ کان پڇڻ لڳو ته:-

ڪٿي پوڄ پيارو ويو ٿي روانو؟
 ڪٿي پيڻ پائن ڪيو آشيانو؟
 سڪيا بي بقا جي سڪاري ويا،
 جدائيءَ جو مستان ڏيئي بهانو.

سندس مانا لاءِ هي وڏيون پر يڪيائون هيون ۽ هڪ
 ٻئي سان وڏا ڏک هئا، پر هوءَ ٻڙو پريم هئي انهن
 حوصلو نه هاريو پر دل کي آلت ڏئي ڪرلار جو پاڻو
 منو ڪري ڀڄڻ لڳي. هوءَ سدائين ائين چولدي هئي:-
 جوڻم ڪرھ سوئي پل همري- بيڪ ڏانڪ سڪ چرناري.
 سنساري حنون لاءِ سببڏين جا اهڙا وچوڙا موھ
 جي ڪري تمام ڏکڻاڪ ٻڌجھو پون. اهڙن موقعن تي
 هنن جون وايون ئي بتال ٿيو وڃن ۽ من لڪائي نٿو رھين.
 ولسو هاءِ گھوڙا مڇائين، روح ۽ راڙو ڪري ايشور ڏانهن
 ڏک ڏورايا ڪڍن. ائين ٿا سمجهن ته ايشور پاڻ ڀلو آهي
 تنهنڪري جهڪي ڪري رهيو آهي ۽ پر نه اوس اسانجي
 ڀلائي آهي ۽ ائيني جو پڇا ڪرڻ نه گهرجي. هن مان سواءِ
 ڀلائيءَ جي ٻيو ڪجهه ٺھڻ نه آهي.

وچوڙي جي وچور

نه پيل دوست! پنهنجو ڏسي آب مان،
اٿئي وڻ جي پاڇي جي سڀئي سمان؛
پييون حالتون هٿ سڌائين ڦرن،
نه هس-ان ٿي پر اُٿي ڏي ڏيان.

مٿي ڏيکاريو ويو آهي ته سري پوڄراج اڃا ۸ ورهين
جو مس هو ته سندس پتا پر لوڪ پڌار ۾ سندس ماما
جي من کان اهو وقت اڃا مٽيوئي مس ته سري پوڄراج
جو وڏو ڀاءُ جنهن تي سڄي ڪٽنب جي پالنا جو آڌار
هو اهو سنه ۱۹۰۹ع ۾ ڦوهه جوالِيءَ ۾ سر ڳواس ٿيو. سگهو
ٿي وري سندن هڪ ئي پياري پيٽ پٽ سڏيو لاءِ
موڪلائي ويئي.

ديالو اينشور جيڪي ڪري ٿو ان ۾ ڪا ڪا پلائي
رڪيل هوندي آهي پر الهيءَ پيد ڪي اهو ڳرمڪ سمجهي
ٿو جنهنجي ستگوروءَ ٻڌي لرم ۽ اڃا ڪڙي آهي.
بيو نه سارو سنسار هنجي ڳجهه ڪي نه پروڙ ڪري
ڪي جو ڪي وڦلي رهيو آهي. هنجا رنگ ۽ ڀنگ ٿي
لڙا آهن. سندس ڪلا جو ڪير ڪاڻو ڪري؟ هي

هري رام هري هري جي ڏي لڳائيندا هئا. ڪير تن
سماپت ٿيڻ تي چوڪرن کي پگڙا ۽ رپوڙيون ڏيندو هو
جنهن هو ڏهاڙي پور سان اچي ڪير ان ڪن.

سڄي ڏينهن جا نير اڇڙا نه لاهي ڇڏيا هوائين جو
سدائين رڌل ڏسڻ ۾ ايندو هو. رات جو نه مائا کي
چر توڙي لا ڪري پوءِ هنڌ تي ويندو هو ۽ پراڻا ڪرڻ
ڪالو ۽ سمهي بولدو ۽ سو سوڻ ۽ ميلن سمجهندو هو
نه آڻ ڏيهايو ايشور جي گود ۾ لپتان ٿو.

اهڙيءَ ريت هيءُ پراڻيءَ جو ٿل سر ۾ جي هڪل
ورڪ جي ٿلن جيان هڪڪار ڏيڻ لڳو.

تون ميري پٽ تون هيءَ ميرا ڳهڻا،
تجهه بن نهڪ نه ڄاڻي رهڻا.
تون ميري لالن تون ميري پيران،
تون ميري صاحب تون ميري خان.

اڪ رها

(۲) چيئڻ ٿر راڳه ٿو هي رهنا،

جو ٿر ڪهو سوئي موهم ڪرنا،

جهه پيڪهون تها ٿر پُسننا،

نريئڻ نام چيئڻ تيرا رسنا.

(۳) تون ميري نوڌ تون پندار،

رنگه رسا تون منهن آڌار،

تون ميري سويا ٿر سنگه رچيئا،

تون ميري اوڻ تون هي ميرا تڪيا.

(۴) من تن اٿن ٿهي ڌائيا،

مرم تمارا گور تي پائيا،

ستگر تي درڙا اڪ ايڪي،

نانڪ داس هر هر هر ٿيڪي.

سالجهن جو چوڪرن کي ڪنو ڪري پنهنجي گهر
جي مٿان ماڙيءَ تي وٺي ويندو هو ۽ اُتي سڀ گڏجي
شب ڳائيندا هئا. ڪڏهن وري هري رام هري رام

سمجھندو هو. جي ٿندوستيءَ کان سواءِ ٽن، ڏوڃر، مان، ٻر لائب، سڪ سواد ڪهڙي ڪم جو؟ بيمار ماڻهوءَ کي ڪجهه نه ملو نه لڳندو. هن کي ڇا سڀ پڌارت ڏسي ٿي پيا لڳندا. هو ڀلا ڇا ڪري سگهندو؟ ڪهڙو ڪندو ڪم، ڪهڙو ڪندو ٽرم؟ ڪهڙي ڪندو ديس شيوا، ڪهڙا پر بندو جاليءَ جا گهڙا؟ هن کان ڪجهه نه ڪن ٻڃي سگهندو. سڀاڻن ۾ سچ چيو آهي ”ايڪ ٿندوستي هزار نعمت.“ پر هيڙ ڪاريءَ جو پات نه چڻ بيمگهي ۾ ئي ڪو بڙهو هوائين. ڪڏهن به هن جو ڪون وانگر وامت ئي چرچر اٿرا ڪمهلو کاڌو نه کائيندو هو. جيڪي ۾ گهر ۾ ملندو هوس سو ٻيهر سان کائي الڏو هو. چشڪي وارن اٿرا رساڻڪ کاڌن تي دل ڪاه ٿيندي هيس.

پر پات جو سويل چئن سندس مالا اُٿندي هئي تن هو ۽ اُٿندو هو. ٻهراڻين مالا کي پيرن پئي سندس آسرواد وٺندو هو. پوءِ ضروري ڪريا کان آڇولي اڻڻان ڪري ويهي مالا سان گڏ ٻڃن ڪندو هو ۽ سري سڪمي اٿرا سري گيتا چو پات ڪندو هو. ٻڃن اهڙي نه ٻيهر سان ڪندو هو جو سري جي سڌ نه رهندي هيس. انهن کي ئي ٻهڃڻو سڃو مالا پتا ۽ آڌار آجهو ڪري سمجهندو هو.

(۱) ٽون ميرا سکا ٽون هي ميرا ميث،

ٽون ميرا پريت ٿم سنگه هيت :

اهڙي اُوچ ٻڌي!

ڪو به ڪم اُپهڙائيءَ سان اٿو اڌو ڳاڙو ڪڏهين نه
ڪندو هو. سڀ ڪري يا تمام ڌيرج ۽ لهر سان پوري
ڪندو هو. جيئو ٿيڪ ڪپڙا سادا پائيندو هو پر سدائين
اُچو آجرو پيو لڳندو هو. ڪڏهين به مٿس پينسل اٿو
مس جو چتو ڏسڻ ۾ نه ايندو هو. سندس سجاوٽ ۽
سنيال جي ڪهڙي ساراهه ڪجي. سندس صفح ۾ هر ڪا
شيءَ ٿاڻيڪي ۽ تمام اوچل ۽ سوڌي ۽ ريت رکيل ڏسڻ
۾ ايندي هئي. ڪنهن به مهل ڪا شيءِ گهريل ٿيندي
هئي ته سولائيءَ سان پنهنجيءَ جاءِ تان ڪڍي سگهبي هئي.
ڪتاب پڻ اهڙي سنيال سان مڪتب آڻيندو هو جو سڄو
سال ڪم آڻڻ کان پوءِ به ٽئين جهڙا پيا لڳندا هئا. سندس
رهڻ وارو ڪمر وري اهڙو نه اُچو آجرو هوندو هو جو چڻ
مڪ پيئي ٿر ڪي. جڏهين اسڪول مان موڪل ملندي
هيس تڏه ڇپ ڇپ سڌو گهر هليو ايندو هو.

ديسي ڪيترن سان دل هوندي هيس. الهيءَ ڪري
ننڍي هوندي کان ئي سرپر ڦڙت، سگهارو ۽ ڊو لائو
ڏسڻ ۾ ايندو هو. سندس اسڪولي ڇوڪرا به سندس
ڀل ۽ ڦڙئيءَ کي ڏسي کيس ساراهيندا هئا. ڪانه پيت
جي اٿو پي ڪا سرپر جي زلجهه ڪنجهه ٿيندي هيس
نه انکي ڪيترن جي آسري لاهيندو هو. جهڙي لهر ۽
بيماريءَ کي نه هوليڪيندو ئي ڪين هو. ننڍرستيءَ
جي ڏاڍي سنيال ڪندو هو. هنکي وڏي وقت ڪري

چڏيو هو. اهيءَ ڪري هيءُ پاڙي وارن ۾ ڏاڍو ببارو
لڳندو هو. هن ٻاهه پاڻ هڪ هنڌ چيو اٿس.

پرير سان ڪر خالق جي دل ٻوڏ خوش،
تو مٿان مفتون ٽٽي سارو جهان؛

چڏاڪيون پنهنجيون وڇائي فرش جڻن،
دوست دشمن کي ائين ڪر آجيان.

اها نه هو پنهنجي ڪلاسين ۽ پاڙيوارن سان سندس
ورثاءَ. اسڪول جي ماسترن سان سندس جهڪا هلس
هئي سابه سڀلڻا واري هئي. هو سدائين لمرڻا، ادب،
۽ آگيا پالن سان ساڻن ورتندو هو. سندس سپاءُ تمام مالڻو
هو ٺهڪري رڳو گهرج مهل ساڻن ٿورو ڳالهائيندو هو.
کيس اهڙو مالڻو ڏسي ماسترن کي به دل ٽيندي هئي
نه هيءُ منوهر ٻالڪو اسان سان به اکر بولي. ماسترن جو
جڻن لاڙو ڏسندو هو اهوئي نمونو پاڻ وٺندو هو.
جي ماستر کيس پاڙهيندا هئا سي سندس ذهن ۽ لکيءَ
سمجهه کي ادب ۽ آگيا پالن، ٺهڻائي ۽ ٽڙت جهڙن سٺن
سپاون سان مليل ڏسي سندس ساراهه ڪرڻ کان ڪين
رهندا هئا.

سندس مٿي مائٽ ڪڏهين ڪڏهين هن کان ڪي
پرشن پڇيندا هئا جن جا اکر هيءُ اهڙا نه سمجهه ٿورا ۽
ٿورن اکرن ۾ ڏيندو هو جو هو ٿرس جي لاءِ ۾ ٽرڻ
لڳندا هئا نه ڇا لڳي هن ٻالڪي جي اوستا ۽ ڇا لڳي سندس

جيڪڏهن ڪي جهيڙا جهتا ٿيندا هئا ته وجهه ملڻ تي
 وڃي پئي ٻنهي ڌرين کي کير ڪنڊ ڪري ڇڏيندو هو.
 ننڍي هوندي کان ئي سلوڪ ۽ شائتيءَ جو ڪاٺڪي
 هو. پراڻڪار، شيوا ۽ ڏيا جو انگ به منجهس ڏاڍو هو.
 جيڪڏهن ڪو سندس ڪلاسي ڇوڪرو بيمار ٿي پوندو
 هو ته کيس پڇڻ لاءِ سندس گهر ويندو هو ۽ جيڪا شيوا
 هڻڪي. گهريل هوندي هئي سا ڪندو هو. رالدين ڪندي
 جيڪڏهن ڪنهن ڇوڪر کي ڌڪ لڳندو هو اٿوا ٻيو
 ڪجهه ٿي پوندو هو ته ڏيا جي آڌين تي سندس ملڻ
 پئي اٿوا ٻيو ڪو اپاءُ ڪندو هو. ننڍي هوندي کان
 وٺي پٽو ڇڏي اٿوا اجاين خرچن ۾ نه وڃائيندو هو.
 جيڪا کيس خرچي ملندي هئي اها گڏ ڪري الهيءَ
 مان غريبن ۽ گهرجائو ڇوڪرن کي پٺا، پينسلون ۽ ڪتاب
 وٺي ڏيندو هو. هڪ ڀيري جي ڳالهه آهي ته سياري ۾
 جڏهن صبح جو اسڪول ۾ پي ويو ته ڇا ڏٺائين ته هڪ
 غريب ڇوڪرو سيءَ ۾ پيو تڙ تڙ ڪمبي. کيس الهيءَ
 ٻالڪي ٿي ڏاڍي ڪهل آئي ۽ نڪا ڪيائين هر لڪا ٿم،
 نه پنهنجي سرير جو ڪو ويچار ڪيائين، نه ماءُ ۽ ڀاءُ جي
 ڪاوڙ جو ڊپ چت ٿي آندائين، جهٽ پنهنجو گرم
 ڪوٽ لاهي کڻي هن ٻالڪي کي ڏنائين. هنجو شيوا ڀاءُ
 ڏسي پاڙي جون زالون کيس پنهنجو هاج ڪم ڇوڏايون
 هيون جو هو خوشيءَ سان ڪري ڏيندو هون. ڏڌ،
 کير ۽ پاڇيون کين آڻي ڏيڻ، هن پنهنجو امت لير ٺاهي

ايندو؟ اسڪول جي موٽڻ ۽ موڙ هلڻ ڇو ڪرڻ جي هو
 ڏاڍي دل وٺندو هو. جيڪي سمجهه پر نه ايندو هون
 سو کين سولو ڪري پر ٻن سان سمجهائيندو هو. جهڪڙهين
 ڪنهن نه چوڪر کي سندس ڪتاب، ڪاٻي، ٻيو اٽوا
 پيسل ڪهندي هئي ته وڏيءَ دل سان کيس ڏيندو هو.
 هڪ ڀيري سندس ڏهاڙو مانا روئي نڪر نڪر ڪري
 ڦٽي ڪٽي، پهرائين هڪ ڪانءِ آيو. هن پاڻ اڪيلو
 اها سموري روئي نه کائي پر ڪان کان ڪرڻ سان
 ڪيترن ڪاتن کي ڪٽو ڪري پوءِ پنهنجي پٽيءَ آهر
 آمان کائائين. هن ڳالهه جو سري پوڄراج جي هردي
 تي اهڙو نه پرياءُ پيو جو الهيءَ ڏينهن کان وٺي جهڪا
 شيءِ ٽول کيس مانا کائڻ لاءِ ڏيندي هئي سا سنگتين
 سان وٺندي وڃي کائيندو هو. واه پڙهون ٻالڪ پنهنجي
 ڳڻ گراهڪ ٻڌي!

منجهس اهو ڳڻ هوندو هو جو ڪڏهن نه ڀلجي
 ڪنهن ئي چغلي نه هڻندو هو. چوڪرن جون جهڪي
 ڪيائون ٽڪائون ڏسندو هو ٽن لاءِ پنهنجي مڙي مڪ
 سان انهن کي اهڙي نه سندس رهڻ سمجهائيندو هو
 جو انهن اوڻاڻن لاءِ کين پڇتاءُ ٿيندو هو ۽ وري انهن ۾
 ٻاٽڪي ٽاسڻ نه ڏيندا هئا.

سندس سادگي، سچائي ۽ سچائيءَ واريءَ رهڻ
 نه رڳو چڱن چوڪرن کي چڪيو پر ڪيترن ڏلڪن چوڪرن
 تي به گهرو پرياءُ ڪيو. اسڪول جي چوڪرن ۾

پنهجي ڪلا روپي سورج مان ڪرڻا ڪڍڻ شروع
 ڪيائين. ڪم ماستر صاحب سمجهايو ته آهي ته سندس
 دل تي اُڪريو نه آهي! ليدو ٻالڪي ٿي ڇت لائي ٻڌڻ
 ته هن کان ڪو سڪي! مجال آهي من ڪي جو انهيءَ مهل
 ڪو ٻيو ڦرڻو اُٿاري. ساري مهل ڏيان ڪي هڪ اُڪ
 ڪري وينو سکيا سٽندو هو. وري ذهن ۽ سمجهه جو
 اهڙو تڪو هوندو هو جو جيڪي اُلي ٻڌندو هو سو اوڏي
 مهل ئي ياد ٿي ويندو هوس ۽ کيس اسڪول کان پوءِ
 پڙهڻ جي گهڻو ڪري گهرج نه رهندي هئي. ڪهڙا به
 ڏکيا حساب اٿا منجهيل مضمون سمجهڻ ۾ کيس اُڪ
 نه ٿيندي هئي.

پڙهي پڙهندا ڇا سي عاقل عقل جا ڏٺي،
 جن جي مستڪ ۾ بکي گوهر گيان مٽي،
 ڪهڙي حاجت تن کي جو پڙهن پات ڪٿي،
 وديا خود بڻي، داسي جن جي در جي.

سندس هلت ۾ اهڙو ته ڀر ۽ ميناج هو جو جيئن
 چمقڻ جي ٿورو ئي اوڏو اچڻ سان اوهه پاڻ کان پاڻيهي
 وٽس ڇڪجي ايندو آهي تنهن هنجي هلت ڏسي ڪيترا
 چوڪرا پاڻ کان پاڻيهي ڏانهس ڇڪجي ايندا هئا ۽ کيس
 ڇڏڻ تي دل ٿي نه ٿيندي هين. ائين ٻيا چاهيندا هئا
 ته هيءُ اسانجو سنگتي ٿي رهي. ڀلا ڪلاي ڪل کي ٽڙيل
 ڏسي ڪير نه سندس سولهن ۽ سڳنديءَ تي ڇڪجي

مڪتب ۾ ماڻڪ

قدرت ڪري جنهن منش تي آءُ کان آشيرواد
 ويدن جو ٽنهن وڃر کي اڀيڙ ڏئي آگاه
 مڙج من ڪري هستان سو ٻڌي اناحد ناد
 ڪري نه واد وواد معمولي منشن جيان.

سري پوڄراج جڏهن ه وڙهن جو ٿيو ٽڏهن کيس
 اسڪول ۾ وهاريو ويو. سندس ٻڌي ننڍي هوندي
 کان ئي هئي لکي، سوچيڪي به پام پڙهڻ لاءِ ملندو
 هوس سو جهٽ جهٽ ويندو هو سڳي. ايشور جي آگاه
 گف جو ڪير پتو پائي! اڃا ۸ ورهن ۾ پير پالائين نه
 سندس پٽا ديوان لوڪومل پر لوڪ ٻڌاريو. الهه ڪري
 سڄو ڪتب سري پوڄراج جي وڏي پاءُ سري وٽر همل
 جي سيال هٿ رهڻ لڳو. سري وٽر همل کي سکر ۾
 ريلوي جي لوڪري هئي جنهن ڪري سارو ڪتب
 به وڃي ساڻس سکر ۾ رهيو. سري پوڄراج چوٿون درجو
 سنڌي پاس ڪيو ۽ الگري وڌيا وٺڻ لاءِ سکر جي
 هاءِ اسڪول ۾ پڙهڻ لڳو. منجهس ننڍي هوندي کان
 وڏي مڙا پڙهي ٻڪندي هئي. اسڪولي ڪمن ۾ ئي

پراڻڪار جي ڪر ۾ سٿل ٿيندو هو. واء مانا ٽينججي
 پراڻڪار جي جيتولي! واء مانا ٽينججي ٿولي!! واء مانا
 ٽينججي ٻولي!!! ٻلي نون ڀارت ۾ آئين. ڀارت کي
 تو جيتري جي سدائين گهرج آهي. ڀارت کي تو جيتري
 ديوين تي ناز آهي.

جهڙي تهڙي مانا نه هئي. هڪ پاسي سٺن ڪٺن ۽ ڀڳتيءَ سان پرور هئي ته ٻئي پاسي ٻارن ۾ اُمر سنسڪار ڏوڪي آدرشي بائڻ ۾ جهڙس بي ڪا چڏي هئي. پنهنجي بچي کي ڪڍيءَ کان ئي اهڙا سنسڪار بي وڌائين جن هر هڪ شيءِ مان هو ڪٽ چڪي سگهي. ڪهڙا نه جاگر لي ڦوڪيندڙ وڃن کيس ڏئي ٻامف ٻڌا يا اٽس! چائي چونس نه. اي بچا! هن ڏئي کي رواجي ڏيو نه سمجهه. هن ۾ وڏو پند پريل آهي.

جو تو ڏيو پانيو، سو سورج سهايو

انڌن اونداهو، پي ڳالهه مڙيئي ڳجهه جي.

(شاهه صاحب)

اها پر وائي پوريءَ رات کيس ويهي سمجهائي اٿس. وري غريبن، گهرجائن ۽ جڏن لاءِ سندس هر ڊي ۾ ڪيڏي نه ڏيا هئي! هر ڪنهن مهيني جي گيارس کان هڪ ڏينهن اڳي ساري پاڙي جي هر هڪ گهر مان هڪ سير اٿي جو ۽ ڪجهه چانور وٺندي هئي ۽ پر پاس جو اٿي گڏ ڪيل اٿي مان روٽيون پچائيندي هئي ۽ چانور دال ڏيندي هئي. ڪم لهن تي اهو سمورو سامان سري پوچراج ۽ سندس ڀائرن کان ڪٿائي وراهڻ لاءِ لڪر ڏي هئي. رات تي اُڻن، لنگڙن، انڌن ۽ گهرجائن کي روٽي، دال ۽ چانور ڏيندي، تالچو ڦليليءَ تائين وڃي دلڪه ڪندي هئي. گيارس جو ڏينهن هن مانا ۽ سندس پٽن جو اهڙي

- ۵- هي منا! آهي ڏيڻو هيءُ جوت اندرينءَ جو نشان،
ياد هنجي ڏسڻ مان ٿي جوت ٿئي دل ۾ جڳيل
- ۶- ڪوٺڙيءَ هردي جي ۾ هروقت روشن ٿي رهي،
گيان جوتي جا ٻنڌي نرمل، اکنڊ ۽ نت اڇل
- ۷- من مڙهيءَ ۾ ٿي ٻري جوتي اکنڊ جا گيان جي،
روپ تنهنجو آه سو پرڪاش، شڌ آدي اٿل
- ۸- جوت سمجهي پاڻڪي تون تيجسي ٿي ره سدا،
سو جهري سندر انهيءَ کي رڪ سدا مک ۾ ٽريل
- ۹- مون پڇيو ماتا کان پوءِ چوڻا نمون ڏئي اڳيان؟
مونهن تي چوڻا گهمايون جوت هن مان هٿ ڀريل؟
- ۱۰- پيار مان پاڪر پري مونڪي چيائين ٻڌ منا!
نمڻ مان سمجهڻ کپي آيو صفا ارڀڻ ڪيل
- ۱۱- هٿ پري لائڻ مان ٿي ٿئي يادگيري تيج جي،
گيان آندڻ تيج سان گهرجي رڪڻ مک کي ٽريل
- ۱۲- هيءُ ٻڌي اپديش ماتا جو ٿيم تن من نهال،
مون ڏئي ٻرندڙ مان سڪيو گيان آنيو جو عمل
- ۱۳- ماتا جا مڃان اُپڪار ٿو ته دل گهٽا،
جنهن ڏيکارو گيان جو هردي اندر ديبڪ جڳيل.
- هن مان ڏسڻ ۾ ايندو ته سري پوڄراج جي ماتا ڪا

۽ آئند دايڪ ڪلاءَ ۾ پيئي. اڻڻ ڪرائيندي هئي. واه
مانا! تنهنجون اهڙيون سرشت سڪيائون. ڏن آهين تون
۽ ڏن تنهنجو ڀروار.

ڏن اها جنني جا اهڙا پاڻ پاڙهي،
جڳائي جوت جا انڌڪار ٿاري،
ڪچيءَ کان ئي وجهي ويچار سندر،
مڪت پيڙيءَ مٿان هستان چاڙهي.

اها مانا نه آهي جا ٻالڪ جي ڪرم ريڪه کي ٺاهي
ٿي. اها مانا نه آهي جا ٻالڪ کي شپ ڪٽن سان شوپنيڪ
بڻائي ٿي. اها مانا نه آهي جا ٻالڪ جي ويچار کي وشال
بڻائي ٿي. اها مانا ٿي آهي جا ٻالڪ کي ڀرم ڀڏ ٿي
پهچائي ٿي. مانا جهڙو جڳت ۾ اڄ ٿاڻين نه استاد ٿيو
آهي نه گورو نه رهبر. مانا جو ڀڏ مڙ ٿي کان مٿي و آهي.
مهاڀرشن چوڻو آهي نه مانا جي پيرن هيٺان سڀئي رڌيون
سڌيون ۽ سر ۾ سمايا پيا آهن؟ پاڻ سوامي ٻوڌراج صاحب جن
مانا جي مهما ۾ جي شبد لکيا آهن تن مان لمو ٿي لاءِ هڪ
هتي ڏجي ٿو.

مهر جو مان سچو آهي مانا.

- ۱- مانا سچو گورو آهي پهرينون- جڳهه ۾ هڪ ئي جيون ڏاتا
- ۲- ڪرم ريڪه جي ٺاهڻ واري- مانا ئي آهي ورڌاتا
- ۳- گيانوان مانا آهي سچ پچ- سرورسڪن جي پورن ڏاتا
- ۴- مانا جي لولي منڙيءَ مان- رشين ويد سمورا جاتا

جاڳايو ۽ سندس چٽ جو لاڙو پرماتم پڳتيءَ ۾ وڌايو
 ۽ ڇندن جي ڀرسان بيٺو ڪري تن من سڃيٽل ٿيو ٿئي
 ۽ مغز سڳندت ٿيو ٿئي؟ سو جنهن جي گود ۾ اهڙو
 ستوگي ٻالڪو ٻيو ڪيل ڪلينڊو اٿئي چوله الجور ڀر پاءُ ٿيندو
 ۽ اندر ۾ چوله جاڳرتا اينديس؟

هن هو ٺٺهار ٻالڪو مانا جو ڌيان هڪ وچتر ليلا ڏانهن
 ڇڪايو. اها هيءَ هئي ته اهي جيڪي ٻالڪو کيس آيا هئا
 سي ٻين ٻارن وانگر ٻيا رهندا رڙندا هئا پر هيءُ ٻالڪو
 ڪنهن سر ڀر ڪهڙي ڪا سواءِ رهندو ئي ڪين هو. ڪلاڪن
 جا ڪلاڪ مات ئي مات ۾ ويندو رهندو هو. ٻيا هن
 ويڇاريءَ کي ڪهڙي سڌ نه هيءُ مڻيا وارو ٻالڪو مات
 ئي مات ۾ ڪئن مٿن جو ساڌن ٻيو ساڌي!
 ٻي تنهن شانت ۽ سُن جو پيالو،
 بڻايو ٻي رڌو پنهنجو اُجالو،
 ٻيا ٻولي ٻين کي ڇا ٻڌائن،
 جني لئه مات ئي بڻيو رسالو.

ٻيا جنهن ٻالڪو کي ڀريو ۽ جي پياري مانا گود ۾
 وهاري سڪ سان اهڙيون سکياون ڏئي سو ڪهڙن نه
 اُڇ سنسڪارن سان ڀرجي پوي ٿو!

جئن جئن سري پوڄراج ويو وڌو ٿيندو ۽ سندس
 سمجهه نه ويئي وڌندي تن تن سندس مانا به ويئي
 کيس سندس پوڳيتا موجب اليڪ نهولن جون اُتم سکياون
 ڏيندي. ڪڏهن به هلاڪ پياري جي پورن ڀر ۽ آڏول

ماتا جي مور

ياڳن وارو آسم ٻچو سو، جنهن کي گيانِي ماءُ ملي
 ڌرم نيت مرياد پڳت جا، تنهن کي سڪ مان سبق سڀي
 ميٺا وٺي مڊالنسا جان امر ڪري اولاد کي جا
 جڳت اندر مستان انهي ماتا جي چوٽ پوءِ شاڪ هلي.

سڌ جا ڀاءُ ڪولڻ ۽ ساٿو ڪٿا ڦيلاڻ ڪار ايشور
 اهڙي رچنا رچي جو اڃا منڊو ڪن مڻس نه سري
 پوجراج کي ٿڌ هي لڻس اچي ويٺي جنهن ڪري ديوان
 لوڪو مل ساري ڪتب کي ساڻ ڪري حيدرآباد بندين
 جِي ڳهر آيو. ماتا هن ڪنول کي ڪرومائل ڏسي ڪڇيه
 ڳهائي پر ديوان صاحب کيس چيو ته ”لو هين ڪنهن نه
 پر ڪار جو الڪو نه ڪريو، هن سنڌ جي ڏل لعل،
 پر پوءِ جي بيماري کي نه آهي ٿور نه لوڏو.“ اهڙيءَ
 ريت ديوان صاحب کيس آتم ڏيئي پاڻ ڪوٺيئا روانو
 ٿيو ۽ هيڏانهن سري پوجراج نه ويو ڇاڪاڻ ته ٿيندو.

هڪ نه ماتا اڳيئي هئي پڳتيوان، وري جو کيس مليو
 هيءُ ٻالڪ مڻيوان، تنهن سندس امنگن کي ٿين سر

شڪر جو گره اوچ وڌيا جي پراپتي ڪرائڻ وارو
 آهي جو کين مهاودوان بڻائيندو. ورهسپت جو دسر آستان
 پر آهي اهو کين راجائن وانگر راجائي ڪرائيندو. ڪيتو جو
 ورهسپت سان ڪنو آهي سو کين پوکي ۾ ليشنا ڪرائيندو
 ۽ ميان پوکين وانگر اوچ سماڌيءَ ۾ لاشت بڻائيندو.
 چندر ما ستي گڻ جي ٻڌي ڏيندڙ آهي جو کين اهر
 وڌيا جي پوکي سان پر ڪاشمان بڻائيندو. چنڊر کين چڱيلائي
 ۽ ايل ڏيئي اڻوان ۽ نند رست بڻائيندو ۽ ڪير تي ڏيئي
 چوڌاري سندس لاموس وڌائيندو. منگل چنڊر سان
 گڏجي ٿو جنهن ڪري کيس ۳۸ ورهين تائين وهانءُ
 ڪرڻا نه ڏيندو. سندس لالو پوجراج رکيائين. پوجراج
 سنسڪرت اکر آهي جنهن جو اکر آهي پوج ار ٿالت
 سڪر راجپر ار ٿالت راجا سڪن جو راجا. سچ پچ هو به
 ائين. پريمي پالڪ اڳتي هلي پڙهندا نه ڪن سچو پچو
 راجا بڻجي سچي جيوت آندو ۽ مڙج سان وڻيت ڪيائين.
 ديوان صاحب ۽ مالا صاحب هيءُ سماچار سڀي تمام پر سر
 ٿيا ۽ مهاپرش جي وچن ۽ هڪ رات جي ڏل اچي
 کي سچو سمجهڻ لڳا.

ڏن آهي اُها جڏي جنهن جي گرب مان اهڙو دمڪ
رڻن اکين ٿيو. ڏن آهي اهو بنا جنهن کي اهڙو پتر
سٿان ٿيو.

ڏن اهو مالا پتا ۽ ڏن ڪٽنب پروار سو،
ڏن اهو محلو شهر جت هيءُ اچي اوتار ويو،
ڏن اهوئي ديش ۽ جاتي سڃي،
جت اچي مستان هيءُ منٺار ويو.

ڏهن لڙندي ڪا وڙم؟ اڌ چنڊ ۾ چهيون ڏهنون
۽ اچي ويو. ديوان لوڪومل آلي جي هڪ وڏان بندھ
کي چلي وڃڻ لاءِ گهرايو. بندھ هن ٻالڪ جا گره ڏسي
اچر ۾ پئجي ويو. وڙور ڏيئي ٻو ديوان صاحب کي
جوڀ نه ڏن آندو اوهان، جو اهڙن اٽل گرهن وارو ٻالڪ
اوهان وٽ حملو آهي. هيءُ هڪ ٻوڙن پرش گهندو
حو نه رڳو نوهالهي ۱۰۱ ڪلن کي لارهندو پر سن الڪ
مڻن جو پٽ ڪلياڻ ڪندو. جڏن پندڱو اڀسڻ ۾ ڄاڻايل
آهي:-

برهميؤت ماٿريٽ اڪو تر- شتن ڪان تاري تي.
ارڻ:- هريءَ جو پڳت جت جنم ٿو ڌري-
ڪلن هڪسو هڪ کي مڪت ٿو ڪري
تري پاڻ سنسار ساگر منجهان-
انيڪون پتت پيا ٿو پاڻ ڪري-
بندھ هينءَ ريت چلي ٺاهي ديوان صاحب کي

پريور ٽين ٿيون . ڪهڙي هن پري ٿويءَ جي ٽڪر جو
وڏائي ڪجي ! ديوان لوڪومل پڪيءَ طرح . حيدرآباد
واڌواڻي گهٽيءَ جو رهندڙ هو پر ديلوي پر اوڪريءَ
سالگي الهيءَ سميت ڪٽنب سميت ڪوٺيئا پر رهندو هو
جڏهن کين هيءُ المول لال پراپت ٿيو .

بالڪ اچڻ سان ئي پنهنجا لالا اهيڙا پري گهٽ ڪيا .
جهري پر هيس آشچريه ڇمڪي منهن پر موهيندڙ مشڪراحت
۽ نراڙ پر بهڪندڙ جوت جن کي ڏسي ڏاڍي سرهائي
ٿي ٿي ۽ دور دور ٿي نريو .

سڀيءَ سيني منجهان نڪتو سراسر هي سچو گوهر ،
نه تارو يا نڪتر هو مگر چوڏس جو هو چنڊر .
جن پور ٿمائيءَ جي چنڊر ما اڪرڻ تي هر هنڌ
چالڊوڪي ۽ وڻندڙ ٿڌڪار چالجي ويندي آهي ٽن
هن شديءَ لڙپاپ بالڪ جي اچڻ تي سيني پر سرهائي
ٿلهجي ويئي . سندس پيشانيءَ مان ئي پٿرو هو نه هيءُ
بالڪ ڪو مٽيا وارو ٿيندو .

ديوان لوڪومل ۽ ماما ڪيول ٻائيءَ کي نه اڳيئي سڌ
هئي نه اسانجي گهر پر ڪو ساڌارڻ بالڪ نه ، پر ڪو
هو ٽهار بالڪ پٿار پٿار آهي سي سرهائيءَ پر ئي نه پيا ماڻن .
خود پاڻ پرتپالڪ ساڪار ٻڏي آيو .
دينن ڏکين جي دل جو دلدار ٻڏي آيو .
رهبر جي ٿي ضرورت جيون کي جڏهن ازحد ،
ترلوڪي نات تڏهن اوتار ٿري آيو .

گردر گھومت سمجھي بي گلي سان لڳايو ته ڪن وري
 سڌامي وانگر کيس سڳي سمجھي بي کيس پنهنجي آڏپتا
 جو احوال سڻايو ڪن پوئس پنهنجي يوگ آسٽن ۽ ڌار ٺا
 ڌيان لڀياد ڪ دواران پريو ڪي بي پري چايو ته ڪن گيائين
 وري پار برهم پرمشور ڪي پنهنجو سروپ سمجھي منجهس
 استي ۽ جو آند بي اڏايو ۽ ار ٿا سمجھن سمي هر ڪنهن
 سڌ سڌو ۽ سمن پڳت ۽ رشي مني ۽ گهالي ڌ ٺالي ۽
 پنهنجي پنهنجي پاڻ پري جي بي پرماتما سان ڌار ڌار
 لمون پري پنهن لڳايو اهڙي سمي وڪرمي سنه ۱۹۵۳
 جي تاريخ ۳ مانگھ برابر ۶ فبروري ۱۸۹۷ع پري ڪوئيٽا
 شهر پري سندس ٻال درشن ٿيو.

جني ڪارٽ مون، ٿي تڙ پوچارا پوچيا
 پٺيم مرادون، سي ئي سڃڻ آيا .
 (شاھ صاحب)

ڪوئيٽا جو لنگر جتي جنم ٿڌائين ڪهڙو نه سندس ۽
 سیتل آستان آهي! اهو آستان جو ٽنهن وقت پار نه ٿو ٻڌي
 جو ٻاٽ اوچو ڪرڻ وارو، آند ۽ آرام ڏيڻ وارو، سڳندي
 ۽ سیتل جي سر جو ڪي وهائڻ وارو، ايڪ ٿلن ۽ ٿولن
 ڪي پنهنجي ٿوڊ پري آرائڻ وارو، جتي نه ڪنهن ڪي اس
 ٿوڙي بس ٺهائي، نه ڪنهن ڪي جهولو ۽ جهڪ ستائي،
 جتي سرشتي ۽ جي ساج ڪي پسي سر چٽهار ياد اچي ٿو،
 من مڙج پري اچي بي اختيار لڳي ٿو، جتي دل جا سور
 ۽ ٻڏيون ڇوڙ ٿين ٿيون، اکون آشپوري ۽ چمڪار سان

۱
 هي ٻنائڻ. اسانجي هن اوتاري بالڪ سان به ساڳي ڳالهه
 لاڳو ٿي. هو اهڙي ڏينهن پر گهٽ ٿيو جڏهن سيار
 جي سڀني جو سمو سمايت ٿي چڪو هو ۽ ٻسڻ پڪي،
 وڻ ٺٺ، ماڻهو ۽ سرشتي جا ٻيا اڳڻت جيو پاري ۽ ٿڌ
 جي وياڪلتا کان چڙهي چڪا هوا ۽ هر هنڌ بهاري،
 تازگي، ڦڙ ٺاڻي، رنگيني، جهر مر، شڪتي ۽ سوڀيا
 پٿار ڄڻ جا سانباها پي ڪيا. هيءُ آلهي ۽ ڏهاڙي تي
 اوتار وٺي آيو جو ڏهاڙو اسانجي شاسترن ۾ وڏي مهتو
 وارو ليکيو وڃي ٿو. هيءُ اهو سهاو ٿو ڏينهن هو جنهن تي
 سيار تي روپي راجا پنهنجو راج پورو ڪري راج چون
 واڳون پنهنجي پير بست ڏيويءَ کي ڏيڻ لاءِ تيار ٿيو
 ۽ جو ڏينهن ڀارت ورش ۾ بست پنهنجيءَ جي نالي سان
 پرسڌ آهي. آلهي ۽ ڏينهن تي پريات جي ساڻوڪ سمي
 جڏهن مند مند ٿڌي هير لڳي رهي هئي ۽ سارو سنسار
 شانت ڏيويءَ جي راج جي مڙج ماڻي رهيو هو، پر ماڻها
 جا اليڪ پر ٻي پنهنجي پر ٻي پر چاڻي رهيا هوا ۽
 ڪن گورو صاحبن جي امرت پيرل آسادي وار چڻي ۽
 ٻڌي پي پنهنجي من کي سيتل بنايو ته ڪن وري ڪرشن
 ڪڻي جو ڪيرنن ڪري پي پنهنجي هردي کي پر ٻي
 سان پلڪت بنايو ۽ ڪن ان سر واپاريءَ کي پنهنجي هردي
 جي ڪوٺڙيءَ ۾ بند ڪري سواس سواس سان پي سندس
 لام ٽياريو ته ڪن وري رام سمجهي هنومان وانگر پي
 سندس چرلن تي سڀني لوايو ۽ ڪن ميران مثل کيس پنهنجو

پريتر جو پرڪاش

وڃن نه وڻڻ ڪڏهن وڃي سو- پاڙ ۾ پرجي سنڌ چيو جو
جڳت پلي مسٽان ڦري پر- وڃن نه هرگز ڦري ڪڏهن سو-
پلا هڪ مهاڀر جي مڪارو لد مان نڪتل وڃن ڪن
ڪوڙو ٿئي. هڪ رات اوچتو مالا ڪيول هائيءَ سڻي ۾
ڏلو نه هڪ ڀر ۾ شوپيڪ ۽ پرڪاش ميءَ ڀر ۾ آهي جو
چئي رهيو آهي نه:-

اي ديوي! وڻ وڻ هي پنهنجو لعل،

جو ڪندو ساري سنسار کي نبال.

انه ڪلڻ تي اها ڳالهه پنهنجي پتي ديو کي سڻائين
جنهن هنن جي هردن روپي مڙهن کي وڌيڪ ڪوليو.
هاڻي هو انهيءَ لعل جي اچڻ جو اوسڙو ڪرڻ لڳا. انهيءَ
مهتي کان مالا کي هن اوتاري ٻالڪ جي اچڻ جا اهڃاڻ
ڏسڻ ۾ آيا.

سنسار ۾ ڏلو ويو آهي نه مهاڀر پنهنجي ستوڪي
پر پاڙ جي ڪري سڀاويڪ اُٿل وار ۽ سانوڪ ڪپڙي ۾
مش اوتار وٺي اچن ٿا. هو اچي ٿا پنهنجي هردي کي
ڀرڻ جي رنگ سان رنگي ٻين کي اڻڀرڻ ۾ پياري چولي

گلشن بڻائي ڇڏيو. گهو سنت، گهر جاڻو اٿو پيندو ڪي
 پهرين روئي ڪارائي پوءِ ڪاٺ سندن لت نير هو ٿو هو.
 ائين ڪندي ڪندي ڪجهه ڪال نيرائي چڪو. نيٺ
 هڪ ڏينهن هنن جو هيءُ لشڪار يگيه ڏيائو ڏيو جي
 دربار ۾ اگهاڻو. ڇو نه گيتا ۾ ڪرشن پڳوان چيو آهي:-
 نٿا ڪرم نشڪام نشقن ٿين،

ڪڏهين نا ڪڏهين نيٺ پرقل ٿين،
 ڪيو ڦول گيتا ۾ گوڀند اهو،

نه شب ڪرم ڪنهن جا اجايا وڃن.

سو هڪ ڏينهن هڪ اٽل رهڻي ۽ ڪلا وارو مهاڀر ش
 هنن جي اڳ ۾ آيو. هن پتي پتيءَ هنجو چڱو سمنان
 ڪيو ۽ اهڙي نه پريم ۽ شردا سان سندس شيوا ڪئي
 جو هو ڏاڍو پرسن ٿيو. رسوئي پائڻ ڪاپوءَ جڏهين
 هو مهاڻا جي اڳيان مٿو ٽيڪڻ ۽ آشيرواد وٺڻ آيا ته هن
 کين پريم ۾ پريم جي چيو ته اي پريميو! مان اوهانجي شيوا
 ۽ پريم کي ڏسي ڏاڍو پرسن ٿيو آهيان ۽ اوهان کي آشيرواد
 ٿو ڪريان ته اوهان کي هڪ پتر سنتان ٿيندو جو نه رڳو
 پاڻ کي ۽ پنهنجي ڪل کي تاريندو پر سنسار جي ڪنڀين
 جيون جو به ايتارو ڪندو. ائين چئي رمتو سنت رمندو
 رهيو ۽ هيءُ پريمي جوڙو آشيرواد پائي ٿر ٿر ٿر ٿر ٿر
 رهيو. کين الهيءَ وقت به پت هوا جن مان وڌي جو نالو
 هو شري وڻ هومل ۽ لنڊي جو شري رام ڄمند.

شاستر جو ٻانڌ ڪندي هئي. واليءَ ۾ اهڙو نه ميناڄ
 ۽ ريل هوس جو جيڪو کيس گڏو هو سو چاهيندو هو ته
 هن دٻويءَ جا وڃن اڃان ٻڌان. هن پنهنجي ڳڻيءَ ۾
 شيوا جو اهڙو نه سندس هار پائي ڇڏيو هو جو هڪي ٻئي
 هار پائڻ جي گهرج ڪانهي هئي. جڏهن پاڙوار يون
 سندس پراڻڪار ۽ شيوا کي ڏسي کيس سارا هينديون
 هيون تڏهن هنن کي پرير ۽ تڙت سان چولدي هئي
 ته پٺيون مون ۾ ڪهڙي سرگي آهي جو مان ڪجهه
 ڪري سگهان؟ پر مالها، جو سڀ ڪجهه ڪرڻ ڪرڻ
 وارو آهي اهو پاڻ ٻيو ڪري.

جيڪي نه ڪم ڪندي هئي سي اوڏي جو اوڏي
 مهل سري ڪرڻ پڳوان جي اربڻ ڪري ڇڏيندي
 هئي. سرامي نوڌراج صاحب جن پاڻ پنهنجي مڙي مالا
 واسطي سري لاري لوجيون لالي شاستر ۾ هڻڻ لکيو آهي:-
 پندار هئي گڻن جو منهنجي امڙ پياري،
 درياه هئي ديا جو منهنجي امڙ پياري؛
 جيون سڄي سندس هئي اڻڪار جو آکاڙو،
 گلشن هئي سخا جو منهنجي امڙ پياري.
 ٻئي آڳيا پالن ۾ ڪير پگهه جي ڌرم ٻڌي مالا لوليءَ
 سان سندس ڀت ڪبي نه نه وڌاءُ ڪونه ٿيندو. ٻئيءَ
 جي شيوا هن لاءِ ايشور شيوا هوندي هئي. الهيءَ ريت
 هنن ٻنهي پرير ۽ ميلاب ۽ ويچار سان ڪرسمس آسڻ کي

ڪري پاڻ وقت پوڄن کان لاءِ مڃائيندو. وري ايشور جي
ڪري پاڻ مٿس اهڙي جو کيس ڌرم پٽي جيڪا ملي هئي
سا به سندس ويچارن واري. ڇوڪر کير ۾ ڪنڊ ملي ويئي.
اهڙو ميلاب به سندس ۾ ڏاڍو ڏکيو آهي.

جڏهين ڪرم پورب جنم جا کان،
پتي پٽي پئي هـم خيالي بطن،
رهـي ڌرم مرياد سان جڳ اندر،
سڄو لاپ جيون جو هر دم وٺن.

سندس ڌرم پٽيءَ جو ٿالو هو شريمني ڪيول ٻائي.
جهڙو هو سندس ٿالو سنو، ٿڌو هو سندس سپاءُ وهيندڙ
۽ منو. ڪيول ار ٿالت شڌ. سڄ پڇ هو هئي به اوڳن
جي ميران کان آجي. هردي جي هئي پوتر ۽ صاف ۽
شيشي وانگر اندر ٻاهر شفاف. سندس هردي جي ڦلواڙيءَ
۾ پر اڳڪار ۽ پيار، ڪلمڪتا ۽ سهن شيلتا، لمر تا ۽ ڪوملتا،
ديا ۽ شيوا جا ڦول سدائين ٿڙيل ڏس ۾ ايندا هئا.
پاڙيسرين جي پر گهور، بيمارن ۽ گهر جانن جي ٺهل ٽڪور
هن لاءِ وڻندڙ وڻندڙ هئي. هو سري ڪرشن پڳوان جي
پڳتياڻي هئي. پتيءَ وانگر پر پات جو آڻي سمر ٿي سوريندي
هئي. جڏهين پري ۾ اچي پر پات جي ساٿو ڪي سمي ۾
پراڻ ٿا جا شبد چولدي هئي ڏهين سندس ليترن مان
جل جي ڌارا اچي وهندي هئي. گهر جو ڪم هاج لاهي
پوڄاڙين جو سري پاڳولت، سري گيتا اٿوا ڪنهن ٻئي

جيترو ٿيڪ پاڻ ٺارڪ ويٺو ريلوي جي لوڪريءَ
۾ چڱي عهدتي ٿي هو جنهن ۾ مان به گهڻو هوندو هوس
نه به منجهس ڪو ايمان يا وڌائي ڪٿي هجي سو نه نه.
کيس بگهار نه چڱو ملندو هو پر ان مان پاڻ وٽ رڳو ايترو
رڪندو هو جنهن مان پنهنجون گهر جون سهنجائيءَ سان
پورا ٿيون ڪري سگهجن. ايترو پئسو پر اڻڪار جي ڪمن
۾ لڳايل هوندو هو. لوڪري ڪندي ڪڏهن به رشوت
جي ويجهو نه ويو. سدائين ائين چوندو هو نه:-

سچائي جي ڪمائيءَ سان ڪٽنب پالن اٿم پڙهي
سچائيءَ سان اچي سيني اندر ٿي خود به خود شڪتي.

سندس جيوت جا آدرش هئا نه آبي کي لياڻي
نر ايمان ٿي ٿياري جي. ننڍن ۽ وڏن سان برابر ۽ آدر سان
ورائي. پنهنجي ڪمائيءَ مان جيڪي پياڻي سگهجي سو
شيڏ بوش، اٺن ۽ ٿور جائن جي ڪمب آڻجي. لوڪريءَ
ڪاپوءَ جو سمو بچي سو بيمارن ۽ ڏکڻ جي شيوا ۾ سٺو
ڪجي. چم سان پل پل ٻر مالا جو لام سمن ڪجي.
ڏهاڙي ٻر پات ڇڏي ڪجهه سمو اڻڪائڻ ۾ پراڻا
۽ لام اڻڪائڻ ۾ وڌيڪ ڪندو هو. ست سکر ٻر لير سان وڃڻ
سندس لاءِ اهڙو هو جهڙو آفيس ۾ وڃڻ. ست شيوي
به هڪڙو ئي هو. شل نه کيس ڪٿان ڪا سڌ پوي نه ڪو
مهالما شهر ۾ پٺاريو آهي. ٻڌل ٻڌي ڏاڍيءَ آڪر سان
اوڏاهن هليو ويندو ۽ مهالما کي گهڻي ٻر لير مان پراڻا

مها پرش جي ميا

مها پرش مهربان، من سان ٿيا جنهن منس تي
 اڪر چنپ ۾ آسپس سان، ڪن تنهنجو ڪليان
 سڙو سڌيون سهجي اچي تنهنجو ڪن سمنان
 بخشن سوسنتان، جو مڪت ڪري هستان ڪئين.
 سچن پرش ديوان اوڪو مل وادواڻي سنڌ ديش اندر
 هڪ اکر مور تي هو. هن پنهنجي جيوٽ پرمات جي
 ڪمن ۾ اهڙي نه ڳجهي ريت سڦل ڪئي جو ڪن ٿورن
 کي الهيءَ بابت سڌ هجي. هو پاڻ چوندو هو ته شپ
 ڪم اهڙو نه ڳجهو ڳوٺ ۾ ڪچن جو ڪنهن کي نه کڙڪ
 نه پوي. جڏهن شاهه صاحب چيو آهي :-

”اڪين چرخو چور جڏهن پونءِ ڀٽڪو نه ٿئي
 اٿئي بهر عجيب ڪي ادب سان ٿئي اور
 ٻاهر تڪ ۾ ٿور ڪٽ ته ملين ڪانڌ ڪي.“

پڇري ئي هلي ڊراما کي پاڻ کي ڪن ۾ ڪن ڪم آهي،
جهڙوڪ هو کڻي آيا ٿي هجي. مهاڀرشن جا ۽ وڃن آهن نه
مڪروڙن مڏهن مان ڪو هڪڙو وڃي موهن سان ملي ٿو.
ڪوئن ۾ ٺاڪ ڪوڙو، ٺارائڻ جنهن چيٽ.

پر هڪس ۾ چاليهندي ۽ گرهسٽ ۾ گذار ٻنهي اهڙي
اڙم ٻن کي برابر ڪرڻ ۽ آلهي اسٽس رهڻ، جن سوامي
جهن ڪري ٿيڪارو، سو آلهي کان نه ٿو ٿو ٿو آهي،
ٻاڪاڻ نه سسار روڙي ٿو ڪڍڻ واري سسار جي هر هڪ
ٺاڙهي ڇڪڻ سان اهڙي نه چئي ٻئي آهي، جو ان ٿاڻ
ڪهڙي ساڙڻ سان هلندي نه وڌن وڌن وارن ۽ ٿيڻ،
ٻيڻ ۽ ٿيڻ، هڪٻاسين ۽ اڻاسين، جئين ۽ ٿيڻ، سڏن ۽
سڏن جو ٻيڻ ڪيڏو وڃي ۽ اهڙي وڃو اولهي اوڙاهه
۾ اڙهن چٽان مارڻ ئي ٿو ٿي ڪال ٿو ٿو، پر سوامي
هن سڀ مشڪل منزلون ماري، ڇڪڻ واريون چاڙهيون
چڙهي ۽ ٻيڻيا ۾ پاس ٿي وڃي چوٽ ٿي ٻهتا.

آڻا آهي نه ٻيڻيا پاڪن کي سوامي جن ٻيڻيا سرهٽ
جهڙي رهڙي، پر ڪم ٿيندي ۽ هو ان کي سڙهيون
سڙهي ٻيڻيا سڙا ۽ سڪي سارو سسار ساگر کان پار
پوڻ لاءِ پرشارت ڪندا.

ٿيلرام بصرم

پر ٻيڻيا

۱۹۵۶ اپريل

سوامي پوڏ وڃي صاحب ستسنگ سپا

آئيءَ جون ڪريائون ڪيائون ان جو ڪير ڪئن ڪري؟
 پاڻ کي پرماتر پريم جي رنگ ۾ اهڙو نه ڳڻي رنگيائون، جو
 سندن هر هڪ لاڙي لينهن جي لالي بڻجي پيئي ۽ سندن
 لاڙ ۾ اُڏاڻي لوڏا بکڻ لڳو ۽ هر سمي اُتر مڪتا جو اُمرت
 پيئندا رهيا. پر خاص ڌيان رکي پنهنجي مٿين مڙي ڪريائون
 کي اهڙو نه لڪل رکندا هئا، جهڙيءَ ريت پتي ورت
 لاري پنهنجي الڳن کي لڪل رکندي آهي.

ٻاهر رلا رليون اندر پٽ پٽولا،
 انهيءَ پر ڪاپڙي خدا جا گولا. (شاه صاحب)

سوامي جن کي پنهنجي ستگور ديو سوامي پرمانند
 صاحب جن جي سنگ ۾ سرُپ گيان جا سنسڪار به
 ڪيتري سمي کان ٻولندا رهندا هئا ۽ هُو جيئن پنهنجي
 اُتر ۾ اُپاسن جي وڪ وڌيڪ ۽ وڌيڪ وڌائيندا ويا
 تيئن اُلهيءَ اوستا کي پهتا جتي کين ساڪيات اُليو ٿيو ته
 پرمانما پنهنجو ئي سرُپ آهي ۽ ٻي ڪا وسڻو نه آهي.
 اهڙي ايو کي پڇائي آتما ۾ اسٿت ٿي ويا ۽ سدائين
 انهيءَ وچ ۾ مڱهن رهڻ لڳا. پوءِ هي جتي ڪٿي پنهن
 جو ٿي پيارو پيا پسندا هئا ۽ سڌيو سهج اوستا جي
 جهڙي ۾ پيا جهڙندا هئا.

منڊ کان ٿي سوامي جن من، وچن ۽ ڪرم سان برهمچريه
 ورت پورن ريت پاليندا پئي آيا ۽ سندن صورت مان
 سدائين جوت پيئي جلوا ڏيندي هئي. پر پرمانما کي

بيچري ٿي هلي برمالا کي بائي ڪلن ۾ ڪلن ڪم آهي،
جيتوڻيڪ هو کڻي لڏائي هجي. مهاڀرشن جا ۽ وڃن آهن نه
ڪروڙن مڻن مان ڪو هڪڙو وڃي موهن سان ملي ٿو.
ڪوئن ۾ نالڪ ڪوٽو، نارائن جنهن چيٽ.

پر جهڪ ۾ جاليندي ۽ گرهست ۾ گذاريندي اهڙي
پر ٻڌ کي برابر ڪرڻ ۽ الهيم استع رهن، جتن سوامي
جن ڪري ڏيکاريو، سو الهيم کان نه ڏهڻو ڏکيو آهي،
جاکاڻ نه سسار روپي ٽرڪڻ واري لاءِ جي هر هڪ
چارهي چڪڻ سان اهڙي نه چئي بيٺي آهي، جو ان کان
ڪيتري سارڙائي سان هلندي نه وڻن وڻن وڻن ۽ ڏنڻ
پيرن ۽ ڏنڻن، جهڪاسين ۽ اڀاسين، جنهن ۽ ٽپن، سڏن ۽
سڏن جو پير ڪسيڪيو وڃي ۽ اهڙي وڃيو اولهي اوڙاهه
۾ اڙهن جتان مارڻ ٿي وڻن ٿي مهال ٿيو ٻوي، پر سوامي
جن سڀ مشڪل منزلون ماري، چڪڻ واريون چارهيون
چڙهي ۽ پرهڪيا ۾ پاس ٿي وڃي چوٽ ٿي پهتا.

اٿا آهي نه پرهي ٻالڪن کي سوامي جن جي سرشت
هيولي رهريءَ جو ڪم ڏهندي ۽ هو ان کي سڙوٽون
سڏهي پيوڻي سڏا ۽ ڪٽي سارو سسار ساگر کان پار
پرڻ لاءِ برشارت ڪندا.

ٽهارام بصرمل

پرو ٻڌت

۲۸ اپريل ۱۹۵۶

سوامي پروڊراج صاحب ستننگه سپا

ڪري پياريندا هئا پر سندن من مان موه ممٽ، دل ڀ
دولاب، ڪام ڪروڙ، ايرڪا آهنڪار جو اڏيرو آڏائي گيان
روپي دٻڪ ڀرجل ڪندا هئا. ڪنهن منهن جي جيوت
۾ اهڙو نه ڀلو آندائون جو ڪيترا ڏوٽا ۽ ڪريل، آڙينگ ۽
اڇڙيل، بيهوڏا ۽ بگڙيل، آدرش ۽ انسانييت کان ڪريل، لشن ۽
وشي ڀوڳن ۾ آڙيل پنهنجا ڪڏا ڪراوٽ ڇڏي شپ مارڻ
تي هلڻ لڳا. ڪيترن جي ڪٽيلن ڪليجن کي ملي اهڙو
نه اوجھل ڪيائون، جو آلهنجي وٽ ۽ ڄار، ڀڄ ڀڄ ۽ ساڻ
مولچهر ۽ مالڊگائي، ٽپت ۽ ٽڪائيءَ جي ڪٽ صفا لهي
ويئي. پرمارٽڪ لاپ سان گڏ سندن سرپرڪ سڪن جو پٺ
وڌو ويچار رکندا هئا. سنه ۱۹۳۷ع کان وٺي ويندي پڇاڙيءَ
سوڌو هنن کي سندن بيمارين لاءِ دوائون پنهنجي خرچ
تي مفت ڏيندا رهيا. هنن جي سرپرڪي رشت ڀشت
بطاڻ ڪاٺر ڏهاڙي پراڻه ڪال جو پنهنجو قيمتي وقت
ڏيئي کين بوگ آسٽ، پراڻا ڀام ۽ ڪيتريون ڪٽرڻون سيڪاريندا
هئا. سندن اهائي سکيا هوندي هئي ته، اوت ۾ رهي
پرمارٽ ڀايو، دڪان اٿوا آفيس کي شو جو مندر بڻايو.
هرهڪ گراهڪ ۽ ملڻ واري کي ايشور جو روپ ڄاڻي ان
سان پريم ۽ ڌرم سان ڳالهايو، گهر کي ٺاڪر دوارو ۽ گهر
جي وڏن کي ٺاڪر سمجهي سندن شيوا ۾ چٽ لايو،
ننڍي سان پريم ۽ ديا سان ۽ پاڻ جيڏن سان ميناج ۽ مروت
سان هلي آلهنجي دلين ۾ دٻو ڇمايو. اهڙيءَ ريت سنسار
جو سڀ ڪاروبار ڪندي ۽ سڀ سان رلندي رلندي

هن سوڀڻڪي ڪيل جي سڳند وٺڻ لاءِ لس لس سان ڪٿان
ڪٿان ڪهي ايندا هئا ۽ جهڙي ۽ ريت لالڪ مرلي جو مڌر
آلاب ٻڌي سڌ ٻڌ وڃائي پير ۾ جهولندو آهي، تهڙي ۽
ريت پريمي جن سندن وڃڻ جي مڌر مرلي هڪ ٺڪ
ڌيان لڳائي ويهي ٻڌندا هئا ۽ آند جي جهولي ۾ ٻيا
جهولندا هئا. هن ڳالهه جو ڪجهه ڪهڙو هو؟ اهو نه هو
پاڻ کي ٻه ڀلائي پير مٿي اوستا ۾ اچي ڪٿڻ ڪندا هئا.
ڪڏهن ڪڏهن نه اهڙي مڙج ۽ مستي ۾ اچي ويندا هئا
۽ سندن ورلي اهڙي نه اٿس ته اُنر مڪ ٿي ويندي هئي، ۽
ڪٿڻ ڪندي ڪندي سماڙي آڪار ٿي ويندا هئا، جنهن
ڪري بولڻ به بند ٿي ويندو هون. ورلي کي ٻاهر اُٿڻ
جي ڪيتري ڪوشش ڪندي به سُرلي ڏيڻو ڪري
سماڙي ۾ اُست رهي پسند ڪندي هئي. سندن آڻو
اهڙي نه اوجائجي ٿي آيل هو جو ڪٿا ۾ سندن مڪارو
مان اهڙا نه سندر ۽ سرل، مڌر ۽ موهيندڙ چمن سنج سڀا
لڪندا هئا، جو ٻو ڪٿا ڪندڙ جيڪر اُلهڪي ٺاهڻ ۽
ٻانڱ ۾ ڪافي وقت وٺي. سندن سمجهائي به سمج ۽
ساراه جوڳي هوندي هئي. آڻر گيان ۽ ٻين اهڙن ڳوڻ ۽
ڏهرن مسئلن کي اهڙي نه سولي ۽ سهڻي لهولي سمجهائيندا
هئا، جو ساڌارڻ سمجهه وارو ماڻهو به سؤلائي سان سمجهي
سگهندو هو. انهن ڪٿي چئجي نه وڌيا جي ڏيوي سرسولي
سندن مک ۾ سمايل هئي.

سوامي جن مستنگين کي نه ڊڳو آڻر پير جا پبالا پڻ

مهاڳ

ڪرڻار جي ڇوڙ جو ڪير ورتل ڪري سگهندو؟ هتي
 ۾ هر شيءِ پنهنجي پاڻ ۾ آمت، آگاڙ ۽ آڪٽ آهي،
 تنهن ۾ نه وري هڪ ٻيهر ليشڻي ۽ ٻيهر سرونري مهاڳرڻ
 جي جيوليءَ جي ڪٿا لکڻ ڪيڏو نه ڪنن آهي؟ سري
 گورو گرت صاحب ۾ پڻ چيل آهي:—

سادڪي مهاڳ ٻرندي ڪوڻ پـرانِي،

ناڙڪ سادڪي سويا ٻرپ مانھ سمانِي.

اسانجا گورو مهاڳ سوامي ٻوڙاج صاحب جن نه اهڙن
 مهاڳرڻن مان ٿيا آهن. هنن جي سڄي جيوٽ ڳٽن ۽ ڳيان
 جي گوهرن سان جهنگهيل، آبي جي آبدان کان بهه چٽل ۽
 ٻيهر ۽ ٻيهر سنا سان ٻيهر ٿيل وچتر ۽ ولڪيٽ هئي. سندن آگاڙ
 آيو مهاڳرڻ وانگر اولهه ۽ آڻاهه هو ۽ منجهس ڪنڀين ملهائڻا
 موٽي ۽ ماڻڪ ٻيل هوا، جي سندن رهڻي ۽ ڪهڻي مان
 چٽي ريت چمڪن پيا. ستسنگ ۾ ڪٿا ڪرڻ ۲۰ ورهين
 جي اوستا کان وٺي پڇاڙي ۽ نائين سندن ڏهاڙي جي
 ٻيهر ڪريائڻ مان هڪ مکيه ڪريا هئي. سندن ڪٽي
 جي ڪهڙي ڳالهه ڪجي؟ جهڙي هئي چيڏي ۽ رسيلي
 تهڙي هئي اُڙائي ۽ روحانيت جي رنگ سان رنگيلي.
 اهڙي منجهس آڪرشنا سمايل هئي، جو جڏهن پوڙ کان نه
 خود نه خود آڪرشن ٿي ايندا آهن، تن ٻيهر جن به

ڪڍي آھن. جيءَ جاءِ ٿي ٺيچ سنڌي ۽ هندي اکر وڃھڻ سان ٻُستڪ کي وڌيڪ شوبھڪ ۽ رمڻيڪ بڻايو آھي .
 ساڻ ساڻ ڪيتريون ڪارائتوبون صلاحون پڻ ڏنيون اٿس، جي سرھائيءَ سان سٺڪار ڪري آھن جو لاپ ورتو ويو آھي . مان سندس قابليت، محنت، جاھ ۽ پُرن سھڪار کي ڏسي سندس اڳيان ميس جھڪايان ۽ سو ۽ سندس ٺھڻل شڪرگذاري ڪريان ٿو .

مان ستسڪ سيا جي پُرڀدلت ديوان ٺھرام بصرمل صاحب، سبڪدري شري رگھومل جهوڙام، شري ايسرداس اھڪوئل، شري اڏارام رڀواچند، شري گلابراءِ شامداس، شري ٺرمل رامچنداڻي ۽ شري جينالند پربمل جو پڻ شڪر گذار آھيان، جن صاحبن مون کي جنھن جرڙ جي حقيقتن ھٿ ڪرڻ ۾ وقت نہ وقت پئي مدد ڪئي آھي . شري رگھومل سبڪدري ٺھن کالسواءِ ٺيڻي سھڻيون صلاحون ڏيندو رھيو آھي . شل سگور ديوجن سدڙو سڀني ٿي پھچي مھر جو مڻگھ، وسائين، سڄي سڄي پھچي شردا ۽ جڳياسا ۾ وڌيڪ ٻڙڪ رھي سگھون جي لڳايل ستسڪ رڙپ چمن جي پوٺاري ڪندا اچن ۽ هن لوڪ ٺوڙي ٻڙ لوڪ ۾ سدائين سڳي رھن .

منگھارام شيوڪرام پوڄواڻي

شڪرگذاري

مون کي نه گرامت لکڻ جو آزهوندو آهي انکي ايتري علمي لياقت اٿس. مان هوندي به سوامي پوتراج صاحب ستسنگه سڀا جي مڻيچنگه ڪاميٽي شري گورو مهاراج جن جي جيون چرتر لکڻ جو ڪم منهنجي سپرد ڪيو. ڪاميٽي جي آڳاٽا اکين تي رکي پريمي ستسنگين وٽان احوال گڏ ڪرڻ لڳس. پوءِ گورو مهاراج جن جو ڌيان ڌري ويس سندن چرتر لکندو. انهن جي اُٻار ڪرڻ سان ڪجهه سمي جي اندر سهڙو ورتائت لکي پورو ڪيو اٿس. مون کي وشواس آهي ته هيءُ جيون چرتر گڏ گراهڪ جيگياسين لاءِ رهبر ٿيندو ۽ اٽڪ ستل پرشن جي ڇت کي اٿاري کڙو ڪندو.

مان ديوان چٽيمل ٿيٽونمل وسناڻي اڳوڻو مختيارڪار ۽ وائيس پريزيڊنٽ سوامي پوتراج صاحب ستسنگه سڀا اصل وينل هالا پراڻا (ضلع حيدرآباد سنڌ) هاڻي جوت پور جو نهايت ثورائتو آهيان، جنهن صاحب اورچائي سان محنت ڪري هنن ٻستڪ جي هر هڪ آکر ۽ هر هڪ ست کي بالڪل باريڪ ڏيئي سان ڏنو ۽ ڪن ضروري هفتن تي ٺاهيو آهي. ڪي رهيل احوال جيڪي کيس پنهنجي سر سڏ هڻي تن جي گڏ ۽ ڪيترا پارسي ۽ اڙدو آکر

جن سڀئي ڀاترن ۽ ڀريجي سڄي سرڌا ۽ سڌا جي
 اڏين تي آڻا اڳڪٿي ڏاري هن بستڪ جي ڇاڻي
 لاء سڃاڻا ڪئي آهي، تنهن لاء اسين سندن گهڻو اڻڻا
 آهيون. شل پرمائو ڪين سڌائين سڪي رکي ۽ اهڙو ٻاء
 منجهن وڌيڪ ۽ وڌيڪ ڀري.

ڀڄاڙي ۽ ٻر اسان جي ڀريجي پالڪن کي ٻارائو آهي
 ۽ ڪڍ ڪراڻڪ وري سان هن بستڪ کي ٻڙهي سوامي
 جن جي ڪنن کي هردي ٻر وسائڻ سان پنهنجو جيون
 چولي مٿي ٽاهين ۽ حياڪي جو سڄو سڪ ٻرائين ڪن.

ٺهراڻو بصرمل آسواڻي رڳو مل جيو ٿرڻو بهرو ٺاڻي
 ٻر ٻر ٻر ٻر
 سيڪڙو ٺاڻي

ٻڌڻ وڌواس کي اسين داد ڏيڻ کان سواءِ ڏهڻ
سگهون ۽ جنهن پريم، شوق ۽ اورچائي سان هن
پستڪ تمام وڻندڙ لموي ۾ لکي تيار ڪيو آهي، تنهن
اسين سڀني سٽسگين جي پاران سندس دل سان شڪ
آڏائي ڪريون ٿا.

گڏوگڏ شري چٽيمل ٽيٽولمل وسائڻي جا ٻڌڻ ٿورائتا
آهيون، جنهن پاڻ شري مگهارام جي جيون چرتر ٺاهي
ڏيڻ ڪالپوءِ ان کي اولهي خوض ۽ خيال سان ڏسي ڪٿي
ڪٿي قير يون قارون ڪرڻ ۽ اليڪ ڪارائتيون صلاحون
ڏيڻ سان پستڪ کي وڌيڪ سندر ۽ رميڪ بڻائڻ ۾
چڱي هڻي ڏلي آهي. ان ڪالپوءِ پستڪ کي صاف اکر
۾ لکڻ ڪري ڇپائڻ ۽ جلد ٻڌائڻ جو ڪم هنجي حوالي
ڪيو ويو، جو سمورو ڪم پروف ڏسڻ، بلاڪ هٿ
ڪرڻ ۽ ٺهرائڻ ۽ ڇپائڻ جي خرچ لاءِ سهائتا گڏ ڪرڻ
جي ڪم سميت هن گهڻي پريم ۽ دل لڳي سان ڪيو آهي،
جنهنڪري هيءُ پستڪ هن روپ ۾ توهان جي اڳيان
آيو آهي. ائين چوڻ ۾ ڪو وڌاءُ نه ٿيندو ته جيڪڏهن هو
هن ڪم لاءِ ايترو چاهه ڏيکاري اٿڻ و آدم ۽ اورچائي نه
ڪري ها ته هيءُ پستڪ اهڙو جلد شايع نه ٿي سگهي ها.

سگورڊن در ويٺي آهي ته هنن پيارن تي پنهنجي
ڪروڙا ڪري کين پنهنجي چرلن جو ڌيان بخشين ۽ پنهن
جي شيوا ۾ سدائين رٿل رکن.

دنيوان

سند جي ڪيترن مستسڪين جي ڳڻتي سمي ٿا اها
 اهلڪا پي رهي نه ڪو اهڙو ڀاڳوان ۽ شرڏالو ڀاءُ مستسڪين
 منڀڻان لڪري جو سوامي بوڌراج صاحب جن جي الهڪ
 لالائي ڪنن ۽ وچتر ليلائن وڙهي ڪنن کي ڪنو ڪري
 جيئون ساڳي رڳو تادستي جي رڳو ۾ آئي. هن ڀاءُ
 ڀڄا ٻڌا ڪرڻ سان پوءِ پيو نه سوامي جن جو سڄو ۽ سرڏالو
 سوڪ سري منڀارام شيو ڪرام پوجواڻي (مستان) اصل
 وٺل متاري (ضلع حيدرآباد سنڌ) هاڻي رنڌام هن
 ڪم لاءِ تمام ڪارائتو ٿيندو، جو هن جو آليو ٿيل آهي
 ۽ سندس ٽڪي سندس ۽ وسيلي آهي ۽ ڪوڙا ڇهه نه
 ڄاڻو آهي. ائين معلوم ڪري مستسڪين سڀا جي مڃيندڙ
 ڪاميٽيءَ هن شب ڪار نه جي ٻڌري ڪرڻ لاءِ هنڪي
 ٻڌون رهندو بونگهه سميت ٻن ٻن شيو مٿو ڪئي،
 جنهن سرڌانج سان مشڪار ڪئي. اڄ سڀي مستسڪين
 جي اڃا چاهيا ٻڌري ٿيل ڏسي ڳڻتي پرستيا وڃان
 ڪين وڌائون ٿيندي ٻڌرو ٿو ڪٿي نه اسانجي ٻياري
 مستسڪي ستن شري منڀارام ٽڪي ٻڌو پر جي ٻينجي
 انهنڪ متنت ۽ چٽاڪشي سان سوامي جن جو جيون چرل
 تمام سٺي، سرل ۽ سربلي نولي پر تيار ڪري اسانجي
 انهنڪ وڌو آهي. سندس اهڙي ٿور ڀڳتي، اٺن شيو ۽

* مڻ *

سري سنگور ديوانه

* منگلا چرن *

اي سرو شڪتين جا پندار، اي سرو شرستي جا آدم
مدي، آلت ۽ آڌار پرم پرم پرم پرم پرم پرم پرم پرم پرم پرم
وار لمسڪار آهي.

اي مها پورن پرم پورن، اي سپ پرم وياپڪ ۽ سپ کان
ستتر پرم پرم منهنجي اوهالڪي وار وار لمسڪار آهي.
اي آلت جي ورشا وسائڻ وار، اي اڪس چنپ پرم
آواڻن جي چڪر کي چڪچور ڪرڻ وارا ٿرلڪي لالت!
منهنجي اوهالڪي وار وار لمسڪار آهي.

اي پرم جا پندار! اوهالڪي سمرو ڪرڻ سان هردي
پرم اهو پرم پيدا ٿئي ٿو جنهنجي اڳيان خود امرت به ٿڪو
پيو لڳي.

اي پرڪاش جا آلت پندار! اوهالڪي پرڪاش پور
ٿي اندر واري اڪه ڪليو پوي، پرم روپي ڪڪر پچيو
وڃن، ميا روپي رات سمايت ٿيو وڃي ۽ هڪ مها مورڪ
پرم گيالي بڻجيو پوي.

اوهالڪو امرت مڻ آڌار وٺي چندرما سرشتي کي سيتل
ڪري رهيو آهي. اوهالڪي اڻگه مان پورن ٽيڇ وٺي
سورج سنسار کي سوڄهرو دان ڪري رهيو آهي. اوهان
مان ٿي ساگر پرم جل، وايو پرم بل ۽ آڪاش پرم ايڏو ڦهلاءُ
آجهل اچي رهيو آهي.

صفحه

تائين

کان

وشير جو لالو

۱۳۸

۱۳۰

سنبڙين جو سرگواس

۱۶۱

۱۳۹

شادي

۱۷۸

۱۶۲

اڀڙيشڪ گورو

۱۹۹

۱۷۹

سٿر ۽ شاستر وڃنا

۲۱۳

۲۰۰

پينگهي ۾ پيارو

۲۳۹

۲۱۳

ستسنگ آشور ۽ سار سڪياگون

۲۵۳

۲۳۰

ستسنگ ۾ سڌارا

۳۳۸

۲۵۵

انٿرمڪتا ۽ اڇنيا

۳۳۷

۳۳۹

پرم پڌ

۳۰۱

۳۳۸

جولي جوت سماجڻ

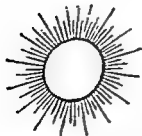
۳۰۷

۳۰۲

وديه مڪت اُپرانت

۳۰۹

مهاپرشن جا ويچار

وشيه سؤچي

وشيه جو فالو

صفحه	کان	تائير
۳	۳	منگلا چرن
۴	۴	قنيواد
۵	۵	شڪرگڌاري
۲۴	۷	مهاڳه
۵	۸	مهاپرڻ جي ميا
۱۱	۹	پرڻ جو پرڪاش
۱۹	۱۰	ماتا جي مهر
۲۸	۱۱	مڪتب ۾ ماڻڪ
۳۳	۱۲	وڇوڙي جي وچور
۴۲	۱۳	سنتن جو سنگ
۶۰	۱۴	ويراڳه ۽ ورونهن
۶۷	۱۵	گورو جي گود
۸۰	۱۶	پرورت جو ڀسارو
۱۰۳	۱۷	آپياس ۽ اُنٽي
۱۲۸	۱۸	اُڀديشڪ اوستا
۱۳۹	۱۹	چڊاڪاشي سميلن

(٦)

انيڪن جا ستگور سو سڌڙا اونايا
هزارين پقت دين پاڻ بنايا
لکن جا ڪير لعل لايو سجايو
ويا ورسجي جيڪي در تنهنجي آيا
ڪروڙن جا ڪارج ڇڏيا تو سنواري
سري ٻوڌراجا مان تنهنجي پناري.

(٧)

اڄ به آئين حاضر سدائين سلامت
سدا جاري تنهنجي رهي ٿي سخاوت
پرئين سان پنهنجي ڪرين نت حمايت
ڪئين تن جا دک درد اونا ۽ آفت
لڳائين انهنجي تون پيڙي ڪناري
سري ٻوڌراجا مان تنهنجي پناري.

(٨)

اي ستگور سچا تون سدائين ديال
گهڻو ناعي هستان جو توکان حال
نه ڏس ڏوه ڏاڻو ڪجان پنهنجو پال
ڏجان ڏيان پنهنجو اچي آنت ڪال
ڪري مهر موهن ڇڏج ٿار ٿاري
سري ٻوڌراجا مان تنهنجي پناري.

(۳)

جڳت جي آڌار ۾ آئين هتي
جڳت ۽ جڳت ۾ آئين هتي
گنگا گيان واه ۾ آئين هتي
سکا سبز ناهن ۾ آئين هتي
تي سنڌڙي سڄي توکي ساڄن سنڀاري
سري ٻوڌراجا مان تنهنجي پٺاري .

(۴)

گرهستين ۾ پور ۾ گرهستي بڻين
۽ يوگين ۾ سندر تون يوگي بڻين
تياگين ۾ اوچو تون تياگي بڻين
سڄو سانگه هروڪنهن ۾ سانگي بڻين
اڄ به هرڪو شرڌا سان توڏي نهاري
سري ٻوڌراجا مان تنهنجي پٺاري .

(۵)

آڌينن آڌين توکي آڌار بڻايو
دڪين دردمندن تو دلبر بڻايو
جڳياسين سڄو توکي ستگور بڻايو
هتي هت جو راکو ۽ رهبر بڻايو
سنواريان سڀئي تو لڳا جيڪي لاري
سري ٻوڌراجا مان تنهنجي پٺاري .

• اوم •

مداح سوامي ٻوڌراج صاحب

(۱)

اي اوڇا تون اوچائي آئين ڪٿي
نئين شهر ڪوئيٽا ۾ پرڳهت ڏئي
سنڌين ۾ جنم ٿو وٺڻ ويو وڻي
وئين شان ڀارت جو اوچو ٻڻي
نر آڪار مان آئين ساڪار ڌاري
سري ٻوڌراجا مان تنهنجي ڀناري .

(۲)

ننڍي کان تو پنهنجا ڪيا ڪيل جاري
رڪيل چال چلگت سين کان نياري
نوان ڊرڻس ڊرمل ڏنم ٿي ڏهاڙي
ڏسڻ سان ٿي هرڪنهن ٽوٽي هرڪ هاري
چڏيو ٻر ٻر پنهنجو ٿو سڀ ۾ پساري
سري ٻوڌراجا مان تنهنجي ڀناري .

سوامي ٻوڌ راج

۱. برهم جا برجس ها آڪار سوامي ٻوڌ راج
ڀاڻ پنهنجو هئا آڌار سوامي ٻوڌ راج
۲. سڀ کي سورج جيان ڏٺائون سو جهر و سڪه ٿي سدا
پر ٿپت جي دوش کان ها ڌار سوامي ٻوڌ راج
۳. ها مها ساگر مٿل گهرا ڪشادا پـر مـنا
بي بها رتنن جو ها پندار سوامي ٻوڌ راج
۴. مات گنگا جي مٿل ٻوڌر، سچند ۽ صاف ها
پاڻين جي پاڻ جا سنگهار سوامي ٻوڌ راج
۵. سم نظر نروير، نريئم ۽ آسنگ آزاد ها
نت نجانند پر هئا سرشار سوامي ٻوڌ راج
۶. راه رلين جا ها رهبر ۽ اناڻن جا اجها
دين ڏکين جا هئا ڏاڍار سوامي ٻوڌ راج
۷. نام هٿ ستسنگ جو تن عام لڻه کولي ڇڏيو
روڳه تن هن جا نوارڻ هار سوامي ٻوڌ راج
۸. جن ڌري هن ۾ مٺي هستان مورت تن سنڌي
مڪت جا تن لڻه سچا ڏاڌار سوامي ٻوڌ راج

— ۱۰۸ — سوامی اوتراج صاحب

ست سري ۱۰۸ - سوامي پرمانند صاحب چداکاشي

سوامي ڀڄن مانند

۱. باغ دنيا ملهجه گل بي خار سوامي ڀڄن مانند
لک نشي حق جي ڀڄن سرشار سوامي ڀڄن مانند
هرمنش کي پنهنجو انگر سمجهي ڪيائون ٿي قرب
درد مندن جا ڄا ڄا ڀڄن سوامي ڀڄن مانند
۲. ڄا ڄا ڀڄن درياءَ جي گهرا ڪشادا پاڪ دل
پاڻين کي پڻ ڪندا ڄا ڀڄن سوامي ڀڄن مانند
۳. پاڻ ڄا ڀڄن پنهنجي عزت ۽ پاڻ دولت پاڻ لاءِ
ڪانه رکندا ڪا ڄا ڀڄن سوامي ڀڄن مانند
۴. سر نظر، سر چمت سڌاءِ ڇير جتن آزاد دل
ڄا دنيا ۾، پر دنيا کان ڌار سوامي ڀڄن مانند
۵. خيال اعليٰ، چال اعليٰ، حوصلو اعليٰ دماغ
حال هرڪنهن ۾ ڄا ڀڄن سوامي ڀڄن مانند
۶. بي اڄي، بي اوت جڳ ۾ سج مثل روشن رهيا
پاڻ پنهنجو پاڻ ڄا ڀڄن سوامي ڀڄن مانند
۷. ڀوڏ قدرت جي ڄا صورت سراسر شهنشاه
حق حقيقي خود ڄا نروار سوامي ڀڄن مانند.

سوامي هيٺراج

۱. منڻ چولي ۾ سڄا اوٽار سوامي هيٺراج
رنگ ۾ بي رنگ جا ڏيڍار، سوامي هيٺراج
هوا چڊاڪاشي ڇهن جا پيشوا ۽ باغبان
ست ڌرم جا ها سڄا آڪار سوامي هيٺراج
۲. گيان جي پرڪاش سان نٽ سڄ مثل روشن هوا
اوچ آنيو جا ڀريل ڀنڊار سوامي هيٺراج
۳. نٽ نڄانند جو هو نورمل تن جي نيٽن ۾ نشو
ڀنهنجي نڄ مستي ۾ ها متوار سوامي هيٺراج
۴. صاف دل، نرموه، نرمه نٽ رهيا نشڪام سي
سردار جي سڄي تي ها سوار سوامي هيٺراج
۵. هو هماچل جي مثل تن جو همت ۽ حوصلو
گردشن ۾ ڀڄڻ هئا گلزار سوامي هيٺراج
۶. ڇا نه واڻي هئي رسيلي ڇا نه هو تنهنجو اثر
سڄ پڇو امرت سان ها ٿمٿار سوامي هيٺراج
۷. هئي ڪروڙها ڇمٽن جي تنجي لڪڻي ۾ ڪشش
سرستي جا ها سڄا سردار سوامي هيٺراج
۸. ٿي مليا سڀ سان رليانٽ ڪنول جڏهن هستان سي
هئا جڳت جل ۾ مگر ها ڌار سوامي هيٺراج

سيف سري ۱۰۸ سوامي عيمراج صاحب چداکاشي

ارپڻ ٿو ڪريان

هي پوٽو دستڪ

گهڻي ڀر ڀرم ۽ شردا سان

پنهنجي ڀرم ڀوجنيه سري ستگورد ڀو جي مهاراج

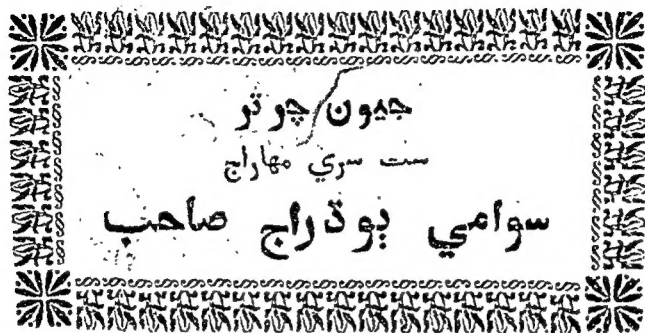
سوامي هيمراج صاحب، سوامي ڀرمانند صاحب

- ۴ -

سوامي ڀودراج صاحب جن جي

پوٽو چرن ڪملن ۾

داس منگهارام شيوڪرام "هستان"

ليڪ
منگهارام شيوڪرام پوجواڻي
"مستان"

پرڪاشڪ
سوامي بوذراج صاحب ست سنگم سڀا
ڪاري ڪوهي، اجهر

جاد ۱۲۵۰ [پيٽا ۰-۲-۱ روپيه] دفع پهريون

۱۹۵۶

سڀ حق ۽ واسطا ڦاير

